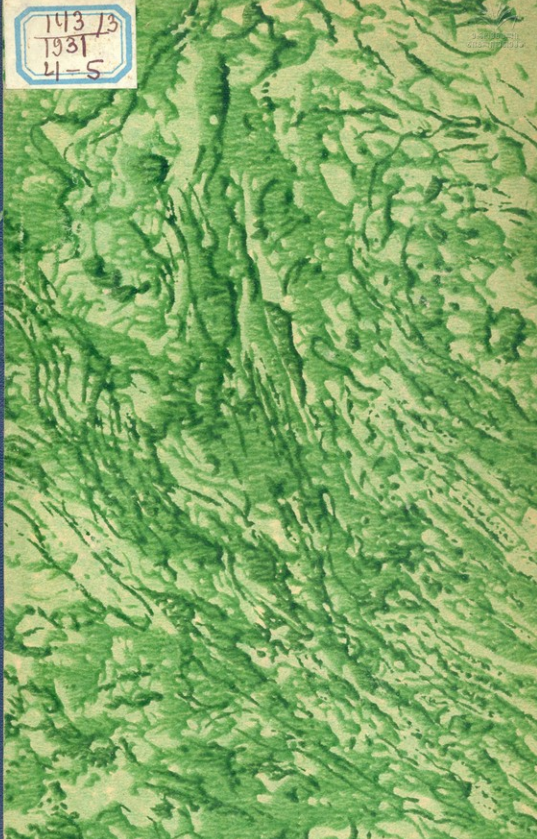

143 / 3
1931
4-5

193
1931/3

126.50544

საქართველოს საბავშვო წიგნების სამცოდნეო ცენტრი

193/3

საქართველოს საბავშვო წიგნების სამცოდნეო ცენტრი

58
45

1931

საბავშვო

შინაარსი № 4-5 აპრილი შაინი

საბჭოთა ქავენიკის პრულ-
ტარული ლიტერატურის პა-
ტაქი აგვ. სტალინს 3

1. ს. ე უ ლ ი—ჩვენი ლექსი 7

2. ვ. ჩხიკვაძე—მინდვრის
კვირეული 9

3. ვ. ტაბიძე — მსურველი
საღამი პრულტარულ
მწერლებს 36

4. გ. ძუჩიშვილი—ზრ-
მის ფრენებზე 39

5. ა. ჩაჩიბაძე—მეტეზია-
სტები 41

6. ა. გოშინაშვილი—
ამხანაგმა მთავრ აიღო
სიტყვა 75

7. ვ. ქაჯახიძე—ის უბანი
და ის კარგიღამო 82

8. ი. ავაშიძე — მუხის
ჩვენს აქვანდ შეიკაკა კლა-
ნი 92

ქრისტიკა და მემორიალიზმი

1. ვ. ლუარსაბიძე —
ძარტული შიკონდის
მწერლობა 94

2. ა. სულაშვილი—მადონის-
ტული სალიტერატურო
კრიტიკის გზები 125

3. ვ. ნატარაშვილი—
ძარტული პრულტარუ-
ლი პრულა ღღეს 143

4. კ. მელაძე — ვეგეომ-
ნიისტვის ბრძოლის ათი
წელი 171

5. ა. მახათაძე — პრულ-
ტარული მწერლობა
ორ ფრენებზე ბრძო-
ლით, ვეგეომნიის დაი-
პერებს 188

6. ს. ე უ ლ ი — განვლილი
გზები 194

7. ს. თაღაძე —
შტრინები წაკსულიდან . 200

ბ ი ბ ლ ი ო გ რ ა უ ი ა

1. ალ. ს — ვა — გაღბ იღვანი —
„ტინა ივვის“

2. მკითხველი — ვარლამ
კუხაძე — „რჩეული ლექ-
სები“.

3. ალ. სულაშვილი — გ. გვებაძე —
„მარულა“.

ქ რ ლ ნ ი ქ ა

საქართველოს კომუნისტური
მწერალთა ასოციაციის
ყოველთვიური ორგანო

კომუნისტური

მწერლობა

საზოგადოებრივ-კულტურული
და საშინაო-სალიბერალური
ქუჩა

საქართველოს კომუნისტური
საწიგნო-ბეჭდვითი

№ 4 - 5

საბჭოთა კავშირის პროლეტარული ლიტერატურის კ ა ტ ა კ ი

ამხ. სტალინს

ამხანაგო სტალინ!

პროლეტარული მწერლების ასოციაციათა საკავშირო გაერთიანების საბჭოს მეორე პლენუმი თქვენი სახით მხურვალე საღამოს უძღვნის საკავშირო კომპარტიის (ბ) ცენტრალურ კომიტეტს.

საბჭოთა კავშირის პროლეტარულმა ლიტერატურულმა მოძრაობამ, რომელიც კომუნისტური პარტიის ხელმძღვანელობით ვითარდება, უკანასკნელ წლებში უდიდეს წარმატებებს მიაღწია.

გადადგმულია ახალი ნაბიჯები პროლეტარული ლიტერატურის ჰეგემონიის მოსაპოვებლად. ამ ამოცანის განხორციელება უახლოეს ისტორიული ვადის საქმეა. საბჭოთა კავშირის პროლეტარული მწერლობა ამჟამად უკვე ანხორციელებს თავის წამყვან ლიტერატურულ-პოლიტიკურ როლს პროლეტარულ-საკოლმეურნეო და რევოლუციონერ-„თანამგზავრულ“ და მოკავშირე ლიტერატურის მიმართ.

უდავოა პროლეტარულ მწერალთა შემოქმედებითი მიღწევები, მაგრამ ეს მიღწევები ჯერ მცირეა, იმ მოთხოვნებთან შედარებით, რომელსაც აყენებს თავისი ლიტერატურის წინაშე სოციალიზმის მშენებელი პროლეტარიატი. ჩვენ მხოლოდ პირველი ნაბიჯი გადავდგით ბოლშევიზმის იმ დიდი ხელოვნების გზაზე, რომელიც ვახდებთ „ახალი ნაბიჯი კაცობრიობის მხატვრულ განვითარებაში“ (ლენინი). მაგრამ მოიპოვება ყველა აუცილებელი წინანამდვარი ბოლშევიზმის ნამდვილი ხელოვნების შესაქმნელად. ამ წინანამდვარებს შეადგენს პროლეტარიატის კულტურული რევოლუციის მთელი სიგრძე-სიგანით გაშლა, ჩვენი კლასის აღმშენებლობითი, შემოქმედებითი ენერჯის დღითი-დღე ზრდა, რამაც პროლეტარულ ლიტერატურაში დამკვირვებელ მუშათა ვაჟების ტალღა გამოიწვია, და ის უამრავი შესაძლებლობა, რომელიც გადაშლილია იმ პროლეტარული მხატვრის წინაშე, რომელსაც მარქსისტულ-ლენინური მსოფლმხედველობა დაუძღვევია.

სალიტერატურო ფრონტზე (ისე, როგორც საერთოდ ხელოვნების ფრონტზე) ისტორიის სცენიდან მიმავალი კლასები გაშვებებით იბრძვიან თავიანთი პოზიციების შესანარჩუნებლად და განსამტკიცებლად. აქ განსაკუთრებით ოსტატური და თავისებურია ის ხერხი, რომელსაც მიმართავს კლასობრივი მტერი ნილაბის აფარებით. ხელოვნების დარგში, კლასობრივი მტერთან ამ ბრძოლაში, გაიზარდა და გამოიწვით პროლეტარულ მწერლების საკავშირო გაერთიანება.

ჩვენ აქ შეგვიძლია დავასახელოთ რუსი ამხანაგების ბრძოლა იმ ყველა და ყოველგვარ ცდასთან, რომელიც მიმართული იყო იქითკენ, რომ ხელოვნების ტრიბუნა პროლეტარიატის ამკარა ან ნილაბათარებული სამტრო იდეების ქადაგებისათვის გამოეყენებინათ.

პატარა ანბ. ს ტ ა ნ ი ნ ს

ბელორუსიის ამხანაგების ბრძოლა კონტრრევოლუციონური ხაციონალდემოკრატიზმის ლიტერატურული უჯრედების „უზენიშმა“ და „პოლიმია“-ს წინააღმდეგ.

უკრაინელი ამხანაგების ბრძოლა ლიტერატურულ უჯრედ „СВУ“-ს წინააღმდეგ, აგრეთვე უკრაინული შოვინიზმის ყოველგვარ სახესთან, რომელიც საზღვარგარეულ ფაშიზმს უკავშირდება.

უზბეკი ამხანაგების ბრძოლა უზბეკთა ნაციონალისტური კონტრრევოლუციის სალიტერატურო უჯრედის („კზილ კალიამ“) წინააღმდეგ.

თათარ და ბაშკირ ამხანაგების ბრძოლა ნაციონალ-დემოკრატიული ფარული დაჯგუფების „ჯიდიგაიანი“-ს წინააღმდეგ.

იცავენ რა, პროლეტარული სალიტერატურო მოძრაობის მიერ პარტიის ხელმძღვანელობით შემუშავებულ გენერალურ ხაზს, პროლეტარული მწერლების ასოციაციათა გაერთიანების ნაციონალური რაზმები აწარმოებენ ფართო სოციალისტურ შეტევას ლიტერატურის დარგში.

ჩვენ ვებრძოდით აგრეთვე ყოველგვარ ცდას ლიტერატურის გამოყენებისას, პარტიის რკინისებური მთლიანობის დარღვევისაკენ მიმართულს, ყოველგვარ ცდას, რომლის მიზანი იყო ჩვენი მოძრაობა ანტი-პარტიული ბრძოლის ბაზად გადაექცია.

აქ განსაკუთრებით უნდა აღვნიშნოთ:

— დამსახურება რუსეთის ასოციაციისა, რომელიც თავის რიგებში პარტიის სალიტერატურო პოლიტიკიდან ყოველგვარ გადახრას და ანტი-პარტიულ დაჯგუფებას ებრძოდა (ეგრეთწოდებული „მემარცხენე უმცირესობა“, რომელიც ტროცკიზმ-ზინოვიევის ოპოზიციასთან იყო დაკავშირებული, ჯგუფი „ლიტფრონტი“, რომლის იდეური დებულებანი მემარჯვენე-„მემარცხენეთა“ ბლოკის დებულებებს ეხმატკბილებოდა და რომელსაც თავის ხელმძღვანელ კადრებში მთელი რიგი ორპირები ჰყავდა და სხვა).

— დამსახურება პროლეტარული მწერლების ამიერკავკასიის ასოციაციისა (კერძოდ და განსაკუთრებით საქართველოს პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციისა, რომელმაც გადაჭრით შეებრძოლა ლომინაძის ჯგუფის ცდას, — პროლეტ-მწერლების ა.კ. ასოციაცია კულტურულ ფრონტზე მემარჯვენე-„მემარცხენეთა“ ბლოკის ერთ-ერთ დასაყრდენ ბაზად გადაექცია.

— დამსახურება სრულიად უკრაინის პროლეტარული მწერლების კავშირისა და „მოლოდნაიკი“-სა, უკრაინის კომპარტიის (ბ) რიგებში ნაციონალური გადახრის ლიტერატურულ აგენტურასთან ბრძოლაში.

ჩვენი მოძრაობის ცალკეული მუშაკები და ცალკეული რგოლები, რომლებიც ძირითადად სწორ პოზიციებზე იდგნენ, ლიტერატურის დარგში მემარჯვენე ოპორტუნისტული, ან „მემარცხენე“ ოპორტუნისტული ხასიათის შეცდომებს სჩადიოდნენ და უმთავრეს შემთხვევაში ეს შეცდომები მათ მიერ აღიარებული და საქმით გამოსწორებულია.

ეს შეცდომები გამოხატავდნენ ბურჟუაზიული და წვრილ-ბურჟუაზიული იდეოლოგიის სხვადასხვა ფორმის გავლენას, წარმოადგენდნენ მარქსისტულ-ლენინური მსოფლმხედველობიდან გადახრას, ნიშნავდნენ პროლეტარიატის საწინააღმდეგო იდეებთან შემარბიებლობას.

პარტიის ხელმძღვანელობით ჩვენ ორ ფრონტზე ვაწარმოებდით ბრძოლას. ჩვენ შეგმუსრეთ „ვირონიშინა“ და „პერვერზეშჩინა“, ჩვენ შევუღლებით ბრძა-

ლას (თუმცა ჯერ საჭირო ოდენობით არ გაგვიშლია იგი) დებორინის გავლენასთან ჩვენს კრიტიკაში, ჩვენ უკუევაგდეთ ვემარცხენ ფრონტისა (Лев) და ლიტერონტის თეორიები პროლეტარული ხელოვნების ლიკვიდაციის შესახებ. ყველა ამ გავლენის ფესვები ჯერ კიდევ ცოცხალია და აქ ჩვენ წინაშე მომავალი ბრძოლის ამოცანაა წამოჭრილი.

ჩვენი მოძრაობის ძალა იმ იდეურ ბოლშევიკურ შეურიგებლობაში მდგომარეობს, რომელსაც ჩვენს კადრებში პარტიული ხელმძღვანელობა ანვითარებს. სწორედ ამ შეურიგებლობამ უზრუნველყო პროლეტარულ ლიტერატურასთან დაახლოება მუშათა კლასის სალიტერატურო მოკავშირეებისა, რომელთა შორის ზოგიერთი უკვე შემოვიდა ჩვენს რიგებში.

ვაწარმოებდით რა უღმობელ შეტევას კლასობრივი მტრის სალიტერატურო აგენტურის წინააღმდეგ, ჩვენ ვიბრძოდით ნამდვილ თანამგზავრთა და მოკავშირე სალიტერატურო კადრებისათვის, ვდევნიდით ცრუ — რევოლუციონური ფრაზის — ქვეშ ამოფარებულ ყოველგვარ ცდას, რომელსაც სურდა გაბიაბრუება' და საერთო პროლეტარული საქმიანობიდან ჩამოშორება მწერლისა, რომელიც გულწრფელად მოდის ჩვენთან წვრილბურჟუაზიული ინტელიგენციის წრიდან.

ჩვენი მოძრაობის ძალა მის ინტერნაციონალურ მთლიანობაშია. ვაშენებდით რა შინაარსით სოციალისტურს და ფორმით ნაციონალურ კულტურას, ყურადღებით ვეპყრობით პროლეტარული ლიტერატურის თითოეული ნაციონალური რაზმის სხვაობასა და თავისებურებას, საქმით ვანხორციელებდით ნაციონალური რაზმების თანასწორობის პრინციპებს ჩვენს მოძრაობაში, — ამავე დროს პროლეტარული მწერლების ასოციაციათა საკავშირო გაერთიანება მიგვანჩნდა იმ ორგანიზაციად, რომელსაც მთლიანი სალიტერატურო-პოლიტიკური და თეორიული ხაზი აქვს.

პროლეტარული მწერლების ასოციაციათა საკავშირო გაერთიანების საბჭოს მეორე პლენუმის მოწვევის მომენტისათვის ჩვენს რიგებში გვყავს 43 ნაციონალური რაზმი და მათ შორის მნიშვნელოვანი რაოდენობა იმ ეროვნებათა მწერლებისა, რომლების სალიტერატურო ისტორია მხოლოდ ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ დაიწყო. ჩვენ შეგვიძლია აღვნიშნოთ, რომ უზბეგისტანის, თურქესტანისა და ტაჯიკისტანის პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციის დაარსების შემდეგ, ჩვენ ნამდვილ სრულიად საკავშირო ორგანიზაციად გადავიქცით.

ჩვენს მუშაობაში ჩვენ ვხელმძღვანელობთ ლენინიზმისათვის შეურიგებელი ბრძოლით ნაციონალურ საკითხებში, ჩვენ ვხელმძღვანელობთ იმ დებულებებით ნაციონალურ საკითხში, რომელიც მოკემულია თქვენს მიერ, აშხანავო სტალინ შემდგომი მხილება და გამოაშკარავება დიდმპყრობელობისა, — როგორც მთავარი საშიშროების, — და ადგილობრივი ნაციონალიზმის გამოვლენისა, — ასეთია პროლეტარული მწერლების ასოციაციათა საკავშირო გაერთიანების ამოცანა.

თუ ჩვენს პატაკს, აშხანავო სტალინ, შევადარებთ იმ პატაკს, რომელიც რეწველობისა და სოფლის მეურნეობაში ხუთწლედისათვის ბრძოლის ფრონტიდან მოდის, მეტად ნათელი შეიქნება პროლეტარული ლიტერატურის (და მთლად ხელოვნების) ჩამორჩენა სოციალისტური მშენებლობის პრაქტიკიდან. სოციალისტური მშენებლობის წარმატებები ჯერ მეტად მცირედ არის ასახული პროლეტარულ მწერლობაში, პროლეტარულ მწერალთა შემოქმედების იდეურ-მხატ-

პატარა მ. ს. ტ. ი. ნ. მ.

ვრული დონე ჯერ კიდევ მეტად დაბალია იმ მოთხოვნებთან შედარებით, რომელსაც უყენებს მათ თავისი კლასი. მაგრამ მით უფრო მეტის დაქინებით ვიბრძოლებთ პროლეტ.-ლიტერატურული მოძრაობის შემდგომი განვითარებისათვის, მით უფრო დაქინებით განვდევნით ყველაფერ უფარგის ჩვენის წრიდან, დაეძლევეთ ყოველგვარ სიძნელეს და არ დავივიწყებთ ჩვენს მიერ ჯერ კიდევ გადაუჭრელ საკითხებს.

ჩვენ ვიბრძოლებთ პარტიის ხელმძღვანელობით ჩვენი მოძრაობის შემდგომი ბოლშევიზაციისათვის, გარდაქმნის ტემპებისათვის, ორგანიზაციის მუშური ბირთვის შემოქმედებით ხელმძღვანელ ბირთვად გადაქცევისათვის, თვითკრიტიკის გასაჩაღებლად, მწერლის ახალი ტიპის პროლეტარულ-რევოლუციონურ მხატვრისათვის, ორგანიზაციის იდეურ-პოლიტიკური დონის აწევისათვის, დილექტიური მატერიალიზმის მსოფლმხედველობის ბაზაზე მდგარი შემოქმედებითი დაჯგუფებისა, შემოქმედებითი დისკუსიისა და შეჯიბრის შემდგომი გაცხოველებისათვის, ბოლშევიზმის დიადი ხელოვნებისათვის.

საბჭოთა კავშირის პროლეტარული ლიტერატურული მოძრაობა საკავშირო კომპარტიის (ბ) და კერძოდ თქვენის მხრით, ამხანაგო სტალინ, მუდამ მეტად დიდ ყურადღებას ხედავდა. ეს ხელს გვიწყობდა ჩადენილი შეცდომები გამოგვესწორებინა.

სალიტერატურო საკითხებში თქვენთან საუბარსა და თქვენს მითითებებს, ამხანაგო სტალინ, ჩვენი ბრძოლისათვის მეტად დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა, ვინაიდან მუდამ წინა რიგში აყენებდა ჩვენი მოძრაობის ძირითად, საკვანძო პრობლემებს, მისი გარდაქმნის, მისი ძირითადი პერსპექტივების პრობლემებს.

ჩვენ ვიცით პროლეტარული სალიტერატურო მოძრაობის ნაკლი და სისუსტენი. მაგრამ ისიც ვიცით, რომ ჩვენი მოძრაობა იზრდება და მტკიცდება, და გარწმუნებთ, ამხანაგო სტალინ, რომ უახლოეს მომავალში საბჭოთა კავშირის პროლეტარული ლიტერატურა თავის პარტიასა და კლასს წარუდგენს პატაკს, სადაც ნათქვამი იქნება, რომ სალიტერატურო განვითარებაში პროლეტარული ჰეგემონია უზრუნველყოფილია მუშათა კლასის მწერალთა მხატვრული უპირატესობით, იმ მწერალთა, რომელნიც ბოლშევიზმის დიად ხელოვნებას ჰქმნიან.

პროლეტარული მწერლების ასოციაციითა სრულიად
საკავშირო გაერთიანების საბაოს მ-2 კლუზში.

ჩ ვ ე ნ ი ლ ე ქ ს ი

ს ა ნ დ რ ო ე უ ლ ი

დღესაც ნაღმია
ჩვენი ლექსი იმდროინდელი,
რომ გვითხზავს ბრძოლის შერჩეულ დროს ბარიკადებში,
დარაჯად უდგას
ყოველ სიტყვას აზრი ფხიზელი,
ცეცხლში ნაჭედი და ნაფერი მზის ნაკადებში.

განა ჩვენ იმ დროს
„ბოეზიით წვა“ გვეყოფოდა,
რომ მოგვეხადა
ბოლშევიკი—მებრძოლის ვალი?
„ბულბულის სტვენა“-ს
ჩვენი გული ვერ შეეტრფოდა,—
ახალ მსოფლიოს ბედსა სწყვეტდა ტყვია და ხმალი!

გადაძახილზე
„საყვირითა რევოლუციის“
მილიონებთან საუბარი გაგვიმართია,
„მირონცხებულებს“
გაუხდივართ საგნად დაცივნის,
როცა წითელი დროშა ლექსში აგვიმართია.

და ჩვენი ლექსი,
დაწერილი ამბოხებისთვის,
რომ ასკდებოდა
მტრების ბანაკს, როგორც ყუმბარა,
ლექსი ბრძოლისა
ძველი ქვეყნის აოხრებისთვის,—
ცეცხლის ალებად
მილიონებს გულს ჩაეღვარა.

და ჩვენი ლექსი
დატენილი გვქონდა ვაზნებით,
ყოველი სიტყვა
ჩვენი ლექსის ტყვიად ვიხმარეთ,

რ ა ნ დ რ ი ე უ ლ ი

ყოველი ასო
გვიწერია და ვწერთ აღზნებით,
ლექსი გვქონია
და გვაქვს მტრისთვის უხამივით მწარე.

ნურავის სჯერა
აღარ ვიხმართ ლექსებს ნაღმიანს,
ეგებ ხვალისთვის
მოწოდება ლექსად დავწეროთ,—
ეს ჩვენი ლექსი
ახალ ყოფის ზრდის ადამიანს,
ამხანაგებო!
ლექსის ტემპი არ შევაჩეროთ!

რ ა ნ დ რ ი ე უ ლ ი

მინდვრის კვირეული

პანტელეიმონ ჩხიკვაძე

I

გლეხები ტრაქტორის ელოდებოდნენ.

დაფოცხილ მინდვრებში თვალს ეკიდება აყვავებული ბაია და ნოყიერ ნია-
დაგზე ალორთქილი მყრალი რძიარძია.

ელოდნენ ტრაქტორს, ტრაქტორის ბულრაობას მწვანე მინდვრებში.

— ბალახს ჭამს მაი ტრაბტორი?

— ხარები თუ უბია?—კითხულობენ გლეხები, რომელთაც გაუგონიათ, მა-
გრამ თვალთ არ უნახავთ ტრაქტორი.

ყველას აინტერესებს უცხო იარაღზე თვალის გადავლება.

გაბრიელ გეგიძემ გულღვარძლიანად გადახედა ტრაქტორის შესახებ მოსა-
უბრე გლეხებს, ზიზღით განზე გადააფურთხა და ქვრივ სალომეს ეზოსაკენ მი-
მავალ შარაგზას გააჰყვა თავდამძიმებული.

თვალსაჩინო ადგილას ცხოვრობდა სოფელში ქვრივი სალომე, რომელთა-
ნაც ხშირი სტუმრობა დაჩემდა ამ ბოლო ხანებში გაბრიელ გეგიძეს.

სოფლის შარაგზა სალომეს ეზოს შუა ჰყოფს და დაბლა ჭალეებისაკენ მიი-
მართება. დუქნებზე მიმავალი გაბრიელი გვერდს ვერ აუფლის შარაზე გველას,
ამიტომ... გაუსწორდება თუ არა სალომეს ეზოს, გეგიძე განგებ ჩაახველებს, ან
დამთქნარებს, რომ ამით სალომეს ყურადღება მიიპყროს და რომ სალომემ რო-
გორე ეზოში შეიპატიჟოს; ვინიცობაა სალომე არ შეეპატიჟება გაბრიელს, მა-
შინ გეგიძე თვითონვე მოიაზრებს რამეს სახელდახელოდ: ან ჩიბუხის ცეცხლს
მოიკითხავს, ან კიდევ ცივ წყალს მოითხოვს:

— გზა წამოვიარე და მომწყურდა... შენს ვაზრდას, ერთი ღარის წყალი
მოარბენინე ცქვიტად,—მოეფერება გეგიძე სალომეს შვილიშვილს ტიტის და
თვითონ სალომესთან შეჰყვება სულდათქმულ საუბარს.

ახლავაზრდობაშივე დაქვრივდა სალომე, მაშინ, როცა მისი ერთადერთი
ვაჟი ვარდენი, ჯერ კიდევ თერთმეტი წლის არ იქნებოდა. ეს მოხდა გაზაფ-
ხულზე. სწორედ იქ, სადაც ახლა სალომეს ეზო-მამული და ვებერთელა ოდა
არის წამოკიმული, გასული საუკუნის მიწურულში სალომეს მამლმა არქიპომ
საზღვარზე წაჩუბების დროს ნაჯახით გაუბო თავი უფროს ძმას გიგოს და
თვითონ ციმბირში დალია სული მუდმივ კატორღაში გადასახლებულმა.

სალომე არ გათხოვდა. აღზარდა შვილი ვარდენი, მაგრამ ატყდა მსოფლიო
ომი და ახლა ერთადერთი შვილიც მოუკლეს სალომეს, რის შემდეგ რძალი ელ-
პიდი არ გააჰყვა დედამთილის გზას და, როგორც ყველა უღროოდ დაქვრივე-
ბულმა, იჩქარა მეორე ქმარი გამოეძებნა. როცა საქართველოში მეორე ინტერ-

ქ. ჩხიკვაძე — მინდვრის კვირეულში

ნაციონალის წარმომადგენლები ჩამოვიდნენ ევროპიდან, მეორე ქმრის ხელში ელპიდის მეორე ქალიშვილი შეეძინა, რაიც მორწმუნე ცოლქმარმა უტხოვლების „ფეხალობა“-ს გადააბრალა და ბავში მოძულებით ჩააქრეს აკვანში.

მას შემდეგ სალომე დარჩა მარტოდ, უწლოვან შვილიშვილის ტიტყოს და ხელმოშობარი ოჯახის ამარა.

შედლებული გლეხი იყო იმ დროს ტიტყოს მამა; ჯერ იყო და ომის დაწყებამდე სოფელში ვაჭრობით მოითხო ხელი და ომის დროს, როცა წითელბილეთიანები გაიწვიეს, ვარდენმა ხარები გადაარეკა სარაყამიშში, სადაც დიდძალი თანხა გაინაღდა და იქამდე გაიწია, რომ სამხედრო შარავნის იჯარა ჩაიგდო ხელში ერზერუმ—ართვინის მიმართულებით და „რომ სიკვდილი არ წამოწეოდა, მაგისთინა მდიდარი მოსახლე მეორე არ იქნებოდა ჩვენ საპრისტაოში“ — იტყოდნენ ხშირად ვარდენის მეზობელი გლეხები.

ვარდენს ოჯახი კარგად ჰქონდა მოწყობილი. დიდძალი საოჯახო ალაფი და მიწა-მამული შეეძინა მან ვაჭრობის დროს, განსაკუთრებით ომის პერიოდში.

„მიწები რომ საზიაროდ ვასკეს, ხუთ მოსახლე კაცს მაინც შეინახავს მისი ერთი წლის მოსავალი“ — შენატროდნენ უნგიაძის მიწა-მამულს ღარიბი მეზობლები. ვენახის შემოსავალი, გასესხებული ფულის ნათავნი და სხვა „გამოსარჩენი“ ხომ უთვალავი იყო უნგიაძის ოჯახში, მაგრამ როცა მოახლოვდა ტახტის დამხობის დრო, ჯარი მოიქანცა სამი წლის ომით და შეიქნა ფრონტებზე უკმაყოფილება, ამოძრავდა ყველგან სხვადასხვა პარტია და თავისუფლების დროშა აფრიალდა ყოფ. რუსეთის იმპერიის მიწაწყალზე და როცა ჯარი დაიძრა ფრონტებიდან შინსაკენ, — რამდენიმე ოფიცრისა და მოხალისე ჯარისკაცების დახმარებით შინ მიმავალ ჯარს წინ აღუდგა მოიჯარადრე უნგიაძე; მან სცადა რამდენიმე დღით მაინც შეემგარებინა ოსმალეთის ფრონტები და შეენარჩუნებინა იქ განმტკიცებული სამხედრო დისციპლინა, მაგრამ მიზანს ვერ მიაღწია. ვერც კუთვნილი თანხების (უნგიაძეს დიდძალი ფული ჰქონდა ასაღები ხაზინიდან, რომელსაც დღითიდღე ელოდებოდა და სწორედ ამან „აიძულა“ ის ფრონტის გამაგრებაზე ეზრუნა) მიღება მოასწორო მან და როცა შინმიმავალ ჯარის ნაწილებს წინ აღუდგა და მათი შეჩერება მოინდომა, გაბოროტებულმა ჯარისკაცებმა ხიშტზე ააგეს უნგიაძე და ზოგი მისი თანამოაზრე.

ვარდენი ნაცნობებმა ერზერუმის გადაბრუტულ მინდვრებში დამარხეს და ოჯახს სამძიმარი შეუთვალეს.

დიდხანს მოთქვამდნენ სალომე და ელპიდი ვარდენის ასე დალუპვას, მაგრამ კიდევ უფრო დამწუხრდა და დანალღლიანდა სალომე, როცა ვარდენის ნაცოლებმა ელპიდიმ სოფლის ერთ გვარდიელთან გააბა კავშირი და ჩქარა აშკარად გამოუტყადა სალომეს:

— სამწუხაროა, მაგრამ მივდივარ შენი ოჯახიდან, ჩემო დედამთილო, გათხოვებას ვეპირები.

გათხოვებას კი არ ეპირებოდა ელპიდი, უკვე მეორედ იყო გათხოვილი, როცა ასე ელაპარაკებოდა დედამთილ სალომეს, მაგრამ განგებ პირფერობდა და საეგებისოდ ხდიდა უკვე გადაჭრილსა და დამთავრებულ საქმეს, ისე, როგორც ომის საკითხი იყო საეჭვო და საეგებიო მაშინ ყველასათვის...

„წლის თავამდე მაინც მოეცადა“ — გაიფიქრა სალომემ, მაგრამ ეს ორი კვირაა ელპიდიმ მთელი თავისი ნამზითი თუ სხვა ალაფი გვარდიელის ოჯახში

გადაზიდა და, ამრიგად, ვარდენის კობტად მორთული ოდა, განსაკუთრებით საწოლი და სასტუმრო ოთახი, გაქურდულ ბინას დაამსგავსა. ქორწილი ჩუმად გადაიხადეს ახლად „გაბედნიერებულებმა“ და ასე დარჩა სალომე მცირეწლოვანი შვილიშვილის ტიტკოს და ხელმომთბარი ოჯახის ამბარა.

ტიტკომ ბევრი იტირა დედის ვათხოვების გაგონებაზე, ბრაზით და ტირილით ელპიდის კალთები შემოაგლიჯა; იმედოვნებდა: როგორ მომიძულეებს და მართო დამტოვებსო, მაგრამ როცა დარწმუნდა, რომ ელპიდის გადაწყვეტილება—ცოლად გაჰყოლოდა გვარდიელს—უცვლელი იყო, როცა შეხედა, რომ ელპიდში ამ ბოლო ხანებში ვარდენის საგლოვად შეკერილი შავები გაიხადა და სადღაც გადაკარგა, ფერ-უმარულის და პუდრის კოლოფი მოძებნა და სარკესთან სახე შეისწორა, როცა კობტად ჩაცმა-დახურება შიშყო ხელი და, რაც მთავარი იყო, გვარდიელის ოჯახში სიარულის მოუხშირა, ტიტკომ ელპიდი თანდათან დაეიწყებას მისცა და, როგორც დედა გულიდან ამოიგდო, სამაგიეროდ ბებია სალომე ამოიჩემა ახლა ტიტკომ და ბებიას „დედა“ დაუძახა.

მოახლოვდა ელპიდის დაქორწინების დღე. ელპიდში უკანასკნელად გადაავლო თვალი უნგვიადის ოჯახში მისთვის მიჩნეულ ავეჯს, ყველაფერი ჩამოსხნა და თავის ხანდღეში ჩააწყო, საწოლ ოთახს უკანასკნელ თვალის გადავლებით გამოეთხოვა, სადაც ელპიდის თვალწინ წამოუდგა ვარდენთან ერთად გატარებული ტყბილი, მაგრამ ხანმოკლე დღეები, და თვალცრემლიანი მიუბრუნდა სალომეს:

— მშვიდობით... უბედური კი ვარ, მაგრამ...

სალომეც აცრემლდა თვალცრემლიანი ელპიდის დანახვაზე.

ტიტკო გაშტერებული იჯდა სასტუმრო ოთახში და შორიდან ადევნებდა თვალს რძალ-დედამთილის პირფერობას და უსულგულო გამოთხოვებას.

— მშვიდობით, დედიკო!—მიუბრუნდა ახლა ელპიდი ტიტკოს.—ნუ გეშინია, ახლო ქე გეყოლები და პატივისცემას არ მოგაკლებ მტრების ჯინაზე.

ხელგაშლილი გაიწია ელპიდი ტიტკოსაკენ, მაგრამ ტიტკო, თითქმის არაფერი იყო, დინჯად წამოუდგა ოთახიდან და აივანზე გავიდა. შვილის მოსაალერსებლად გაშლილი ხელები ელპიდის ჰაერში გაუშეშდა, გული ამოუჯდა და:

— ტიტკო, შვილო.—აქვითინდა ელპიდი ახლა მართლაც და გულწრფელი ცრემლებით.

ტიტკომ არც ახლა მიაქცია ყურადღება ახალგაზრდა დედის ცრემლებს და აივანიდან კუშტად ეზოში ჩაირბინა, გაბოროტებული თვალებით გადახედა იქაურობას და სამასლაათოში შევიდა.

— ტიტკო, შვილო, არ გრცხვენია?!—აზლუქუნდა ისევ ელპიდი და ტიტკოს ფეხდაფეხ გიმოუდგა.

— თუ გრცხვენოდეს, ვიღაც გვარდიელს არ გამოესკვნებოდი...

ამის გამგონე ელპიდი უზაროდ მოწყდა ადგილიდან და ოდის კიბიდან დაქანებული ეზოში უგრძობლად გაიშლართა.

ჩქარა სალომეც გამოეშველა მათ და გულშეღონებულ ელპიდის ყურები დაუსრისა, ფეხზე წამოაყენა, ტიტკოს დამუქრების ნიშნად თითი დაუქნია და როცა მოსულიერებული ელპიდი სკამზე ჩამოსევა, ახლა ტიტკოსაკენ გაქანა.

ტიტკო თავისას მაინც არ იშლიდა და ეზოს სიღრმეში სამასლაათოს შიგნით დადგმულ სკამოვანიზე ჩამოხდარი ყოველ შეკითხვასა და დალაპარაკებაზე უკმეხ სიტყვებსა და მოშხამულ პასუხს ისროდა.

— მოდი, ბებიკო, დედაშენთან, გამოემშვიდობე! — მოეფერა სალომე ტიტკოს და თავზე ხელი მოუსვა. — სააღდგომოდ ყელიან მესტებს გიყიდი, ახალ ბლუზაშარვალს შეგიკერავ, მოდი, ბებიკო!

— ეშმაკის დედა მაგი... მაგი მამაიასავით მკვდარია ჩემთვის.

ამან სულ მთლად ამოუთუთქა გული ელპიდის, მაგრამ უნგიაძის ეზოდან გატანილ მზითვის უკან ხომ ვერ დაბრუნდება?!

ელპიდი გაჰყვა ცოლად გვარდიელს, და მარტოდ დარჩენილმა სალომემ ტიტკოს თანდასწრებით ბეჯითად დათვალიერა ოჯახში დარჩენილი ავეჯი, გადასინჯა და ცალკე გამოკრა მიწა-ადგილების ნაყიდობები და სხვა საგვარეულო თუ კერძო საბუთები, გაამზეურა და გაბერტყა ქვეშაგებ-სახურავი და ყველაფერი დაწვრილებით აუხსნა პატარა ტიტკოს, განსაკუთრებით მიწა-ადგილის საზღვრები და ცალკეული ნაკვეთი მიწების ნაყიდობა.

ტიტკოს უკვირდა ყოველივე ეს, მაგრამ ბებიას არაფერს ეკითხებოდა, რადგან ცალი თვალი დარჩა ვარდენის პრიალა რევოლვერზე, რომელიც ბებია სალომეს საგენგებოდ ჰქონდა შენახული ზანდუქში, რომლის გასაღებს ის დღე-ღალამ კაბის ზონარზე შემოსკვნილს ატარებდა.

ტიტკოს მოწონდა სმიტის პრიალა რევოლვერი.

ის დაფიქრდა რევოლვერზე, დავაყვაცებაზე, მომავალ ცხოვრებაზე...

გლეხები კი ტრაქტორის ელოდებოდნენ.

გაბრიელ გეგვიძე მიიჩქაროდა სალომესთან და, როგორც ყოველთვის, სამასალათო გეგმას წინასწარ ადგენდა. თუმცა ამ ბოლო ხანებში ცივ წყალსა და ჩიბუხის ცეცხლს ველარ თხოულობს გაბრიელი, ტიტკო უკვე ცამეტ-თოთხმეტი წლის ბიჭია, სოფლის აქტიური პიონერი, მაგრამ სალომეს მაინც დამიმარტოხლებს ზოგჯერ გაბრიელი და რაღაცას დიდხანს ეჩურჩულებს.

დღესაც ზის გაბრიელი სალომეს ეზოში და ხელის ქნევით რაღაც გეგმებს უთვალისწინებს უნგიაძის ქერვის.

— არ დაგანებებენ, გაბრიელ, და შეიძლება შენც ქე წაგართვან და მეც აღარ დამათესინონ.

— ფიქრი ნუ გაქვს, სალომე, ყანის ზიარად გაცემის კანონი ჯერ არ მოცვლილა. ძალაშია კიდევ...

— იპ, შე დალოცვილო, კანონი... კანონი ხალხის მოგონილია, როგორც დააწესეს, ისე გააუქმებენ... არ ვიცი, მემინია, რომ ჩემთვისაც დამეკარგოს და აღარც შენ შეგარჩინონ.

— ვეო, დამიჯერე, ვერ გაბედავენ მეთქი! ჯერ ერთი, რომ შენ, როგორც ქერვისა და ობლის პატრონს, უფლება გაქვს ყანის ზიარად გაცემის... ვარდა ამისა, ნორმაზე ხელს ვინ გახლებს... ჩამოსართმევი და ზედმეტი რაც გქონდა, ხომ ჩამოგართვეს?!

სალომე დაფიქრდა. გეგვიძის წინადადება — მიეცა მისთვის საზიაროდ ჰალის სახნავე მიწები, თან მოწონდა და თანაც ფიქრობდა: გეგვიძე თვითონ შეძლებული გლეხია, მოჯამაგირე ჰყავს, ახლა ჩემი მიწაც რომ მას ჩაუფლდო ხელში, რას იტყვიან... მერე ტიტკო?!

— აჰ, არ შემიძლია, არა, ტიტკო მაინც არ დამანებებს, მე რომ შეგპირდე, — დაასკვნა ბოლოს სალომემ.

— როგორ, იგი ლუტუ ბიჭია შენი უფროსი? გესლიანად შენიშნა გეგიძემ და სალომეს ცბიერი ღიმილით გადახედა.

— უფროსი არ არის, მაგრამ ოჯახის ბურჯია...

— პაი გიდი, დროებავ! შენს ნაწვევ-ნადაგზე ბატონად სხვა გაგიხდეს!

— სხვა რატომ არის, გაბრიელ, შეილიშვილია, ჩემი ნამდვილი სისხლი და ხორცი... დროება კი გამოიცვალა, მაგრამ ქვეყანა ახალგაზრდობისაა მიანიც... კი დროს მაგენი მოესწრებიან... ისე ვკითხავ ტიტკოს; ამასწინად რალაცას ამბობდა: ჩვენს მიწებს წრეულს კომკავშირელები დახნავენო. ისე შენთან კი მერჩია ზიარი ყანა მქონებოდა, ჩემო გაბრიელ, საიმედო კაცი ხარ ყველაფრამდე, მაგრამ რა გაეწყობა, — განგებ იცრუა სალომემ და მანდილი შეისწორა.

მზე გადახრილიყო. სალომემ დასათესად გამზადებულ საბოსტნეს მოავლო თვალი და შეუშინეველად ამოიხრა, რაზედაც გეგიძემ დრო იხელთა და სალომეს მიუბრუნდა:

— თუ დაგიჯდება ჭკუაში და მომაზიარებ მაგ სამ ქცევა ჭალას, ხომ კარგი, თუ არა და ბოსტნის სარები მიანიც წამოიღე, რამდენიც დაგჭირდეს. შეულობავი დაგრჩენია აი მშვენიერი ბოსტანი. დასასნალებული წაბლის როკები მიწვეია ეზოში... წამოიღე და კი გავსწორდებით, ნუ გენალვლება...

— მადლობელი ვარ, ჩემო გაბრიელ!... ტიტკო ამბობს, ამ ეზოში საცდელ-საჩვენებელი ბაღი უნდა გავაშენოთ პიონერებმაო და რა ვიცი. შეულობავად როგორ დატოვებენ.

გეგიძე შეიქმუნა. ვერ იქნა, სალომეს ვერსაიდან მიუდგა დიდი ხნის ნაზრევის განსახორციელებლად.

— აბა შეგიწირავს თავრობიზა ამ შენი ქმარშვილის შეძენილი ქონება და ეს არის...

— ვითომ რად მინდა, თუ დაუმუშავებელი მექნება და გაპარტახებული, თუ კი სარჩოს არ მიმაკლებენ, ის არ მირჩენია ხალხმა დაამუშაოს აი ჩემი მიწამამული? გაშენებული რაც არის, იგი მაინც არ გაოხრდება, როცა მომველი ეყოლება.

— სიკეთე მოგცეს ღმერთმა, ჩემო სალომე, მაგრამ ბოლოს არ ინანო, საბოლოოდ არ მოგეწეას გული ამდენ ნამუშევარზე... განა ხალხის იმედი გაქვს, სალომე? აჰ! ქვეიანი ქალი მეგულგობრი და ქე გასულელებულხარ, თუ ხალხის იმედით აპირებ ამ ქვეყანაზე ცხოვრებას... დაფიქრე, სალომე, და თუ დაიყოლებ ნებაზე იმ შენ „მოსწრებულს“ და მომცემ მაგ ჭალას ორი წლით მაინც, მესამედს ქე მოგცემ მთელი მოსავლიდან და ისე ძალის ნაკებენივით დაგიმახსოვრებ მაგ პატივისცემას, თუ ყოფილვარ გაბრიელ გეგიძე.

გეგიძე შარაზე გადავიდა და ჩაფიქრებულმა შინისაკენ გასწია, თვალწინ, სალომეს ჭალა და საყანე მიწები უტრიალებდა...

„ახლა საზიაროდ ავიღებ და, ვინიცობაა, დრო შეიცვალოს, ქე დავეპატრონები მთლად, ნაყიდი მქონდა მეტქი, ვიტყვი, მაშინ ნაყიდობისა და რაიმე საბუთის შემოწმება არ შეიძლებოდა მეტქი! არ დამიჯერებენ თუ?!

გეგიძეს პიონერების ხმაურობა შემოესმა. შეჩერდა, პიონერებს დაუკვირდა, უცებ თავი ჩაქინდრა და ხმადამლა წაიდუღუნა:

— ჭირი თუ გაწვეტს, თორემ... აგენს რა გადაურჩება?! გველის წიწილები!

ტიტიკო ოზლობაში ამოიზარდა; მართალია, მას დედა ახლაც ცოცხალი ჰყავს და იმავე სოფელში ცხოვრობს, მაგრამ გათხოვდა თუ არა ელპიდი გვარდიელზე, მას შემდეგ ტიტკო დედას პირდაპირ არ შეხვედრია, სიტყვა რა არის, ერთხელაც არ დალაპარაკებია.

ელპიდი ყოველმხრივ ცდილობდა შეილთან დედობრივი ურთიერთობის აღდგენას, მაშინაცვალთან ტიტკოს დამეგობრებას... (ცდილობდა, მაგრამ ამაოდ.

— მე რახანია ობოლი ვარ... ბებუას შემხედვარე! — ელპიდის გულმოსაკლავად ამბობდა ტიტკო და, მართლაც, გათხოვდა თუ არა ელპიდი გვარდიელზე, ბებია სალომე გახდა მისთვის მშობლებისა და ახლო ნათესავეების მაგიერი.

სალომეს გაგიჟებით უყვარდა ერთადერთი შვილიშვილი, ვარდენის ნამდვილი სისხლი და ხორცი, ოჯახის ბურჯი და მემკვიდრე, ამიტომ ტიტკო პატარაობიდანვე ნებიერობასა და სათუთ მოპყრობაში აღიზარდა.

სალომეს ცალკე დოვლათიანი ოჯახი უწყობდა ხელს ტიტკოს უზრუნველყოფისა და ადამიანურ პირობებში აღზრდისათვის და, გარდა ამისა, ქმარშვილსა და მემკვიდრეზე გულდაკოდილი ქვრივი თავს არ ზოგავდა ტიტკოს გულისათვის, ყოველი მისი უხეირო ამოჩემებისა და ბავშური ჭირვეულობის უდავოდ შესრულებისათვის.

— ჯანდაბას ყველაფერი, ოღონდაც ტიტკო მყავდეს კმაყოფილი და ნასიამოვნები! ერთი ჩხირი დამოჩენია, რა მყავს მეტი, ენაცვალს მაგას ბებუამისი, — ცრემლმორეული ამბობს ზშირად სალომე, თუმცა არავინ იცის, რის გამოაბატეველია მის უღიმღამო სახეზე ოდნავი მოპარებული ღიმილი და გორობი ცრემლები.

მიდიოდა დღეები, და სალომემ თანდათანობით შვილიშვილის სურვილებს დაუჯავშირა თავისი პირადი თუ ოჯახური საქმეები და ამრიგად მისგან ყოველმხრივ დამოკიდებული შეიქნა.

— ბები, ბიჭებთან უნდა წავიდე!

— ბები, პიონერში ვეწერები!

— ბებე, პიონერების საზიაროდ ბოსტანს ვაკეთებ ჩენს ეზოში! — თითქმის წინადადების სახით ამბობს ტიტკო, და სალომეც აღარ ეწინააღმდეგება მის, თუგინდ „უხეირო“, ამოჩემებას, რადგან წინდაწინვე არის დარწმუნებული, რომ ყოველი დავა უნაყოფო და უშედეგო იქნება თვითნება შვილიშვილთან, რომლის თანდათან განებიერება უკვე ერთგვარ ჯიუტობად შეიცვალა. სალომეს ზშირად არ მოწონს ტიტკოს „უხეირო“ ამოჩემება, კავშირი პიონერებსა და კომკავშირელებთან, როგორც ამას თვითონვე საყვედურობს სალომე, მაგრამ ხმაშიაღლა მაინც ვერაფერი უთქვამს, შვილიშვილისათვის გაწყრომა ვერ მოუხეიროებია.

— ოჯახიდან გავიქცევი, იცოდე! — პირველსავე საყვედურზე წამოუძახა ბებუას გაჭარხალებულმა ტიტკომ და თავი ისე დაიქირა, თითქო ეს არის მართლაც და გაქცევას აპირებსო.

— მე პიონერებში ვარ... მაშასადამე, პიონერი უნდა ვიყო. სხვაზე ნაკლები მე რით ვარ, არ ვიცი?! — უკმეხად წამოისროლა მან ერთ დღეს, როცა სა-

ლომემ იუარა პიონერად მისი ჩაწერა და გაბრაზებულმა სადილი მიატოვა, აივანზე გავიდა და რიკულზე გადამჯდარმა სტვენით აიკლო იქაურობა.

— შეილო, შენს მეტი არავინ მყავს, ამოდენა ოჯახი შენი შემხედვარია, შენ რომ პიონერში ირბინო, ოჯახს ვინ მიხედოს?— დაყვავებით დაუწყო სალომემ ტიტკოს, მაგრამ ყური არავინ ათხოვა.

— ოჯახი. მე ოჯახი ამხანაგებით მიხარია. თუ მარტო ვიქნები... — წამოუშინა ტიტკომ სეტყვასავით.

— მარტო რად იქნები, შეილო, ოჯახსაც მოუვლი და ამხანაგებიც გეყოლება. პიონერში კი დრო აღარ დაგრჩება...

— გავიქცევი მეტი!— დამაჯერებელი სერიოზულობით გაუცხადა ბების ტიტკომ, და სალომეც დამუნჯდა.

— რა მეშველება! გადამირიეს ბიჭი, „კომსომოლში“ გადამირიეს და გამიდიდგულეს... ამოდენა ოჯახი, ამდენი მიწა-მამული... რა ვქნა, რა მეშველება? სალომემ ფიქრებში შეტოპა, მაგრამ ტიტკო ამ დროს პიონერგოლსა და ახალ-ახალ სათამაშოებზე ფიქრობდა.

დედავ! გამიშვი
ზემო ფარცხაში,
კოლექტივის დავებმარები,
ჩაის დარგვაში.

3.

მოიმღერიან შარაზე პიონერები.

სიმღერაც მათივე გამოთქმულია, ჩაის დარგვაზე შეწყობილი.

ვახუტურული მუშაობაა სოფლებში.

გაცხოველებული ტემპებით აშენებენ ჩაის კულტურას. უტყვენ სიძნელებს.

უტყვენ, მაგრამ ზოგიერთები რომ „მარცხენა თვალით“ უცქერიან ჩაის კულტურის გაშენების საქმეს!

— ამათი დარგული ჩაი ააშენებს სახელმწიფოს!— გესლიანად ხითხითებს გაბრიელ გეგძემ და თითს პიონერებისაკენ იშვერს, თანაც თანამოაზრე ლევანტის რალაცას ეჩურჩილება, თავს მაქციერასავით ატრიალებს და გამეულ-გამომეულებს ექვის თვალით ზვერავს და ერიდება.

ლევანტი ჩიბუხს ათითხინებს, დუქნის სკამლოგინზე ჩამომჯდარი და იდაყვზე თავჩამოსვენებული, ის კატასავით გალურსული უსმენს გეგძემს.

— ვარდენის ბიჭს შეხედე! შეხედე, თუ ღმერთი გწამს, როგორ მდგროშესავით ჩამდგარა შუაში და მოკრიმანჭულობს. ვაი, უბედური მამაშენი, რა ტყვილა ჩაკედა სათათრეთში! თუ შენისთანა მემკვიდრე ეყოლებოდა რას იკლავდა თავს? რა ოჯახი დატოვა, რა ხელმომთბარი ოჯახი და ამას უყურე, როგორ შერეგია ამ ჯამგამორეცხილი ლატაკების ბაღნებს და როგორ კრიმანჭულობს. ვაი, რა ოჯახი, რა ხელმომთბარი ოჯახი?! რად გინდა ქონება ამისთანა თავქარიანი ლაწირაკების ხელში, რად გინდა რამე ამათ ვადამკიდეს...

ლევანტი დასტურის ნიშნად თავს აქიციანებს და უსახლგრო ზიზლის გამოსახატავად ხშირად იპურტყება.

იპურტყება და ყალიონს არ აცივებს...

პიონერები სოფლის დუქნებს უახლოვდებიან, ისინი შარას მოაპობენ კრი-
ალა ხმებზე შეწყობილი სიმღერით და სოფლის ყურადღებას თავისაკენ იქცევენ.

— ვახშმის მოკითხვის დროა... პიონერებმა ჩამოიარეს, — ამბობენ სოფლის მეოჯახე დედაკაცები და კეცების გადასადგმელად შეშას და ფიჩხს იხაზრებენ.

მართლაც და სალამოხანია.

სამუშაოდან დაბრუნდენ პიონერები, ჩაის სამუშაოდან. დაბრუნდენ, მაგრამ ვინ შეატყობს მათ მოქანცვასა და მოთენთილობას! მოდიან და ჟივილხივით აყრუებენ სოფლებს პაწია ენტუზიაისტები:

— ათრევენ იღმა-დაღმა და აყვირებენ თავგატეხილივით. ბაღნების გაშენებული ჩაი?!...

... კვლავ ველარ მოითმინა გეგიძემ პიონერების რაზმის მოახლოებაზე.

— ვითომ რა უშავს?! — შენიშნა ათისთავმა სანდრომ და გეგიძეს მიუბრუნდა. — შენ ამ დუქნებს არ გაშორებხარ ეს ერთი კვრაა, თორემ ბრმაც კი დაინახავდა, თუ როგორ მშვენივრად დაამუშავეს პიონერებმა ერთი ჰექტარი საჩაიე ფართობი. მარტო დღეს ათიათასი ლერი ჩხირი მოჭრეს და თავი წაუშახვეს. ვანა ეს შრომა არ არის?

— თუ ბავშვობიდანვე გაწყვიტეთ წელში და დააგლახეთ მუშაობით, კაი ვაეკაცები დადგებიან მომავალში, თქვენმა სიცოცხლემ! — შეატრიალა ახლა საკითხი გეგიძემ და სულ სხვა გზით გადმონათხია კოლექტივისადმი წინააღმდეგობისა და ხელისშეშლისათვის დაგროვილი შხამი.

— წელში რა გაწყვეტს? მსუბუქი შრომა ხომ იგივე ფიზიკური ვარჯიშობაა, რაც ასე აუცილებელია ყველა მოზარდისათვის.

— კარგი, ერთი, თუ ღმერთი გწამს... — ჩაიქნია ხელი გეგიძემ და ტუჩაწვეთ ზედზედ გადააფურთხა. — მიწის თოხნა რომ კარგი ყოფილაყო, თვითონ მახარაძე იქნებოდა უპირველესად მიწის მუშა და სოფლის მეურნე.

— არაფერი მესმის...

— ან კი რა უნდა გესმოდეს გუშინდელ ბლარტს... ჰე, ჩემო ბიძია, შენ ჯერ სიბრძნის ქალამნები არ გაგიკვეთია, ცხოვრება არ გინახავს, თორემ...

— ვითომ რაო? — დაიდაბლა ხმა ათისთავმა სანდრომ.

— შენხელობას, ჩემო ბიძია, ვაუხედნავ ცხენს დავათოხარიკვბდი აღმადაღმა. კარგ ჩაცმა-დახურვასა და დროსტარებაზე ვფიქრობდი, თქვენ კი, ჯერ არ დაბადებულა ბაღნები და კისერზე უღელს ადგამთ.

— ეგ სიტუეა, დემაგოგია! — შეუტია სანდრომ გეგიძეს და იქამდე უმტკიცა და ეჩიჩინა ახალთაობის აღზრდის საკითხებზე, რომ ბოლოს გეგიძემ ხმადაბლა და ორაზროვნად გააცხადა:

— რა ვიცი, მე ასე მგონია, ავნებს ახალგაზრდებს შრომა მეთქი, თქვენ კი...

— თუ ავნებს, მოჯამაგირეს რატომ ათრევე დღელამე ყოველგვარ მძიმე სამუშაოზე? — მოულოდნელად ჰკითხა გეგიძეს ტიტკომ, რომელმაც გეგიძის უკანასკნელ სიტყვებს მოჰკრა ყური თუ არა, მაშინვე მოაგონდა, რომ თვითონ გეგიძის ოჯახში დღესაც იდგა მოჯამაგირედ ჰკრივ ეფროსინეს უფროსი ბიჭი იორდანე, რომელსაც დღელამე ამუშავებდენ და ხეირიან გასამრჯელოსაც არ აძლევდენ ასეთ მძიმე და აუტანელ შრომაში.

გეგიძეს ენა ჩაუვარდა, სავასუხოდ ვერაფერი მოისაზრა. ბოლოს: „თუ მუშაობს, ღებულობს კიდევ, თქვენ კი აღრიალებთ ბაღნებს შარა-შარა და“...

— გეგიძე დაღუშდა.

— ეჰ, ენა რა არის, რომ ძვალი არ გააჩნია, — გააქნია თავი სანდრომ და მწარე ღიმილი შეაკვდა ტუჩებზე. — ლებულობს?! ჰე! — კვლავ ამოიბრა მწარედ სანდრომ, რომელიც მზად იყო ერთი მაგრად ეთავაზებინა გეგიდისათვის ასეთი დემავოგიური გამოსვლისა და უპრინციპო დაპარაკისათვის, მაგრამ ეს ხომ სრულად შეუძლებელი იყო და ყოვლად უტაქტიკო.

— ხან ასე უკრავს და ხან ისე, ვითომ ჭიანურზე ვარჯიშობდეს, — ამოწურა სანდრომ გეგიდისადმი გულისწყრომა.

სიჩუმე ჩამოვარდა.

ლევანტიმ ისე ჩიბუხი გააჩაღა და წასასვლელად გაემზადა...

— რაღაცას ხმამაღლა დაეობდით, — გულდამშვიდებით იკითხა კოლექტივის თავმჯდომარე სარდიონმა, რომელიც ის იყო უკანასკნელ ჯგუფს ჩამოჰყვა ჩაის სამუშაოდან და დუქნებზე გამოსულმა გეგიდესთან დაეას მოუსწრო.

— მოდი და ნუ იღავებ ამათი გადამკიდე! — სანდრომ წყენით ხელი გეგიდისაკენ გაიშვირა და ანთებული თვალებით წასასვლელად მომზადებულ ლევანტისაც დააკვირდა.

— როგორ?

— ბრმა უნდა იყოს ადამიანი, რომ დღეს კოლექტივის მიღწევები არ დაინახოს... მაგრამ ზოგიერთები რომ ძალით ბრამედებიან და ქვეყანას ელამი თვალთ უტყვებენ?

— ბრმა შენ ხარ, ჩემო ბიძია, რომ ცხვირს იქით ვერ იხედები, — ჩვეულებრივი ტონით გამოედვა გეგიძე ათისთავს სანდროს და მას თავის მხრივ ლევანტიც გამოესარჩლა. «კი, სწორედ ცხვირს იქით ვერ იხედები, ჩემო სანდრო» — დაუდასტურა გეგიძეს ლევანტიმ.

— მოდი ახლა და... — სანდრო აიტკიცა, სიწითლე წამოაწვა ჯერ კიდევ დაუნაოკებელ სახეზე და მისდაუნებურად ტანის და მუშტის ისეთი მოძრაობა გააკეთა ადგილზე, რომ ყველა შენიშნავდა: საცაა აფეთქდება და მუშტსაც მოიქნევს. მაგრამ სწორედ ეს შენიშნა კოლექტივის თავმჯდომარემ სარდიონმა თუ არა, შეჯგუფებული კოლექტიველები გაარღვია, შუაში ჩადგა და სანდროს შეულაპარაკებლად ანიშნა, რომ ის ცდებოდა ამ შემთხვევაში, როცა გეგიძესთან მუშტით მიიწევდა და მოწინააღმდეგის ყოველგვარ გამოსვლას სტიქიურ ძალას უპირისპირებდა.

სანდრო ცნობილი იყო თავისი უკიდურესობით. მას ხშირად მიუთითებდნენ ამაზე ამხანაგები, მაგრამ ის მუდამ თავისას გაიძახოდა:

— მტერს მტრულად უნდა დაუბედვე ყოველთვის: გიკბინოს, უკბინე, შემოგიტოს, გაანადგურე.

აი მისი ბრძოლისა და თავდაცვის ფორმულა, მისი ყოველდღიური ბრძოლის იარაღი.

სანდრო ვერ ითმენდა ზომიერ პოლიტიკას, ის ყოველთვის უკიდურესობის მიმხრე იყო, «დაკერისა და განადგურების» მომხრე.

— აგრე როდი ვარგა, სანდრო, — შენიშნა სარდიონმა.

— ბრმას და ბრუტიანს გვეძახიან და თვითონვე იჭაჭება? ბოლშევიკების კანონები მე შენზე კარგა მესმის, ჩემო ბიძია, — განგებ დამშვიდებით ეუბნება გეგიძე სანდროს. — ცოტა ქვეიანად გეპიროს თავი, თორემ, ამ ხალხის მოწმობით, ციხეების აქეთ არ მოგახედებ, ისე გაგიხდი საქმეს.

— როგორ? შენ მემუქრები?—აილენა ისევ სანდრო.

— გემუქრები... გემუქრები და ავისურულებ კიდეც. აბა რომელ კანონში ამოიკითხე—ნიგვზის ხეები ასკერი ჩაის დასარგავ ადგილებში, ვენახიანი ხეები გაჩეხე და გაანადგურე, ტყეები გადაკაფეო? მიპასუხე, რას დადუმებულხარ?

— ააა, თურმე რის მუტლის გვრემა ჰქონია?!—აპილპილდა ისევ სანდრო.

— მე კი არ მქონია, მაგრამ შენ უთუოდ გექნება, მე არაფერი ვამბობ იმ ბუჩქნარ მიწებზე, რომლებიც ჩამომართვით და რომლებიც საჩაიე ფართობში შედიოდა მდებარეობითაც, მაგრამ კერძო ინტერესით რომ ნიგვზები ამიჩხე, ვენახიანი ხეები რომ გამიკაფე, აი მაგისათვის კი პასუხს ვაგებინებ, თუ ვყოფილვარ ვაბრიელ გევიძე. ბოლშევიკების კანონით დაგსჯი, ბოლშევიკების.

— ნიგვზების მოჭრა მართლაც რომ შეცდომა იყო, — ჩაილაპარაკა ერთმა თავისთვის.

— შეცდომა დღეს არის, ცირკულიარი რომ მივიღეთ, როცა ვჩეხავდით, მაშინ?!

— არა, გონიერი არც მაშინ იყო ნიგვზების აჩეხა. ისე, რაც შეეხება გევიძის საყვედურებს, მან უნდა იცოდეს, რომ მიწები, რომელიც ჩაის ფართობში მოხვდა და მაშასადამე, ის მიწებიც, რომელზედაც გევიძე საჩივარს აპირებს, კოლექტივს ეკუთვნის თავისი ადგილმდებარეობის მიხედვით და არა გევიძეს. თუ ვიზარალეთ—ისევ ჩვენ, თუ ვავაფუქეთ—ისევ ჩვენთვის არის სამწუხარო ეს გარემოება, მაგრამ რომელი მშრომიარობა შეიძლება იყოს უმტკივნეულო, მით უმეტეს პირველი, რომელიც განსაზღვრულ ტკივილებთან არის დაკავშირებული. ჩვენი კოლექტივი ხომ ახლადშობილია, პირველად და ყოველგვარი გამოცდილების გარეშე დაარსებული.

— მოყვები, ერთი, შენც სოლომონბრძენობას!

— არა, ეს ასეა, აშხანაგებო! ჩვენ თუ შევცდით, არა იმიტომ, რომ ეს შეცდომა წინასწარ განზრახული იყო, შეცდომა იყო, მაგრამ სრულიად უნებლიე.

— კაი საქმეა, შენ ნუ მომიკვდე! ჯერ დააქციო ქვეყანა და მერე უტიფრად განაცხადო: შევედი, მაპატიეთ!—და გევიძე თავდაცვის ხასიათზე მოვიდა.

— ვეუო, ყველაფერს თავი დაეანებოთ, მაგრამ... მაგრამ რომ მიუსიეთ ხალხი ამ ტრამალ მიწებს და ასე ალაღბელზე გადაკაფეთ ჩაის დასარგავად, რა ვარანტია გაქვთ, რომ მავ მიწებზე ჩაი გაიხარებს, სხვას რომ თავი მივანებოთ, საქონლის საბალახო ადგილები მაინც რატომ არ მოიტოვეთ, ლობისათვის საჭირო წყნელისა და სარისათვის ტყეები რატომ არ გადატოვეთ, რომ გაჩეხეთ და გაანადგურეთ ყველაფერი, ღვარი და ზევი წაგვიღებებს, ხალხო, უშეშობით გავიტანჯებით.

სანდრო დაფიქრდა...

სარდიონმა კი სწორედ ახლა იხელთა დრო და საქონლის შენახვისა და ლობების საკითხზე იმდენი ილაპარაკა, რომ ყველა დაარწმუნა ცალკეული ნაჭერი მიწების საკუთრად შეღობვის ზარალიანობისა და ზედმეტად ხარჯებში.

საქონელი გავრცეოთ საბალახოდ მიჩნეულ ადგილებში, ცალკ-ცალკე რატომ გავიჩინოთ საბალახოები, როგორც ეს აქამდე გექონდა, რატომ არ შეიძლება საერთო საბალახოები ჰქონდეს მთელ სოფელს. საყანე მიწები, საჩაიე ხომ საერთო გვაქვს, სავენახეც, მაშ რატომ არ შეიძლება ტყისა და საბალახოების გავითიანება? ვანა მარტო ისე კატასტროფულია ჩვენი მდგომარეობა, როგორც ეს გევიძემ დავიხატა? ჩვენ გვაქვს საბალახოები, ხალხო, ჩვენ გვაქვს

ტყეები, მაგრამ ნურას უკაცრავად, თუ შუაგულ საჩაიეში გამოჩნირული გეგიდის სამი ქცევა ტყე გაეჩხეთ და გავანადგურეთ, ცხადია, შეცდომაა ნიგვზების მოჭრა, ვენახიანი ხეების აჩეხა, მაგრამ ჩვენ ხომ შეცდომებზე ვსწავლობთ და მივიწივთ წინ მტკიცე ნაბიჯით.

გეგიძე დამუნჯდა.

შეტყო, რომ სარდიონთან კამათში ფონს ვერ გავიდოდა და დაჩუმება არჩია.

— არა, რა მრჯილა, რომ ავლინლილდი, ახი არ იქნება ჩემზე, ახლა რომ ვირის აბანოში მიკრან თავი — დაასკვნა გეგიძემ და ფეხზე წამოდგა, მის გარშემო შემოკრებილ გლეხებს თვალი გადაავლო, სრულიად უმიზეზოდ ერთი კოლმეტიველი გვერდზე გაიხმო და ამით გაშორდა საფრთხეს და ხათაბალას, როგორც ამას თვითონვე ფიქრობდა მაშინ.

4.

ტიტიკოს მიწები წელსაც კომკავშირელებმა დათესეს.

გეგიძე ახლაც გაწბილებული და გაბოროტებული დარჩა.

— ნეტა ჩემსას არ ჩამომართმევდენ და ჯანდაბას! — გაიფიქრა მან და ნიადაგი მოშინჯა: მართლა ხომ არათურს მიპირებენო.

ამის გაგება კი მისთვის საძნელო საქმე შეიქნა.

გაზაფხული დადგა.

მიწებს დაწმენდა და დამუშავება ესაჭიროება.

გეგიძე სწმენდს და ამუშავებს დასახნავ ჭალებს, ფოცხავს და კანდოებს აკეთებს ფერდობ ადგილებში, დასახნავად ამზადებს.

ამზადებს, მაგრამ რატომღაც დაეჭვებულია გეგიძე, რომ წელს მას ამდენ მიწას აღარ დაანებებენ.

კანონი არ გაუქმებულა, მაგრამ... კანონი და ბოლშევიკები?... — ისევ სალომეს ბიჭი თუ რამეს ვამიგებს, თორემ... ჩაიქნია ხელი გაბრიელმა.

გეგიძე სალომესაკენ მიიჩქარის.

ტიტიკო და სალომე გაფაციკებით ასუფთავებენ საბოსტნე განაკვეთს. საცაა პიონერებიც მოვლენ ბოსტნის მიწის დასამუშავებლად. საცდელ-საჩვენებელი ბოსტანი გასულ წელს ვაკეთეს ეზოში და წელს კიდევ უფრო აფართოვებენ მას.

გეგიძე ბოსტანს დააკვირდა და თვალები დაწკურა,

— ასე რომ უმატონ ამ ბოსტანს ყოველწლიურად, ორი წლის შემდეგ ჩემს ნაკვეთ მიწამდე მიაწივენ... ვაი თუ... მაგრამ ეზოს ხომ არ წამართმევენ ბოლოს და ბოლოს...

გეგიძე უკვე სალომეს ეზოშია.

ტიტიკოს გულზე მოხვდა გეგიძის დანახვა, მაგრამ გულის წყრომა არ გამოამკლავნა.

გეგიძე ჩამოჯდა წიფლის ნამორზე, რომელიც ოდესღაც ჩამურის როლს ასრულებდა ხელმომთბარ ოჯახში. ქვის ჩამური აქ ძნელი ამოსატანი იყო, ამიტომ ხის ჩამურითაც იოლად გადიოდენ წინად სოფლელები. სალომე კი, წელიწადი ისე არ გაივლიდა, რომ ორი-სამი ფუთი ღომი ჩამურის ქირად არ აეღო მეზობლებიდან.

— ხელკავის ნაბრაგუნნი თავი მისკდება და ქირაც არ გამოვიართვა?!... ამ-ბობდა სალომე. მაშინ გეგიძესაც ჰქონდა ჩამური. ისიც აქირავებდა მას მეზობლებში, მაგრამ რატომღაც სალომეს ჩამურს უფრო ეტანებოდნენ მეზობლები, ვიდრე გეგიძისას... დღეს კი... გეგიძემ უღვაშებში ჩაიცინა გაუქმებული ჩამურის დანახვაზე, რადგან მეტოქის სისუსტე ამოაჩინა ჩამურის უქმად გდებაში.

სალომე და ტიტკო ისევ საბოსტნეს უტრიალებენ გარშემო, სწმენდდნენ, ასუფთავებდნენ.

— ჩემო კარგო და კეთილო სალომე!— შორიდან დაუწყო გეგიძემ სალომეს და ტიტკოს ღიმილით გადახედა.— გაზაფხული ქე დაგვიდგა, ღვთის წყალობით, რახანია „თესე-კაფამ“ ვადმოგვძახა, მაგრამ აი ქვეყნის საქმე რომ არ არის დაწყობილი და მოწესრიგებული... ხომ მოგეხსენება, როგორ გვიშლის ხელს მუშაობაში.

— მართალი ბრძანებაა, ჩემო გაბრიელ...

— რა არის მართალი? რა არის დაუწყობელი და მოუწესრიგებელი? — შეუტია ტიტკომ სალომეს, რომ ამით გეგიძისთვის ეგრძობებინა თავისი გულსწყრომა.

— მოუწყობელია, ბებიკო, აბა რა არის,— განგებ განაგძო სალომემ და ტიტკოს თვალი ჩაუკრა,— როცა ზოგიერთმა არც კი იცის, თუ რის პატრონია და რამდენი მიწის დამუშავების უფლება აქვს... გლეხი მიწაზეა მიჯაჭული, მიწა მისი მარჩენალი და იმედო და როცა არ იცის...

— ზოგიერთმა თუ არ იცის, ჩვენ ვიცით,— ჩამოართვა სალომეს სიტყვა ტიტკომ.

— ჰო და შენს გაზრდას— იხელთა დრო გეგიძემ,— მაგისტის გამოვიარე სწორედ, იქნება მითხრა, რამდენი ჰექტარი მიწის დამუშავების უფლებას აძლევენ აი... აი ჩემისთანა ხალხს... ამ ხმაწართმეულებს!

— მაგის პასუხს საბჭო მოგახსენებს. ამ ერთ კვირაში დამუშავდება მაგ საკითხი და ყველა გაიგებს, თუ ვინ რამდენს დაამუშავებს, ვის რამდენის უფლება ექნება.

— კი მაგრამ სანამ გამოირკვეოდეს, ვისხდეთ ასე გულხელდაკრეფილები?

— რატომ უნდა იხსდეთ, იმუშავეთ, განმარტა ტიტკომ ისე, რომ სამუშაო არ მიუტოვებია, თავი მალლა არ აუღია.— განა ასეთ დროს კაცი ტყუილად გაცდება? დაუმატა მანვე.

— როგორ ვიმუშავო, ბიძი, როცა იქნება ამ ერთიკვირის შემდეგ ქე ჩამომართვათ აი ჩემი ნამუშევარი და ცალიერზე დამტოვოთ.

— ჩამოგართვათ? შეიძლება კიდევ ჩამოგართვათ, როგორ გგონიათ!? — დაუდასტურა თავის მხრივ ტიტკომ.

— შევილო, რა შენი საქმეა ან ჩამორთმევა ან გაცემა, რა გიჭირს, რომ შენთვის დადგე და არავის აწყენინო...

— ო, გაცოცხლა ღმერთმა, ჩემო სალომე! შენისთანა მამა, ჩემო ბიძია, ორს არ ჰყოლია ამ ჩვენს საპრისტავოში და შენ სხვისი აყოლა რა ხელს მოგცემს? ამოდენა ოჯახისა და მიწა-მამულის პატრონმა ბებიაშენს რომ დაუგერო, ის არ გირჩევნია, ვილაც ლატაკების ჭკუის აყოლას?

— ეგ თქვენი საქმე არ არის, დღეს ლარიბ-ლატაკების ხელშია ძალა-უფლება.

— არა, ბიძი, მე მამაშვილობას, კარგის მეტი არაფერი მიფიქრია თქვენი ოჯახიზა და სალომე კი დამიმოწმებს, თუ რა ერთგულება და დამსახურება მიმიძღვის კერძოდ მამაშენ ვარდენზე. შენ რომ მამის მაგიერობა გასწიო ამისთანა ოჯახში, აუგად არ ჩაგეთვლება.

გეგიძემ გადმოშალა ძველი თამასუქები, ზოგი ტყუილი, ზოგი მართალი შარაზე გააფინა და ყოველი ღონე იხმარა ტიტკოს ყურადღება დამსახურებია როგორმე, მაგრამ ტიტკო დროგამოშვებით ყარყუმით გადმოხედავდა გეგიძეს, და უქანასკნელის გულში ფეხმოკიდებულ იმედს, რომ ტიტკოს ეს არის ახლა გატეხდა ლმობიერი სიტყვებით, აქრობდა და აქარწყლებდა.

— ცხოვრება აღარ ღირს და ეს არის...— ამოიხორა ბოლოს გეგიძემ და ვარდენის ეზოს სათაღროდ მდებარე მიწას გადახედა.— ვენახის დარგვას ვფიქრობდი ამ თქვენს სათაღროდ, მაგრამ რა ვიცი, იქნება მაგის ჩამორთმევასაც ქე მიიბრებენ.

— გიბირებენ. მომავალ წელს ეს ჩემი ეზო უნდა შეუერთდეს ბიძაჩემის ეზოს, ქვევით თქვენს მიწებს და ერთად შემოიღობოს საცდელ-საბოსტნედ, ან სავენახედ.

— გიშველა ღმერთმა. აკი ვამბობდი, გული არაფერზე მიმდის მეთქი. კი, მაგრამ, სალომე, ნუ თუ ასე... ასე... ადვილად...

— რა ადვილად?— ასწია თავი ტიტკომ.

— აბა როგორ, კაცო... ამ ადგილ-მამულის შესაძენად რამდენი სისხლი... და ოფლი ჩაუქციეია შენ მამაპაპას... სისხლი... ნამდვილი სისხლი... როგორ დამავიწყდება ცხონებული ბაბუაშენი, რომელსაც სწორედ იმ ბლის ძირში ცულთით გაუქეყა თავი ბიძაშენმა... ბიძამ კი არა... ჰო, მამაშენის ბიძამ, ბაბუაშენის ალაღმა ძმამ, არქიპომ. მერე რისთვის: ერთი მტკაველი მიწისთვის. — გეგიძემ ხელი ეზოსაკენ გაიშვირა. აი ის ბალი მაშინ სწორედ საზღვარში იყო, ცხონებული გიგო ცდილობდა მისკენ გადმოეწია ბალი და საზღვარზე ერთი თახისპირი მიწა შემოემატებია, არქიპო კი მისკენ ეწეოდა, და როგორც ვთქვი, ერთ დღეს ერთი ძირი ბალისა და ერთი მტკაველი მიწისათვის ძმამ მას თავი გიუპო და თვითონ ციმბირში ამოხდა სული კატორღაში გადასახლებულს.

დღეს კი აბა რასა ჰვავს ეს? აღარც ქონება, აღარც საკუთრება, აღარც „შენი“, აღარც „ჩემი“... ნუთუ?!!

გეგიძეს უკვე არავინ უსმენდა.

საქმეში ვართული ტიტკო სადღაც შორეულ ფიქრებში გადაკარგულიყო და მხოლოდ მოულოდნელმა ზმურობამ გამოაფხიზლა ის, როცა ბოსტანში სამუშაოდ წამოსული პიონერები მოუახლოედენ ეზოს.

5.

იწვის შვავგორა და ანასოული.

ნაკაფ ახოებს ცეცხლი ეკიდება. ტყუტუნებს შემღრალი ნოშო და აღში გახვეული ჯაგები ხანძარს მოგაგონებს.

იწვის ნაკაფი.

იწვის საჩაიე მიდამოები და ცეცხლწამკიდებელი პიონერები „ბალა-ბალას“ გაიძახიან.

3. ჩხიკვაძე — მინდვრის კვირეული

ცეცხლი ახალისებს მოზარდ ენტუზიასტებს;

ქარტეხილივით ავარდნილი ალი და კვამლი მათი ოცნების და სიხარულის საგნად გამხდარა.

— ტიტკო! თავიდანაც წაუკიდე... აი, ზევიდან, თითს იშვერს მალა ხანძრის მეთაური და სამთითა ფიწალით ნაკაფს ასუფთავებს, პიონერები ჟივლ-ხივლით შესვეიან ნაკაფ ახოებს. მოშორებით ორასამდე კოლექტიველი მიწას აბრუნებს.

აგერ, წიფლის ჯირგალას უპირებენ ამოგდებას.

გადაჭრილ ხეების ქვეშ მიწა გამოუთხრიათ და დინამიტის აფეთქებას ელოდებიან.

— ბუხ. ბუ... ბუმ!—გრიანებს დინამიტები, და საომარი წესები გაგონდება უნებლიედ. არც ისე შორს არის ის დრო, როცა ანასოულსა და ნასაკირალზე განმანადგურებელი ცეცხლი ენთო კრილოვ-ალიხანოვის.

მაშინაც იწოდა გურია და მისი მიდამოები. ცეცხლი ეკიდებოდა მთასა და ბარს, ოდას თუ სასიმიდეს; იწვოდა ხალხის ნაამაგარი.

სკდებოდა ტყვია იმავე ხალხის გასანადგურებლად.

დღესაც „საომარი“ წესებია ნაკაფ ახოებში; ასწლოვან წიფლის ძირებს ებრძვიან ახლა გურულები. ძირიანად თხრიან და გლეჯენ.

სკდება დინამიტები და:

— ბუუუ! — აჯავრებენ აფეთქებას მოზარდი ენტუზიასტები.

საჩაიე მიწას ამზადებენ.

— ჭადრაკულად უნდა დაითესოს აქ ჩაის თესლი, — არიგებს კოლექტიველებს აგრონომი.

— ჭადრაკულად? არ ივარგებს, — შეესიტყვენ გლეხები ახალგაზრდა აგრონომს, — ჭადრაკული წესით ჩაის დარგვა რახანია უკუგდებულია გურიაში.

— ეგ მეც ვიცი, მაგრამ აქ ისეთი ნიადაგია, რომ, ფეჭრობ, ჭადრაკულმა უნდა აჯობოს, — დაიმორცხვა აგრონომმა და წინააღმდეგობა აღარ გასწია, გლეხების სურვილს დაემორჩილა. გლეხებიც დადუმდნენ. ახალგაზრდა ჩვენი აგრონომი, ახლად კურსდამთავრებული, ამიტომ ხშირად შეცდომასაც უშვებს პრაქტიკული ხასიათის საკითხებში. გლეხები უსწორებენ. აგრონომი წითლდება, მაგრამ ჭვა არის გამოცდილება. გამოცდილება ვის არ მოღუნავს და არ დამუნჯებს, მით უმეტეს, თუ ის თეორიულადაც სწორია და გეგმამშემომილი.

— ბიძი, აქ ნოტიო ადგილია, წყლიანი. ჩაი არ იხარებს, — ამბობს ჭადრაკ ნესტორი. სარდლიონიც ამასვე ადასტურებს.

აგრონომს არ სჯერა მარტო გამოცდილების და ცდას აჩალებს: ნიადაგი და კირწყლის სათანადო ხსნარი;

შედეგი თვალსაჩინოა:

— მართლაც არ იხიერებს აქ ჩაის ბუჩქი. აქ სხვა რამე უნდა შევეტრჩინოთ, — ამბობს აგრონომი.

— ეაშა! — სააღლუმო წესით ვაისმა იქითკენ, სადაც კომკავშირი და პიონერები მუშაობდნენ დღეს საჩაიეში.

კომკავშირი და პიონერები მორჩენ დღიური ნორმის განაკვეთის დამუშავებას და „ვაშას“ ძახილიც ამას ნიშნავდა.

— ჯერ კიდევ ადრეა, ამხანაგებო! — ამბობს ტიტკო.

ტიტიკო ახლა კომკავშირელია, კომკავშირის ბიუროს წევრი, ის აქტიური მუშაკია მთელი სოფლის ახალგაზრდებს შორის და ამიტომ სათანადო გავლენითა და პატივისცემით სარგებლობს.—დაეხმაროთ უფროს ამხანაგს,—უმატებს თვითონვე და მთელი რაზმით ახალ სამუშაოზე გადადის.

სამზრობას გადაცდა.

მინდორში გუგუნებს განუწყვეტელი ყანური.

სამ ჯგუფად მღერიან ყანურს და ამიტომ თითქო განუწყვეტილად გეგუნება შორით მაყურებელს.

სხვა სიმღერები ვერ ეგუება მინდერის სამუშაოს.

ყანური დიდ მოწონებაშია.

კარგია ყანური, როცა უხადოდ მღერიან მას. გურულები ამ მხრივ განთქმული არიან.

საჯაოხური ყანური, თუგინდ აპარული (ქობულეთური), ან კიდევ ჩვეულებრივი გურული ყანური.

საოცარია...

როგორ ამხნეებს და აბრუებს მუშახელს ეს სიმღერა, დადლილობას ავიწყებს, მოქანცვას ვერ გრძნობს დილიდან საღამომდე, თოხზე თუ სხვა მიმე მუშაოზე მიკრული მუშა. ყანურით იწყება და ამითივე თავდება საჩაიეში მუშაობა. საღ გინდა არ ისმოდეს შვაგორადან გადმოვარდნილი გუგუნე ყანურის.

— შემოდგომაზე ვნახოთ, როგორი სიმღერის ხასიათზე იქნებით, შემოდგომაზე.— იმჯილდავს გულმკერდს გაბრიელ გეგიძე და შიშით გული უსკდება, რომ საცაა მის უკანასკნელ იმედს და ნუგეშს, „წყაროსთან“ მდებარე ორ ჰექტარ მიწის ნაჭერსაც უახლოვდებიან.

— ვილუბები და ეს არის. ვილუბები... მაგრამ... მაგრამ ამ ჯადო სიტყვას რომ ვერ ვაცილებია მისი ფიქრები? „მაგრამ“-ის იქით რომ ვერ გადაულაჯებია...

— ვილუბები... ულად ხარები. სამი ჰექტარი ჭალა. სამი ახო და წიფლნარი ეს!

გეგიძე ახეტებს თვალებს უზარმაზარ საჩაიეში, სადაც მისი კობტა ტყე რამდენიმე საუკუნის მანძილზე ოფოფის ქოჩორივით იყო აყრილი და აქორილი შუაგულ საყანე და სანაშენო მიწებზე, მაგრამ წკებელს ვინ გააგდებინებდა ამ ასწლოვან წიფლებს, კეცზე დასაფარებლად შქერის ფურცელს ვინ შეკრეფდა პატრონის უნებართვოდ.

— ფოთოლი ნაკელია, შემოდგომაზე ჩამოცვივა და მიწას შეეძინება,— ამბობდა ყოველთვის გეგიძე და მთელ სოფელში არავინ ყოფილა ისეთი ბედნიერი ბავშობისას, რომ გეგიძეს მისთვის ყურები არ აეგლიჯოს ფიჩხის აკრეფისა და შქერის ფურცლის შეკრეფისათვის.

— დედა ეტირა ახლა. აბა, მოვიდეს და გაბედოს რამე!

— გაბედოს?.. რას გაბედავს?— გულს იმაგრებენ დანაფრთხობი ბავშვები, მის შეძლება კი, რაც ტყე უკვე ჩამოართვეს გეგიძეს და თემს გადასცეს კოლექტივისათვის.

— გეგიძე მოდის!— ახლაც განგებ წამოძახებენ ბავშვები ერთიმეორეს და დანარჩენებს შიშით ფიჩხი ხელიდან უცვივდებათ, იმდენად დამფრთხალი და დამონებული არიან ბავშვები გეგიძის წარსული სისასტიკით.

ეს ერთი წელია, რაც სავსებით გაჩეხეს გეგიძის ტყე და ჩაის ბუჩქები და-
ამწყრივეს წიფულების ადგილას.

— როგორ აჩეხეს და გაკაფეს ყველაფერი! ნიაღვარი წაგვიღებს, ნიაღვა-
რი! — ბრაზობს გეგიძე და კოლექტიველთან შეხვედრას ერიდება, შორიახლო და-
ბორიალობს და თუ ვინმე ჩაიხელა, სუსტი ნებისყოფის, ჭორებითა და ღვარძ-
ლით ფიქრობს მის გადმობირებას.

— რა დროს ეგ არის, ჩემო გაბრიელ! — ზოგჯერ დაცინვით უპასუხებენ
მას ასეთ ღვარძლიან წინადადებაზე, და გეგიძეს შიშით კვირაობით არ სძინავს
ამის შემდეგ.

— რად წამოვროშე, ვაი თუ გამამხილოს! — ოხრავს გაწბილებული გეგიძე.
შეფაგორაში მორჩენ მუშაობას. სერ-სერ ჯგუფებად გადმოიარეს.

ნაკაფში დარჩა ხელსაწყო იარაღი და ალაგ-ალაგ ჯირგალებზე დანთებულ-
ციცხლი, აკვამლებული ფოტოროები.

6.

ასრულდა დიდი ხნის მოლოდინი.

სოფლის მყუდროება ტრაქტორმა შეარყია.

უთენია აფუგუნდება ის ქალებში და დაბინდებასაც არ ერიდება, მთვარის
შუქზე მიარღვევს ნიადაგს და სახნავ-სათესი მინდვრების გარშემო დაუსრულე-
ბელ წირს აკეთებს.

ზოგიერთები საყვედურობენ კიდეც:

— ეს რა მოუსვენარი რამე ყოფილა?!

— რა აბზრიალებს მაგ ოხერს, რა მოუვიდა?!

— აგვიკლო და ეს არის. ბაღნები დამეზაფრა.

— დაგეზაფრა კი არა, კაი დროს წამოგვეშველა, თორემ... მარტო საჩაიეს
ვერ აუვიდოდით. ხუმრობა ხომ არ არის ჩვილმეტი ჰექტარი მიწის სამ ნიშანზე
გადაბრუნება...

— ჩაი არ უთესია ჩვენს მამაპაპას, მაგრამ შიმშილით არ დახოცილან. მო-
იგონეს ვითომ რაღაცა: კულტურული მცენარეები... სუბტროპიკული... მამა გი-
ცხონდებათ, თუ ფორთოხალი არ დააყოლოთ ტყემლიან ლობიოს, ისე ყაბულს ნუ
იქნებით! — ენაშპარიანობს გეგიძე და ლევანტის იშველებს ყოველ სადაო საკითხ-
ზე, მაგრამ გაბედულად მაინც ვერ ახერხებს კოლექტიველებთან წინანდებურად
შედავებას და ეს კიდე უფრო აბრაზებს და გულს უკუმშავს კოლექტივის საწი-
ნააღმდეგოდ ბრძოლისთვის საღერღელაშლილ გეგიძეს.

კოლექტივის ფართობი გააერთიანეს.

სახნავ-სათესი მიწები შემოთარჯეს.

საჩაიე ფართობი ცალკე გამოყვეს.

ცალკე სავენახე, სათუთუნე და, რა ვიცი, ყოველნაირ კულტურას სათა-
ნადო ადგილი მიუჩინეს.

— გეგიძის მიწა საუკეთესო მიწად ითვლება სოფელში. სათუთუნედ ზედგა-
მოჭრილია, სავნახედ კიდე უკეთესი, — დასვენს საკითხი კოლექტივის გამგეობაში.

— თუ გეგიძის მიწას დაეუფლებით, მე ჩემს ეზოს ნაკვეთს სავსებით ვუტე-
რებ კოლექტივისას, გვერდზე ბიძაჩემის მიწებიც მოედება და წელს თუ არა,

საგაიხოდ ათათასამდე ვაზის ჩაყრას შევიძლებთ,— შეიტანა ტიტკომ წინადადება კოლექტივში და ამით სოფლის საბჭოს და აქტიური კოლექტიველების ყურადღებაც დაიმსახურა.

მართლაც ყველას უკვირდა ტიტკოს ასეთი მტკიცე ნაბიჯები კოლექტივის მშენებლობის ფრონტზე. ჯერ იყო და ტყის მიწები არტელს გადასცა, ქალა კომკავშირთან ერთად დაიმუშავა ორ წელიწადს და როცა კოლექტივი მოძლიერდა, კოლექტივს შეუერთა, უღლად ხარები და ცხენიც კოლექტივს გადასცა, ეზოს ერთ ნაწილში საცდელ-საჩვენებელი ბოსტანი გააკეთა, ახლა კი ეზოსთან მდებარე უკანასკნელი, საკუთრებად მიჩნეული, ორი ჰექტარი მიწაც იმავე კოლექტივში შეიტანა.

გამგეობამ გამოიტანა დადგენილება.

თემსაბჭომ დაადასტურა ეს დადგენილება, და გაშალეს ასწლობით ჩანაგრული წაბლის როკები, გაჩხვეს საზღვრებზე ეკლის ხეები და უნგაიძის ეზო გეგიძისას შემოუერთეს.

— ეზოსაც აღარ მანებებთ?— აჩნავლდა გეგიძე, მაგრამ აშკარა წინააღმდეგობა ვეღარ გაბედა და ენა დაიმოკლა.

— რატომ, ორი ჰექტარი სახნავი და ეზოს ფარგლებში მდებარე ნაშენი რომ გრჩება? უღლად ხარები, ერთი ცხენი და მეწველი ძროხა, ღორები... კიდევ საყვედურობ?

— მრჩება... თუ მრჩება, შენი წყალობა მაქვს თუ?— აიღეწა უცებ გეგიძე, მაგრამ ისევე ჩაცხრა და ენას კბილები დაადგა. არა, ამ ლაწირაკმა ამოავლო ზემი ოჯახი, ამ გამოყრუებულმა უნგაიძის ქვრივმა მომსპო, თორემ... ჯერ ეზოსთან ახლო მდებარე მიწებს მაინც არ შეეხებოდენ.

გეგიძეს ყურში ჩაცდა ტიტკოს განცხადებაც და ახლა კიდევ უფრო დარწმუნდა თავის მოსაზრებაში; ტიტკოს რომ თავისი ეზო არ შეეტანა კოლექტივის ფართობში, გეგიძის ეზოც ხელუხლებელი დარჩებოდა; „ორი წლით მაინც დარჩებოდა. ორი წლის შემდეგ კი... ვნახავდი... ეს ქვეყანა ან ქე დაინგრეოდა... მაგრამ ერთი მეც ვჩერჩებოდა რაღაცას... არა, ერთი სიტყვით, ამ ორ წელიწადს ხელს არავინ მახლებდა და შემდეგ იქნება თვითონ მაგათ პარტიას შეეცვალა საერთო წესები“... გეგიძემ მწარედ ამოიოხრა. ეზოში გამოვიდა, დასათესად გამზადებულ ჩამორთმეულ მიწებს გადახედა და გული ნალვერდალივით გაუხურდა.

„არა, მეც სულელი, თორემ უნგაიძის მიწას რომ ვუტრიალებდი, რა შეგჭირად მინდოდა! მიწების შემომატებაზე ვფიქრობდი. საზღვრებს ვფუარტოვებდი... თურმე... თურმე ორი-სამი წელი, და შენსას ჩამოგართმევენ, საკუთარ მიწებზე ხელს დაგირეცხენ, სამოსახლოდან აგყრიან და სხვაგან გადაგაბარებენ, თუ ეს ამ ვაჭბატონების კოლექტივმა მოისურვა!“

გეგიძეს თვალწინ წამოუდგა ამ რამდენიმე წლის წინად გამდიდრებისათვის შედგენილი გეგმები... მოაგონდა, თუ როგორ შეიძინა ათიოდე ჰექტარი საუკეთესო მიწა, თითქმის სრულიად უსასყიდლოდ, ან კიდევ საზამთროს ფასად, გასესხებული ფულების ნათავნა და სარგებელში...

— ჰე! დრო მაშინ იყო, როცა ას მანეთს გაასესხებდი და წლის ბოლოს პირისპირ გახდიდი. და როცა შეგაღე ერთ წელიწადს კიდევ დაგიგვიანებდა ფულს (ასეთი მოვალენები ძალიან ხშირი იყო, განსაკუთრებით აზნაურებს შო-

რის), მაშინ ორი-სამი ჰექტარი მიწით თუ დაიკმაყოფილებდი თავს, სადაც კი ამორჩევიდი, რომელი ნაჭერიც გინდოდა, მეგაღეც მოხარული იყო და გამსესხებელი ხომ მით უმეტეს: რაღაც გროშებით მემამულე ხდებოდი რამდენიმე წლის განმავლობაში. გაქრა ის დრო. შეუშინებლად გაირბინა საბჭოთა წლებმაც, და დღეს, აი, რას მოვესწარი, რის მოწმე ვავხდი! აღარც ფული, აღარც ოჯახი, აღარც კერძო საკუთრება! ქონება სასირცხო საჭმე ვახდა, გამდიდრება—საშიშროება. რა ვარ ახლა მე? რა მიზანი აქვს ამის შემდეგ ჩემს ცხოვრებას? შევიდე კოლექტივში? მაგრამ რა სისულელეა... ჯერ ერთი, არ მიმღებენ და, დავუშვათ, მიმიღონ კიდევ,—რა უნდა ვავხდე კოლექტივში? დავდგე ახლა მოჯამაგირეებისა და ლარიბ-ლატაკების გვერდით და საერთო საჭმე ვაკეთო?

გეგძე შეიშუშუნა, მწარედ ამოიოხრა და: „სულულო გაბრიელა, ჩერჩერო გაბრიელა... კოლექტივში აპირებ გამდიდრებას? კოლექტივიდან ფიქრობ ცოლ-შვილის დარჩენას, ისე, როგორც აქამდე არჩენდი? შენ გიყი ხარ, გიყი, გაბრიელ გეგძე! გამოშტერებული... ბრიყვი ხარ, ბრიყვი! რატომ? რისთვის? მაშ, ვინ მიგიღებს კოლექტივის წევრად? კულაკი... წურბელა... მევახშე... აი შენი ატესტატი, შენი პირადობის მოწმობა... ვინ გავახარებს აწი შენ?..“

ნისლი ჩამოწვა დატრაქტორებულ ქაობში, და გეგძე ორლობეს აედევნა მწარე ფიქრებით თავდამძიმებული.

7.

უფროსი აგრონომი ეწვია სოფელს. ნამუშევარი დაათვალიერა, საჩაივ მიწები შეამოწმა და ნიადაგის ვარგისიანობა დაადასტურა.

ტიტიკომ მიიპატიჟა სადილად აგრონომი. სარდიონიც თან გაიყოლა, პარტიის რამდენიმე აქტიური წევრი და კომკავშირელიც.

სადილი სოფლის აქტივის კრებად გადაიქცა და სუფრაზევე წამოიჭრა მრავალი საჭირბოროტო საკითხი. ახსენეს სავენახე ნაკვეთიც.

— აქ ფიქრობთ ვენახის გაშენებას?—აგრონომმა ხელი ეზოსკენ გაიშვირა და ათიოდე ჰექტარი ერთად შელობილი მიწა ბეჯითად დაათვალიერა.

მზიანი დღე იყო, და აივანზე ისხდნენ სადილად ტიტკოს სტუმრები.

— ივარგებს აქ ვენახი, ამხანაგო ევლოკიმ?!—შეეკითხა აგრონომს სარდიონი.

— ივარგებს. ალკოჰოლი ბლომად ექნება. ისე... ჩემის აზრით... აგრონომმა გეგძის ბოსტანი ამოიღო მიზანში და ბოსტნის იქით მოზრდილ ბუჩქებს დააკვირდა.

— რა მცენარეა, თუ იცით, იმ ბოსტანში შავად რომ მოჩანს?

— მანდარინია.

— მანდარინი?—აგრონომი დაფიქრდა.—საინტერესოა.—მისი ყურადღება კვლავ მწვანე ბუჩქებმა მიიპყრო და სუფრიდან წამოდგა.

— წავიდეთ, თქვენი სავენახე შევამოწმოთ,—თქვა ბოლოს მან და ეზოში გამოვიდა.

მას მიჰყენ სხვებიც, და ჩქარა ისინი, გზადაგზა სავენახე ფართობის დათვალიერებით, გეგძის ბოსტანს მიუახლოვდნენ.

გეგძე ბოსტანში მუშაობდა.

ბოსტანი ბეჯითად დაათვალიერეს...

— რამდენი წლის არის თქვენი მანდარინები?— იკითხა აგრონომმა.

— მეხუთე წელია, რაც ვადარგულია.

— რამდენი ესხა შარშან, საშუალოდ?

გვეგიძე მიხვდა, თუ რას ნიშნავდა ასე გულდასმით გამოკითხვა მანდარინების შესახებ, მაგრამ ცრუობა ველარ ვაბედა: „სულერთია, მეზობლები მილაღატებენ და სიმართლეს იტყვიან“— ფიქრობდა ის.

— საშუალოდ... ასე, ოთხასი, ზოგზე ხუთასი ცალი.

— ოთხასი... ზოგზე ხუთასიც, — გაიმეორა აგრონომმა.

იციოთ რა, — მოუბრუნდა გლეხებს აგრონომი, — ყოველ მიზეზს გარეშე თქვენმა კოლექტივმა უნდა სცადოს ორი ჰექტარი მანდარინის გაშენება. უდავოა, რომ გურიაში მანდარინი იხეირებს. საჭიროა ისეთი ადგილების შერჩევა, სადაც ქარი არ ხედება. გვეგიძისეული მიწები ამ მხრივ საუკეთესო იქნება, ნაწილი იქიდანაც შეგიძლიათ ისარგებლოთ ამ მიზნისათვის, — აგრონომმა ტიტოკოს ეზოს მიუთითა, რომელიც კოლექტივის ფართობში ღყო შესული თვითონ ტიტოკოს სურვილის თანახმად.

— ვცადოთ.

— ვცადოთ, — იყო აქტივის დასტური.

— ვენახს ვავეანებოთ თავი თუ? — იკითხა ნესტორმა.

— რად უნდა ვაანებოთ! რვა ჰექტარი სავენახედ გრჩებათ ამ შემოლობილი მიწებიდან, ორზე მანდარინი ვააშენეთ.

— მაშ ვიწყებთ მუშაობას.

— ხვალ დანეგე.

— კომკაეშირს შენ მოიწვევ, ტიტოკო!

— ნესტორ! შენ პარტიის წევრებს შეატყობინე. ხვალ უთენია უნდა შევუდგეთ მიწის ბრუნებას. ქალებზე ტრაქტორი იმუშავენს, ზეგანი ხელით უნდა ვადავაბრუნოთ.

— რა იქნება, მობილიზაციის წესით რომ მთელი სოფელი გამოვიწვიოთ? — იკითხა სანდრომ და აგრონომს მიაშტერდა.

— ეგ თქვენი შინაური განწყობების საქმეა...

— მოვიწვიოთ საერთო კრება და ვაეატაროთ...

— რა ვაეატაროთ, სანდრო, რას ამბობ? — შეყოყმანდა სარდიონი.

— რა და მინდვრის კვირეული.

— კვირეული?!

— რას დაფიქრებულხარ? უამისოდ გეგმას ვერ შევასრულებთ, ვენახის დარგვა დაგვიანდება. ერთ კვირაში ჩაისაც უნდა მოვრჩეთ. მანდარინიც ახლა უნდა დაირგოს... მართო კოლექტიველები ვერას ვავუბეებით. მობილიზაცია არის საჭირო.

— მობილიზაცია შეუძლებელია.

— განა იძულებით მობილიზაციას ვამბობ.

— ეგ სულერთია...

— რად არის სულერთი. თუ კი სკოლებიდან მოწაფეები ვაგვყავს სამუშაოდ, თუ კი კოლექტიველები ოჯახის წევრებით გამოდიან სამუშაოდ, ნუთუ აქ დანარჩენ მოსახლეობასაც ვერ გამოვიყვანთ ერთდროული დახმარების ვა-საწევად.

— გამოვიყვანთ, საჭიროც არის,— დამოწმენ სანდროს ზოგიერთები.

— შეიძლება. ოღონდაც... — მისცა დასტური აგრონომმაც.

— თანახმა ვარ.

— მაშ კრება მოვიწვიოთ, საერთო კრება,— თქვა სარდიონმა და აქტივს მიუბრუნდა. — აბა, დატრიალდით და ახლავე კრება მოიწვიეთ. კულაკებს ნუ შეატყობინებთ.

— დღეს ხომ დასვენების დღე გვაქვს, აღარ გვასვენებ? აწუწუნდა რომელიღაც.

— დასვენების დღე?.. რა დროს დასვენებაა? საცაა ვენახი გაიკვირტება! — შეუტია სანდრომ აწუწუნებულს.

— გზასტვედა ხალხს მარტო მე ჩამოვაწვევ, გზას ზევით თქვენ დატრიალდით. დოცლაპიებო!

— მოიცა, სანდრო,— ჩაერია სარდიონი გაწესრიგებაში, — მარტო ცოდო იქნები, ნესტორი დაიხმარე, გზას ზევით ხალხი ნაკლებია და ხშირადაც არიან დასახლებული. აბა, დატრიალდით!

აგრონომი განცვიფრებული უცქეროდა კოლექტიველების თავდადებას და გულში გადაჭრით ამბობდა:

— ამათი დამარცხება დაუგვრებელი ამბავია, ამ .ორგანიზაციულ ძალას ვინ დაუპირისპირდება?!

8.

გამოცოცხლდა მინდვრის კვირეული.

სოფელი ფეხზე დადგა. დაანაწილეს სამუშაოები: მოზარდი თაობა და ქალები მსუბუქ სამუშაოზე მიაშვარეს, ხანშესულებსაც შესაფერო საქმე გამოუძებნეს, ჯანმავართ შორის ბარი და წერაქვე გაანაწილეს.

ახმაურდა სოფელი, აფორიაქდა ძველი მყუდროება.

გუგუნებს ტრაქტორი.

ბორგავს მინდვრები და ზეგანი.

ღრიკინებს ხერხი და ბირდაბირი.

ურტყამენ გრდემლზე სამკედლოში.

სოფელი ეჩვევა გეგმიან მუშაობას.

საჩაიეში მიწას ნაცრავენ, და ქალთა მწკრივები თესლის ჩასაყრელად ემზადებიან.

მოზარდი თაობა ჩხირებს უსობს დათესილ ჩაის ბუჩქებს.

მოზრდილთა ერთი ჯგუფი სოიას თესავს საჩაიეში.

— პირველი წელია და მიწა რად უნდა მოცდეს ტყუილა-უბრალოდ. გადაბრუნებულ მიწაზე ხომ შეუდარებელი მოსავალი იცის?

სავენახეშიც გაცხოველებული მუშაობაა.

მიწას აბრუნებენ და წმენდენ კიდევ ქვა-ძირბანდისაგან.

აგერ შეშასაც ასაყადლებენ აჩეხილი ხეებიდან.

— ვაი, ჩემო ნაკვდავო აღესა! — ოხრავს გეგიძე და კოლექტიველებს შორიდან უყურებს.

მანდარინი რახანია დაიმუშავეს.

დამთავრდება კვირული და ვენახსაც დარგავენ.

— ნერგი გვეყოფა?—კითხულობს ერთი.

— ქეუსალებიდან მოვიტან, თუ არ გვეყოფა,—პასუხობს სარდიონი დაუყოვნებლივ.

— ჯიში? როგორ ვენდოთ?

— ოჯალეში იქნება, ან ცოლიკოური.

— კახური საფერეც ძალიან ხარობს გურიაში.

— ლენის საღებავადაც გამოდგება.

— საფერესაც მოვიტან. აბა, მაგარი მუხლი, ბიჭებო!

სარდიონი ტარამდე აყურყუმაღავეებს ბარს მიწაში და სახეზე ოფლის ნაკადული ჩამოსდის.

— სარდიონ! აქამდეც ასეთი ტემპით რომ გვემუშავა, ახლა რას ემგვანებოდა ჩვენი სოფელი?

— თვითონ შენ თქვი, რასაც ემგვანებოდა,—უპასუხა სარდიონმა და ბარზე მომუშავეებს გადახედა.—თქვენ, ეი, მამაძაღლობას თავი დაანებეთ, თორემ...

— რა იყო?

— რა მოხდა?

— ის ქალანგარი რომ მიწაში ჩაგიფლავთ და მიწა წაგიყრიათ, მტრის მამულში ხართ, თუ როგორაა თქვენი საქმე? სარდიონმა ქვაზე მიუთითა.

— წაუყურიათ, მაგრამ ვერ დაუმაღავთ,—აბითხითდა სიმონი და სხვებიც აიყოლია.

— თაღლითობა ნუ იქნება, თორემ..

ქალანგარი მიწის სიღრმიდან ამოათრიეს და ყორესთან მიადგეს.

დამორცხვებულებმა ერთმანეთს გადახედეს.

— ერთგულად იმუშავეთ, ბიჭებო, გეგმის ნადი ხომ არ გგონიათ, საკუთარ ვენახს ვაშენებთ,—დაიდაბლა ხმა სარდიონმა.

— საკუთარი საიდან იქნება, სარდიონ, მთელი სოფელი პატრონად გაუხდება. ყურძნის მტევანი რომ მოვწყვიტო უკითხავად, ერთ აურზაურს გამოიწვევს,—აიღერდა სერაფიონი.

— ტყუილია მაგი, სერაფიონ! პროვოკაცია! შენ როგორ გგონია, რაკი კოლექტივის წევრი იქნები, ყურძნის მოწყვეტის უფლება წაგერთმევა?!

— ასე ამბობენ.

— ამბობენ, მაგრამ პროვოკაციაა. ყურსაც ნუ ათხოვებთ. არე-დარევა სურთ შეიტანონ ჩვენს რიგებში და სხვა არაფერი. ტიტეკო, პიონერებს გადასცახე, ბიძიკო, ერთი ცივი წყალი მოგვიტანონ.

სარდიონი ისევ ბარს მოუბრუნდა.

— დავისვენოთ!

— ეს კვალი გავიტანოთ და დავისვენოთ. მანამდე წყალსაც მოგვიტანენ.

— ვთქვათ, კოლექტივიდან გამოვედი,—დაიწყო ისევ სერაფიონმა—ხომ გამიარა ამდენმა ნამუშევარმა?!

— აბა, გრძელ მუსაიფს ახალა თავი დავანებოთ, დასვენების დროს ვისაუბროთ ასეთ საკითხებზე. იმუშავეთ!—ბრძანების კილოთი გააცხადა სარდიონმა.

— ვეყო, ვიმუშაოთ და ვილაპარაკოთ კიდევ. ენა ხომ არ გეტკივა, შე კაცო.

— შენ არ იცი, რომ მუშაობის დროს ლაბარაკი და გრძელი მუსაიფი შრომის ნაყოფიერებას ამცირებს?

— ამცირებს კი არა...—სერაფიონი ისევ შეპყვია ქუჩუნ-მუსაიფს თავის ჯგუფში და მუშაობას მართლაც გვერდი აუქცია.—ვეყო, გავწყდი წელში და ეს არის. მეტი აღარ შემიძლია, შენ ნუ მომიკვდე,—აიღერლა ჩუმად სერაფიონი, რაც შეუმჩნეველი არ დარჩა სხვა კოლექტიველებს, მათ შორის კომკავშირელებს, რომლებმაც ერთხმად უკივლეს:

— სერაფიონ! ნაოფლარზე სიომ არ წამოგვიქროლოს, ფილტვების ანთება დაგემაართება!

— ბიჭო, ნუ გაქვს მაგ საშხამავი ენა, მიუბრუნდა სერაფიონი კომკავშირელს.

— რავე სასროლ ბადესავით გაუშლია პირის ნახევი მაგ გასაცემელს! — ახეიხინდა სერაფიონი და დანარჩენიც გააცინა.

პიონერებმა წყალი მოიტანეს.

— დავისვენოთ!—გასცა სარდიონმა განკარგულება, და კოლექტიველები მოფარდაგდენ მწვანე შოლზე დასასვენებლად.

— რა ბალახია, ბიჭებო! აფსუს, სად არის ახლა ჩვენი ცხენები!—წამოიძახა სარდიონმა, როცა მოლზე გაიშხლართა გაოფლიანებული.

— არის, მაგრამ აღარ იქნება,—დაასკვნა სიმონმა.

— მოკლია შენ! ოდესღაც აღარც ჩვენ ვიქნებით შეუტია ვანომ.

— მოყევი ფილოსოფიას?!

— ერთი შენ ხარ ფილოსოფოსი! ოტიეს შეილი მე ვარ და ედიშერის შენ! ვერცერთი ვერ წამოვძახებთ ფილოსოფოსობას ერთმანეთს, ნუ გეშინია. დამისხი, შენს ვაზრდას, ერთი ჭიქა წყალი. უფ! ნაკურთხი ქვეყანაა ჩვენი ქვეყანა!—გაიგრილა გული ვანომ და სათუთუნეს ძებნას შეუდგა.

— რაო, შენ რას ამბობდი წელან, სერაფიონო? — იკითხა სარდიონმა დასვენების დროს.

— არავერს, ვეყო, დაღლილი ვიყავი და ცოტა შემუხლება მინდოდა, თორემ მაგი როგორ არ ვიცი, კოლექტივში რა წესები იქნება მიღების და კოლექტივიდან გასვლის დროს.

— თაღლითი ხარ, სერაფიონ, თაღლითი!—შენიშნა ტიტტიკომ.

— მოხეტუდი, ბიძია, და გავთაღლითდი, თორემ შენხელობისას მეც ვარსკვლავებს ვეთამაშებოდი, ნუ გენაღვლება. ახლა დამცვინდა ძვალ-რბილი, ამ ბარის გადამიკიდე. აი ჩვენი თავფუდომარეა და, ნუ გეშინია, კაცი არ შეეცოდოს.

— ნუ თაღლითობ, სერაფიონ, თორემ ხვალიდან წერაქვზე გადაგიყვანთ,—შეპირდენ სერაფიონს კომკავშირელები.

— თქვენი იმედი ნუ მოაკლოს ღმერთმა თქვენს კეთილს.

კოლექტიველებში სიცილი დატრიალდა და საქმიანი საუბარი ხუმრობად შეიცვალა.

— ვაი, რა დრო იყო! განაგრძობდა ისევ სერაფიონი.

— რა დრო იყო? ამის უკეთესი დრო გლებკაცობიზა მე ვერ წარმომიდგენია,—გაცხარდა ჭიჭიკო.

— ჭიჭიკოს ვერ წარმოუდგენია, ხა, ხა, ხა!

— რა ცხვარივით ფრუტუნებ, ტყუილს ვამბობ თუ?

— გაჩუმდი, ერთი! განგებ შეუტია სერაფიონმა ჭიჭიკოს.

— რავე, შეგავი კი არ ამომსვლია პირიდან. რატომ გაფრუდი? აიტკიცა-
ქიქიკო. ერთი შენ ხარ ამ კოლექტივში და მეორე მე.

სარდაონმა ულვაშებში ჩაიციანა, სანდროს გადახედა და თვალთ ქიქი-
კოზე რაღაც ანიშნა.

— შენ არ მოგწონს აი ჩვენი კოლექტივი და მე გაფრუდი?—არ ისვენებდა-
ქიქიკო.

— კარგი, ერთი,—აჯავრებდენ განგებ ქიქიკოს.

— რა, ტყუილს ვამბობ თუ? შენ არ მოგწონს, მაგრამ შენ ისიც არ გესმის,
თუ რა პირობები იქნება კოლექტივში რამდენიმე წლის შემდეგ.—შენ იცი?

— ვიცი.

— ორატორს მოეუსმინოთ,—ახმაურდენ კომკავშირელები.

— აბა, გვიამბე.

— მოყვები, ქიქიკო, რა პირობები იქნება.

— თქვენ დამცინით, ბიძია, მაგრამ...

— დაცინვა რა შუაშია. მოყვები,—განგებ შეეხვეწენ ქიქიკოს და სმენად
გადაიქცენ.

ქიქიკოს უყვარდა თავისებური განმარტება არტელის, კომუნის, სოცია-
ლიზმის და, რა ვიცი... თვით კომუნისზმისაც

ქიქიკო გრძნობდა, რომ ის ზოგჯერ ცრუობდა, გრძნობდა, რომ მას გან-
გებ უსმენდენ ასეთი ყურადღებით, დარწმუნებული იყო იმაშიც, რომ მისი გან-
მარტება მხოლოდ სიცილს იწვევდა მაყურებელში, მაგრამ ის უფრო თავგამო-
დებით ცდილობდა ყოველი ახალი მოვლენისათვის თავისებური განმარტება მი-
ეცა და როცა მისი სიტყვა სიცილის ბადებდა მაყურებელში, ის ამით უდიდეს
კმაყოფილებას გრძნობდა.

— რა მოვყვე, როცა ამ ჩვენს სერაფიონს ისიც კი არ სჯერა, რომ კო-
ლექტივში ყურძნის მოწყვეტის უფლება ექნება.

— შენ ხომ გჯერა?!

— ნუ უშლით.

— მე მჯერა და სწორედ იმიტომ ჩავეწერე ყველაზე უწინ ჩვენს კოლექ-
ტივში. შენ გუშინწინ შემოძვერი, ხომ გახსოვს.

— რა ვიკირს, ბიძია, რა, ერთი თიქნის ხელა ძროხა გყავდა, ერთი ფაც-
ხა... კიდევ რა გაქვს, ქიქიკო, თვითონ შენ ჩამოთვალე.

— აქ არაფერია ჩამოსათვლელი. რა მქონდა და რის პატრონიც ვიყავი,
ეს ყველამ კარვად იცით.

— რომ ვიცი, მეც იმას ვამბობ. შენი ძროხა თიქნის ტოლაა, ჩემი ნოთია,
ჩემო ბიძია, ვედროს იწველის, ცოტა ქე შეტკინება გული გაერთიანების დროს,
მაგრამ რას იზამ... დღეს მეც შენს გვერდში ვარ.

— რატომ გეტკინება, შენთვის სულერთი არ იქნება?

— სულ ერთი იქნება.. ა, მართლა სულელი!

— დაიცა, კაცო!

— სულერთი იქნება, დიახ. საქონელს რომ გავაერთიანებთ, ჯიშებიც შე-
იცვლება, ჩემი თიქანა და შენი ნოთია ერთმანეს დაემსგავსება, ახლა თუ მარტო
შენი ნოთია იწველის ვედროს, მაშინ ორივე ოთხ ვედროს მოიწველის.

— კი, მაგრამ რა ეშველება ამდენ რძეს, ჭიჭიკო? — დასცინეს ჭიჭიკოს ზოგერთებმა.

— საქმეც ის არის, რომ რა ეშველება. ახლა ყოველ ოჯახს ჰყავს თითო, ზოგს ორ-ორი ძროხა, მაგრამ ბავშებიზა რძე ვერ გოუმეტებია. კოლექტივში ბავშები კი არა, მოზრდილებიც კარგა გიახლებით რძეს.

— რა კარგი მაღა გჭონია, ჭიჭიკო! — აღრინდა სერაფიონი.

— შენ კიდევ მეტი გამოგაჩნდება. ჯიშები გამოიცვლება, წველაც იმატებს, წველა რომ იმატებს, რძის საერთო რაოდენობაც იმატებს და, როცა ბევრი გვექნება რძე, ბევრს გავყიდით და ბევრსაც ოჯახებში ვისარგებლებთ.

— ეგ მართალია, — დაემოწმა ჭიჭიკოს სარდიონი. — აქ სასაცილო არაფერია.

— შენ როგორ ისარგებლებ, როცა...

— რა?

— რა და მესაქონლეობის რაიონი ხომ ცალკე იქნება.

— რაიონი? — რაიონი არ ვიცი და... ისე სოფლებს ხომ ეყოლება თავისი ჯოგი?

— ეთქვათ, ეყოლება. ჯოგი ხომ სოფელს გარეთ იქნება.

— მერე?

— მერე რძეს ვინ მოგიტანს? ძროხები ხომ შინ ამ მოგივა საღამოობით, როგორც ამჟამად.

— ა, სულელი! — აბიზიზიდა ჭიჭიკო და უღუაშები შეისწორა. — შენ რა იცი, რა წესები იქნება რძის დასარიგებლად.

— როგორ? — იკითხა ყველამ სერიოზულად.

— როგორ? — ჩაუფიქრდა ჭიჭიკო. — საქონელი სოფელს გარეთ იქნება. საქონელს თავისი მოშელული ეყოლება. უთენია როცა მოწველიან ძროხებს, რძეს გაანაწილებენ ოჯახების მიხედვით, დანარჩენს კი გასასყიდად დაამზადებენ.

— მერე?

როცა გაანაწილებენ, რძის დამრიგებელნი ყველა ეზოში ჭიჭიკართან ვედროებით ჩამოკიდებენ რძეს.

— ხა, ხა, ხა! — ახარხარდენ ერთხმად კოლექტიველები.

— კი, მარა, ჭიჭიკო, ძალღმა რომ ამოთქლაფოს ჭიჭიკართან ჩამოკიდებული რძე, ხომ დარჩა ურძეოდ მთელი ოჯახი?!

— ა, სულელი! ბიჭო, კოლექტივში რომ შევა აი ხალხი და კომუნას დაარსებენ, მაშინ სად იქნება ძალღები?! რაღა ექნება მაშინ, ძალღებს სამწყესავი ძალღი ხომ კერძო საკუთრების მოსაზობასთან ერთად უნდა მოისპოს.

დაგუბებული სიცილი ამოსკდა ყველას მკერდიდან და ვითომ განცვიფრებული ჭიჭიკო სახტად დარჩა მასურებელთა ერთსულოვან გადახიზებითებაზე.

— ასე რომ, შენი თეორიით, სოციალიზმში ძალღები არ შეგვეყვება, ჩემო ჭიჭიკო!

კვლავ ახმაურდენ მოლზე მოფარდაგებული კოლექტიველები და სარდიონი ზეზე წამოდგა მუშაობის გასახლებლად.

— სასაცილოდ დაბერდი, ჭიჭიკო, სასაცილოდ, — აუტყდენ ჭიჭიკოს კომკავშირლები.

— კიკიკომ მოახდინა ძაღლების ლიკვიდაცია! ხა-ხა-ხა! — დემოწმენ სხვებიც — იცინეთ, ბიძია, იცინეთ, ვნახოთ, ბოლოს ვინ უფრო მაგრა გაიციინებს. — კიკიკომ წერაქვს წამოავლო ხელი და ყველანი, სარდიონთან ერთად, გადასაბრუნებელ მიწის კვანძებში გამომწკრივდნენ.

9.

დაბინდდა.

კოლექტივის სავენახეში უკანასკნელ სვრელს ამუშავებენ. საცაა მორჩებიან მიწის ბრუნებას.

გეგმისეული სავენახე უკვე დარგეს კოლექტიველებმა. უკანასკნელ სვრელად ტიტკოს მიწა შემოიტოვეს.

— მოეთხაროთ ეს ბალი? — კითხულობს სიმონი.

— კაცო, ეს ისტორიული ბალია და მოთხრას რას ვემატლებით; ისედაც არ არის აუცილებელი მაგის ამოგდება.

— ისტორიულია და, გარდა მაგისა, უგემურიც არ არის. იდგეს, რას დაგვიშავებს, განაპირა ადგილია. თუ, ვინიცობაა, მომავალში სავენახის გაფართოებას მოვიწყადინებთ, მაშინაც მოვესწრებით მაგის მოჭრას.

— მეც მენანება მაგ ბალის მოჭრა, — ჩაერია საუბარში ტიტკო. — შშვენიერი დასასვენებელი ადგილია, ჩრდილიც კარგი იცის, ნაყოფი კიდეც უკეთესი

— მაშ დავტოვოთ!

— დავტოვოთ; ხილიც გვექნება და ჩრდილიც.

— ბალზე არც მე ვაცხადებ უარს. როგორც აქამდე მისარგებლია, წელსაც ისე ვისარგებლებ, — ღიმილით წამოიძახა ტიტკომ, თითქოს ვინმე შედაგებოდეს ბლით სარგებლობის საკითხში.

სალომეც გამოჩნდა ბლის ხსენებაზე.

— სანამ მე ცოცხალი ვარ მაგ ბლის მოჭრაზე ნუ იფიქრებთ... აქ დაიღვარა საწყალი ჩემი ქმრის უმანკო სისხლი და... — სალომემ მძიმედ ამოიოხრა.

— ეჰ, დრო იყო ისეთი, ჩემო სალომე, — მიუსამძიმრა სალომეს სარდიონმა.

— მეც მაგას ვამბობ, რომ დრო იყო ბნელი და დაქცეული. ერთი მტკაველი მიწის გულისათვის ძმამ ძმა სასიკვდილოდ გაიმეტა, ვაი ჩემს მოსწრებას, უბედურს!

სალომე შორეულ ფიქრებს გაჰყვა და უნებურად ცრემლები გადმოცვივდა.

— არა, მართლა სადამდე მიდიოდა კერძო საკუთრების შექენის სურვილი, როგორ ბრმავდებოდა ადამიანი. მითვისებისა და სხვისი ქონების დაპატრონების სურვილით. ძმა — ძმას იმეტებს, მამა — შვილს, მეზობელი — მეზობელს... არ ერიდებოდნენ სისხლის ღვრასაც კი, და ყოველივე ეს ხდებოდა რისთვის? რისთვის?

— ?!

სიჩუმე გამეფდა დასვენებულ კოლექტიველებში. სალომეს მკვლევლობის დღე მოაგონდა.

თავგაჩეხილი გიგო თვალწინ წარმოუდგა.

გაშეშებული არქიპო... ძმის მკვლელი...

— რა ჩავიდინე, ძმა შემომაკვდა! ბურტყუნებდა სიგიჟის პარად მისული არქიპო და ხანდახან უმიზეზოდ იღიმებოდა...

სალომეს მოაგონდა არქიპოს გამოსათხოვარი სიტყვები, როცა უკანასკნელი საციმბიროდ ვაშადადეს მუდმივ კატორღაში გადასასახლებელი.

მოაგონდა და.

— ო, ჩაგუნა და...

— უჩონგურე სხაპუნა და!—გაისმა ბლის ძირში გაშლილ მოედანზე. ახალგაზრდები საცეკვაოდ ეშადადებოდნენ.

— ვანი, ბიჭებო, ტუში!—ისმოდა საერთო ჩოჩქოლში.

სალომემ ჩოჩქოლში ტიტიკოს ხმა გამოარჩია, გულზე მოეშვა და მოცეკვეთა ჯგუფს მიუახლოვდა.

— მოვრჩეთ, ბიჭებო, ამ სერელს და ჩვენც დავისვენოთ ახალგაზრდებთან ერთად,—ამხნევეს კოლექტიველებს სარდიონი და წერაქვს უბაგუნებს.

— დიხაშხო გამოჩნდა, საუკეთესო ვენახი იქნება ამ არემარეზე.

— იერიში, ბიჭებო!—უსტვენენ კოლექტიველები და ერთმანეთის წაბადვით მოლლილობას არ ამეღვენებენ.

მთვარის შუქზე მორჩენ უკანასკნელი სერელის გადაბრუნებას. რვა ჰექტარი სავენახე დასარგავად ვაშადადეს კოლექტიველებმა.

— დაილოცა ჯარი ხელები, თორემ, ხედავ, სად იწყება აი ჩვენი სავენახე.

სიმონმა მთვარის შუქზე ხელი დაბლა კალებისაკენ გაიშვირა საიდანაც იწყებოდა სავენახე ფართობი და თავში ხომ თვითონვე იდგენ ამეამედ კოლექტიველები.

— კუდიანებო, უ-უ-უ! ერთხმად დაიყიენეს ზოგიერთმა ახალგაზრდა კოლექტიველებმა, და ეს ყიენა ნიშანი იყო მიწის ბრუნების დამთავრებისა.

— კუდიანი რალამ მოგაგონა, ჭიკიკო?—შენიშნა სარდიონმა ჭიკიკოს, რომელმაც პირველად წამოიძახა: „კუდიანები“.

— წინად ასე იტყოდნენ... ახლა კი... კი... ჰო, თუმცა ახლა შეიძლება ასე შევეცვალოთ ეს „ლოზუნგი“:

— კულაკებო, უ-უ-უ-!

ჭიკიკომ თავგატეხილივით დაიღრიალა, რამაც საერთო სიცილი დაატრიალა კოლექტიველებში.

— დაგინელდათ თვალები, დაღამებას ველარ ტყობილობთ, — ნერვიულობს ოდის აივანზე დაწოლილი გეგიძე.—საცაა შუალამე გახდება და აგენი კიდევ სამუშაოზე ღრიალებენ...

კოლექტიველები მორჩენ სამუშაოს და ახალგაზრდებში შეერინენ.

კომკავშირელები პიონერებთან ერთად დღესაც ადრე მორჩენ თავის სამუშაო ნორმას.

სამუშაოს მორჩენ და ბლის ძირში თამაშობაც გააჩაღეს.

— აბა, ქობულეთური ლაშქრული, ბიჭებო!—ლოტბარობს ტიტიკო ახალგაზრდა მომღერლებში, და გუგუნებს სიმღერა დაწყნარებულ სივრცეში.

— ტაში, ბიჭებო!.. ტაშიც მოვაყოლოთ!

ლაშქრულს ხომ ტაში უხდება და ორმაგად გამოსადგვია ეს სიმღერა ასეთი შემთხვევის დროს. ცალკე სიმღერა, როგორც სიმღერა, და ცალკე კიდევ საცეკვარი, ტაშით გახურებული.

- ტუშ, ტუშ, ტუშ!—გაჭკივის ჭიჭიკო და სიმონს საცეკვოდ ეპატიეება.
- ოი, საკივლელად მოექცე შენს ცოლშვილს.—ნერვიულობს გაბრიელ გეგძე და ლოგინში შამფურივით ტრიალებს.
- ტრიალებს, მაგრამ ძილი მიიწვ არ ეკიდება, ფიქრებმა გადარია განკულა-კებული გეგძე.
- ტუშ, ტუშ.—გამოდდი, სერაფიონ! გამოდდი, ერთი ჩამოუთოხარიკე!—ახლა სერაფიონს ეპატიეება ჭიჭიკო.
- ისე შენ ითოხარიკე, როგორც ახლა მე ცეკვის გუნებაზე ვარ ბიჭო, სამოცი წლის კაცი და ცეკვა ვინ გაიგონა?
- სამოცის? აბა შვის დაბნელება გემახსოვრება, სერაფიონ—დასცინეს სერაფიონს ზოგირთებმა.
- რა გაცინებს, ბიჭო, არ გჯერა თუ?!
- არაფერი! ჭალები წლოვანებას განგებ იმოკლებენ, შენ კიდევ თავი მოხუცად გინდა გაასალო.
- სერაფიონ! არ გაგვივა ეგ ნომერი. მსუბუქ სამუშაოზე ჯერ არ გადაგიყვანთ...—ახითხითდენ ისევ კომკავშირლები.
- არ ვიქნები სამოცი წლის!?
- ორმოცდაათისაც არ იქნები!—წამოიძახა ვილაცამ.
- ისემც რა გითხრა...—განგებ აღუდღუნდა სერაფიონი, მაგრამ მას ახლა ვინლა უსმენდა.
- ბლის ძირში ცეკვა იყო გაჩალებული.

მხურვალე სალამი პროლეტარულ მწერლებს!

გ ა ლ ა ქ ტ ი ო ნ ტ ა ბ ი ძ ე

დახე, რანაირია ღედამიწის ტრიალი, წინად როგორ ბნელოდა,
მერე როგორ იალა,
როცა ცხრაას ჩვიდმეტის ცეცხოვანი ბზრიალა, დატრიალდა
და ქვეყნის თავზე გადიგრიალა.
ახალგაზრდა პოეტი თამამია, ურჩია: სიკვდილს ასჯერ გადფურჩი
[კიდევ გადაფურჩები],
იმ ბობოქარ ტყვეებში ვიდექ ბარიკადებზე, რადგან ათასწლოვანი
ინგროდენ ბურჯები.
ბრიყვი ბევრი მინახავს, დროთა ძველთა მსახველი, მაგრამ
კერენსკისთანა ბრიყვის არ ვარ მნახველი:
როგორ იმუქრებოდა ის ცეცხლით და მახვილით: დავანგრევთო,
ხელახლა ომში თუ არ წახველით.
მან პასუხად მიიღო წითელ დროშათ ტყე-ველი, აკაკანდა ათასი
ხაზით ტყვიამურქვეველი.
მასა მძლეთა-მძლეველი, კლასი ცეცხლის მფრქვეველი, კლასი
გაიძახოდა: „ძირს, ძირს ფარისეველი!“

დამტკიცდა ისიც, რომ
ცხოვრება არ არის
ვეფხის ტყაოსნური
რითმათა მთოვრება.

არც ბალი სეველისა,
არც ჩემი არც სხვისი
ადრინდელი ხმა
არ არის ცხოვრება.

იგი მიწაზეა,
იგი შრომაშია,
ის თვალწარმტაცია.

არყოფნა არის ცა,
ცხოვრება კი არის
ორგანიზაცია.

ცხოვრება არ არის
სულ ჩემი და შენი,
სულ მე და სხვა არა.

— წარსული იყო,
თუ იყო რამ ქვეყნად,—
გაჭკივის მასხარა.

ასეთი ცხოვრება
ცხოვრება კი არა,
ორმოა პაწია.

ნამდვილი ცხოვრება
არის მომავლის
ორგანიზაცია.

ვით ჭირი, და როგორც
ერთგვარი სახადი,
მემარჯვენეობა

აგორებს ძველ გოგორს:
ტაძრები ნახატი,
ხმალი და მძლეობა.

ჩვენ ვამბობთ: ძირს ხატი.
ჩვენ გვინდა ახალი,
ცხოვრება აწია!

ცხოვრება—ეს არის
რევოლუციონური
ორგანიზაცია.

ზარალი თუ გმირი?
ტფილისის სასაზე
ხმა ჰარი-არალის.

ცხოვრება დოლია?
არ არის ეს ასე,
არ არის, არ არის!

მსურველი ხალხში პრიოდენტარულ მწერლებს

ვინც კაცი არ არის,
მას რა ეთხოვება.
რომელიც კაცია,

მან იცის, რას ნიშნავს
სოციალისტური
ორგანიზაცია.

სტირი განაპირებას, ვახსოვს ცრემლთა ჩქერება, მაგრამ მგლის
ატირებას როსმე დაეჯერება?
ცრემლი სხვისი გემართა, სხვისი ოხვრა ვსმენია, ახლა აქ
დაგემართა, რაც აქ ჩაგიდენია.
ვით არ მესხვანაიროს შენი ძველი კრიალი, რომ ავტოს და
ჰაერის გზებით მიდის გრიალი?!ჩენი გზაა—კომუნა, თქვენი—ერუსალიმი. პროლეტარულ
მწერლობას ჩვენი წრფელი სალამი!
ნერვებს შრომა ამდენი არასდროს არ რგებია: ბევრის მნახველ-
ჩამდენი გაგვიფოლადებია.
ვიყოთ ჩასაფრებული, ან და რა დროს შიშია, როცა გამძაფრებული
ყველგან იერიშია!
ვკედოთ, ამხანაგებო, ნებისყოფა ფოლადის, ვკედოთ აგუგუნება
ხუთწლიანი ხომალდის,
ვკედოთ, ჯარო წითელო, დისციპლინა ძლიერი; ვკედოთ
კოლექტივები, ვკედოთ ხმა მიწიერი.
ვკედოთ, ახალგაზრდობავე, საწარმოო მზადება, ვკედოთ შურისძიება,
რისხვა, თავგადადება.
ვკედოთ ბასრი მახვილი და კულტურა მახვილი; ვკედოთ რკინა
აღმების, ბრძოლის გამოძახილი.
ვკედოთ სოლიდარობის მარადისი ხალისი, ვკედოთ, რომ
გამოვკედოთ ქვეყნად სოციალიზმი.

ვ კ ე დ ო თ !
ვ კ ე დ ო თ !
ვ კ ე დ ო თ !

შრომის ფრონტზე

გიორგი ქუჩიშვილი

გრგვინავს ქარხანა უზარმაზარი,
როგორც ვერჰარნის ფოლადის ხმები;
ნიადაგს ისე გააქვს ზანზარი,
თითქოს ძვრა იყოს ვულკანურ მთების!

არის ფერხული ხალისიანი;
თითქოს ლხინია, და არა ჯაფა;
გუგუნებს ჰიმნი ათასმიანი,
და საქმიანი სწრაფვაა, სწრაფვა!

აი აქ არის ნამდვილი ომი,
აქ არის ფრონტი სოცშეჯიბრების;
აქ კიდილია გაშლილი შრომის
და წაქეზება მეტყველ ციფრების!

აი განვაშებს მასა:
მარჯვედ, ბიჭებო, მარჯვედ!
ნუ ჩამოვრჩებით სხვასა!
ვაშა, ვინც გაიმარჯვებს!

ნურც იბოვინებს ჩვენში,
ვინც არღვევს დისციპლინას!
დაეცხოთ მავნებლებს წელში!
დაეცხოთ ლოთსა და მფრინავს!

მარჯვედ, ბიჭებო, მარჯვედ!
ტემპებს ტემპური ღონე!
მარჯვედ, და გავიმარჯვებთ!
ავწევთ ნაშრომის ღონეს!

ვაშა, ვინც მრეწველობას
სდარაჯობს, გზას უკაფავს!
დეზერტირებს-კი გმობა,
ზიზლი და შავი დაფა!

მარჯვედ, ბიჭებო, მარჯვედ!
ძირს გაძრომ-გამოდრომა!
მარჯვედ! ჩვენ გავიმარჯვებთ!
ვაშა ოფლსა და შრომას!

გრგვინავს, ზანზარებს მთელი ქარხანა,
როგორც ვერჰარნის ფოლადის ქნარი!
დამკვრელთა რაზმიც უტევს მანქანას,
რომ იმოდროს უფრო სიჩქარით!

მეც აქ დაზგაზე მიმაგრებული,
ალტაცებული შეეძახი მათა:
— ძმებო! მიიღეთ გულანთებული
სიმღერა ჩემი უმცირეს ძღვნათა
და თუ სიცოცხლეს საჭირო იყოს,—
მიბრძანეთ! აჰა!
შხათა ვარ! შხათა!!!

ენტუზიასტები

არჩილ ჩაჩიბაია

უმესავალი

ტრიალებს ათასი მუშახელი.

საამქროების სიღრმეებიდან ქშენენ, გუგუნები მანქანები.

ქერთან გახიდულია მილები სხვადასხვა ზომის, სხვადასხვა სისქის.

დაქვევებულ ცემენტის სიმალღეებზე, ტრიალებს მანქანის მხრებზე აფრენილი უზარმაზარი ბორბალი და ღვედების შრიალი მიაჩრევს სივრცეს შავად ჩამწყრივებულ დაზგების იქით, კორპუსების ბნელ სიღრმეებისკენ.

ჩამომსხმელ საამქროებში ლუღლუღებს ლუმელი...

ღარიდან ოქროს რუსავით მომდინარეობს გამდნარი თუჯი, და ასხამენ ყალიბში.

ჩასხმისას ნაპერწკლები ლილისფრად გატკაცუნდება და ბზინავს თვალისმომჭრელად.

ტრიალებს ათასი მუშახელი.

აი ისინი: — საამქროების შებოლილ სიღრმეებში რომ დგანან მანქანებთან.

ფოლადის ღრქენაში, გრუხუნში ტოკავენ, ზუზუნებენ გაცოფებული მანქანები, და ოფლად გღვარულ მომუშავეთა დაძარღვეული ხელები არ შორდება უბრალო მოძრაობასაც კი.

აი ისინი: — რომლებიც მუშაობენ გულმოდგინედ, დაუზარებლად...

მოაგორებენ ბორბლებს, მოაქვთ მანქანების ნაწილები, მილები, კინჭიკები, ღერძები, ზამბარები, ლითონის ნატეხები, ლითონის ნაჭრები...

აი ისინი: — რომელთაც შესტკივათ გული ქარხანაზე და შრომაში, გარჯაში უტინისთ თვალები ასე საიმედოდ, ასე სასიხარულოდ.

აი ისიც: — გობრონ ხეთაგური, რომელიც დგას მათ შორის და უხარია, რომ იზრდება ენტუზიასტთა რიგები, უხარია, რომ ისევ მათთან მუშაობს, უხარია, რომ ისინი — ენტუზიასტები, მასები — არიან ხალისიანი და ხვალინდელი დღის იმედებით თვალებაგლზნებულნი.

ცხრა წელიწადი მუშაობს აქ გობრონ ხეთაგური.

ცხრა წელიწადი სუნთქავდა ქარხნის ჰაერს და ისმენდა მანქანების თავისებურ სიმფონიას...

ცხრა წელია, რაც დასტრიალებს ის ამ საყვარელ მანქანებს და უვლის სწმენდავს, ზეთავს, აუგუჯუნებს...

ხრახნილის დავარდნა რა არის, და გობრონი რომ საამქროს ბოლო თავში იყოს, იგრძნობს საამქროს თავისებურ რიტმის დარღვევას...

დღეები...

თვეები...

რის დღეები, რის თვეები...

ყოველთვის, ყოველგან — ვიწრო საამქროებში თუ კორპუსებში, დაზგებთან, მანქანებთან იზრდება რიცხვი დამკვერელი ენტუზიასტების...

მაგრამ მაინც...

ცრუ დამკვერელები, მფრინავები, გამცდენნი მაინც არიან, მაინც მოიპოვებიან.

აი ერთი მათგანი — კირიონ ქემოკლიძე.

ტლანქი, მოუქნელი, მოუხეშავი...

პირნაყავილარი, კბილებ ჩაქანგული შუბლ ვიწრო, თმებჩამოწეწილი.

მისთვის უჩვეულოა ეს მანქანები, ქარხნის შავი კედლები, საამქროები:

მექანიკური, ჩამომსხმელი, შემკეთებელი და სამონტაჟო.

მისთვის უინტერესოა მანქანების ქშინვა, გუგუნვი, ქარხნის აგურისფერ შენობებში ყოფნა და ენტუზიასტთა მუშაობა...

არ იქცევა ისე, როგორც სხვები...

სამუშაოზე ხშირად იგვიანებს, აცდენს კიდეც...

აი, თუ გინდა ახლა...

საამქრო უკვე მუშაობს, და ის კი ჯერ კიდევ არ მოსულა.

ქშინავენ, ოხრავენ დიზელები...

სარანდავ დაზგების იქით ცივად წვივან მკვეთარები...

ღვედების შრიალში, მანქანების გუგუნში აზიზინდენ ფანჯრის მინები, და აღმოდებული რკინის ნაქრები მექანიკური უროს ქვეშ მიძიმდ იკუმშებიან...

შეგვიანებით მოვიდა კირიონ ქემოკლიძე.

უძინარი თვალები წამოწითლებოდა და სახეპირი ნაუემურევს მიუგავდა. ის ნელა მიაპარებდა ნაბიჯებს. — უნდოდა არავის ენახა, ისე მოსულიყო დაზგასთან, მაგრამ წინ საამქროს ოსტატი კავამე-როვი გადაუდგა და ჰკითხა:

— რად დაიგვიანე?!

კირიონმა დასაწყლებული სახე მიიღო, ისეთი, რომელიც ვაფი-ქრებიანებს — ამ კაცისაგან ბოროტება როგორ იქნებაო.

— რად დაიგვიანე?! — ისევ შეეკითხა კავამეროვი.

კირიონმა ნელა აიღო თავი და ჩახლჩილი ხმით ამოახრიალა:

— ბავში მყავდა ავად... ექიმის გამოწერა მინდოდა... ვერ

მოვასწარი...

მოგესხენებათ, რასაკვირველია, დამაგვიანდებოდა!

— სცრუობ!

მიაძახა ხეთავურმა და განაგრძო:

— დილის ექვს საათზე ექიმს ვინ გამოგიწერს! სცრუობ! ისევ

სცრუობ!

კირიონი დაიბნა.

სახე წითლად აელანძა, წუთით რა ეთქვა არ იცოდა, მაგრამ გამოსავალი მაინც იპოვა...

არჩილ ჩაჩიბაია — ენტუზიასტები

— რას მაწყვეტინებთ?! დამამთავრებინეთ! გელაპარაკებით, გამოწერა მინდოდა, მაგრამ ექვს საათზე გამოწერა არ შეიძლებოდა... გამოვუძახე პირად! ამიტომ, რასაკვირველია, დროზე ვერ მოვედი, ვერ მოვასწარი!

- ესეც სიცრუე!
- სიცრუე რასა ჰქვია?!
- იმას, რომ ტყუილს ამბობ!
- უკაცრავად ძალიან!
- სცრუობ ისე, როგორც ყოველთვის! ბავში აქ არა გყავს!

ცოლშვილი ერთი კვირის წინ სოფლად არ გაავზავნენ?!
 ამ სიტყვებზე ქემოკლიძე მოიკუნტა, მოიკაკვა, ვერ მონახა საპასუხო სიტყვები და ბრანზორეულს სახე უფრო აელეწა.
 — სადაც არ გკითხავენ, ნუ ეჩრები, თორემა...
 გაახჭრიალა კბილები კირიონმა და დასისხლიანებული თვალები რამდენიმეჯერ გადაატრიალა...

- ხეთაგური ამღვრა, აენტო, მაგრამ თავი შეიკავა.
- კარგი დაწყნარდით, — უთხრა მათ კავამეროვმა, — ამაზე შემდეგ მოვილაპარაკებთ.
- მერე ქემოკლიძეს მიმართა.
- ეხლა წადი, დროა მუშაობას შეუდგე!
- და კირიონ ქემოკლიძეც ნელა, ზღაზენით გაემართა დაზვისაკენ...

.....
 ხმაურობს საამქრო...

მიდის კირიონ ქემოკლიძე და ქურდულად ათვლიერებს დაზგებს.
 მის ქცევაში ჩანს დიდი სიფრთხილე და თავშეკავება.

მარცხნივ ფართო ნახევრად ღია კარებიდან მოსჩანს, ახალი საამქროსათვის მოტანილი მანქანების ნაწილები.

იქვე დგას ყველასათვის საყვარელი ამხანაგი და მეგობარი, უნგრელი მუშა ტიბორ ბარტალოშ.

ტიბორი მზიარული სახით არიგებს მუშებს და ხსნის ყუთებს, სადაც ჩაწყობილია მანქანების ნაწილები.

რამდენიმე წელიწადია რაც ტიბორ ბარტალოშ ამ ქარხანაში მუშაობს და ყველასათვის საყვარელ ადამიანად გადაიქცა.

მუშები გაიტყუა ბარტალოშმა უნგრეთის ამბებით ისე, რომ დასვენების საათებში ყოველთვის თხოვდნ ცალკე ეპიზოდების მოყოლას.

ტიბორი ბარტალოშში დიდი გულისყურით უყვებოდა ბრძოლებს ახლო წარსულიდან.

ტიბორი ამბობდა ხორტის რეგიონზე, სიოფოკა, პაკე, სოპრონო, დუნაფელდვარე და ვაცეში მომხდარ დარბევებზე...

უამბობდა მუშათა ბელადების სამოდნის, ბაცოს და ცერვენკას სიკვდილით დასჯაზე...

უამბობდა მათ ბუდაპეშტის ამბებს და კიდევ ვინ იცის თუ რას...

ყოველივე ეს უსაზღვრო შთაბეჭდილებას ახდენდა მსმენელ მუშებზე და გულისწყრომით იხსენიებდნ ხორტის რეგიონს.

კირიონ ქემოკლიძემ უმაღლესად აარიდა მზერა ტიბორ ბარტოლომუს და ისევ თავის საააქროს გადახედა, სადაც კავკავებდნენ პნევმატიური ინსტრუმენტები. აი ის: — ბართლომე ხარაბაძე; დგას თავის დაზგასთან და ისევ ნელა, ისევ დინჯათ აკეთებს ხრახნებს...

— ბართლომე! ცოტა უფრო მარჯვედ, ცოტა უფრო ცოცხლად! უთხრა ახლოს მისულმა კავამეროვმა და პასუხის მოლოდინში თვალეზში შეაჩერდა...

ბართლომე ხარაბაძემ უკმაყოფილოდ ჩაქინდრა თავი... ხმა არ გაუცია.

— ბართლომე! შეჯიბრში გიწვევენ, რას იტყვი?!

ბართლომე ხარაბაძე მაინც სდუმს...

— რას იტყვი?! პასუხს რათ არ მეუბნები?! — ისევ ნელი ხმით ჰკითხა კავამეროვმა.

— მაცალე! მე თვითონ ვიცი ჩემი საქმეები. არც თქვენთან შეჯიბრება მინდა და არც არაფერი!

— ასე ხომ არ შეიძლება! შენ მუშა ხარ და მუშათა საქმის შესრულებაში პირველი უნდა იყო!

ბართლომე ხარაბაძე ისევ სდუმს.

იქვე, გვერდით, ცივად წვივის მთავარი სამანქანო განყოფილებაიდან გამოტყობილი კედლით გადმოყვანილი საორთქლე მილი...

ეს წვივლი იჭრება ბართლომეს გულში და თითქოს გულს ატანს, სჭრის...

კავამეროვი კი ისევ ეუბნება:

— შენ საჩვენებელი ბრიგადა უნდა გყავდეს. მუშათა საქმის შესრულებაში პირველი უნდა იყო! შენ შეჯიბრში უნდა გყავდეს გამოწვეული სხვები, რომ უკეთ გაკეთდეს ნივთები!

ხარაბაძემ ნელა ასწია მარცხენა თვალი, თვალები გაუსწორა და დაბალი ხმით უთხრა:

— თავი დამანებე, თუ ძმა ხარ! მე კარგად ვიცი რა უნდა ვაკეთო, ისიც ვიცი, ვინ როგორ ასრულებს სამუშაოს!

— ჰოდა, მეც ამას გეუბნები, ჩემო ბართლომე... საჭიროა მეტი ხალისი, რომ ცოდნა მეტ უნარიანობაში გამოიმკლავდეს, რომ ცოდნა რაც შეიძლება უკეთ გამოვიყენო... გავაკეთოთ ბევრი და უკეთ... და ხალისი კი, ჩემო ბართლომე, სწორედ შეჯიბრშია, მხოლოდ დამკვრივლ ენტუზიასტებშია!

— ვნახავ... ამას მე თვითონ ვნახავ!

ბართლომემ იგრძნო დანაშაული, იგრძნო ვალდებულება და ნელა წაიდუღუნა:

— ჩემი საქმე მე თვითონ ვიცი... ჩემ საქმეს მე თვითონ ვნახავ!

— შენ იცი! — უთხრა საბოლოოდ კავამეროვმა და წავიდა.

კირიონ ქემოკლიძემ კი დაწურული თვალები გააყოლა მიმავალ კავამეროვს და ნელა წაიდუღუნა...

— ხარაბაძე ჩემთან იქნება: ხარაბაძე მე არ მილაღატებს!

.....

ხმაურობს საამქრო...

გარეთ:

მზის ოქროსფერ სხივებში ყვავის დილა და ქარხნის გამურულ სარკმლებს ადგება შუე მწველი, ცხოველმყოფელი, სხივნაყარი...

სხივები ანათებენ მომუშავეთა სახეებს და მანქანების ჩრდილში მოძრავ ვერცხლისფერ ხრახნილებს...

მე თვითონ ვხედავ კორპუსების სიღრმეებში და კიდევ უფრო ახლოს ტენდერებთან, როლერებთან, ფრეზერულ დაზგებთან, ამწევ ონკანებთან მომუშავე ენტუზიასტებს...

მე თვითონ ვხედავ მათ, რომლებიც სიყვარულით უვლიან მანქანებს...

მე თვითონ ვარ მათთან, რომელნიც წუთსაც არ აცდენენ და დაულალავად მუშაობენ ტემპისათვის, ხუთწუღელისათვის...

მე თვითონ ვარ ამ ბოლჩამოშლილ საამქროებში, კორპუსებში, სადაც ვერ მიეცემი ნაცრისფერ დღეების და შორეულ სივრცეების დარბეულ მწვანეების ილუზიებს.

სადაც მანქანების გუგუნი, მექანიკური უროს დარტყმა გაისმის, როგორც გულის ცემა და სუფევს შრომა, გარჯა, ენტუზიაზმი...

მე თვითონ ვხედავ მოთხრობების, ნოველების, რომანის საყვარელ გმირებს და ყველა იმათ, რომელნიც მათთან ან მათ ირგვლივ არიან და საქმობენ...

რა დაუდგება ენტუზიასტთა რკინის ნებისყოფას, გაუტეხავ გულს... რა დაუდგება წინ ამ ზღვა ხალხის ახალ ქვეყნის მშენებელთა საქმიანობას...

აი ჩვენც... ჩვენი მკლავი, ჩვენი მარჯვენა...

აი ჩვენც... ჩვენი აზრი, ჩვენი კალამი და, დეე, ეს სტრიქონები იყოს მომთხრობი მათი ბრძოლების, საამქროების და კორპუსების შესახებ...

აი ამბავი...

საამქროს მნტუზიასტებისა
და სხვათა შესახებ

ვ ი ლ ა ც ხ ე ლ ს გ ვ ი უ ლ ი ს

— გობრონ!!

გაისმა საამქროს ბოლო თავიდან.

— ჰაუ, რა იყო!?

— მიუშვი ელდენი!

— პირველი?!

— მეორეც! მესამეც!

— მზად არის!

გაისმა ისევ ძახილი. ისევ პასუხი.

— ეი, ხრიპკო!!

პასუხი არ ისმის.

— ხრიპკო არ გესმის, შე დაბდურო, შენა?!

— ჰოუუუ!

გაიგუგუნა საამქროში ხრიპკოს ბოხმა ხმამ.

— მოუშვი ელდენი!

— მზად არის!

გუგუნებს საამქრო.

გუგუნე მიდის შორს, საამქროების სიღრმეში, ტრანსფორმატორების, აკუმულატორების იქით და იკარგება პნევმატიური იარაღების კაკავეში...

ქშინავენ, ოხრავენ მანქანები...

ისევ წვიანი, ისევ სკრიანი ფოლადის მჭრელები.

ისევ ხრავენ, ლეჭავენ, ხრახნიან რკინას, ფოლადს...

მძიმედ ეცემა მექანიკური ურო გავარგარებულ რკინის ნაჭერს... ნაჭრები იკუმშება, პატარაედება...

ენერგიულად მუშაობენ დამკვერელი ენტუზიასტები. შუბლზე ხვითქალ გადასდისთ ოფლი.

მოაგროებენ ახლადჩამოსხმულ მანქანების ნაწილებს, და ფოლადის მჭრელები დახშული ხმაურით ჰკვეთენ, რანდავენ დახროვილ ადგილებს...

აკეთებენ მძლავრ ამწვე ონკანებს, როლერებს ჩაის ქარხნისათვის, აბრეშუმის საქსოვ დაზგებს, უზარმაზარ თუჯის მილებს, ბორბლებს და კიდევ ვინ მოსთვლის რას...

აწყობენ დაზგებს, სხვადასხვა სისტემის დინამო-მანქანებს, საორთქლე ქვაბებს...

გუგუნებს საამქრო.

აი ის: — გობრონ ხეთავური, დამკვერელი ენტუზიასტი, სარანდავ დაზგასთან ამაგრებს როლერის საყრდენს, ჩარჩოს; ჩამოჰკრავს ხელს წვრილ ჯაჭვზე ჩამოკიდებულ ზელსაკიდს, და უზარმაზარი ბორბალი იწყებს ტრიალს.

ტრიალებს როლერის ჩარჩო და მკვეთარი ნელა იღებს დახროვილ ადგილებს. ჩარჩოს ზედაპირი კი უფრო და უფრო სწორდება, თეთრდება.

აი ის: — მაგდა თალუმაძე კომკავშირელი დამკვერელი ქალი, რომელიც ენერგიულად მუშაობს.

ღვას ის დაზგასთან გრძელ სილისფერ ხალათში, რომელზედაც მაზუთის წვეთები შავ წერტილებად დამჩნევია და ალაგ-ალაგ რკინის მტვერით კიდევ უფრო გაშავებულია.

მაგდა ეამეამად ქურდულად ესვრის შერას ხეთავურის მამაც სახეს, მაგრამ უმალ თავს ჩაქინდრავს, თითქოს სურს სხვას არ შეამჩნეინოს.

მუშაობს უფრო მომეტებულად.

მუშაობს უფრო ენერგიულად.

უყურებს მაგდა დაზგას და ხედავს, რომ მკვეთარი ცუდათ იღებს, რომ მკვეთარი მასალას აფუჭებს.

სცადა მკვეთარისათვის ხელი მოეკიდნა, მაგრამ სიჩქარის გამო მკვეთარის პირმა ნაუცახედავად ცერზე გაჰკრა. გაკაწრა.

ტკივილმა ცივად გაისრილა ტანში და წუთით ვერ მოეფიქრებინა თუ რა ექნა.

— გობრონ!

გადასძახა მაგდამ ხეთავურს, და ხმა მანქანების გუგუნეში მიწყდა.

ცუცხლივით მგზნებარე წყვილი თვლები სახარატო დაზგის შავ სიღრმეში იხედება; რკინის მტვერით გამურული ხელებით მკვეთარი გამოსწია.

მკვეთარი ვერ მოხსნა.

სცადა ხრახნის მოშვება.

ხრახნი ვილაცას მაგრად მოუჭერია, ვერ მოაბრუნა.

მაშინ ლვედი განზე გასწია და დაზგა შეაჩერა.

— გობრონ!

გადასძახა მაგდამ ისევ, და ახლა კი ხეთაგური პირდაპირ წამოვიდა.

მანქანებში მზიარული სახით მოდიოდა გობრონი და თვალს არ აშორებდა მაგდას, მაგრამ მაგდა რატომღაც ჩუმად შემოაპყურებდა და ღიმილი სულაც არ ჰკრთოდა მის სახეზე, ღიმილი, რომელსაც ყოველ წუთს ანახავდით მოციალე თვალბებში, ელვის ნაპერწკლებად რომ ენთო და ხდიდა ეგზომ სასიყვარულოდ, ეგზომ მიმზიდველად.

და შერე კიდევ: ასე ანაზღეულად რომ გააჩერა დაზგა, რატომღაც ეს იქვებში ხვევდა ხეთაგურს.

არ იცოდა რა მოხდა, ან რაზე ეძახდა, და რკინის სვეტებში, მოგუგუნე მანქანების გვერდით ჩქარა მოდიოდა.

ის პირდაპირ მივიდა მაგდასთან და გაოცებით შეხედა მარცხენა ხელს, რომელიც რამდენიმე წუთის წინ თვითონ მაგდამ შეიხვია.

— რა მოგივიდა, მაგდა?! — შეეკითხა ხეთაგური.

— მკვეთარი ცუდად ყოფილა დამაგრებული და გასწორებაზე ცერი გავი-
კაწრე.

— მკვეთრი შენ თითონ დაამაგრე?

— მე თვითონ, მაგრამ...

— მაგრამ რა?!

— როგორც დავტოვე, ისე არ დამხვდა!

— ვილაცას სულ სხვანაირად მოუწყვია!

— მაშ სხვას შეუცვლია?! ისევ გაკვირვებით იკითხა გობრონმა და დაზგას დააჩერა.

— რასაკვირველია, სხვას უწყვალბია!

უპასუხა მაგდამ და თვალები მიაპყრო ხეთაგურის სახეს, რომელიც წუთით ჩაფიქრდა, თვალები ოდნავ მოკუტა.

თითქოს სურს რალაცას ჩასწვდეს, მოიგონოს, თითქოს ეს არის იქვე შეე-
პარა ერთზეო, მაგრამ თვითონვე გაიოცა ეს აზრი.

— დამკვრელები?! დამკვრელები?!

მოესმა ჩუმი დამცინავი ხითხითი ხეთაგურს და უმალ იქითკენ მიიხედა, საიდანაც ეს ხმები მოდიოდა.

მეზობელ დაზგასთან მომუშავე პეტრე შჩუკინის მსუქანი სახე იღიმებოდა და ისე ეუბნებოდა სხვებს:

— შეხედეთ! დამკვრელები მანქანას არ იცნობენ, დაზგები რა არის ხეი-
რიანად არ იციან და თავი კი დამკვრელად მოაქვთ!

ხეთაგური გაჩუმდა.

ხმა არ ამოუღია, მხოლოდ შჩუკინის ცბიერმა თვალებმა მასში იქვები დაბადა.

— უთუოდ ის იქნება!

გაიფიქრა ხეთაგურმა და უნდოდა რალაც ეთქვა, მაგრამ თავი შეიკავა.
შერე მაგდას მიუბრუნდა და უთხრა:

— ჰრილობა ღრმა ხომ არ არის?!

არჩილ ჩაიბაია — მსტუჭიასტება

— არა, ტკივილს არ ვგრძნობ! — ღიმილით უთხრა მაგდამ — მე თვითონ შევიხვე და მორჩა. არაფერია...

— არ იცრუო მართალი მითხარი!

— არაფერია... გავიკაწრე მხოლოდ, და ისიც ჩემი დაუდევრობის გამო... დროზე ვერ შევნიშნე... მე მინდა დაზგა დიდხანს არ გაცდეს! ორი წუთი უკვე გავიდა და არ მინდა მეტი დავაგვიანო. ამიწყვე! კავამეროვს ვერ ვხედავ, დირექტორთანაა წასული, თორემ არ შეგაწუხებდი...

ხეთაგურმა ერთხელ კიდევ ჩაზედა მაგდას, გაიღიმა და მოხსნა მკვეთარი. მასალა, რამდენიმე წუთში კლიბით გაასწორა, შემდეგ მკრელი რიგზე დააყენა, ხელსაკიდს ჩამოჰკრა ხელი, და მექანიკური დაზგა ამუშავდა.

— აი, ასე! მეორეჯერ არ მოგივიდეს უფროსხილდი.

მაგდამ ნელა გაიღიმა და უთხრა:

— ეს ისე... ეს შემთხვევით, თორემ...

— ჰო, ეხლა შენ იცი! ჩანს, ვილაცა ხელს გვიშლის!

უთხრა ხეთაგურმა და მერე შჩუკინს გადახედა.

ახლა შჩუკინმა სრულიად მოულოდნელად, თვალები თვალებში გაუყარა. მის თვალებში, შური, ღვარძლი მუქ ტალღებად ღელავდა.

— უთუოდ ის ურევს აქაურობას! ის მამამალობს!

გაიფიქრა ისევე ხეთაგურმა. მერე უცებ მოწყდა ადგილიდან და საჩქაროდ წავიდა დაზვისკენ.

ჩ ვ ე ს ს ე ე ბ ს ა რ ჩ ა მ ო ვ რ ჩ ე ბ ი თ!

პარტკოლექტივის მდივანი ამხანაგი უშანგი გაბრიაძე შემოვიდა ახალ საამქროში, მიუხალოვდა ტიბოორ ბარტოლოშს, რომელიც ბორობალს მოავგორებდა სხვებთან ერთად და ღიმილით მიესალმა...

— გამარჯობა ძმაო!

ტიბოორიმ მზიარულად გაიღიმა და უპასუხა ისე, როგორც სხვებმა იციან ხოლმე.

— გავიმარჯოს ძმაო! რას გვეტყვით ახალს!

— რა უნდა გითხრათ! როგორ მიღის საამქროს საქმეები!

— კარგათ ძმაო, კარგათ! აი, შეხედე რა მარჯვეთ მუშაობენ ბიკები! შეჯიბრებაა გამართული, შეჯიბრება! ვაშენებთ ახალ საამქროს!

— ოჰო, ეს კი დიდებულია: ეს კი მშენიერია! — წაილაპარაკა უშანგი მ თავისთვის.

— აბა, ბიკებო მიდით! მიდით!

— გიგა! მაკარის გაუსწარი, არ ჩამორჩე!

მოესმა უშანგის მარცხენა მხრიდან და მიიხედა.

მუშები ერთმანეთს ეჯიბრებოდნენ მანქანის ნაწილების ადგილზე მიტანაში. პირდაპირ გასაოცარი იყო ის ალტაცება, ის სიხარული, რომელსაც თითოეული მათგანი განიცდიდა ამ შეჯიბრებაში.

რა სწრაფად, რა მარჯვედ და ცოცხლად მუშაობენ.

უშანგი გაბრიაძე ამან განუზომელ ალტაცებაში მოიყვანა და თუმცა საჭირო საქმეებზე ეჩქარებოდა, მაგრამ მაინც რამდენიმე ხნით მათთან მუშაობა მოწყურდა და ტიბოორს გადასძახა.

— ტიბორ! შევეჯიბროთ!

— ბიჭებო! უშანგი შეჯიბრებაში გვიწვევს!

გადასძახა მუშებს ტიბორ ბარტოლოშიმ.

— შევეჯიბროთ! შევეჯიბროთ!

გაიგუგუნა ხმებმა საამქროში.

უშანგი უმაღლ მოტრიალდა და გასასვლელ კარებისკენ გაიქცა, სადაც ეწყო ახლად ჩამოტანილი მასალები.

უშანგიმ მარტო სცადა საშუალო ზომის ბორბლის წამოღება.

ცოტა არ იყოს ემძიმა, მაგრამ ამ ალტაცებაში, სიხარულში, რომელსაც ახალი საამქროს მუშები განიცდიდნენ, სრულიად არაფრად არ ეჩვენა ეს სიმძიმე და ბორბალი ასწია.

— უშანგი გაგიჟირდა? — მიაძახეს მუშებმა.

— არ შეგარცხვინთ ბიჭებო! ვსთქვი, ავასრულებთ კიდევ!

მიაძახა მათ უშანგიმ და ბორბალიც ნელა გაავრია.

ქამბამად ბორბალი გადმოიწვოდა დასაცემად, მაგრამ უმაღლ მთელი ღონით მიაწვებოდა უშანგი და მიაგორებდა დაქვევებულ ცემენტის სიმაღლისაკენ.

— ყოჩაღ უშანგი! ვაშაა!..

გაისმა საამქროში, როცა ბორბალი დანიშნულ ალაგას მიიტანა.

— აბა, ბიჭებო! ხედავთ გვაჯობა, მიდით! აბა, უფრო მარჯვეთ! უფრო მარჯვეთ! უფრო ცოცხლად; — გადასძახა მათ ტიბორმა და შეხედა უშანგს.

უშანგი კარგახანს მუშაობდა მათთან და ბოლოს უთხრა:

— აბა, ამხანაგებო! არ დაგავიწყდესთ, ღღეს შაბაშის შემდეგ კრებაა! უსათუოდ უნდა დაესწროთ!

— მოვალთ! უთუოდ მოვალთ! — უპასუხეს მუშებმა.

— აბა თქვენ იცით! — უთხრა ისევ უშანგმა და მერე მეორე საამქროში შევიდა, სადაც გობრონ ხეთაგური მუშაობდა.

— გობრონ! ახლა ცეკაში მივდივარ, შეიძლება დამავციანდეს და კრებას შენ უნდა უხელმძღვანელო?

უთხრა ხეთაგურს.

— კარგი! ძლიერ კარგი!

— საამქროში ყველას გამოუცხადე, ყველა უნდა დაესწროს!

— რა თქმა უნდა, ყველა დაესწრება! შენ ამისი ჯავრი ნუ გეჭნება, ყველაფერს ისე მოვაწყობთ, როგორც ეს საჭირო იქნება!

— აბა, ჰე მე მივდივარ! ვეცდები მალე დაებრუნდე!

უთხრა საბოლოოდ და მაგდასკენ სიჩქარით წავიდა.

— ჰო, მაგდა გამარჯობა! — მაგრად ჩამოართვა ხელი უშანგიმ და თვალები თვალებში გაუყარა.

მაგდამ ხელებში სისველე იგრძნია — დახედა. მაზუთი.

— ეს რა არის უშანგი!? სად გაითხუბნე ხელები, ასე სად დაისვარე?! — ღმილით ჰკითხა მაგდამ.

უშანგიმ ხელებზე დახედა და გაიცინა...

— არაფერია საამქროში ბიჭებს შევეჯიბრე მასალების მიტანაში!

— მერე?! დაგამარცხეს თუ დაამარცხე?

— გაუთანასწორდით ერთმანეთს, გაუთანასწორდით!

— კარგია! გივარგია ჩემო უშანგი!

— ხო, მაგდა იცი რაზე მოგაკითხე... დღეს შაბაშის შემდეგ კრებაზე უნდა მოხვიდე მთელი შენი ბრიგადით! ყველა ქალები წამოიყვანე იცოდე!
უთხრა გაბრიაძემ.

— ქალები თვალის დახამამებაში იქ გაჩნდებიან.

— მით უკეთესი! აბა, შენ იცი! დროა ქარხანაში მოხდეს გარდატეხა, თორემ გარღვევას ვუახლოვდებით და სამარცხვინოდ ჩამოვრჩებით! აბა, ჩემო მაგდა შენ იცი! დროა ავტეხოთ განგაში!

— ამისი ჯავრი ნუ გეჭნება, საჭიროა მხოლოდ სურვილი, უნარი, რომ სიძნელეები დაესძლიოთ და ეს კი ენტუზიაზტებში ყველაზე უფრო მეტია!

— ვიცი... ვიცი... დღეს კრებაზე ყველაფერი გამოჩნდება. მე მიტომ შემოვიარე ეხლა, რომ საჩქაროდ ცეკაში მივდივარ და მინდოდა გამეფრთხილებინე! ეხლი შენ იცი! მივდივარ! — უთხრა უშანგიმ და საამქროდან გავიდა.

— ჩვენი ქარხანა შავ დაფაზე?! არა, ეს არასოდეს არ მოხდება! ჩვენ არ ჩამოვრჩებით სხვას!

ჯიუტად განიმეორა მაგდამ ეს სიტყვები თავისთვის და მერე დაზვას მიუბრუნდა.

ა ი ი ს, რ ო მ ე ლ ი ც თ ვ ა ლ თ მ ა ქ ც ო ზ ს

ხეთავური თავის დაზვასთან იდგა და უშანგი გაბრიაძე ღიღინის წასულიყო, როცა საამქროს ბოლო თავში რალაცამ ყრუდ გაიშრიალა.

შრიალი გაიზარდა, გაიშალა და ისევ მიწყდა.

გობრონ ხეთავური სწრაფად გაეჭანა იქითკენ.

— რა ამბავია?! რას მორბიხარ?!

შესძახა კირიონ ქემოკლიძემ მას როცა დარწმუნდა მისკენ მორბოდა.

ქემოკლიძე, ჯიბეში ხელზე ჩაწყობილი, ფეხგაშლილი იდგა მანქანასთან. ქორფლიანი სახე დაღმეკოდა.

უცნაური ვიწრო, ცბიერი თვალებიდან კი ისევ გამოკრთოდა სიფრთხილე, რომლითაც ის ცდილობდა არ გამოეშკარაებინა გულში მთვლემარე ფარული აზრები.

მაგრამ მაინც...

გობრონის შეხვედრაზე კირიონის ქორფლიანი სახეზე უკანასკნელი ნაძალადევი ღიმილიც კი გაქრა.

შეიკრა წარბები.

მოიღრუბლა.

ახლოს მოსული გობრონი ჯიუტად მიაჩერდა ქემოკლიძეს, თითქოს მის სახეზე უნდოდა დანაშაულის ამოკითხვა.

ქემოკლიძე უნებურად ოდნავ შეირხა, შეტოკდა. გულში რალაცამ ფრჩხილივით გაპქრა, გაკაწრა, სახე გაუფითრდა და ჩუმმა კანკალმა აიტანა.

რატომ ასე ჯიუტად მოფრთხილებენ ეს თვალები, თვალები მუდამ მზიარული, მამაცი, ახლა კი მზიარულების ნაცვლად მრისხანება ვადაკრული...

კირიონი ისევ შეირხა, ისევ შეტოკდა.

გობრონმა წუთით მოაშორა თვალები.

კირიონს გულზე მოეშვა, თავი მსუბუქად იგრძნო.

— რად შეაჩერე მანქანა?! — ჰკითხა ხეთაგურმა.

ქემოკლიძე ხმას არ იღებდა.

— რად შეაჩერე!?

შეეკითხა ისევ ხეთაგური და ჯიუტად მიაჩერდა მას.

ქემოკლიძემ უკანასკნელი გამბედაობა მოიკრიბა, წარბები ისევ შეიკრა, მოიღრუბლა და მკვახელ უპასუხა:

— შენ ვინ გეკითხება?!

— მუშაობის ინტერესი, დროზე გეგმის შესრულება. გესმის?! შენ კი აცდენ მანქანას, დაზგებს... ხელს გვიშლი!

— არაფერიც! უკაცრავად ძალიან! — წაიბუბუნა ქემოკლიძემ თავისთვის და საამქროს გადახედა.

ის ჯიუტად აჩერდებოდა საამქროს ყოველ კუთხეს, თითქოს სურს ვინმეს დაუძახოს, თითქოს ვილაცას ეძებს.

— შენ ხელს გვიშლი მუშაობაში, თვალთმაქცობ!

ისევ მოესმა გობრონის ჭიტყვები, მაგრამ ის ხელა ერთ დაზგას დააცქერდა. დაზგასთან იღვა ბართლომე ხარაბაძე და ცალი თვალით უყურებდა ხეთაგურს.

მუშაობს ის ისევ ნელა, ისევ დინჯად, ისევ ჩაფიქრებით, თითქოს დიდი საფიქრელი საქმე იყოს.

რალაც შიშზე და მოუქნელია.

უცდის, როდის იქნება დასვენება, როდის იქნება შაბაში...

აი, თუ გინდ ისე, როგორც თვითონ კირიონ ქემოკლიძე, რომელიც გამახვილებული სმენით შეჰყურებს შაბაშს და საყვირის პირველ ხმაზევე გამორბის ქარხნიდან.

უყურებს კირიონი მას, უყურებს საამქროს.

აი ის, პეტრე შაჩუკინი — კირიონის ძველი მეგობარი, გამცდენი, ლოთი, ერთი ვინმე ვათანძარა კაცი.

შეხედა კირიონმა მას, უნდოდა ისიც ჩარეულიყო ლაპარაკში.

შეხედა ბართლომე ხარაბაძეს. თვალეები თვალში გაუყარა, თითქოს მასაც იწვევდა სალაპარაკოდ.

— გობრონ! მუშას თავისუფალი მოქმედების უფლებას ართმევ, თუ რა ამბავია!

გობრონი წუთშივე მოტრიალდა და, რა ნახა ბართლომე ხარაბაძე ამბობდა ამ სიტყვებს, გაოცებულმა, აღშფოთებულმა შესძახა:

— ბართლომე?! შენც ასე ამბობ?!!

— ის რაა, სიმართლის თქმა მას არ შეუძლია, თუ?! — ახრიალდა ქემოკლიძე.

— რა უყავით რწმენა?! რა უყავით სინდისი, რომ კინკლაობთ? ჩაერია ლაპარაკში მაგდა, რომელიც თავიდანვე უსმენდა მათ სიტყვებს.

კირიონი აიშრია.

ქორფლიანი სახე საცოდავად დაღმეკოდა და წარბები ისევ შეეკუმშა.

— შენ მითომ ბოი?! რას ჩხავი?! რა გინდა?!!

— გეუბნებიან, ასე არ ივარგებს! არ ივარგებს!

— ეს მე თვითონ ვიცი, ამას მე თვითონ ვნახავ!

— სხვა არა იყოს რა, სირცხვილია!

— სირცხვილია! — ნელა, დამკინავე კილოთი წაიბუტბუტა კირიონმა — და მერე იცი, რა არის სირცხვილი!

— ის, რომ არ იქცევი ისე, როგორც გეკუთვნის!

— ახლა შენ მასწავლი, როგორ უნდა მოვიქცე თუ?

— კი არ გასწავლი, არამედ გეუბნები — თავი გაანებე კინკლაობას — ქარხანა დამკერვლად უნდა გამოცხადდეს, და შენ კი სულაც არ ფიქრობ ამაზე.

— ამას შენ არაეინ არ გკითხავს! სჯობს ხმა ჩაიკმინდო!

— არ გარგებს მეთქი ასეთი მოქცევა!

— შენ თვითონ არ გარგებს სხვის საქმეში ცხვირის ჩაყოფა.

— ვნახოთ!

— ვნახოთ!

— გაფრთხილებ, არ ინანო შემდეგ!

— იმასაც ვნახავთ!

— რომ წაავო? რომ სხვანაირად დაბოლოვდეს?

— არც იმას ვავექცევი! — მკვახედ უპასუხა კირიონმა და სიბრზისაგან თვალები გადმოკაკლა.

ხეთაგური ხედავდა, ყოველ სიტყვაზე მაგდას გაცხარება რომ ემჩნეოდა და შეიჩერა:

— მაგდა! გაჩუმდი! მაცალე!

მაგდა მაშინვე გაჩუმდა და ელოდა რას ეტყოდა ხეთაგური მათ.

წინ პეტრე შჩუკინი აიშართა, რომელსაც სმისაგან სახე დაბეგვოდა და ცალი თვალი წამოწითლებოდა.

მან მხრებზე დაჰკრა ხელი გობრონს და ისე უთხრა.

— მუშაობაზე რომ გაიძახი, კატეგორიის მომატებაზე რატომ არაფერს ამბობ!?

— ოჰო, ეს ფულზე ფიქრობს თურმე! — წაჰოიძახა ერთმა.

— სასახლის აშენებაზე თუ მოიხმარს ჩუმლაცში! — დაუმატა მეორემ.

— ბებიათქვენისამ თქვენ არ ფიქრობთ ფულზე! — მიმართა შჩუკინმა. — ცქვენ დღედაღამ სოციალიზმზე. ფიქრობთ, აი! სოციალიზმი მაშინ იქნება, როდა უკუყო ადამიანები დაიბადებთან!

— აბა, რით გინდათ ირჩინოთ თავი! — გამოეხმაურა ქემოკლიძე და თან დაუმატა: — ვმუშაობ, ვმუშაობ და თან ვიღლები! ჩემი ჯანმრთელობა მთლად მირჩენია შენ ქარხანას!

აქ კი მაგდამ ვერ მოითმინა და სიტყვა სიტყვაზე მიიყარა, ჩქარა, მოუთმენლად, გაბრაზებით.

— აბა. შენ რას მუშაობ! ვინც მუშაობს იმას კიდევაც აგზავნიან დასასვენებელ სახლებში! შენ კიდევ გაიძახი ვმუშაობო!! საყვირამდე თხუთმეტი წუთით ადრე გარბიხარ შინ. მოსვლისას იგვიანებ, მოხვალ და კომბინაციებს აწყობ, თითქოს მანქანა ვაფუქდა, არ ვარგა და დრო მივაქვს!

აბა, გვიჩვენე ერთი, რა ვაუფუქდა მანქანას?

კირიონს ცოტა შეეშინდა.

ის სულაც არ მოელოდა, თუ მაგდა ასე ეტყოდა...

მას სულაც არ ჰქონდა წარმოდგენილი, თუ მაგდა პირისპირ, ასე მაგრად, ასე მალალი ხმით გამოეღაპარაკებოდა.

უყურებს მაგდას და თან ჩუმი კანკალი ჟრუნატელივით უვლის ტანში.

— გვიჩვენე, რა გაუფუჭდა?! — ისევ შეეკითხა მაგდა კირიონს.

პეტრე შჩუკინი შიშატანილი გაიპარა, წაეიდა თავისი დაზვისკენ.

ახლა კი ქემოკლიძემ მარტო იგრძნო თავი და არ იცოდა რა ეთქვა, დაიბნა.

— გვიჩვენე, რას გაშეშებულხარ! დრო მიდის!

პირისხანედ მიმართა გობრონმა.

კირიონი გამოერკვა.

სიბრაზე გულში ჩაიკლა, გაიღიმა.

— არა, კი არ გაიღიმა — სახე მოეღრიცა საცოდავად.

— ბორბალმა ღვედი ჩაიხვია! რომ არ გამეჩერებინა მოსალოდნელი იყო კატასტროფა, რადგან მარცხენა ბორბლის ხრახნსაქერი მოშვებული იყო და გადაწეული. — იცრუა მან.

— ტყუილია! — შიამბა მაგდამ.

— აბა, რა არის ტყუილი?!

თვალები სიბრაზისაგან რამოდენიმეჯერ გადაატრიალა და მაგდას სიტყვაზე აიშლვრა, აფაფხურდა.

— აბა რა არის ტყუილი?! — კბილების ხრქიალით მიმართა მაგდას.

— რასაც შენ ამბობ, რასაც შენ გაიძახი!!!

— ნურასუჟაკრავად!

— ზედ არაფერი არ ატყვი! შენ ისევ დროის უქმად წაღება გინდა!

ქემოკლიძე წუთით გაჩუმდა. რა ეპასუხნა არ იცოდა და ბოლოს საცოდავად წამოიხრიალა:

— ეს შენი საქმე არ არის? შენ გავიწყდება ქალი ხარ! შენ სახლში უნდა იჯდე და დახეულ შარვალს აკერებდე.

— კირიონ! — ბრაზმორეულმა ხეთაგურმა ხელები ხელებში მოჰკიდა და უთხრა: — ენას კბილი დააქირე! შენ გინდა ილაზღანდარო, არა?! გაასწორე მანქანა და შეუდექი მუშაობას!

კირიონი დაიბნა, მოიბუზა, მოიკაკვა.

— მე... მე... ასე მალე ვერ შევძლებ... ბორბალი ძალზე დაქანებულია... მე... მე... მარტო არ შემოძლია, კავამეროვი უნდა დამეხმაროს...

მაშინ ხეთაგური სწრაფად გვექანა მარცხენა კუთხისკენ და რამდენიმე წუთის შემდეგ მოიტანა საჭირო იარაღები.

მაგდა ხმის ამოუღებლად მიეშველა, მოჰკიდა ბორბალს ხელი!

— ასწიეთ ზევით! — მიმართა მათ გობრონმა.

— არის!

უპასუხა მაგდამ და მაგდასთან ერთად კირიონმაც ასწია მალალა ბორბალი, მხოლოდ უფრო ზანტად, უგულოდ.

— მოსწიეთ მარჯვნივ! — დაიძახა გობრონმა.

— არის! უპასუხა მაგდამ, და წუთშივე მოსწიეს ბორბალი მარჯვნივ. ეხლა საჭირო იყო ხრახნის მოჭერა და ყველაფერი მზად იქნებოდა. გობრონმა საჩქაროდ მოუჭირა ხრახნი.

— ეს თვით ქემოკლიძეს მიერაა განგებ ჩადენილი! ეს თვითონ მან მოაწყო.

არჩილ ჩაიბია — ენტუზიასტები

ხრახნი მოუშვა და ტრიალის დროს ბორბალი დაექანა... — გაიფიქრა ხეთაგურმა და ქემოკლიძეს ჯიუტად მიაჩერდა.

კირიონი იღვა თავდახრილი და ერიდებოდა თვალები თვალებს არ მოხვედროდა.

როცა გობრონი მისკენ გამოიხედავდა, ის სახეს ააშორებდა. როცა რამეს ეტყოდა, სინემით პასუხობდა.

ხეთაგურმა ერთხანს ვერ მოაშორა თვალები, მაგრამ შემდეგ მაინც დასძლია ჯიუტი ფიქრები. მოტრიალდა. ღვედი საჩქაროდ მოსდო ბორბალს. ბორბალი ატრიალდა. შეტოკდა. ახუზუნდა. ამუშავდა მექანიკური დაზვებიც.

ქემოკლიძემ ნელა გაიღიმა და უთხრა:

— მე... მე ასე მალე ვერ შევძლებდი! გეტყობა, ნამდვილი დამკვრელი ხარ! გობრონმა აღმაცერად შეხედა...

— ეხლა კი უკანასკნელად მოვაგონებ, — მიმართა ხეთაგურმა. — შენ ბრიგადის წევრი ხარ და ნუ თვალთმაქცობ! იცოდე, ყოველი შენი მოქმედებისათვის პასუხისმგებელი ხარ ბრიგადის და ფაბკომის წინაშე! რაც შეეხება დღევანდელ საქმეს, ამაზე დღეს, შაბაშის შემდეგ, კრებაზე მოვილაპარაკებთ!

უთხრა ასე და სწრაფად მოშორდა.

— პასუხმგებელი?! პასუხმგებელი?! გობრონის და მაგდას წინაშე?

დუღუნებს თავისთვის და თან ათასგვარ ფიქრში ეხვევა.

— პასუხმგებელი? მაგდას წინაშე?

მაგრამ საამქროს რომ გადახედა, ისევ გაიფიქრა:

— ამათ წინაშეც, არა? ენტუზიასტების, დამკვრელების წინაშე...

უცნაური ვიწრო თვალები უფრო დაწკურა, და სახეზე უკანასკნელი ფერმკრთალი ღიმილიც ჩაქრა...

— პასუხმგებელი!? პასუხმგებელი?!

წაიდუღუნა თავისთვის ისევ, მოტრიალდა და ხელი შეახო მანქანას.

მანქანა კი გუგუნებს ისევ.

გუგუნებენ საამქროები... კორპუსები...

პირველი კრების, ღვაჩაძის
და სხვათა შესახებ

შენ ჩვენი ხარ და ჩვენთან უნდა დარჩე

— შაბაშ!

საამქროებმა დაამთავრეს სამუშაო დღე.

შეწყდა მანქანების გუგუნე.

შეწყდა მკვეთარების ხმაური, და საამქროებში თუ კორპუსების სიღრმეებში ბოლოში, კვარტლის სუნში არ ელავდენ სარკის ლითონებდა მანქანების ბრკყვი-ალა ნაწილები.

საამქროებიდან, კორპუსებიდან გამოდიან ლურჯხალათიანები ცალკ-ცალკე, ჯგუფ-ჯგუფად...

მოდინ ქარხნის შავ კედლებში, ოხუნჯობენ და იცინიან...

— შაბაშ!

საამქროებში დგება სიჩუნე, და მექანიკური ქარხნის შებოლილ სარკმელს ანათებს გადახრილი მზის სხივები...

სხივნარევი ბოლი მუქ ბინდებდა ჩაწოლილა მანქანებში და მანქანების იქით საამქროს სიღრმეებში...

— ბართლომე!

გადასძახა კირიონ ქემოკლიძემ ხარაბაძეს...

იქდან, მანქანების სიღრმიდან, გაიგუგუნა საპასუხო ხმამ.

— მოვდივარ დაიცა! — და რამდენიმე ხნის შემდეგ გამოჩნდა მანქანებიდან ზანტად მომავალი ხარაბაძე.

ამ დროს მთავარი სამანქანო ნაწილიდან გამოსული გობრონ ხეთაგური შეეჩება ბართლომეს.

ბართლომემ განგებ თვალი აარიდა მას.

რატომღაც არ უნდოდა პირისპირ შეხვედროდა — იქნებ იმიტომ, რომ ქემოკლიძეს გამოეჭომაგა, იქნებ იმიტომ, რომ იგრძნო თავისი დანაშაული.

ხეთაგური თვითონ მივიდა მასთან. ხელი მხარზე დაადო. მიანათა უცნაურად ანთებული თვალები და უთხრა:

— ჩემო ბართლომე! შენ ისეე აქა ხარ?! კარგია, ძლიერ კარგი! ხედავ, რა მშვენიერადაა აქაურობა მოწყობილი, რა ლამაზია დამკვრელთა ლოზუნგები, მანქანები... ყველაფერი ეს ჩემში განუზომელ სიხარულს იწვევს...

ხეთაგურმა აღერსიანად გადაუსვა ხელი ლენინგრადიდან ახლადჩამოტანილ დაზგებს, მანქანების ნაწილებს და მერე ისეე აღერსიანი ღიმილით უთხრა ხარაბაძეს:

— აი, მალე მოუმატებენ ერთ საამქროს! ეს მანქანები იქ დაიდგმება, ამუშავდებიან და მერე ნახე, როგორი ტემპი ავიღოთ!

— ალბათ, ასე იქნება! — ნელა დაუმიწმა ბართლომემ.

— ასეა, ჩემო ბართლომე! გმირულ საქმესთან, გემის გადაქარბებით შესრულებასთან ერთად, ჩვენ ქარხნის რეკონსტრუქციასაც ვახდენთ... საჭიროა მხოლოდ — მეტი მოვინდომოთ. არ ვითაღლითოთ ქემოკლიძესავით, შჩუკინივით... საჭიროა მეტი ხალისი, საქმისადმი მეტი სიყვარული.

ხარაბაძემ თავი ჩაქინდრა.

— კარგია... ძლიერ კარგი, — განაგრძობდა ხეთაგური, — კარგია, რომ შენც ქემოკლიძესავით არ გარბიხარ შინისკენ, მაგრამ შენგან ერთი რამ ძალიან მიკვირს...

— მე?! მე?! მე რა?!

ხარაბაძეს სახე მოეღუშა და ჩუმად წაიდუღუნა:

— მე ისეთი რა ჩავიდინე?! მე რა?! ჩემი ბრალი რა არის?! ისეთი რა ჩავიდინე?!

ნაწყვეტ-ნაწყეტად წარმოსთქვა ეს და გობრონს დაბნეული თვალებით შეხედა.

წამწამები ოდნავ შეაკრთო, შეათამაშა და ელოდა — კიდევ რას ეტყოდა ხეთაგური.

— ის, რომ შეცდი, შეცდი ძალიან!

— მაგალითად?

— აი, თუგინდ იმაში, ქემოკლიძეს რომ გამოესარჩლე! შეცდი თუგინდ იქ, სადაც ფულზე დაიწყე ლაპარაკი!

ბართლომე ხარაბაძე ხმას არ იღებს...

— შენ, ჩემო ბართლომე, მუშა ხარ და მუშათა საქმის შესრულებაში პირველი უნდა იყო!

შენ, თვითონ, კეტით უნდა მიერეკებოდე ჩენი ქარხნიდან ყველა ჯურის წამგლეჯებს! შენ თვითონ უნდა ამხილო ის ხალხი, რომელნიც მხოლოდ და მხოლოდ კატეგორიებზე ფიქრობენ. უნდა ამხილო ყველა ჯურის ოპორტუნისტები, ბიუროკრატები, აქა-იქ ჯერ კიდევ თავშეთარებული წამგლეჯები, გაცლენნი, რომლებმაც ქარხანა თითქმის გარღვევამდე მიიყვანეს!

— გარღვევა?! — გაიკვირვა ხარაბაძემ. — ეს როგორ?!

გობრონი არ აშორებდა ნალგერდალივით ანთებულ თვალებს.

ის ხედავდა ხარაბაძის სახეზე, თუ როგორ იბლანდებოდა წუხილი და ქრებოდა ისევ.

ეს ადამიანი ზეთით დასვრილ ლურჯხალათიან მასაში ყოველთვის ხედება ხარაბაძეს.

ყველგან, სადაც არ უნდა ყოს, ყველგან ესაუბრება მას, როგორც მეგობარს, როგორც ამხანაგს...

ხარაბაძეზე ეს საუბარი განუზომელ შთაბეჭდილებას ახდენს და დღითიდღე აყვარებს ხეთაგურს.

ხეთაგური ცდილობს ბართლომე გამოიყვანოს უმოქმედობიდან, მოდუნებიდან და იმ ფიქრებიდან, რომელიც მთელ მის არსებას დაეუფლა.

და აი, როცა მან გარღვევაზე უთხრა, იგრძნო, რომ ბართლომეში ამან ტკივილი გამოიწვია.

ტკივილი, იმიტომ რომ ქარხანა სამარცხვინოდ ჩამორჩენის გზას დაადგა და შავ დაფაზე ქარხნის გაკვრა, გარღვევა, თითოეულ მუშაში განუსახლვრელ წუხილს იწვევდა.

მაგრამ კრებებზე, საწარმოო თათბირებზე გობრონის სიტყვებს, მოწოდებებს ალტაცებით ხედებოდენ მუშები, და დამკვრელი ბრიგადები დაკუნთული მკლავებით, დაძარღვული ხელებით იბრძოდენ გარღვევის დასაფარავად.

— ქარხანა გარღვევამდე მიიყვანეს, — განაგრძო ხეთაგურმა. — მაგრამ ამის შესახებ ახლა კრებაზე ვილაპარაკებთ, შენ კი, ჩემო ბართლომე, უნდა დაჰკმობდე გზა და დამკვრელთა შორის ჩადგე! შენ ჩამორჩი, მაგრამ, მე მგონია, ამას გამოასწორებ! შენ ჩენი ხარ და ჩენთან უნდა დარჩე!

ამ სიტყვებზე ბართლომემ მძიმედ აიღო თავი და თვალები თვალებს გაუსწორა.

იგრძნო, წინ რომ იდგა მეგობარი და ამხანაგი, რომლის მოღიშარ სახეზე გულწრფელობა, გამბედაობა და კლდის სიმტკიცე იყო აღბეჭდილი.

— ეხლა მეტს არაფერს ვიტყვი... გეტყვი მხოლოდ, რომ შენი იმედი მაქვს... შენ დამკვრელი უნდა გახდე და თვითონ იცი, თუ როგორ შეასრულებ ამას, თორემ მეტად ჩამორჩი, მე კი ეს ძალიან მაშფოთებს! მოდი კრებაზე უთუოდ! უთხრა ბოლოს, და ხეთაგური ქარხნის აგურისფერი შენობისაკენ წაიყვანა. — შენ ჩამორჩი“.

მძიმედ დააწვა ეს სიტყვები ხარაბაძეს და მკერდ ქვეშ რალაცამ გაჰკრა, გაკაწრა...

„შენ ჩამორჩი“.

ყველაზე მტკივან ადგილას მოხვდა ეს სიტყვები და ფიქრების ნისლში გაეხვია...

გაჩუმდა.

ჩაქინდრა თავი.

წარმოშობის მტერი — ჩვენი მტერიცაა!

კირიონ ქემოკლიძე საამქროს ბოლო კარებში იდგა და უცდიდა ბართლომეს.

მის თვალებში ისევ ზიზლი, ისევ შური და ღვარძლი იბინდებოდა.

ბართლომე გრძნობდა ამას ქემოკლიძის მოქმედებიდან და ყოველი სიტყვიდან, მაგრამ მუდამ სიჩუმით უპასუხებდა...

რაც უფრო აკვირდებოდა უკანასკნელ ამბებს, ენტუზიასტთა აღტაცებას მით უფრო გრძნობდა, რომ ის არ უნდა იყოს ამ ამბებიდან გამოცალკეებული. ხარაბაძეს აგონდება ერთი საუბარი სამონტაჟო საამქროში, როცა დამკვერელ ბრიგადელ ვალიკო პაპუაშვილთან მივიდა ერთი ახალგაზრდა და უთხრა:

— ბიჭო! წამოხვალ დღეს თეატრში?!

პაპუაშვილმა გაკვირვებით ახედა ახალგაზრდას და ნელი ხმით უპასუხა:

— რას ამბობ, კაცო?! სად მცალია?! თავი საცემად მაქვს და ზურგი სა-როზგოდ!

— რა ამბავია?! ისეთი რა მოხდა?

— ის, რომ გეგმას ვერ ვასრულებთ! გესმის?!

ახალგაზრდა ამ სიტყვების შემდეგ უხმოდ მოშორდა მას.

აგონდება ეს ხარაბაძეს და გრძნობს თითოეულ დამკვერელ ენტუზიასტში, რამდენი პასუხმგებლობა და მოვალეობის გრძნობაა.

— შენ საჩვენებელი ბრიგადა უნდა გყავდეს!

ასე უთხრა კავამეროემა, გობრონმა, და ყველგან ქარხანაში, დაზგასთან, გუგუნიში, ხმაურში, სადაც გინდა იყოს, ყველგან ახსენდება ეს სიტყვები და რაღაც მოუსვენრობა, სინიღისას ქენჯნა ეუფლება მას.

— შენ ჩამორჩი!

ასე უთხრა ხეთაგურმა, და ეს სიტყვები გულს ზრავენ, ღრღნიან.

— სწორია! მართალია! მე ჩამოვრჩი... მე დღეს დამკვერელი უნდა ვიყო... სწორია... მე ჩამოვრჩი...

გაუელვებდა ფიქრებში ეს აზრი, მაგრამ ჯერ კიდევ მაინც საესებით ვერ დაეპყრო ამ გრძნობებს, ამ აზრებს...

ფიქრებში გართულ ბართლომეს არც კი შეუმჩნევია, თუ როგორ მიუახლოვდა კირიონ ქემოკლიძე.

— წამოდი, კაცო! რას გაშეშებულხარ? — მიაძახა მან.

ძახილზე ბართლომე შეკრთა.

ფიქრები, ტკივილები საღდაც შიგნით შეეკრა და გაოცებული თვალებით შეხედა მას.

— რომ გაშეშებულხარ ამ მანქანებთან, არ შეგეზარა მინც?! ძალიან გიყვარს მახუთის და ბენზინის ამყარებელი სუნი?!
 — დაიცა... დაიცა, კირიონ! ასე არ შეიძლება... სიტყვებს ცოტა უნდა ჩაუფიქრდე! არ ივარგებს ასე... არ ივარგებს მეთქი, გაიგონე!

კირიონი არ მოელოდა ბართლომესაგან ასეთ სიტყვებს და, როცა ბართლომემ დაამთავრა თქმა, გაოცებით ჰკითხა:
 — შენ რა?! ვითომ რაო?!

— ის, რომ ყოველთვის ასე არ ივარგებს!

— არ ივარგებს?! — დაცინვის კილოთი განიმეორა: — არ ივარგებს! ხეთაგურმა ასე მალე გასწავლა, რა ივარგებს და რა არა?!

— კირიონ! მე ბავში არა ვარ, მასხარად რომ ამიგდო! ავკარგიანობა თუ ხეთაგურმა მასწავლა, ეს შენი საქმე არ არის! გეუბნები, რომ ცუდად იქცევი ასე არ ივარგებს!

— თავი დამანებე, თუ ღმერთი გწამს! არ ივარგებს რომელია?! ხომ ხედავ, მოსვენებას არ იძლევიან... ეხლა კრებაზე უნდა წახვიდეთო. ჯანდაბას იქით მაგათი კრება და მაგათი თავი!

— კირიონ, ძალიან თავხედობ!

— ვითომ რათა?! ვითომ შენ რას ფიქრობ?!

— იმას, რომ დროა მოწინავე მუშებთან ჩვენც ვიყოთ! ჩვენ ჩამოვრჩით! ჩვენ რალაც სულ სხვანაირად ვიქცევით! უნდა ეცადო შავ დაფაზე არ მოხვდე!

— შავ დაფაზე თუ მოვხვდი, იმიტომ მხოლოდ, რომ გობრონ ხეთაგური და კავამეროვი ჩემი მტრები არიან!

— ეს ტყუილია, ეს სიცრუეა! გობრონი და კავამეროვი არავისი მტრები არ არიან! წარმოების მტერი კი, მე მგონია, ჩვენი მტერიცაა!

კირიონი გაჩუმდა...

— წარმოების მტერი... წარმოების...

წაიღუდუნა თავისთვის, შემდეგ მძიმედ გადადგა ნაბიჯი და წავიდა იქითკენ, საითაც მიდიოდნენ ლურჯხალათიანები.

მეც მაქვს სათქმელი! მეც ვიტყვი!

ქარხნომის კიბეზე მაგდა ჩამორბოდა.

მისი თვალები დაუცლელი სიხარულით ელავდნენ და შეხედვაზე თითქმის უფრო ცილებდნენ, თითქოხ უფრო ბრწყინავდნენ და ინთებოდნენ...

— მაგდა! საით?!

მაგდა უცებ შეჩერდა.

— საით მიიჩქარი?!

უთხრა გობრონმა და მკლავებში მოჰკიდა ხელი.

— შინ.

— როგორ?! კრებაზე არ მოდიხარ?!

— დავბრუნდები.

მაგდამ გაიცინა და კიდევ უფრო მეტად გაუელვა თვალებმა.

და ეს თვალები, ეს ალურსიანი ღიმილი თითქოს ჰზრავს, თითქოს ატოკებს გობრონის გულს, და ის უფრო მაგრად უპერს ხელს მკლავებზე.

მაგდა არ არის ტანსარო.

არ აქვს გრძელი, თლილი საკლოვიშე თითები.

არც თვალები აქვს მაყვალივით შავი.

არც თმები გიშერივით ღამისფერი...

უბრალოდ: არის საშუალო ტანის ქალი, მაგრამ მეტად მიწიდიველი, მეტად ხალისიანი, გართული ფიქრებში, აზრებში.

საამქროში მას ყველა პატივს სცემს...

— ჩენი მაგდა!

— ჩენი მაგდა!

ასე ეძახიან მას ენტუზიასტები, მეგობრები და ამხანაგები...

და მაინც ეს ალერსიანი, ნაღვერდალივით ანთებული თვალები უფრო და უფრო ატოკებს გობრონის გულს.

უფრო და უფრო ჰხვევს ფიქრებში. ფიქრები ლელავენ და მოსვენებას ქურდავენ.

— უთუოდ მოდი, არ დაიგვიანო! — ეუბნება ხეთაგური.

— ძლიერ მინდა თქვენი სიტყვა მოვისმინო! მიხარია, რომ პირდაპირი ხარო, არაეის არ დააფარებთ ხელს. კარგია, ძლიერ კარგია!

გობრონმა მხოლოდ გაიღიმა.

— მეც მაქვს სათქმელი: მეც გამოვალ, მეც ვიტყვი! — დაუმატა მაგდამ.

— ასეც უნდა! დროზე უნდა ამხილო ყველაფერი, დროზე, რომ მერე არ დაგვიანდეს... კარგს იზამ... ძალიან კარგია!

— ვნახოთ, როგორი იქნება! ახლავე მოვალ... მოვალ და შენც... შენც ვნახავ!

უთხრა ღიმილით. ეს ღიმილი კი უფრო და უფრო ატოკებს გობრონის გულს, და თვითონვე უკვირს, თუ რატომ ხდება ასე...

მაგდამ ნელა მოიშორა გობრონის ხელები და კიბე სიჩქარით ჩაირბინა...

გობრონს, გულში ისევ რალაცამ გაჰკრა, გაკაწრა.

შეხედა მაგდამ ისევ, მაგრამ ახლა უფრო ჯიუტად, და დარჩენ თვალები, სიყვარულით გამოწურულნი.

ციხისელი ვერ ჩასწვდა სინამდვილეს!

კრება ქარხნის დიდ დარბაზში გაიხსნა.

ფანჯრიდან ანათებდა ჩამავალი მზის სხივები...

სხივები არ იყო მწველი, არამედ პაპიროსის ლილისფერ ბოლში, აბრეშუ-მის ძაფებივით გაზიდული.

სხივები ეცემოდა მაგიდაზე და მაგიდის ირგვლივ იდგნენ ქარხნის წევრები.

კირიონი შემოსასვლელ კართან გაჩერდა მოღუშული სახით და თვალს ვერ აშორებდა გობრონ ხეთაგურს.

გობრონი ლაპარაკობდა ქარხნის დღევანდელ მდგომარეობაზე, ლაპარაკობდა გამქცევებზე, წამგლეჯებზე, მანებლობაზე, ხუთწლიდზე, დამკვრელობაზე...

მისი სიტყვა იყო უბრალო და ამხანაგური, მტკიცე და დამაჯერებელი.

კირიონი უდიდეს სულიერ აღრევას განიცდიდა.

სუნთქავდა სულშესახუთავად.

ვერ ახერხებდა ერთ ადგილას გაჩერებას, მოსვენებას.

იყო მშფოთვარე, მოუსვენარი, ნერვიული.

იქნებ, იმიტომ, რომ არ მოელოდა, ასე საჯაროდ, ასე აშკარად თუ იტყოდნ მასზე, როგორც გამცდენზე...

აქეთ-იქით აცუცებდა თვალებს და ჯაგარივით მაგარ თემებზე ისობდა აცახცახებულ ხელებს...

ის ახლა ისეა ბრაზისაგან გაბრუებული, რომ სიტყვებს ვერ არჩევს.

ბნელი სიღრმიდან წამოსული სიტყვები ყრუ დუღუნევით ესმის და ჩურჩულებს:

— გამცდენი... ლოთი...

— არა უშავს! — ეჩურჩულება პეტრე შჩუკინი კირიონ ქემოკლიძეს. — იყავი მტკიცედ... დაიცა ცოტა და მერე აურიოთ.

— აურიოთ რასა ჰქვია! აქ არაფერი გაბედო, გაჩუმდი!

— ვიზარალე თუ?! მე შენ გეტყვი და რაზე არ დამაკლონ! მემამულე მე არა ვარ, რომ მიწები ჩამომართვან ან გლეხები ამიჯანყონ, ფაბრიკანტი მე არა ვარ, ქარხნები რომ ჩამომართვან და რა მენადლეება! გამავდებენ?! მომხსნიან სამუშაოდან?! იმაზე დამიდგა ჯავრი!

— დაიცა... ნუ როტავ სისულელებს! ყველაფერი წინასწარ განზომილი, აწონ-დაწონილი უნდა იყოს! აქ ამისი დრო არ არის! არ იხულიგნო, გესმის?! გულმოსულად უთხრა კირიონმა, და პეტრე შჩუკინიც გაჩუმდა, ხმა არ ამოუღია.

გობრონ ხეთაგური კი ისევ დინჯად და დამაჯერებლად ლაპარაკობს.

მუშები გულდასმით უსმენენ...

— ჩამომსხმელი ცეხი სამარცხვინოდ ჩამორჩა! საერთოდ, ქარხანა გეგმას ვერ ასრულებს. ქარხანა გარღვევის პირზე დგას! დროა, ძმებო, გამოვფიზლდეთ, დავრავნოთ ძალები გეგმის საუკეთესოდ შესრულებისათვის... ყველა — დამკვირვებლებში გულით და სულით!

ხეთაგურის სიტყვა ტაშმა დაფარა.

რამდენიმე წუთის შემდეგ სცენაზე გამოჩნდა პატარა ტანის, უფერო, ჩამომხმარი შალვა ციხისელი.

მან ნელა, დინჯად დაიწყო თავისი სიტყვა.

ყოველ სიტყვაზე შეჩერდებოდა და განგებ ჩახველებდა.

ამით ცდილობდა მსმენელებზე ისეთი შთაბეჭდილება მოეხდინა, — ხველა უშლის ხელს, თორემ განუწყვეტელი ილაპარაკებდა.

ამბობდა სიტყვებს ნელა, დინჯად და თავის სიტყვებს თვითონვე უსმენდა. უსმენდა და უხაროდა, რომ სიტყვები, აზრები დაწყობილად გამოდიოდა.

რაც უფრო უსმენდა და რაც უფრო უხაროდა, მით უფრო გრძნობდა სიამაყეს და თავს განსაკუთრებლად იკერდა, წელში ნელ-ნელა, შეუმჩნევლად სწორდებულა.

— ყველაფერი მართალია... ყველაფერი ისეა, როგორც ხეთაგურმა გვითხრა... ჩამომსხმელი საამქრო სამარცხვინოდ ჩამორჩა... ქარხანა გეგმას ვერ ასრულებს... კარგი, კეთილი. მაგრამ, ამხანაგო ხეთაგურო, ერთი მიბრძანეთ, რატომ არ გინდათ მიზეზს შეეხოთ? რამ გამოიწვია ეს?! რატომ ამაზე არაფერს არ ლაპარაკობთ?!

თქვენ გვიმტკიცებთ, მასაში ენტუზიაზმი არისო, მაგრამ მე გეუბნებით — ტყუილია! სცდებით! შარშან იყო სწორედ ის ენტუზიაზმი, რომელზედაც თქვენ მიგვითითებთ!

დარბაზში ჩუმი ლაპარაკია, უკმაყოფილება.

ამჩნევს ამას ციხისელი, მაგრამ მალალი ხმით განაგრძობს...

— ჩვენ თავიდანვე შევეცდით! შევეცდით იმაში, რომ საკონტროლო ციფრები იმდენი ავიღეთ, რამდენსაც ვერ შევძლებდით! რამდენიც არ უნდა ვეცადო, ათფუთიანს მე ვერ ავწევ... ასეთია თქვენი გეგმა! უნდა აგველო პატარა და ნელ-ნელა შევასრულებდით და გადავაქარბებდით კიდევ...

დარბაზი აღელდა.

— რას წუწუნებს!

— ჩამოდი, ჩამოდი! — უყვიროდენ მუშები.

ციხისელი დაიბნა, მოიკუნტა, მოიბუზა.

— ციხისელი მართალია! სწორია! — გაისმა კუთხიდან პეტრე შჩუკინის ხმა. — ჩვენი გეგმა ძალიან დიდია და მის შესრულებას ვერ შევძლებთ!

— შევძლებთ! ჩვენ ყველაფერს შევძლებთ!

დაქრილ ვეფხივით გამოვარდა გობრონ ბეთაგური და, რომ ყველას გაეგონა, რომ ხმაური დაეფარა, რაც შეეძლო წამოიძახა:

— ჩვენ შევძლებთ გეგმის შესრულებას სრული წარმატებით და იმასაც შევძლებთ ამხანაგო ციხისელო, რომ შენისთანა მოწუწუნე ოპორტუნისტებს საკადრისი პასუხიც გავცეთ!

ჩვენ შევძლებთ! ჩვენ გავაკეთებთ! — აი, ჩვენი პასუხი!!

გობრონის მქუხარე სიტყვები ტაშის ქარტეხილმა დაფარა.

— ვაშა, გობრონ!

— მართალია, მართალია!

გაისმოდა ტაშთან ერთად.

— ჩვენ არაფერი არ გვაშინებს! საქმეს სიძნელე უთუოდ მოყვება, ისე, როგორც ზამთარს თოვლი და სიცივე! სიძნელეებს კი გადალახვა უნდა, სიძნელეებს დაძლევა უნდა...

უმოქმედობა, წუწუნი, სიძნელეების შიში მხოლოდ აფუტქებს, უფრო აძნელებს საქმეს... ჩვენ ქედს არაფერს არ მოუხბრით... ჩვენ გვწამს ერთი რამ, ეს კი გახლავთ — არავეთარი სიძნელე ჩვენთვის არ არსებობს, ვერავეთარი ზღუდე ჩვენ წინ ვერ აღიმართება... არ არის ისეთი ციხე-სამაგრე, რომელსაც ჩვენ ვერ ავიღებთ!

დარბაზში ისევ ტაშის ქარტეხილმა გადაიარა...

ციხისელი დაბნეული თვალებით იხედება.

უყურებდა ამ ზღვა ხალხს და ხედავდა რა — ყველა მისი წინააღმდეგი იყო, გრძნობდა, თუ როგორი აღმფოთება გამოიწვია მათში მისმა სიტყვებმა.

გრძნობდა იმასაც, თუ რამდენი ზიზლი, უნდობლობა დაიშასაურა ამით, და სიმწარისაგან გულში რაღაცამ დაიწრიალა, თვალზე ბინდი გადაეკრა და ნელი ყრუ დუღუნით დაიწყო:

— ამხანაგებო... ამას ვანგებ კი არ ვამბობ! მე... ამხანაგებო, ნუ გგონიათ, რომ მე ოპორტუნისტი ვიყო... ტყუილია, დამიჯერეთ, ტყუილია! ეს...

— შენი სიტყვებიდან ჩანს შენი სახე! — გაისმა ხმა.

— ტყუილია, ამხანაგებო! მე, ამხანაგებო, ვამბობ, რომ ცოტა ნელა უნდა ვიმუშაოთ, თორემ წუუნდადებული ნამუშევრები იზრდება ოთხი წლის უკან არ იყო არც შეჯაბრი, არც დამკვერლობა, მაგრამ ვეკოცხლობდით, ქარხანა მიინც მუშაობდა... აი, მე ეს მინდოდა მეთქვა, ამხანაგებო...

სცენაზე პარტკოლექტივის მდივანი, ამხანაგი უმანგი გაბრიაძე გამოჩნდა. დამსწრეთ ხელებით ანიშნა სიჩუმე.

ისინი გაჩუმდნენ.

ციხისელმა ერთხელ კიდევ გადახედა დარბაზს დამფრთხალი თვალებით და ნელა დაიხია უკან.

მას გაპარვა უნდოდა, მაგრამ თან ერიდებოდა...

აკანკალებული ხელით ამოიღო პაპიროსი.

ერთს რაღაც ჩაუფუჩუნა, მერე მეორესთან მივიდა, პაპიროსს მოუკიდა. რამდენიმე ხანს ისე ჩუმად გაჩერდა. მოსწია პაპიროსი. მერე საფერფლეში ასანთის ღერი ჩააგდო, დაიხია უკან და დეკორაციებში შეუმჩნევლად გაძვრა.

კუთხიდან ჩუმ სეცილთან ერთად გაისმა:

— შეხედე, ციხისელმა როგორ უძურწა!

უმანგი გაბრიაძე კი ამბობდა:

— მე პირდაპირ მაოცებს ციხისელის გამოსვლა, ეს პირწავარდნილი ოპორტუნისმია! ციხისელი გაოცებულია იმით, რომ ქარხანაში, ფაბრიკაში, შემოღებულია სოციალისტური შრომის ახალი ფორმები. ის ჯერ კიდევ ვერ შერიგებია დამკვერლობას. სოცშეჯიბრის ფართოდ გაშლას... მას ისევ ძველი გზით ურჩევნია სიარული... მერე კიდევ გასაოცარი ისაა, თუ რატომ სთქვა ენტუზიანში ჩაქრაო. ბრმა უნდა იყო ადამიანი, სინამდვილე რომ არ დაინახოს... საკვირველია პირდაპირ, საიდან გამოიტანა ასეთი დასკვნა! ეს ცილისწამებია, ეს მტკნარი სიცრუეა, რომელიც ჩვენ მხოლოდ მოწინააღმდეგე ბანაკიდან გვესმის...

დარბაზში ჩამი-ჩუმი არ ისმის, უმანგი გაბრიაძე განაგრძობს:

— ციხისელი—ვერ ჩასწვდა სინამდვილეს, მან ვერ გაიგო, ვერ დაინახა ის, რასაც თითოეული ჩვენთაგანი ხედავს—ეს არის დაუშრეტელი შემოქმედებითი უნარი ენტუზიასტებისა... არავითარი წუწუნი, არავითარი შიში სიძნელეებისა ენტუზიასტებს არ სჩვეიათ! ჩვენ ამიტომ გამოვდივართ გამარჯვებული ყველა ფრონტზე! ციხისელის დღევანდელი გამოსვლა დასაგმობია. მის სიტყვებს—პატარა და კარგი გავაკეთოდო, ჩვენ ვუპასუხებთ: ჩვენ ბეგის და მასთან უკეთესს გავაკეთებთ!

ყველა ჯურის მოწუწუნე ოპორტუნისტებს ერთხელ და სამუდამოდ უნდა დაეცხოთ ბოლშევიკურად და გავახსენოთ ამხანაგ სტალინის სიტყვები—არ არის ისეთი ციხე-სიმაგრე, რომელსაც ბოლშევიკები არ აიღებენ!

დაამთავრა სიტყვა გაბრიაძემ და ტაშმა იგრილა.

ქ ა ლ ი ა ნ გ ა გ ი ტ ა ც ა ? !

დარბაზი პაპიროსის ბოლითაა გაგვიფული.

ზუიან ვენტილატორები, და ნელი სიგრილე გაივლის დარბაზში.

მარჯვნივ, კუთხეში, მუშა ქალებთან ზის მადეა და ხეთაგურის მამაც თვალებს უყურებს.

— ნამდვილი დამკვრელია!
 — ნამდვილი მეზრძოლია! — ეუბნებიან მაგდას ახალგაზრდა მუშა ქალები.
 — რომ ლაპარაკობს, ასე გგონია, სიტყვებს კი არა, ცეცხლს ჰყრის პი-
 რიდანო!

— თვითონაც ცეცხლია! — დაუმატა მეორემ.
 მაგდამ კმაყოფილებით გაიღიმა და გობრონისაკენ მიიხედა.
 უნდოდა დალაპარაკებოდა, მაგრამ საბაბი ვერ მოიხაზა.
 — მაგდა, შენ რატომ არაფერს არ ამბობ! გამოდი, ერთი, და შენებურად
 სტკვი სიტყვა!

უთხრა მაგდას ერთმა დამკვრელმა ქალმა.
 — გამოდი, მაგდა! ქალთა სახელით გამოდი!
 აუხირდენ სხვებიც.
 — შე მაინც მაქვს სათქმელი! გამოვალ, ვიტყვი.
 უთხრა მათ მაგდამ და შემდეგ ხეთაგურს დაუძახა:
 — გობრონი!
 ხეთაგურმა გაიღიმა და ფართო, თეთრი კბილები გააეღვა.
 — რა იყო?! — ნელი ხმით შეეკითხა ის მაგდას.
 — ჩამწერე მოკამათეთა სიაში.
 — გამოდიხარ?! — შეეკითხა გობრონი.
 — დიახ.

— კარგია, ძლიერ კარგი! — სტკვა ხეთაგურმა და თვალები ისევ მოხედენ
 თვალებს.

მაგდას გულში რალაცამ გაჰკრა, რაც გაგიტაცებს და თან ნელი ტკივი-
 ლით, დაგივლის ტანში.

ქალებმა შეამჩნიეს ეს და ერთმა მათგანმა ღიმილით უთხრა მაგდას:
 — ძალიან გაგიტაცა?!
 მაგდას ხმა არ ამოუღია, ისე ღიმილით შეხედა შემკითხველს და მერე
 თვალები დახარა.

ა რ ა უ მ რ ი ა რ გ ა მ ო დ ი ს!

გრძელდება კრება.

ციხისელის გაცრეცილ სახეზე ოდნავ ანათებენ ჩაბუჭებული თვალები და,
 მზრებაწურული, ტკივილებით აწრიალებული, ის თავს აფარებს თეთრი სვეტების
 ჩრდილს.

ნელა მიცუცქდა მასთან პეტრე შჩუკინი და ჩაუჭურჩულა:

— ციხისელო! ჩვენ საერთო მტერი გვყავს! გესმის?! საერთო მტერი!

ციხისელი მას სულაც არ უგდებს ყურს.

ის იმ ფიქრებს გაეტაცნა, თუ როგორ შეიძლებოდა ახლავე, ამ კრებაზე,
 თავისი დანაშაული გამოესყიდა.

ეთქვა, რომ შეცდა?! ეთქვა, რომ სისულელე მოუვიდა?!
 — არა, არა და არა! ამას ციხისელი არ იკადრებს! ეს ხომ თავმოყვარე-
 ობის საქმეა! მთავარია პრინციპი! ეთქვი, მორჩა და გათავდა! დანაშაურობს
 ენით არ ავლოკავ, პრინციპის გულისათვის! დიახ, საქმე პრინციპია!

ფიქრობდა ის და მხოლოდ ამ სიტყვებს ეთამაშებოდა ფიქრებში და სულაც არ ესმოდა, თუ რას ეუბნებოდა შჩუკინი.

— მე—შენი სიტყვა ძალიან მომეწონა! მე შენთან ვარ! კირიონ ქემოკლიძეც, გესმის?! შენთან ვართ!

ციხისელმა გაოცებული თვალებით შეხედა შჩუკინის გამოშტერებულ სახეს და დაბალი ხმით მიმართა:

— გაჩუმი! ხელს ნუ მიშლი! თავი გამანებე, ნუ რომაე სისულელეებს!

შჩუკინი არ მოელოდა ციხისელისაგან უკმეხ სიტყვებს.

ის, სულაც არ ფიქრობდა, თუ ასე ცივად შეხედებოდა მას.

შჩუკინი მასში მოკავშირეს ეძებდა, მაგრამ ვერ ნახა.

ახლა, როცა ციხისელმა მკვახედ უპასუხა, მოტრიალდა და ქემოკლიძესთან მივიდა.

— რა იყო?! რა გითხრა?!—შეეკითხა ქემოკლიძე.

— არაფერი არ გამოდის! ყურადღებასაც არ გვაქცევს!

უთხრა შჩუკინმა და წარბები მოლუშა.

ისინი შავი ღაფის კანდიდატები არიან!

გრძელდება კრება.

— სიტყვა ეკუთვნის ამხანაგ მაგდა თაღუმაძეს!—სტჟა თავჯდომარემ.

დარბაზში ტაში გაისმა.

სცენაზე გამოჩნდა მაგდა, რომლის სილისფერ გრძელ ხალათზე, მაზუთის წვეთები შავ წერტილებად მოჩანდა.

გული სიხარულით უფეთქავდა და თვალები საამოდ უბრწყინავდა.

— მე მინდა დეფექტებზე ვილაპარაკო... მე მინდა ახლავე აღვნიშნო ის და ჩვენ ყველამ დროზე გამოვასწოროთ, თორემ შემდეგ გვიან იქნება! მე ვაზბობ აღმინისტრაციის საყურადღებოდ, რომელიც ნაკლებად ფიქრობს სამკედლო საამქროს ბედზე, განსაკუთრებით კი სარესორო განყოფილებაზე...

იქ, ამხანაგებო, რამდენიმე ხნის წინად დაიწყეს საჰაერო გზის გაყვანა ლუმელების გარშემო, მაგრამ სამუშაო დაუმთავრებელი დარჩა... ახლა ლუმელების ირგვლივ ზემოდან ჩამოკიდებულია სხვადასხვა სახის სამკიცნები. საჭიროა ახლავე ზომების მიღება, თორემ მოსალოდნელია კატასტროფა!

— მართალია!

— სწორია!

— სახურავიც უნდა შეკეთდეს!

ისმოდა ხმები.

— ისე კი, ამხანაგებო, გეგმას საამქრო უკვე ასრულებს! ბრივადები საუკეთესოდ მუშაობენ! ციხისელს რომ უყურო, ყოველ ნაბიჯზე შეეცდება დაამტკიცოს, რომ ეს ასე არ არის! მერე და, იცით, ვინ აპყვა ციხისელის ფეხის ხმას?! მხოლოდ და მხოლოდ პეტრე შჩუკინი, მხოლოდ მან გაიზიარა ის აზრები და აქ წამოიძახა—მართალიაო!

რეპლიკა:

— ყვეს არ ქონდა და ბუს გაქონდა!

დარბაზში სიცილია...

— მართლაც რომ ასეა! — განაგრძობდა მაგდა. — ჩვენ დიდი ხანია ვიცნობთ პეტრე შჩუკინს, როგორც დისციპლინის დამრღვევს, როგორც გამცდენს!

— სწორია!

— მართალია!

გაისმა ისევ დარბაზიდან.

— ქემოკლიძეც, ქემოკლიძეც!

— ისიც ისეთია!

— ისიც აცდენს, არღვევს შრომის დისციპლინას!

— დიახ, კირიონ ქემოკლიძეც! — განაგრძო მაგდამ ისევ და, რა ხედავდა ყველა ერთი აზრისა იყო, ყველა ადასტურებდა მის ნათქვამს, ამან უფრო გაამხნევა, დააჯერა სიმართლეში და მეტი ალტაცებით, უფრო მაღალი ხმით ამბობდა:

— ქემოკლიძე ხელს უშლის ბრიგადას! აი, მაგალითად, ღლეს რამდენიმე წუთით გააჩერა მანქანა! ის, ძალიან მოხერხებით აკეთებს ასეთ ამბებს! არღვევს შრომის დისციპლინას.

კირიონ ქემოკლიძე და პეტრე შჩუკინი შავი დაფის კანდიდატები არიან. დროა მათ წინააღმდეგ მივიღოთ ზომები!

ი ს, რ ო მ ე ლ მ ა ც ი ბ რ ძ ნ ო დ ა ნ ა შ ა უ ლ ი!

კირიონ ქემოკლიძე თვალმდაჭყეტილი უსმენდა მაგდას.

ყოველი სიტყვა ლურსმანივით ესობოდა გულზე და ბრაზი სულშესახებულად აწვებოდა, ახრჩობდა.

— როგორ მოიქცეს?! გამოვიდეს და ილაპარაკოს?! სთქვას, რომ რაც აღნიშნეს მართალია, სთქვას, რომ აწ ისე იმუშავებს, როგორც სხვები მუშაობენ?!

— არა, არა და არა!

ამას კირიონი არ იზამს, ამას კირიონი არ ჩაიდენს.

მან ირჩია გაჩუმება და კედელს კარების ჩრდილში ისე ეტმასნებოდა, რომ არ უნდოდა თავი ვისმესთვის ეჩვენებინა.

ნელა დაიხია უკან.

გაჩერდა.

მხოლოდ გულში ბოღმა, შური ღელავს, ბოზოქრობს. გული საგულეში ვერ ეტევა და ცდილობს ამოგლეჯას, ცდილობს ამოეარქნას.

— მომეციო სიტყვა!

გაისმა მარცხენა მხრიდან.

კირიონმა ხმა იცნო.

მიიხედა.

მღვრიე თვალებით მიაჩერდა ნისლისფერ ბოლში ამოკურბულ ფიგურას. აი ის: — კაცი მეტად პატიოსანი, ამხანაგი ბართლომე ხარაბაძე.

აი ის: — რომელმაც იგრძნო ვალდებულება, რომელმაც დაჭკმო ძველი გზა და გრძნობების შინაგანი მოზვევებით, ენტუზიასტთა უჩვეულო ალტაცებით სასესემ, გულწრფელად მოინდომა მათ რიგებში ჩადგომა.

აი მისი სიტყვის ბოლო ნაწილი:

არჩილ ჩაიბაია — ენტუზიასტები

— მე თავიდანვე მაფიქრებდა ის გარემოება, რომ, რატომღაც, სხვებივით არ ვიმუშაობდი...

რეპლიკა:— თუ თავს არ იწუხებდი?

— შეიძლება, ამხანაგებო, ასეც იყო. აქ რა არის დასამალი, მაგრამ ეს ჩემი დანაშაულია და მე ამ დანაშაულს მით გამოვისყიდი, თუ ვიმუშავებ ისე, როგორც თქვენ, და, აი, მე თავს ვაცხადებ დამკვრელად...

— დამკვრელი!

ნელა წაიბუტბუტა თავისთვის პეტრე შჩუკინმა და, რა ნახა ყველას სახე კმაყოფილებით უღიმოდა, ბართლომეს ტაშს უკრავდენ, რაღაცამ მის მკერდ-ქვეშ ცივად გაისრიალა.

შური, ბოლმა შემოაწვა გულზე, თვალები აემღვრა, სახე შევად აელანძა და წამოიძახა:

— სკრუობს! ეს მისი მანევრია!

ბართლომეს ყველაზე მტკივან ადგილზე მოხვდა ეს სიტყვები.

გაშრა.

გაშეშდა.

— სირცხვილი... სირცხვილი... პროვაცაციას რომ ეწევი!— ნელა წაილაპარაკა მან.

— მე ვთქვი და ამ ხალხთან ფიცსაც ვდებ, რომ შენსავით არ ვითაღლითო და ვიმუშაო ისე, როგორც ესენი მუშაობენ! მე ეს შემიძლია, მე ამას ვგავაკეთებ!

— და შენ კი... კუთხიდან რომ გაიძახი მანევრიაო, რას ფიქრობ?— აცუცხლდა ხეთაგური.— ცუდლუტობ, აცდენ! სანამ გინდა ასე იყო, სანამ გინდა ასე განაგრძო?

პეტრე შჩუკინი გაბრაზდა და სახეზე წითლად შემოასკდა ბრაზი.

— შენ ვინ გკითხავს, ლაწირაკო!— შეუტია პეტრემ.— რა შენი საქმეა!

— ვინ არის ლაწირაკი? ეს რა მომართვაა!

ანოჩქოლდა კრება.

— რა ამბავია!

— რა იყო!

— რას თავხედობს შჩუკინი!

ისმოდა ხმები.

პეტრე შჩუკინის მოქმედებამ ზიზღი გამოიწვია მხოლოდ.

იგრძნო თვითონ შჩუკინმა ეს, მაგრამ გაჩუმდა.

თავი ისე დაიჭირა, თითქოს აქ არაფერი იყო.

სთქვას რამე?!

რა საჭიროა მისი სიტყვები, ისედაც ჩანს რა კაცია, რის მაქნისია!

რა საჭიროა კიდევ თავის მართლება.

სთქვას რამე?!

რა აქვს სათქმელი!

განა საჭიროა ისევ თავი მოიკატუნოს?

კრების თავმჯდომარემ ხალხი წუთით გააჩუმა და კირიონ ქემოკლიძე, პეტრე შჩუკინი, როგორც გამცდენნი, დისციპლინის უხეშად დამარღვევნი, ჩამომსხმელ საამქროდან გიორგი აბდუშელიშვილთან ერთად შავ დაფაზე წარადგინა.

კრებამ ერთხმად დაადასტურა ეს და უკანასკნელი გაფრთხილებაც მისცა მათ.
კირიონს ხმა არ ამოუღია.

გაჩუმდა, გაშრა.

ონავრული თვალეები დაწკურა და კისრის ძარღვები სისხლით გაეტენა.
ეტყობოდა, ბრაზი ახრჩობდა.

— შავ დაფაზე...

ნელა წაიბუტბუტა თავისთვის.

— ვნახოთ! ვნახოთ! მე ვიცი, თუ როგორ უნდა სამაგიეროს გადახდა! ან
შენ, ან მე!

გაახჰრიალა კბილები პეტრე შჩუკინმა და შემდეგ ქემოკლიძეს მიმართა:

— წავიდეთ! რას ვუყუროთ!

კირიონი წუთით გაჩუმდა. ერთხელ კიდევ გადახედა დარბაზს, მერე ოდ-
ნავ შეირხა და კედლების ჩრდილში შეაფარა თავი, რომ არავის დაენახა.

ახე იწყება ჩვენი გმირების

პატარა რომანი.

ახე იწყება პიკველი ხვეული

ა ვ ი ლ ე ბ თ მ ა ლ ა ლ ტ მ მ კ ე ბ ს !

ირველივე არავინ იყო.

არ იყვნენ საერთოდ მუშები არც საამქროებში, არც კორპუსებში, არც
ქარხნის ეზოში.

დამთავრდა კრება.

— წავიდენ, წავიდენ ყველანი!

ვინ საით,

ვინ საით!

ასე იცლება მექანიკური ქარხანა დღის ბოლოს და, აი, საამქროებში არ
რიალებენ არ ქაქანებენ მანქანები.

კორპუსებში სიბნელე დგას.

სიბნელიდან მოჩანს თითქოს დაქვევებული დიზელები, მანქანების მხრებზე
აფრენილი უზარმაზარი ბორბლები, ჩამწყკრივებული დაზგები...

ყოველივე ამას თითქოს დუმილის უფერო ბინდები გადაფარავია და არიან
ყუჩად.

გახლართული მავთულების, რომების უწყსრიგოდ მიყრილი ყუთების, ტენ-
დერების, პატარა ზომის აუზების და მაზუთის სავეე ცისტერნების იქით დგა-
ნან შენობების ცივი კედლები ჩალამებული ფანჯრებით.

ეზოში აქა-იქ ლიცილიცებენ ვერცხლის ფრად შეფრქვეული ელნათურები
და სინათლეზე ბრწყინავენ ლითონის ნაჭრები.

და, აი ახლა, როცა ქარხნის უზარმაზარ კორპუსებში კაცი არ ქაქანებს,
უჯრედის პატარა ოთახში, ლურჯი აბაჟურიდან დაცემულ ფერმღვრიე სინათ-
ლეზე მაგიდასთან მიმჯდარი ამხანაგი გობრონ ხეთაგური რატომღაც ჯიუტად
ხაზავს, სწერს...

ხანდახან შეჩერდება.

არჩილ ჩაიბია — ენტუზიასტები

ქალაღს დაკუმშავს. გადაავღებს.

კოტა ხნის შემდეგ მაგიდაზე დაკრულ ქალაღს ახვევს.

ისევ დასწერს, ისევ გადაავღებს.

ფიქრობს...

ფიქრობს... და ფიქრები ნისლივით დგებიან.

გობრონს მოსვენებას არ აძლევს ციფრები, დიაგრამები, სამკუთხედები, კუბიკები, ფერადი ფანქრით ამოხატული, რომელიც მაჩვენებელია პროდუქციის ზრდის და თვითღირებულების შემცირების.

— ჩამორჩება ქარხანა, თუ კიდევ ასეთები განმეორდა...

ეს აზრი ღრღინის გულს.

ეს აზრი იზრდება, სივდება და აწვევა გულს სულშესახუთად.

დახედავს გობრონი დიაგრამებს და ისევ აწვალებს ათასგვარი ფიქრი.

— გარღვევა... ქარხნის ჩავარდნა... არა, ეს შეუძლებელია... ეს არ უნდა მოხდეს! ოდნავ შეირხევა ბაგე.

გულს ბრაზი აწვევა და დიაგრამებს კისერ წაგრძელებით აკვირდება, მაგრამ კუბიკები, სვეტები ახალს მაინც არაფერს ამბობენ...

გობრონი ადგა და ფანჯარასთან მივიდა.

რამდენიმეჯერ გადაისვა თავზე ხელი.

მობრუნდა.

დააჩერდა ნახაზებს, ციფრებს და ისევ ფანჯარასთან მივიდა.

ღია ფანჯრიდან მოჩანდა სიჩუმეში გაწოლილი კორპუსები, საამქროები და ცისკენ ამართული შემოლილი მილები...

დიდხანს იდგა გობრონი ჩუმად. მერე ისევ მობრუნდა...

— განგაში ხომ ატეხილია! ყველანი დამკვრელ ბრიგადებში არიან... ბრიგადები ერთმანეთს ბუქსირზე აიყვანენ... შორჩა და გათავდა!

ათრთოლდა ბაგე.

თვალებს შორდება ბინდი და ბურუსი.

თვალეები იგზნებიან.

თვალეები ინთებიან.

თითქოს თვითონაც ანთებულია.

თავს მსუბუქად გრძნობს და დაღლილობაც სადღაც გაქრა.

— ქარხანა არ ჩამორჩება! შავ დაფაზე არ მოხვდება!

სულშესახუთი ნისლიანი ფიქრები გამარჯვების აღტაცებამ შთანთქა, და ჩაიდლულენა:

— ჩვენ გავიმარჯვებთ... მალე ახალი საამქროც ამუშავდება. ავილებთ მაღალ ტემპებს და ქარხანასაც დამკვრელად გამოვაცხადებთ...

მ შ ვ ე ნ ი ე რ ი ა ! მ შ ვ ე ნ ი ე რ ი ა !

ოთახში პარტკოლექტივის მდივანი ამხანაგი უშანგი გაბრიადე შემოვიდა. ის ღიმილით მიესალმა გობრონს, მხრებზე ხელი დაჭკრა და უთხრა:

— რას შერები, ხეთაგურო? ქარხანა მიგყავს თუ არა ბუქსირზე?!

— ქარხანა კი, მაგრამ ზოგიერთს მაინც ევრაფერი ეშველა! გასარეკი არიან არამზადები, პირდაპირ გასარეკი!

უშანგი უყურებდა გობრონს სახეში და გრძნობდა, რომ მასში იყო დაუც-
ლელი შემოქმედებითი უნარი.

მისი სიტყვები მუდამ გულწრფელი, მტკიცე და დამაჯერებელია.

— ყოჩაღად იქცევი, გობრონ, ყოჩაღად! ასე უნდა! ნამდვილი ბოლშევიკი ხარ! ასე უნდა... სამწუხაროა, მაგრამ სხვებისთვის კუკუს მასწავლებელია, შავ დაფაზე რომ ავაკართ ქემოკლიძე და პეტრე შჩუკინი!

— ასე უნდა! თუ კიდევ დაიწყებს ფაფხური, მაშინ, ჩემო უშანგი, კინწის კვრით უნდა გავაგდოთ ქარხნიდან მაგ არამზადები!

— სწორია! ქლესიებს უნდა დასცხო!

— იცოცხლე! ქარხნის საკეთილდღეოდ, სადაც დამპირდება, დავარტყამ გავანადგურებ, საამქროში არ გავაქაქანებ!

უშანგიმ მაგიდის უჯრიდან საჭირო ქაღალდები ამოიღო და გობრონს უთხრა:

— ხვალ ბიუროს კრებაა და სრულ ექვს საათზე მოხვალ!

— მაშ ციხისელზე ხვალ უნდა ვილაპარაკოთ?

— უთუოდ, უთუოდ!

— მოწუწუნებს პარტიაში ადგილი არ უნდა ჰქონდეს!

— რასაკვირველია, რასაკვირველია!

— არც ციხისელს... ის ისევ განაგრძობს ოპორტუნისტული აზრების მტკი-
ცებას... უნდა დასცხო!

— ციხისელის საკითხს ხვალ ბიუროში გადავწყვეტ. ამასთან ერთად ჩვენ საჭირო დადგენილება უნდა გამოვიტანოთ, რათა ახალი საამქრო რაც შეიძლება მოკლე ვადაში გაკეთდეს და მომარაგებულ იქნას საჭირო ნედლი მასალით.

გობრონ ხეთაგური სიხარულისაგან წამოხტა, მაგიდაზე ხელი დაარტყა და აღფრთოვანებულმა უთხრა:

— ძალზე კარგია! მშვენიერია! ამუშავდება ახალი საამქრო და მალალ ტემ-
პებსაც ავიღებთ! მშვენიერია, მშვენიერია!

მ ე მ ი ვ დ ი ვ ა რ !

უცებ კარებმა მძიმედ გაიჭრიალა და ნახევრად ღია კარებში გამოჩნდა მაგდას ფიგურა.

უშანგი წამსვე მოტრიალდა, შეხედა მაგდას, გადახედა გობრონს.

— მობრაძანდით! მობრაძანდით!— მიმართა მან თავაზიანად.

მაგდა ღიმილით შემოვიდა.

უშანგი გაბრიაძის გამზმარი სახე იცინის.

ის ხედავს, რომ გობრონს უხარია მაგდას სიახლოვე.

მან მხოლოდ ახლა შეამჩნია, თუ როგორ ერევა გრძნობები გობრონს და როგორ უბრწყინავს ჩაბინდული თვალები.

ერევა გრძნობები და თანაც ცდილობს სხვას არ შეამჩნევიოს.

არის ფრთხილი, თავდაკერილი.

უშანგი მიხედა ამას და გობრონს ხუმრობით თვალი ჩაუკრა.

გობრონმა სიჩუმით უპასუხა.

ეს იმიტომ, რომ არაფრად ექაშნიკა უშანგის ასეთი საქციელი.

არჩილ ჩაიბაია — ენტლუზიასტები

უშანგიმ იგრძნო ეს, მაგრამ მაინც გაიღიმა.

— მაგდა, გალამაზებულხარ! — უთხრა მან. — ალბათ აწ უფრო დაგშვენდება ახალი ადგილი ჩვენს ქარხანაში!

— რა ადგილი?!

თითქმის ერთსადაიმავე დროს წამოიძახეს მაგდამ და გობრონმა.

— უჯრედი გაწინაურებს ქარხნის კულტ-მუშაკად.

მაგდა წუთით გაჩუმდა.

ეს იმიტომ, რომ არ იცოდა — უშანგი მართალს ამბობდა თუ ხუმრობდა.

უშანგის გამზმარი, მოგრძო სახე კი ისევ იცინის, და სიცილი უფრო არ-წმუნებდა მაგდას, რომ ეს იყო მხოლოდ ხუმრობა.

— რა ხუმრობაა ეს?!

ნელა უთხრა მაგდამ უშანგის და წარბები ოდნავ შეაფრთხილა.

— როგორ თუ ხუმრობა?! — გაიკვირვა გაბრიაძემ. — გაძლევ პატიოსან სიტყვას, რომ...

— ო, გაჩუმდი, თუ ძმა ხარ! აბა, მე მაგ საქმის რა გამეგება?

— პარტია გეტყვის, და უნდა შეასრულო! შენ ყველაფერს შესძლებ! შესძლებ და იმიტომ დაგასახელეს...

უშანგიმ ერთხელ კიდევ შეხედა მაგდას.

მაგდა იღვა თაფალუნული.

შეხედა გობრონს.

გობრონი მაგიდაზე სწერდა, ხაზავდა.

არ ამბობდა, მაგრამ უშანგი ისე გრძნობდა, თუ როგორი გულისფანცქალით ელოდა გობრონი მის წასვლას.

— ორთან შესამე ზედმეტია! — გაიფიქრა უშანგიმ და დაუმატა:

— მე მივდივარ! თქვენ კი აქ ბევრი არ იეშმაკოთ! არ დაგავიწყდეს, გობრონ: ხვალ ბიუროს სხდომაზე მოხვალ.

გობრონმა თავი უხერხულად იგრძნო.

გაიღიმა მხოლოდ.

მაგდას თავი მალლა არ აუწვევია. ისე, ნელი ხმით წაილაპარაკა:

— რას სულელობ?!

უშანგიმ უკანასკნელად შეხედა მაგდას, იმავე ტონით გაიმეორა: „რას სულელობ!“ — გადაიხარხარა და გავიდა.

გ უ ლ ს ს ხ ვ ა ფ რ ი ვ ს წ ა დ ი ა !

ორივენი ჩუმად არიან.

ხმას არცერთი არ იღებს.

გობრონს უნდოდა პირველად დაერღვია სიჩუმე, მაგრამ სიტყვა ვერ დაიმორჩილა.

მაგდას თვალები ისევ სიყვარულით ციალებენ.

მისი სახე ეგზომ მიმზიდველია და ამ სალამოს რალაც განსაკუთრებულად სათნო...

გომბრონი რაც უფრო აკვირდებოდა, მით უფრო მიმზიდველად ეჩვენებოდა ის...

ყოველ შეხვედრაზე რაღაც განსაკუთრებულს, რაღაც სხვანაირს, უფრო მწველს ხედავდა მასში.

თითქოს ხმაც სხვაგვარი გაუხდა, თითქოს მიხვრა-მოხვრა, ტანის მიმოტანაც რაღაც სხვანაირი.

— მაგრამ იქ, დაზვასთან რომ მუშაობს, რატომ მაშინ ასე არ არის?!

ასე ფიქრობს ხეთაგური.

დაზვას მოშორებული თითქოს სულ სხვაგვარად ცხოვრობს, თითქოს ხელები უფრო რბილია.

მაგრამ იქ, მანქანებთან რომ დგას, როგორც გობრონს, ისე მასაც რკინის მტვრით აქვს ხელები დასვრილი.

— რატომ იქ სხვანაირი ჩანს?!

ორჭოფულ ფიქრებშია ხეთაგური.

— დავიგვიანე?!

დაარღვია სიჩუმე მაგდამ და პასუხის მოლოდინში პირდაპირ შეხედა!

— ძალიან!

უპასუხა ხეთაგურმა და თვალები თვალებს გაუსწორა.

— ნუთუ?!

რაღაც განსაკუთრებულად გაიოცა მაგდამ და წარბები ისევ შეაფურთხიალა.

— დიახ! მაგრამ არაფერია!

— სად არიან სხვები?!

— წავიდენ!

— სად?!

— შინ!

— რატომ?!

— ლოზუნგები ჩვენ თვითონ დავამზადეთ! სამუშაოს მოგრიით! მაგდა წუთით გაჩუმდა.

სდუმდა გობრონიც, თუმცა მას სულაც არ უნდა, რომ სდუმდეს.

— მაშ წავიდეთ... არ მოდიხარ?!

გობრონმა მაგრად მოკიდა ხელი ცხელ მკლავებზე და შეაჩერა.

— დაიცა... დაიცა ცოტა...

მაგდამ თვალები გაუსწორა.

სახე წითლად აელეწა და თვალებში თითქოს მუქი ბინდები ჩადგა.

— მე... მე მიკვირს ყოველივე ეს! ნელა წაიჩურჩულა მაგდამ.

გობრონს ხმა არ გაუცია.

ხელს არ აშორებდა ცხელ მკლავებს და თვალებში ალერსიანად უღიმოდა.

მაინც როგორ ჯიუტად მოფრთხიალებენ ეს თვალები...

მაინც რა ალერსიან სიფრთხილეს იჩენს გობრონ ხეთაგური...

მაგდამ გაოცებული ღიმილით შეხედა გობრონს და ნელა მოიშორა მისი ხელები.

— გობრონ! მე მაინც მიკვირს ყოველივე ეს!

ეუბნება მაგდა და ღიმილი მაინც არ შორდება მის სახეს.

და ეს ღიმილი, ეს უცნაური მოციალე თვალები, უსევდო სახე გობრონს

შოსვენებას არ აძლევდა და გულს უნდოდა ყოველთვის მასთან ყოფნა, საუბარი,

გობრონი გამოერკვა.

ტკივილები გულში ჩაიკლა, სადღაც შიგნით შეეპტრა და ჩაიწრიალა.

მერე თმებზე ხელი გადაისვა. თვითონვე გაეღიმა თავას თავზე და ნელა წაილაპარაკა:

— მაგდა! შე ასე არ მინდოდა! მე ასე არ ვფიქრობდი! მეგონა ჩვენ შორის არაფერი იქნებოდა საერთო, გარდა დაზვასთან მუშაობისა, მაგრამ რა ვუყო, გულს სხვაფორივ სწაღია!

მაგდას გულმა ცემა დაუწყუო.

გობრონმა ისევ მოჰკიდა ხელი მკლავებში, (მხოლოდ ეხლა უფრო მაგრად) თავისკენ მიიზიდა და უთხრა:

— რას იტყვი? ჩვენი ცხოვრება დაზვებიდან იწყება. პირადათ მე დაზვებთან გავიზარდე და ეს მანქანები, ეს საამქროები დიდი ხნის ნაცნობი და სასიყვარულოა. შენც დაზვასთან ხარ და მუშაობ! მე ეს მიხარია! მიხარია, რომ ახალი ქვეყანა დაზვებიდან შენდება და ჩვენც ამ ახალი ქვეყნის მშენებლები ვართ! ჩვენ ერთად უნდა ვიყოთ, მაგდა... რას იტყვი? რას იტყვი შენ?!

მაგდას სახე აუფარდისფერდა.

— შე შენზე ჩემო გობრონ, სხვაგვარი წარმოდგენა მქონდა, — უთხრა მაგდამ ხეთაგურს.

— როგორ?!

— მეგონა, მხოლოდ მანქანებით იყავი გატაცებული! მეგრანა, მხოლოდ მანქანებზე მდილიდა შენი ფიქრები, დრო... მაგრამ...

— მაგრამ რა?!

მაგდამ თავი ჩაღუნა და რამდენიმე ხნის შემდეგ წაიჩურჩულა:

— ის, რომ... რაც სიტყვი, მართალია... გეთანხმები!

ის უნდა მოეზოდეს ქარხანას

რამდენიმე ხნის შემდეგ გამოვიდნენ ისინი ქარხნიდან.

გვერდი აუარეს დაყრილ ღორს და ფერადი ლითონის ნატებების ხვავს-უკან, დაკეტილ რკინის კარების იქით, ერთიმეორეზე ეწყუო შესაკეთებელი დინამო-მანქანები და მთელი ის სივრცე ჩაშავებულიყო უფერო ბინდებით და ყრუ ვარინდებით.

შენობების წაქცეულ ჩრდილებში იდგა გულშავი ხიშტიანი თოფით და ლურსმნიანი ქუსლებით ეამ-ეამად არღვევდა მყუდროებას.

ცაში კიაფობდა კრიალა ვარსკვლავები და ოქროს მთვარე, როგორც მოხევე, ისე მოჰყვებოდა ცის ალაგ-ალაგ ჩაბნელებულ საფეხურებს.

ელექტროშუქზე ხმაურობდა ქალაქი.

ტრამვაის ზარის წყარუნი, ავტოს გუგუნე და დახშული ხრიალი ერთმანეთში იყო არეული.

მაგრამ გობრონს ამ წუთს არაფერი იტაცებდა, არაფერს არ აქცევდა ყურადღებას.

მან მაგრად მიიკრა მაგდას მკლავები, და ხმის ამოუღებლივ გაიარეს ქარხნის უკანასკნელი შენობის თიხისფერი კედლები.

მაგდა მის ხელში სულგანაბულად სუნთქავდა და ისე ჩემად მიდიოდნენ ორივენი, რომ მკვეთრად ესმოდათ ერთიმეორის გულისცემა.

ეს კი გობრონს უფრო აშფოთებდა, უნდოდა კარგი სიტყვები ჩაეჭირა, ეთქვა რამე ისეთი, რაც შთაბეჭდილებას დასტოვებდა წარუშლელს, მაგრამ ასეთ ფიქრებში თვით სიტყვებიც ეკარგებოდა, ქრებოდა.

— მაგდა! მაშ ჩვენ შეგვიძლია ახალ ცხოვრებას შევეუდგეთ! რას იტყვი? — ჩაულაპარაკა ხეთაგურმა და ელოდა პასუხს.

— ჩვენ ერთ საქმეს ვემსახურებით გობრონ! მიზანი ერთი გვაქვს და ამიტომ ერთად უნდა ვიყოთ ყველგან, შინ თუ გარეთ, ქარხანაში თუ სხვა დაწესებულებაში... აი, ისე, როგორც ეხლა ვართ!

— ცხოვრებაში, არა? ეს გინდოდა გეთქვა, ხომ?

— სწორედ! ცხოვრებაშიც...

— ეს კარგი, მაგრამ შემდეგ?

შემდეგ რაზე ილაპარაკოს?

რაც უნდოდა, ყველაფერი უთხრა. რაც უნდოდა, ყველაფერი მოისმინა.

შემოაკლდა სიტყვები.

შემოაკლდა სათქმელი.

მიდიოდნენ ასე და ცოტა ხნის შემდეგ ქარხნის უკანასკნელი შენობების იქით ბნელი ჩიხისკენ ჩაუხვიეს.

ნელა შეირხა სივრცე და აფართოვდნენ ხეების ჩრდილები.

მაგდა უცნაურად შეკრთა.

— რათ აკანკალდი! რის შეგეშინდა?

შეეკითხა ხეთაგური.

— არა... არა... ისე... თითქოს კაცის ფეხის ხმა მომესმა.

გობრონმა მიიხედ-მოიხედა.

— ხომ ხედავ, არავინ არაა! ხომ არ გელანდება! რის გეშინია!

— არა... ისე... სხვათა შორის!

— ჰო და თავი გაანებე! ილაპარაკე სხა რამეზე! ილაპარაკე, აი, თუგინდ ციხისელზე, თუგინდ პეტრე შჩუკინზე, რომელიც ძალზე საეჭვო პირად მიმაჩნია!

— მართლაც და სხვებიც, მუშებიც ძალიან ცუდი თვალთ უყურებენ შჩუკინს...

უნდოდა რაღაც ეთქვა გობრონ ხეთაგურს, რომ ვილაკამ უკნიდან მხრებზე მაგრად დაჰკრა ხელი და შემოატრიალა...

— ხეთაგურო! გზაშიაც ჩემზე ლაპარაკობ?

ახრიალდა ბნელში მობუზული ფიგურა.

ხეთაგურმა უმაღ მარცხენა ხელი მკლავებში მოჰკიდა.

— შჩუკინ?! ეს შენა ხარ?!

შესძახა გაოცებულმა მაგდამ და ტანთ ცივმა ქრუანტელმა დაუარა, თითქოს წინასწარ გრძნობდა, რომ რაღაც ცუდი უნდა მომხდარიყო.

და ეს სიბნელიე, ეს ღამის გამყინავი ღუმილი, ფერფლად მოფენილი სიშავე და ბნელში სრულიად მოულოდნელად ამოცურებული ღვარძლით გულდაობებული, შუბლშეკრული ბოროტი შჩუკინი გამოურკვეველ ბურუსში ხვევდა მაგდას გონებას და ბნელის მოლოდინში თრთოდა, კანკალებდა.

შჩუკინი ფეხზე ძლივს იდგა.

პირიდან ღვინის სუნის ამოსდიოდა და მარჯვენა ლოყაზე ლურჯად ამობეროდნა ცემი.

— ხეთაგურო! შენ ჩემი პირადი მტერი ხარ!.. — წამოახრიალა მან.

— ამხანაგო შჩუკინ! თქვენ მთვრალი ხართ! შინ წადით და მოისვენეთ, ისა სჯობია! შენი მტერი არავინაა. — ნელა მიმართა გობრონმა.

შჩუკინი აიძვრა და გულში დაგუბებული ბოღმა ერთიანად გადმოანთხია.

— ვინ გითხრა, პეტრე შჩუკინი მთვრალიაო?! მე ვარ მთვრალი?!

— აქ ნელა ილაპარაკე, ქუჩაა!

— ფეხებზე მკიდია! არაფერს არ ვჩივი! — აყვირდა შჩუკინი. — მე და შენ აქ უნდა გავსწორდეთ! შენ ჩემი მტერი ხარ! შენ ნაკრავ, მე შეე დაფაზე? შენ ჩხრეკ ჩემ წარსულს, შენ ქექავ, შე მამასულძაღლო!!

და მაჯის სისხო ჯოხი აიჭნია და დაუშვა შუბლის დამიწნებით.

მაგდას წუთით თვალთ დაუბნელდა, უნდოდა ეყვირა, მაგრამ ხმა ვერ ამოიღო.

უნდოდა ვინმესთვის დაეძახნა, მაგრამ ენა ვერ დასძრა.

ის ჯოხი თავზე რომ დაარტყას, გობრონი ხომ მკედარივით დაეცემა იქვე...

ჯოხი ხშულით წამოვიდა მაღლიდან, მაგრამ ხეთაგური განზე გახტა.

მოქნეული ჯოხი მარცხენა მხარზე მოხვდა ძალზე მტკიენეულად.

გამწარებულმა გობრონმა ხელები ჯოხს სტაცა, გამოგლიჯა ხელიდან და ბნელში გადააგდო.

— ახლავე გაიპარე აქედან, ახლავე გაიპარე, შე არამზადავ ისე, რომ უკან არ მოიხედო! მე ვიცი, შენი ადგილი სადაც არის, მაგრამ ახლა ეს მიპატივე-ბია... წადი ახლავე! წადი ისე, რომ ხმა არ ამოიღო!

პეტრე შჩუკინი ხმას ვერ იღებდა.

იქნებ შიშისაგან ენა ჩაუვარდა, იქნებ მოფიქრების უნარიც დაეკარგა.

იღვა გამოშტერებული, ადგილიდან ვერ იძროდა.

მთვარის სინათლეზე შჩუკინის წაქცეულ ჩრდილს რომ დაკვირვებოდი, ნახავდით, თუ როგორ ქანაობდა ის აკანკალებულ მუხლებზე მდგარი.

— რა გინდოდა ამით გექნა, რა შე გლახა?! რას ფიქრობდი?! რამ მიგიყვანა ასეთ დასკვნამდე?! — ეუბნებოდა გაბრაზებული ხეთაგური.

ის კი სდუმდა, მაინც არაფერს არ ამბობდა.

— წადი ეხლავე, წადი! დაფიქრდი ამაზე! მეორეჯერ არ მოგივიდეს ასეთი სისულელე...

შჩუკინი ნელა შეირბა, თავი ჩაქინდრა, მობრუნდა და წავიდა.

წავიდა ფერფლად მოფენილი ბნელისაკენ, რომელსაც თავზე დაციმციმებდა ვარსკვლავები და უფერო შუქს ფენდა მთვარის ყვითელი დისკო.

დიღბანს უყურებდნენ მაგდა და გობრონი შჩუკინის მიმავალ ზურგს.

ის ლასლასით მიდიოდა ფილაქანზე და ცოტა ხნის შემდეგ თვალთ მიეფარა.

— ის უნდა მოშორდეს ქარხანას! — ნელა წაილაპარაკა ხეთაგურმა.

[გაგრძელება იქნება]

ამხანაგმა მთამ აიღო სიტყვა

ალექსანდრე გომიაშვილი

1.

ვხედავ ქვევდება „პოეზია, როგორც ნიბლია“,
„თეთრი საყელო“, „ჩიტის გული“ და „ანგელოსი“,
როცა გულშივე ფოლადს ადნობს თავად მინდია
და იქედება ჩვენი დროის მძიმე ეპოსი!..

— უნდა ძირშივე გაიწმინდოს ძველი ქაობი,
როცა გულდაგულ საბჭოეთის შრება კოლხიდა,
როცა ყაზბეგით ანდუბიტის გრგვინვა ჩამოდის...
და ზეტას სერავს გრიგალები ქვა და კოხითა...

— ძმებო! სანამდე ხმა გიელავსთ მეხის მოდენით,
სანამ ძარღვებში სიკბაბუკის სისხლი თქრიალებს, —
მოსკერით ლექსში მალალ მთების ნაღმის წადილი,
რომელიც რეკავს ათასეულ სალამურებად,
რომ ამეტყველდეს ქვაც კი მშიერ წელიწადივით,
თუ რას ელოდნენ დადუმებულ „მთანი მალანი“,
თუ ვით მოარღვევს ლალუმები სადარიალოს,
სადაც ირემი მოდიოდა მთასა მყვირალი,
სადაც წრიაპით მონადირე კლდეთა ფრიალოს
გასდევნებია ჯიხვების ჯოგს,
მოსულს მყინვარით.

როცა გულდაგულ საბჭოეთის შრება კოლხიდა,
მთების გულში კი ამონალის სუნთქვა ტრიალებს, —
მე მაშინ ვისერი ლექსს დატენილს ქვა და კოხითა,
რომ ხანჯალივით ჰკვეთდეს ჩვენი დროის იარებს,
რომ ქვით მიქვავდეს „პოეზია, როგორც ნიბლია“.
„თეთრი საყელო“, „ჩიტის გული“ და „ანგელოსი“,
როცა გულშივე ფოლადს ადნობს თავად მინდია
და იქედება ჩვენი დროის მძიმე ეპოსი!..

2.

როცა ხევს წყარო თქრიალებს
[მთები ხალს დაიფარებენ]
შირაქით მალალ თრიალეთს
მიშრიალებენ ფარები.

ა. გომიშვილი — მხანაგმა მთაჲ აიღო სიტყვა

მიწრიალებენ, სტოგებენ
ბარში ალაზანს ლელიანს,
გზა და გზა მწყემსი ტოლები
კაფიებს გაიშლერაან:
— თქვენი ჭირიმე, ბოტებო,
გაქეჩეთ მთა და კორდები,
მოგდევენ, მოაბოტებენ
მწყემსები შიშველ კომბლებით.
— თქვენი ჭირიმე შიშაქნო,
ბოტებთან რომ მიწრიალებთ,
ნაშობნი გაშლილ შირაქსა
პატრონს მიუხვალთ თრიალეთს.
... იცინის ჩვენი თვალები,
გზად ვხედებით ურმებს თივიანს.

მე ურ მე:
მწყემსები:

პატრონი ვინაა ფარების?
პატრონი კოლექტივია!
პატრონი კოლექტივია
მთას, რომ ირემი მორბოდა.
მთა-გორად ვეღარ ივლიან
ხევის ბერი და ბობოლა.
ბობოლას გული მოეწვის,
რა ცხვარი გავა თრიალეთს,
გახედავს დღეებს მოლეწილს
და დაიკვნესებს: „იალალ“!
იალალების გადაღმა
მეზობელ კოლექტივია,
„იქაც ძველი მთა გადახმა
და ძველთა ძვლები სტირიან“.
ეს ხევი არის.
მოხევე
ახალ დარიალს უცინის.
კლდეს ლალუმები მოხევენ
მესიტყვედ რევოლუციის!..
ბურსაჭირს მღერის ბეკია,
ციცია მოდის ღიმილით.
ღიანბეგ — დანაბეკია
ახალ დღეების დუდილით.
„ელგუჯამ ცხვარი აჰყარა,
მწყემსებს გაუყო ზიარი“.
შრომობენ ერთად: მაყვალა,
ნუნუ და მზალო მზიანი.
ნიადაგ გაგვხარებია:
— წარსული გრიგალს მიჰქონდა...
შემდეგში მაინც ხევიდან

ვერ შეგვაწუხებს გირგოლა!
გირგოლა კობას ტყვიითა
გრიგალში დახერეტილია.
— კობა ბრუნდება ტყიდანა,
ეხლა მთა-გორის გმირია,
მუშაობს, სადაც კლდეები
თითქოს ნალმებში ყვირიან...
მამ გასწით ჩემო შიშაქნო,
[გტოვებთ, ალაზნის ველებო],
ნაშობნო ამ საშირაქოს,
თრიალეთს აღსაზრდელბო!..

როცა ხევე წყარო თქრიალებს
[მთები ხალს დაიფარებენ],
შირაქით მაღალ თრიალეთს
მიშრიალებენ, ფარები.
მიშრიალებენ, სტოვებენ
ბარში ალაზნის ლელიანს,
გზადაგზა მწყემსი-ტოლები
კაფიებს გაიმღერიან...

3.

— ეს ყაზბეგელი მოხვევინია,
— ის კიდევ ქვების მთლელი ოსები.
„ოსი მოხვევეს შეჰკედლებია“ —
გაიკვირებენ ბარის მგოსნები,
რადგან ყაზბეგის მოთხრობებიდან
მათ გარკვეულად ასე ჰგონიათ,
მაგრამ ვინ იცის, იგივე ხევიდან
მოხვევე ზავშს რა გამიგონია!
მოხვევების მხრებზე ნაშენი,
აქ წარმოება სულ წინ მიდისო...
— ძველ მთას არა აქვს თავის საშველი —
მოსქერით კლდენი ანდღეზიტისო,
მოსქერით კლდე და გულის ფიცარი
მოხუც ხეესურის სამშობლოსა,
რა ვუყოთ მერე, კლდენი ქვისანი
თუ ლალუმების ხეთქვით მოისრა...
— მოსქერით კლდენი!
ნაღმის ხმებია.
გამოვიარეთ სნო და ქოსელი.
— ეს ყაზბეგელი მოხვევინია,
— ის კიდევ ქვების მთლელი ოსები.
მოხვევების მხრებზე ნაშენი,
აქ წარმოება სულ წინ მიდისო...

— ძველ მთას არა აქვს თავის საშველი —
მოსჭერით კლდენი ანდუზიტისო!..

4.

ავტომობილი გუდაურს გასცდა,
ნისლი ბუქ-ბუქად მისდევს ფშანისკენ,
მოსახვევებით, გვირაბით სადაც
მხარდამხარ ისევ დგება შავი კლდე.

„შავ კლდესა, შავი ყორანი
ჩავა და ჩაეჭანება,
ჩავა და დღეშით გაძლება
ამოხვლა დაეზარება“.

მაგრამ ეს მთების ხალხური ძველი,
როცა ნალმები გვირაბებს გლეჯენ,
შეცვლილი არის დღეებით მწველით,
და იმღერიან მთებში ბიჭები.

მთებში ბიჭები გაიმღერიან,

გაიმღერიან დილით დილამდი:

— ასიათასის ამწვევ ხელიან

ლონეს მოიტანს ერთი გვირაბი.

გვირაბს გვირაბი შესჯიბრებია,

ნალმი მოარღვევს კლდეთა დარაბას,

რო გადაშოლტილ ველ-მინდვრებიან

ტემპში

ეს მთებიც შრომით ჩააბას.

— შრომა და შებმა, შრომა და შებმა,

შრომა და შებმა მადანს თმებიანს,

კავკასიონის ძუძუ არ შრება,

ან რა დააშრობს ოქროს მთებიანს,

ან რა დააშრობს ქვა და ლოდინან

ამ მხარეს მთებში — მთების გოლიათს,

როცა დიდი ხნით „იდგენენ ლოდინად“

და ზათქი ჰქონდა ტინის გორიალს...

ეხლა ნალმები ისე მორბიან,

გვირაბს გვირაბი შესჯიბრებია,

და ამ შეჯიბრში მთების ორბები

ბოლშევიკური ინტენრებია!..

5.

ავერ გაჩერებს ესთეტ-პოეტს

და მეგობრულად თითქოს გიციინის:

— ძმაო აღექსი! მთიდან მოხვედი?

ჰო, ალბათ უმღერ რევოლუციას!...

მეგობართ შორის შენ გაცილებით

კარგი არის, რომ მიბაძო ვაჟას,

მაგრამ გრივალებს ვერა სცილდები,
არწივის ნაცვლად რომ არბევს ლაქვარდს!..
შენც ხომ ყოფილხარ, როგორც ონისე,
როგორც ონისე გელას მაყარი.
მაშ რად არ უმღერ სოფელ ტორნისელ
გლების ქორწილს და საწყალ მაყვალას?!..
— მართლა საწყლებო!

იქ, რა გგონია,
ვერის ხილიდან მთებს რომ უცქერი,
შენებრ მისდევნ დღეთა გორიას
მკერდზე დაკრული „ვარდის ფურცელით“?!
არ დამანახვო ნაღმის ნაშიერს,
ინტელიგენტური ცხვირის აწევა,
შენი ფიქრები ქართი, ქარშივე,
თუ გამოდგება თერგზე სარწევად...
შენ როგორ ფიქრობ: ნუნუს, მაყვალას
ისევ ცრემლი სდის შეუშრობელი,
როცა იაგომ ბინდი გაჰყარა
და გზას მოარღვევს, როგორც შოფერი!..
შენ როგორ ფიქრობ: გაღვებულ
ბასრი ხანჯალი ხევის ბერისა
შვილსა თუ მამას — ვის დაუბნელებს
დღეებს ბებერი მთის დარბევისას?..
შენ როგორ ფიქრობ: ზეიადაურებს
კვლავ ჯარევაში მტრობენ ქისტები?
თუ, სხვათა შორის, ლექსში აურევე,
როგორც პოეტი დადაისტების!..

— ალბათ უარყოფ „თეთრ საყელოსაც“ —
მიმდინარეობს

მთა-გორადო რევოლუცია!

— კეთილ იწებეთ! არავინ კი დაიუბედოს და
მობრძანდით,

ნახეთ, ხეესურებმა რაიც იციან...

აქ კი რომ დახვალ „კატელოკიან“,

მხოლოდ მაგ თავში არ მომხდარა რევოლუცია!

6.

სად დარიალი ჰხრავს მოგონებას
და თერგი იბრძვის დაქრილ ვეფხივით,
იმდენი თქმულა მასზე პოემა,
რამდენიც არ აქვს კავკასის გრეხილი.
და მე არ მინდა ეს ჩემი ლექსიც
იყოს დაკრული ტორზე-ტორისა,

როცა ისედაც მიდის აღერსი
პუშკინისა და ლერმონტოვისა,
როცა „თერგის“ და „კავკასის“ მიღმა
მთის საკალმახე წყაროებიდან
ტემპში ჩაღვრილი გამოისმის ხმა,
ხმა ანდრეიტის წარმოებისა!..

გაფითრებული ორბელიანი
მხოლოდ ტალღების სრბოლას გაპყურებს,
თუ როგორ ბრუნავს მღვრიე მორევში
ცას დაკიდული მთვარის საყურე,
თუ ვით რკინებში ის ახრიალდეს
ხვალ-ზეგ...

ეხლა რომ სრბოლით ბნდებიან:
„თერგი რბის, თერგი ღრიალებს.
კლდენი ხანს ეუბნებოან“.

ვაჟა დასტირის დაეხეგულ გორდას...
მთებში მანქანის მოსვლა აწუხებს,
აწუხებს, როცა გვირაბებს გორთან
გულში უჭერენ რკინის მარწუხებს!..
აწუხებს დაშლა არწივის ბუდის
და თვით არწივი თავგახვრეტილი,
სადაც გადმორბის წყალი მიგუდის
მძიმე ხროტინით...

აწუხებს ხევსურ მინდიას ბედი
და ხევისბრობა ბლოელ აფშინას,
როცა მთა დგება გადამწვარ ფერდით,
როცა გადმორბის ხევში ქვა ხშირი
და ილუნება „მთანი მაღალნი“,
მოლოდინით რომ იდგნენ ზეიადად,
მაგრამ ხევიდან მოდის ნალარის
ხმა, და მთა-გორი შეაზრიალა...
ხევში მუშაობს თავად მინდია,
ელგუჯა, კობა და კიდევ სხვანი,
და მიიღეწავს ღამეს ბინდიანს-
მოოქროვილი დილა სისხამი!..

დგება ილია აზრდილებიდან,
განდგეილივით თვალცრემლიანი,
სად მოგონება თითქოს მჩვარია
გადმოკიდული კლდეზე ცილით.
და „თავი ჩვენი ჩვენვე გვეყუდნის“
ნაცვლად მოუთხრობს* მოხევე ასე:

— რაც იყო, იყო...

დე, გაჰყვეს ყუროს,
ეს დარიალიც
შემდგარი არის
ყოფა-ცხოვრების სულ ახალ გზაზე!
მყინვარები კი, აჩრდილის ნაცვლად
[შენ რომ გწვევია სიმწუხარეში],
გეოლოგების ექსპედიციამ
გახასთან ერთად მოითარეშა...
და შენ მიდიხარ თავ-ჩაკიდული,
თან მიგაქვს შენი ფიქრების ხრეში,
აქ საპასუხოდ კლდეთა კიდური
შემოანგრიეს ნაღმებმა ხენვით!

სანდრო ყაზბეგი მყინვარის შუბლით
ბურსაჭირიდან ღელეში ჩადის,
სადაც აწვდილა წარათი—შუბი
და „შუბის“ იქით ციხეა ჩადის.
ხევში ებრძოდა იგი რუსის ჯარს,
მოკვდა და დარჩენი ჯავრნი მარტონი.
და ეხლა, როცა მთებში, როგორც სჩანს,
ვით გლადიატორს გლადიატორი
ერთი მეორეს დასჭიდებია
ბებერს ახალი [თემშივე შიგნით],
ეს კომუნიზმის კარიბჭენია,
როგორც გვირაბი მენალმე წიგნის!..

7.

ამხანაგებო აქვე ვიტყვი, რა დაგიმალოთ,
მე წინაპრების არა მსურდა ლექსში გინება,
მაგრამ როდესაც მეხმა დასწვა ტყე საფირალო
და მთებს ნაღმები შეესიენ ახალ გმირებად,
მენალმეების მკლავის ღონე თერგსაც გააბამს
ცეცხლის ანძების ახანძრებულ უღელში რკინით,
ეხლა ტალღებს რომ გადაურტყამს კლდეთა დარაბას
და აფთარივით ხედახვევ ჰკივის...
თორემ გადასულ საუკუნის რომანტიკოსის
აზრი და გრძნობა ვინ მიიღოს, ვინღა დაინდოს,
როცა მოარღვევს სიძნელეებს ჩვენი ეპოსი
და ლალუმებით ამეტყველებს მთების ბარიტონს!
და — „როცა მიდის ძველი მთები, ძველი მგონებით
ჩვენ მივაცილებთ ანდუზიტის ლოდის ზრიალით“.—
ასე ამბობენ ნაღმნი, როცა განველეთ ქოსელი,
ასე მეტყველებს ამხანაგ მთის ენტუზიაზმი!...

ის უბანი და ის კარ-მიდამო

ზიორზი კახახიძე

I

სოფელს ვუყურებ მგზავრის იერიით,
გზამ რომ მომალა, არ ღირს ვიღარდო;
რა მწვანეა და რა მშვენიერი
ეს უბანი და ეს კარ-მიდამო!
აქ ვარსკვლავობდა ჩემი ბავშობა,
აქ მეგობარი მყავდა მრავალი,
შემდეგ იმათგან ბევრი დამშორდა,
ზოგი ცოდნით და ზოგი სხვა რამით.

აქ ბევრმა იცის და ბევრიც იტყვის,
რომ მე ვიყავი ანცი და სხვა...
რომ ვატარებდი—თავნება, ბრიყვი—
ყავრის თოფსა და ყავრისვე ხმალს.

ცას ვღებულობდი მინდვრების ქოლგად,
ვაფი ათის თუ თორმეტის წლის.
ლამაზ გოგოთა ტრფიალი მქონდა,
ლამაზ გოგოთა ახლობელ წრით.
და მეწისქვილე, ჩემი მეგვარე,
მულამ ჩიოდა ჩემს უმსგავსობას;
მას ერთხელ ქილის ქუდი მოვპარე,
რომელიც ქერა გოგომ მოქსოვა.
და მეწისქვილემ იგლოვა ქუდი,—
ცოლის გულცივით უყვარდა ალბათ,
ის იმ დღის შემდეგ მეძახდა უნდილს,
ქუდი კი ჩალის ზვინებში დალპა.
ჩემი „გმირობა“ ბევრმა გაიგო,
ცუდ სიზმარივით დამრჩა წისქვილი.
შემდეგ, როდესაც ის დრო არ იყო,
მე უნებლიედ მწვავდა სირცხვილი.

ქიშკარს ვადგები მგზავრის იერიით,
პირმოღმიმარი ვუშვებ ყველაფერს,

მხედება ეზოში დედა ხნიერი
და თბილ ალერსით მავსებს ყელამდე.
თითქოს ბავში ვარ, ისევ ბიჭუნა,
რომ მეცვა ერთხელ პერანგი ჩითის,
რომელმაც მშვილდი მოვსწი გიჟურად
და ალუჩებში დავაფრთხე ჩიტი.

ემორცხვდები, ვიწვი,
ვბორგავ ბავშივით,
სახეზე ვარდის ფერიც მომსვლია:
— აგერ დავკაცი ხალხთან კავშირით
და ამ ყოფაში ეგ რა დროსია.
რა ეტქვა!
ალერსი მაინც მეტკბილა,
ალბათ კვლავ არის გულის გამთბობი.
ვჯდებით მიწურში,
სადაც კეთილად
ვებამდით გამხდარ ძროხებს ზამთრობით
დედა ყველს იყვანს—მიწვევს კამათში,
ბობოლღებზე თუ რატომ ვილაშქრებთ.
მე ვხუმარობ, და იქვე ნაცარში
კატა თათებით იგრებს უღვაშებს.

2

უბანს ვნახულობ,
მკვიდრის სახე მაქვს,
ფარავს ჯეჯილი მიწის ნარღვევებს;
აქ მშრომელებში თითქმის ნახევარს
კოლექტივების ჰიმნი ამღერებს.
და მეზობელი გლეხი ღარიბი,
ვისაც გააჩნდა ქცევამდე მიწა,
ვინც რომ ხარჯავდა ღონეს ხარივით
და მაინც აკლდა სინათლე მის ცას,—
მოწინავეა.
მინდვრის ფართობებს
მანქანებით და ჯანით ბრძანებლობს.
ამბობს: «ღლეები მადლით მათბობენ,
რეკეთ, იქუხეთ, შრომის ზარებო».

კარგია ამ დროს კაცი ამგვარი,
მაგრამ არ იქნა უნაკლო იგიც,
რომ ჩამოეუგდე მას საუბარი
თავის ნათესავ ბობოლას ირგვლივ:

იცავს უცვლელად იმ დებულებას,
რომ ის არ არის დამკვივეი ხალხის,
რომ შრომის გარდა არ ეგულვება
ბედნიერების მომტანი ნაღმი.
რაც აქვს,—მისივე მარჯვენის არის,
ჰყავდა მშრომლები ღარიბის გვარის.

მე მაპროტესტებს ეს დებულება,
აზრი აშკარად შხამის ტოლია,
თუმცა მეზობელს მტრული ბუნება
არ განუზრახავს და არც ჰქონია.
მაგრამ უთუოდ წარსულის ხერხელით,
შხამავს წარსულის განხრწნილი მძორი,
მძორი,
რომელსაც შავი აქვს ხელი,
შავი აქვს თვალი და გზები ბრძოლის.

და ვეუბნები მეზობელს და სხვებს,
გამოსულთ იმავე აზრის ფენიდან:
— კომუნიზმისთვის თქვენ იბრძვით დღეს
და საამაყოდ გმირთა ფერიც გაქვთ,
მაგრამ ცუდია ზოგჯერ ბავშობდეთ,
ცუდია მტრებმა გითხრან: „ბიჭებო“.
დროა მეზობლურ გრძნობებს დაშორდეთ,
დროა კლასიურ გრძნობით იმსჯელოთ.

ბრძოლამ არ იცის მოყვრული ფიქრი,
ბრძოლა არ იცნობს მეზობლურ ბუდეს.
ახლა ფეხზე მდგომ ყოველი პირით
კლასი კლასს ებრძვის,
კლასი კლასს უტევის.
მტრები წარსულში,
მტრები გუშინაც
მეზობლობიდან გცხებდათ მაგარ ხმაღს,
მაგრამ იმავე გზის გრძნობა გიშლიდათ,
სახით ნამდვილით რომ დაგენახათ.
და უფრო მიტომ გმართებთ სიფრთხილედ,
როგორც არასდროს,
როგორც არავის.
უნდა საქმესთან ფხიზლად მიხვიდეთ,
მტერი ფრთხილია და შემაპარვი.
ნუ გაიკვირვებთ,—
ბნელი მიზნებით
ზოგჯერ თქვენივე ეზოც მტრობას შლის.

ძმობა კლასია,
და თქვენც იგრძენით:
მტერი ბევრია მეზობლობაში.

უბანს ვნახულობ,
მკვიდრის სახე მაქვს,
ფარავს ჯეჯილი მიწის ნარღვევებს,
აქ მშრომელებში თითქმის ნახევარს
კოლექტივების ჰიზნი ამღერებს.

3

სივრცეს გავფურებ ჩენი ქობიდან,
შორს ჩინარები მოჩანს გარჩევით.
გადმოუარეს ფრენით კოლხიდას
და ქაობებში ჩასხდენ ყანჩები.
დღე დილიდანვე მზიან დარს ჩემობს,
მზემ ხანჯლებივით შუქი იშიშვლა.
ვხარობ,
ვისვენებ და ჩემს გარშემო
ყვავის მიდამო ჯიხაიშისა.

4

ჩემი სოფელი ჯიხაიში
როგორ მიყვარდა—
პირველი სკოლა,
გაზაფხული, მზე და აკვანი!
თითქოს ეს კაცი გავეზარდე მარტო მის კალთას,
ქალებს, ჯეჯილებს სიხარულის ხმებში აყვანილთ.

ჩემი მიდამო, — სიმინდების სუნთქვა გრიგალი,
სადაც ყვავდა ყვავილივით ჩემი ბავშობა, —
იყო ნიადაგ ტყის გულივით ოფლით მდიდარი
და მოლივლივე ყანებისთვის დიდი ლაშქრობა.
გამრჯე გლეხობა გაველებულ ფართობებს ხნავდა,
ლორთქი ყანები იყო რძიან მინდვრების ფიჭვი.
აქ სხვებიც იდგენ მგლების ჯიშის, მაგრამ ლექსს ახლა,
მათზე არ ვამბობ, —
მათი თავი ჯანდაბას იქით!
მხოლოდ თქვენ, ჩემო სოფლელებო და მეზობლებო,
რომლებიც ფიჭვობთ და განიცდით ქვეყანას ჩემებრ, —
მივხედოთ ქოხებს,
სადაც შრომა დღეებს მბრძანებლობს,
და გზა გაფუხსნათ კოლექტიურ საქმეს და ჩვევებს.
კარგია, ვხარობ:
კოლექტივში გმირობა გიჩანთ.

მ. კახიძე — ის უბანი და ის კარამიღამო

ქარგია მომწონს:
კოლექტივში გლახობა მოდის.
ამაზე ვიტყვი:— გაუმარჯოს არტელის მიწას,
მაგრამ სიფრთხილე...
თუ გაიშლით ლაჩრობის ლოგინს,—
მაშინ ნუ მიზამთ ავკაცობას, თუნდაც გაგშოლტოთ,
ნურც გეწყინებათ:
გულით მინდა იყოთ ქარგები!
თქვენს ავის მდომელს
დრომ სიკვდილის გზა არ აშოროს!
ვახდეს სოფლიდან გადასაგდები!

თქვენი ღვიძლი ვარ,—
დაკოყრებულ ხორცის და მიწის.
თქვენი სისხლის ვარ,—
მინდერისა და ქარხნის მოტივი.
ჩემი ცხოვრება ამ უმთავრესს ფერებში იწვის,
მინდორს და ფოლადს ვზრდი ლექსებში ნამყენ ყლორტვით.
მიყვარხართ ყველა. ან სხვაგვარად როგორ ვიცხოვრო?
გიმღერით ყველას, გაღვივებულ ჯანით და ნიქით.
მომეცით ხელი,
შრომის ბულში ვარ საუცხოვოდ,
ვაჟკაცი დავდექ ამ ქუჩებში ნათრევი ბიჭი.

5

ჩემო ბავშვობავ,
ცაკრიალა ჩემო ბავშვობავ,
ნატერით გიგონებ [ვითომც ბევრი ქარგი მანახვე].
ახლა ნალდი ვარ, ის ოცნება უკვე დამშორდა,
ლამის ბინდივით რომ ვახვევდით ეზო-ვენახებს.
მაშინ დროს ვკლავდით მწყემსობაში, გვალხენდა მუხა.
ეთოხნიდით ბოსტანს.
ვევლებოდით სიმინდს სამარგელს.
გეყავდა ჩაბმული ღელის პირად მოთეთრო ბულა.
ბულა ლალობდა დატკბილებულ ჩალის მარაგზე.
როს ბინდდებოდა,
შინ მოსულნი ხილზე გავებოდით.
შემდეგ ვიწყებდით დიდ ცაცხვებში გათამაშებას...
იმ დროს მეგობრებს რომ მიჰქონდათ დრონი გართობის,
ნეტავ ვიცოდე, თვითეული ახლა რას შერება.
ბევრი დაკაცდა,
ჩვენს ყოფაში წინა ფრთაზეა,
ზოგი დაეცა,
უნამუსო საქმეს ეწევა.

ჩემო სიცოცხლე, ჩვენი დღე ხომ შუქით საგვია,
 მაშ, შეგვიძლია გავაკეთოთ ტემპში მიღწევა.
 გულო, იცოცხლე,
 სინამდვილეს შეხედე ნათლად.
 სიტყვავ, იხარე,
 სიძნელენი გასჭერ ზულით.
 ნეტავი, ყრმობავ, გასაუბრა კაცივით მართლაც,
 რომ შენც ვამღერო ეს ცხოვრება და ეს სურვილი!

6

ფიქრებს მივყვები სოფლის შარაზე,
 შარას დაჰყურებს ხეები ბელოსი.
 ბევრგან ეზოში ნედლი ჩალა ძვეს,
 ბევრგან—ყანა და ზღვისფერი მოლი.
 ყანებს არ ახლავს ხელი არმცოდნის,
 ძუძულ რგებიანთ მიწა ნაოში.
 ყველაფერია ჩემთვის ნაცნობი
 ამ ქუჩებში და ამ მიდამოში.

ბინდდება...

ფოთლებს ნამი მოტირის,
 ქოხები სუფრის გაშლას ელიან...
 ჩემში იღვიძებს ძველი მოტივი,
 აქ გოგონებზე რომ მიმღერია.

7

ჩემი გოგონა,
 სიყრმის გოგინა,
 ყელი რომ თეთრად უჯდა ქარვაში,
 ვინც რომ ნათალი ბროლი მეგონა,
 დედა გამხდარა სამი ქალ-ვაჟის.
 მხედება ისევ და
 ისევ მორცხვდება,
 ისევ კარგი ჩანს დედის კაზაშიც.
 რა ვთქვა არ ვიცი,
 ძველი ოცნება
 თითქოს ახლდება,
 ყელის ქარვას შლის.
 მაგრამ სადღაა ის ყრუანტელი,
 გულს დაბჯენილი ფიქრთა ამაღა.
 ან მოლივლივე თვალნი ნათელი,
 რომ ატალღებდენ გრძნობებს დანამალს.
 წავიდენ... გაქრენ...
 დრო იყო მწველი,

ცის ლაქვარდევით სიცოცხლე ჩანდა.
 ბევრჯელ მალავდა პატარა წერილს
 ჩვენი ხელი და წიგნების ჩანთა.
 და მაგონდება
 დედის შენიშენა,
 თუმცა არც ისე, მძიმე და მკაცრი,
 როს ბარათების ყუთში შეიჭრა
 და შემარცხვინა ყმაწვილი კაცი.
 მაგრამ ჯანდაბას,
 რაც, იყო, იყო!
 სიყვარულივით მოვიდა გაყრაც;
 ჩემმა ცხოვრებამ ქუხილი ირგო,
 გოგონა ვილაც მეეტლეს გაჰყვა.
 და ვამბობ ახლა:
 რას ფიქრობს, ნეტავ,
 როცა მხედება და ისევ მორცხვდება?
 ხომ არ უნდება—
 არ იყოს დედა
 და ეძლეოდეს ძველი ოცნება?
 ჰე, ვინ გაიგოს!
 სიყრმის გოგონა,
 ყელი რომ თეთრად უჯდა ქარვიაში,
 ვინც რომ ნათალი ბროლი მეგონა,
 დედა გამხდარა სამი ქალ-ვაჟის!

8

სივრცეს გავყურებ ისევ ქოხიდან,
 ისევ ჩინარებს ვუშურ გარჩევით.
 გადმოუარეს ფრენით კოლხიდან
 და ჭაობებში ჩასხდენ ყანჩები.
 აქ გაზაფხული თან მოსდევს მერცხლებს,
 გაიფურჩქნება კვირტები ადრე,
 მარტშიაც ზეცა ინთება ცეცხლებრ
 და შუქს ვერცხლივით მიწაზე დადებს.

წინ გამოვდივარ მწვანე ეზოში,
 მოლზე ჭაბუკი ხეები დგანან.
 თითო მათგანი მოზრდილ ჩეროს შლის,
 შლის, და რატომღაც ვიგონებ მამას
 ის იყო მაშინ მეტურნე გლეხი,
 მე კი პატარა მოწაფე ბიჭი.
 ვრგავდი თანრიგში ამ ფერად ხეხილს,
 რომ ცხოვრებაში წამედგა ბიჭი.

ვეფქობდი ხშირად:
მქონოდა ბალი,
კარგი მეურნის აზრი და ღონე,
მიმელო მისგან ნაყოფი ნაღდი
და ჯებირივით შემეკრა ღობე.
ვეყურებ ახლა და ღიმი მომდის,
რომ სინამდვილემ სხვა ცა დამხურა.
მამამაც დათმო სოფელი ოდით,
როგორც მუშამ და ქარხნის მსახურმა.
დარჩა სოფელი.
ჩვენ კვლავ ერთად ვართ,
კვლავ მეგობრული დაეცა მოგვეგლია.
ვაგებ ლექსებს და
მამა გულმართლად
ჩემი პირველი კრიტიკოსია.

9

ეზოს ვავშორდი...
დახარბებით დავყურებ მინდვრებს.
ირგვლივ ღორთქოშა სიმწვანე და ჯეჯილებია.
არა ჩანს მიჯნა.
ფართობებზე გზას ველარ იგნებ,
უყურებ მხოლოდ:
შრომა, შრომას შეჯიბრებია.
პატარა ბეოლა,—სად მამასთან ვთოხნიდი წინად,—
არტელი ხეა.
თვით არტელის რაზმი წინ მიდის.
წრეულს აქ ბიჭებს,—რომ მოსულა მაისის წვიმა,—
დაუთესიათ სოია და თეთრი სიმინდი.
ბიჭები ქუხან,—
აუღიათ ტემპი თავითვე.
—სალამი,—ვამბობ.—მეგობრობას აზრი და მკლავი!
მოდით, და ძმურად რომელიმემ თოხიც დამითმეთ
და ვცადოთ, როგორ გავიტანო სიმინდის კვალი.
მეც მითოხნია...
ბრვე ბიჭები იწყებენ ნაღურს,
მივდივართ წინ, და ტყაცუნობენ გმირთა მაჯანი.
დღე არის კარგი.
ორთქლმავალი ეძახის სადგურს,
მზე უელის სამხრეთს, და იწვიან მთები აჭარის.

10

მგონი წისქვილთან,
სარკისფერ დილით,

ნაცნობი შემხვდა და მითხრა: „ბიჭო!
რას ჩააცვიდი იმ ხრიოკ ტფილისს,—
ნუთუ ბავშობის მხარე არ გიჯობს?
ხომ გახსოვს ეზო,
ბუჩქები ღელის
ან რომ უვლიდი რქაწამძვრალ ხარებს!
მოდი დაიდე ნამუსზე ხელი,
ხომ სხვაგვარია ბავშობის მხარე?“

მე შევაჩერე მიდამოს მხერა,
ზაფხულის ცის ქვეშ ყვაოდა იგი.
დამრჩა „სხვაგვარში“ საერთო მზე და
ყდადაკეცილი ბავშობის წიგნი.

II

ჩემო ბავშობის ნატერფალო ეზო-მიდამოვ!
თითქოს მომძულდი,—სამშვიდობოდ გიწერ განაჩენს.
სულ შებერტყილხარ...
გიყურებ და როგორ ვიდარდო,
რომ ობოლივით საზრუნავად დარჩი ღედაჩემს.

გულო ყრმობისავე!
არ მგონია, რომ მთლად მომიკვდი.
თუმცა არც მახსოვს, შენზე ხელი როგორ ავიღე.
ჩვენს მწვანე ოდას კვლავ დაჰყურებს დიდი კოპიტი
და შენებრ ანცი,
ახალგაზრდა სუსტი ალვის ხე.
კოპიტის ჩრდილ ქვეშ
კრუხ-წიწილებს აპურებს ღედა,
ველება ეზოს,
თითქოს იყოს გოგონა ისევ.
ღალატობს ჯანი, მაინც ტვირთის აწვევას ბედავს,
თუნდაც სიმისიენე დაედოს პირზე.
სულ არ აფიქრებს მოხუცებულს შენი დაკარგვა,
არც ის,
რომ გექონდა აკვანივით მჩატე ლოგინი.
— დამივაჟკაცდი!
შემომხედავს და ფიქრს დაქარავს
შვილიშვილის და ულამაზეს რძლის მოლოდინით.
საოცარია ამ ყოფაში ბუნება მისი,
არ ჰყოფნის, ალბათ, გაკვეთილად შრომის ვრცელი გზა;
როცა ერთად ვართ, ჩემს ნათქვამზე თანხმობა იცის,
დავშორდებით და ქორი იპყრობს უმეცრებისა.
სოფლად რომ მთლიან კოლექტივში დარაზმეს ხალხი,

დედისთვის უთქვამთ:

— „ხომ მთავრობას მიეცი ნოლა*.

ახლა სახლ-კარსაც მოგთხოვენ და...“—

დედასაც ამ მზრივ

გაუყილია ერთადერთი ნაცარა ძროხა.

რომ ვეტყვი რამეს,—

უმიზეზოდ მიმართავს ხველას,

არა და ჭორის ჭაობიდან ველარ გავიდა.

შენ ისევ, ჩემო სიკბაბუკე, ვარწმუნოთ ყველა:

მივდივართ წინ და არ დავიწყებთ ნაბიჯს თავიდან!

ეზოში მზეა.

კრუხი ქექავს ნაცრიან ნახშირს,

ქვალდაკრულივით კატა იქვე იცხელებს თედოს.

მე ვმღერი წინსვლას,

კოლექტივებს დაუდგენ მზარში

ჩემი ბავშობის ხეები და ბავშობის ეზო.

გ ი ო რ გ ი კ ა ქ ა ხ ი ძ ე

* საყანე ადგილის სახელწოდებაა.

მაშინ ჩვენს აკვნად შეიკრა კლასი

ირაკლი ავაშიძე

დაბადების დროს,
რადგან ოქროს ხმა
თქვენ არ გქონიათ, ჩვენო განცდებო,
კადნიერების სიტყვით როგორღაც
გვისაბუთებდენ, რომ არ ვარსებობთ.

ჩვენ კი,
რადგანაც გვეწოდა ხორცი,
როცა გვიჩველტდა ცხოვრება ნემსებს,
ფიქრობდით: — ვიშვით ნამდვილ სიცოცხლით,
ვიშვით და ქვეყნად ხმას ვითხოვთ დღესვე.

დავცხეთ,
ავტებით კივილი ქვეყნად,
ვითხოვეთ სმენა, ვითხოვეთ სიტყვაც,
რომ: — დაეიბადეთ და ჟინზე ახლა
ჩვენს არსებობას უარჰყოფს ვიღაც.

მაშინ
ჩვენს აკვნად შეიკრა კლასი,
ამ კლასმა თქვა და ფიცხლადაც გვიმზრო:
— ეს ბავში ჰკივის, მაშასადამე,
ცოცხალია და მის გაზრდას ვითხოვ.

ამ აკვნად გაზრდილს
სხეულს და საქმეს
უმძიმეს ნაკლის უნახეს კვალი,
ჩვენ ბრალად გვედებენ უხეშ სიტლანქეს,
ჩვენ სიმშრალეში გვედება ბრალი.

ტლანქი ვართ მართლა?
ზოგ ადამიანს
მართლა უხეშად ვტოვებთ და ვრისხავთ?
შენ?
შენ რას იტყვი, გულწრფელო მგზავრო
ბრძოლის და კლასის პოეზიისა?

ხომ შეგითვისეთ,
როცა შენს ლექსებს
ჩვენის დღეების ენით აშენებ,
როს მოდი ჩვენთან კულტურის ველზე
და დამკვრელ სიტყვის ხმა მოგვაშველე?

ხომ გიძმეთ მართლა,
ლვიძლივით გიძმეთ,
ხომ სიყვარულით დაგიხვდით, მგზავრო?
მაშ, ტლანქი გვითხრან მარჯვნიდან ისევ,
მათ ბედზე შუბლიც არ გაგვეზაროს,

რადგან
ჩვენ გრძნობა ორგვარად გვესმის,
ორ სიმაღლეზე ვუვლით და ვლესავთ,
გვაქვს სიყვარული უკიდურესი
და სიძულვილიც უკიდურესად.

მშრალი ვართ მართლა?
ცხელო განცდებო,
გღვენით და ნაცვლად ლაყბობას ვიცავთ?
შენ?
შენ რას იტყვი, ჩვენი გამზრდელი,
გმირო ქარხნის და მაღაროისავე?

ღვარძლია მხოლოდ?
გვაქვს ცეცხლის კერა
და ცეცხლით ვმსჯელობთ ხშირად ორთავე?
თქვენს გულში გაპკრავს ჩვენი სიმღერა
და კუნთებს მძიმედ შეატორტმანებს?

ჩვენი ხმა, თურმე,
რომელიც მყისვე
ერუანტელივით თქვენს ტანში ხარობს,
მკედარ სხეულს გულში ბიძგსაც არ მისცემს,
სისხლის მიმოსვლა რომ აუჩქაროს.

მოწინავეს და
სიცოცხლის ხმაა
ჩვენი რაზმი და ზღვად გაშლილია,
კლასს ეუმღერო, რადგან გაგვზარდა მან,
კლასს ეუმღერო, რადგან კლასის შვილი ვართ.

ქართული და მათოღოღობია

ქართული ჟირონდის მწერლობა

ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ ქართულმა მენშევიზმმა ფაქტიური ბლოკი შეკრა ეროვნულდემოკრატების, ფედერალისტების, მემარჯვენე ესერების, სომეხი დაშნაკების, აზერბეიჯანელი მუსავატელების და სხვ. კონტრრევოლუციონურ პარტიებთან, რათა ბრძოლა ეწარმოებიათ, როგორც საბჭოთა რუსეთის, ისე ადგილობრივი ბოლშევიკების და მშრომელი მასების წინააღმდეგ. „ბლოკი ნიშნავდა შეთანხმებას არა მარტო კონტრრევოლუციონურ ბურჟუაზიასა და მემამულეებთან, იგი ამასთანავე მოასწავებდა, ერთის მხრივ, კონტრრევოლუციონური ვაჰხანაღლის და მეორეს მხრივ მენშევიკური პარტიის მეტად მძვინვარე, მეტად შეუბრალებელი დიქტატურის დასაწყისის მთელი ა/კავკასიის მუშებსა და გლეხებზე, ბურჟუაზიისა და მიწისმკლობელთა ინტერესებისათვის. უნდა ითქვას სიმართლე: ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ ქართველმა მენშევიკებმა საკვებით შეითვისეს ბოლშევიკების ყველა მეთოდი თავისი მტრების წინააღმდეგ ბრძოლაში სამოქალაქო ომის დროს, მხოლოდ იმ განსხვავებით, რომ ბოლშევიკები მიმართავდნენ და იყენებდნენ მათ მარტო ბურჟუაზიის და მემამულეთა წინააღმდეგობის გასატეხად, ხოლო მენშევიკები, პირიქით, მუშებისა და გლეხების დასამორჩილებლად. მაგრამ მენშევიკების გაუგონარი პირფერობა, მათი უტიფარი ცინიზმი იმაში მდგომარეობს, რომ მუშათა კლასის მიმართ ეს გამყიდველი პოლიტიკა გამოაცხადეს რუსეთის დიდი რევოლუციის გამარჯვებამ, თავისუფლების, თანასწორობის და მშობის უდიდესი პრინციპების ხსნად ჯერ ა/კავკასიის, შემდეგ კი მხოლოდ პატარა საქართველოს ტერიტორიაზე. და თუ რუსეთში 1917 წლის ოქტომბრიდან ბოლშევიზმმა გაიმარჯვა და დამყარდა პროლეტარიატის დიქტატურა, საქართველოში ცოტა ხნის შემდეგ მენშევიზმმა გაიმარჯვა, რაც არსებითად ბურჟუაზიის დიქტატურის დაწესებას ნიშნავდა“¹. „დამოუკიდებელი“ ლიერების ისტორია ოქტომბრის გადატრიალებიდან იწყება; კოალიციური პოლიტიკის დამარცხებამ, ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული ხელისუფლების ჩამოგდება და რუსეთში საბჭოების გამარჯვებამ ქართველ მენშევიკებში პანიკა, ყოველმხრივი და სრული დაბნეულობის და დაქსაქსულობის მდგომარეობა შექმნა; ქართული სოციალდამცემლობის ბელადები ა. ბლოკის მოხუცი დედაკაცივით ოხრავდნენ:

„Ох, матушка, заступница!
Ох, большевики загонят в гроб!“

¹ იხ. ფილიპე მახარაძე—მენშევიკური პარტიის დიქტატურა საქართველოში“. სახელგამი—1921 წ.

ოქტომბრის გადატრიალებამ უპირველეს ყოვლისა მენშევიკური იდეოლოგიის უბადრუკობა, მისი ფსიქო-მორალური სიბლაგვე გააწიშვლა. ნოე ჟორდანიას, რომელიც მსოფლიო იმპერიალისტური ომის პერიოდში დასრულებულ სოციალ-პატრიოტად და, მაშასადამე, სამოქალაქო ზავის მქადაგებლად გადაიქცა, 1917 წლის მარტში რუსეთის რევოლუციის განვითარებას საზოგადოებრივი კლასების ჰარმონიის გამოვლენად საზღვრავდა: „ახლანდელი რევოლუცია თავისი შინაგანი შინაარსით არაა რომელიმე ერთი კლასის საქმე. პროლეტარიატი და ბურჟუაზია ერთად ხელმძღვანელობენ რევოლუციის საქმეებს“. 1917 წლის რევოლუციის მენშევიკურ შეფასებას რევოლუციონურ სიმართლესთან არაფერი აქვს საერთო, მუშებისა და კაპიტალისტების ინტერესების გაერთიანებისა, შეთანხმებისა, სწრაფვა ბურჟუაზიული პოლიტიკაა, სოციალიზმის გაცემა, დემოკრატიული ილუზია! ნ. ჟორდანიას „კლასიკური“ დებულება „მრეწველობის და მუშათა კლასის ინტერესების თანასწორ ფორმაში გაერთიანება საკმაოდ რთული საქმეა. მაგრამ მაინც მთელი მუშური პოლიტიკა ამ მხრივ უნდა წარემართოს“ — ბურჟუაზიული პარლამენტარიზმის პოზიცია და პრაქტიკა, ლიბერალური თვალთმაქცობისა და პროლეტარიატის სოციალური ინტერესების გათვლენისა, კენ მიმართული.

მართლაც რომ მენშევიკური საქართველო თეთრგვარდიელური „მალინა“ იყო! როგორც ცნობილია, „მალინა“, ქურდების ეარგონით, კონსპირატიული ბინა, სადაც ქურდები, ყაჩაღები და უკუნი ღამის დანარჩენი რაინდები თავიანთი „გმირული“ საქმეების გეგმებს ამზადებენ და დროგამოშვებით ემალებიან კიდევ მართლმსაჯულების დამსჯელ ხელს. ასეთი ბინების მეპატრონეებად ყოველთვის კეთილსახოვანი და ღვთისმოსავი მხეცები არიან, რომელნიც ჯიბჯირების დაწყებამდე პირჯვარს გადაიწერენ; ეს კეთილსახოვანი დარბაისლები „შენახვისათვის“ გადასახადს ღებულობენ. მენშევიკური საქართველო ასეთი კონსპირატიული საბინაო „მალინა“ იყო ... თეთრგვარდიელებისათვის! ასე ემსახურებოდა „დემოკრატიული“ მთავრობა მუშებისა და ღარიბი გლეხების საზოგადოებრივ ინტერესებს! დემოკრატიულ „მალინა“-ში, მსოფლიო იმპერიალიზმის გამეფელები და შინაური პარაზიტები თავიანთი „გმირული“ საქმეების პლანებს ამუშავებდნენ და ანაღებდნენ კიდევ. „მალინამ“ საქართველოს ეკონომიური განადგურება და ზნეობრივი ბანკროტობა განიწვივა. მოსახლეობა ცოცხის თესლს დანატროდა, ორთქლმავლებს კუნძებით ამოძრავებდნენ, „კაბაჩკები“ და შეძავი ქალები ტფილისის ყოფაცხოვრებითი „სტილი“ იყო, დემოკრატია „პალატის“ კოსტუმში იყო გამოკვანწული, შოვინისტური ღირობა და კაცთმოძულეობა ზენიტს აღწევდა. უკეთესია გაბუტულ ყირონდისტებს — „ახალსხიველებს“, მენშევიკური მთავრობის „ოპოზიციას“ (უკეთ — ქირისუფლებს) მოეუსმინოთ:

„... სოციალ-დემოკრატიული პარტია სოციალისტურ სახეს ჰქარავს; უკვე აწედა კლასურ ბრძოლის გზას. სახელმწიფო მართვლობამ შთანთქა პარტია; ის კლდობს დამორჩილს აგრეთვე მუშათა პროფესიონალური მოძრაობა... მუშათა კანონმდებლობა მივიწყებულა... ერთი სიტყვით, წმინდა მუშური და სოციალ-დემოკრატიული ორგანიზაციების დასუსტება ან სრული დაშლა, გლეხკაცობის ღვთის ანაბარად შიტრება, ადმინისტრაციის თვითნებობა როგორც ცენტრში, აგრეთვე

ვალდებულნი ვართ დასაბუთოთ ჩვენი მდგომარეობა

პერიფერიებში, კულტურა-განათლების საქმის მოუწყობლობა, ანარქია, როგორც ეკონომიურ, რსე პოლიტიკურ სფეროში, უპასუხისმგებლობა და უკონტროლობა, — აი რა ახასიათებს დღევანდელ ჩვენს მდგომარეობას¹.

სიმართლეა! მაგრამ ეს ისე არ უნდა იქნას გაგებულნი, თითქოს სოციალ-დემოკრატიის (მენშევიკების) „ოპოზიცია“ დემოკრატიული საკურთხეველის საფუძვლების წინააღმდეგაა ამხედრებული! პირიქით, მოწოდებულია აღნიშნული საფუძვლების შერჩენა-განმტკიცებისათვის, „წითელი საწიშროების“ თავიდან აცდენისათვის. სიმპტომური ან „ოპოზიციის“ ერთი მთავარი დებულება: „ჩვენი სიტყვა და საქმე მუშათა პარტიას დაუბრუნებს იმ ელემენტებს, რომელნიც მართველობის ყოველსავე ნაკლს პარტიას აწერენ და, მთავრობით უკმაყოფილონი, ს. - დემოკრატიაზე გულს იცრუებენ და ბოლშევიკურ ბანაკში ვარდებიან“. ამგვარად, დემოკრატიული ხელისუფლების ზოგიერთი გაბუტული ძმის „პლატფორმით“ გამოსვლა მხოლოდ „მემარცხენე“ ფრაზეოლოგიაში გამოხვეული „თვითრიტორიკა“, მუშებში ბოლშევიკური მოძრაობის მინელების მიზნით მოხდენილად გათამაშებული ერთაქტიანი მელოდრამაა!

ეს ის წელი იყო, როცა ცნობილი სოციალ-პროვოკატორი და ფილისტერი კარლ კაუცი დაღადა, რომ — „ბოლშევიზმი ბლანკიზმის განხორციელების ვებერთელა ცდას წარმოადგენს... ლენინი... კომუნისმის ლიუდენდორფი და ჰინდენბურგია... ვერ შესძლეს სოციალისტური წესწყობილების უცივი, უდისციპლინო მასებისათვის თავზე მოხვევა... ქვეყანა ბარბაროსბაში ჩავარდა“ და „ქართული მეთოდი“ აღმოაჩინა — ბურჟუაზიის დიქტატურის, ბურჟუაზიული დემოკრატიზმის, კაცთმოძულეობის, კლასთა თანამშრომლობის და მუშათა მოძრაობის დაქსაქსის და ტერორის გზა. კაუცი ურჩევდა ქართველ კოლეგებს უპირველეს ყოვლისა უცხო კაპიტალისათვის მიემართათ: „თუ შესძლეთ ერთსა და იმავე დროს პროლეტარიატის ინტერესების დაცვა და ინდუსტრიისათვის საჭირო ახალი კაპიტალის შემატება, — მაშინ თქვენი სრულიად განსაკუთრებულ საქმეს შეასრულებთ, მაშინ თქვენი მეთოდი სამაგალითო უნდა გახდეს აღმოსავლეთ ევროპისა და მთელი აღმოსავლეთისათვის, რამდენად ეს უკანასკნელი შეპყრობილია რევოლუციონური მისწრაფებით“². იმპერიალიზმის და კოლონიალური პოლიტიკის აგენტი კარლ კაუცი ურჩევდა ქართულ ჟირონდას საქართველოში უცხო კაპიტალისათვის გასაქანი მიეცა და ამით ნაწილობრივ მაინც შეეფერხებინა აღმოსავლეთში გაშლილი ეროვნულ-რევოლუციონური მოძრაობა. საქართველოს მენშევიკები, რომელნიც ბ-ნ კაუცის ბრმა თაყვანისმცემლები და მსახურები იყვნენ, უსიტყვოდ ანადღებდნენ კაუციების იმპერიალისტურ და კოლონიალურ პოლიტიკას და ქვეყანა გადააქციეს კოლონიად, ყოველი ჯურის საეკულისანტისა და ავანტურისტის ბუნებად და მუშებისა და ლარები გლეხების საპყრობილედ. მართალია, ე. წ. „დიდმა სახელმწიფოებმა“ 1921 წლის 27 იანვარს („14 იანვარი ძველი სტილ. მოციქულთა სწორის, წმ. ნინოს დღე — ეროვნული უკმი ქრისტიანულ საქართველოსა“) იც-

¹ იხ. „პლატფორმა და მასალები პარტიული პროგრამისათვის“, „ახალი სპივი“-ს გამოცემა, ტფილისი.
² იხ. კ. კაუცი: „სოციალიზმის პრობლემები და პერსპექტივები საქართველოში“. ტფილისი — 1920 წ.

ნეს საქართველოს „დამოუკიდებლობა“ იურიდიულად, მაგრამ საქართველო ფაქტიურად მხოლოდ კოლონია იყო და გეოგრაფიული ცნება.

ამუშავდა ე. წ. „დამფუძნებელი კრების საპროპაგანდო კომისია“, რომელიც მოსახლეობას „დემოკრატიულ“, საბაზრო მაკულატურას აწვდიდა... შარლათანური ხასიათის ბროშურებს, რამაც პროვოკაციით და პოლიტიკური მრუშობით ეშმაკის და თავუნას „იუმორისტულ ონანიზმს“ გადააქარბა; თემატიკური ხაზი: დემოკრატიული მართვა-გამგეობა და როგორ ცხოვრობენ კომუნისტურ რუსეთში. საქართველოში სოციალიზმი უსისხლოდ დამყარდა, როდესაც რუსეთი ანარქიამ და ტილმა შთანთქა, რუსეთში მანქანათმშენებლობა ტილგების საკლავი, კუსტარული ხელსაწყოების — მასიურმა წარმოებამ შესცვალა და სხვა ანალოგიური „ფანტასტიური“ და ობივატელური ზღაპრები ქართული ეირონდის ათას ერთი ღამიდან!

მიუხედავად იმისა, რომ „დემოკრატიული“ ოლიგარქია აცხადებდა, — საქართველო საერთაშორისო ომიანობაში მუდმივი ნეიტრალური სახელმწიფოა, მიუხედავად იმისა, რომ „თეთრი გიორგი“-ს (სახელმწიფოებრივი ღერბი) და სამეფროვანი ჩერების (ეროვნული დროშა) სახელმწიფოს მოსყიდული წარმომადგენლები ფვალთმაქცობდენ მოსახლეგრე და მოძმე ხალხებთან ნეიტრალურ დამოკიდებულებაში ვიქნებიოთ, დენიკინებთან პოლიტიკურ მრუშობას ეწეოდენ და „დემოკრატიული“ მთავრობის პუბლიცისტ-ბუკინისტები, ღარიბი გლეხობის მასიურ აჯანყებათა გამო წერდენ, რომ „ჩვენებურმა ბოლშევიკებმა შინ გაგვიმართეს აჯანყება... შინაური მტრები სხედასხვა კუთხეში აჯანყებას გვიწყობენ“ და სხ. მოგვყავს ერთ-ერთი ნიმუში დემავოგიური საბაზრო ლიტერატურიდან. ლიბერალიზმის ჰანბალგების აზროვნების, ლიტერატურული სტილის და ეთიკის საგნობრივი თვალსაჩინოებისათვის:

„რუსეთის ხალხი მოუშხადებელი შეხვდა რევოლუციას და თავისუფლება დიდ საფრთხეში ჩავარდა. მას ძირი გამოუთხარეს უპასუხისმგებლო პირებმა, რომელნიც თავის თავს „ბალშევიკებს“ უწოდებენ და მათ ბანი მისცეს ძველი მთავრობის აგენტებმა. პირველი აშკარად, ხოლო მეორენი ფარულად ხელს უწყობდენ ახალი წესწყობილების დანგრევას და მიადწიეს კიდევ მიხანს. მათის მეოხებით რუსეთი დაიშალა და მთლად განადგურდა. ყალბი ავიტაციის წყალობით ჯარმა ფრონტზე უტყრივ იარაღი დაჰყარა და შეიარაღებულმა ბრტომ შინ სამოქალაქო ომი გააჩალა, რუსეთი დღესაც დანტრეულია ბოლშევიკების მიერ და ძალლი პატრონს ვერ იცნობს... გერმანია არ ჩარეულა ჩვენ შინაურ საქმეებში და ბოლომდე კეთილშობილურად შეასრულა მან თავისი დაპირება, გერმანიამ იხსნა ჩვენი ხალხი ფიზიკური განადგურებისაგან და ეს უტყუარი ამბავი გადაეცა ჩვენს შვილიშვილებს“ და სხვ.

დემოკრატიული რესპუბლიკა რომ „კაპიტალიზმის საუკეთესო პოლიტიკური სამოსელია“, ეს ექვს გარეშეა; ამ ლენინური, მარქსისტული დებულების წინააღმდეგ ილაშქრებენ მსოფლიო მენშევიზმის თეორიის წარმომადგენლები და აბა როგორ ჩამორჩებოდენ მათ ქართველი სოციალ-გამცემლები! ჟურნ. „შვიდი მნათობი“-ს მეორე ნომერში (1919 წ.) მოთავსებულია ვინმე სოციალ-მეშჩანინის—ი. ჩ-ის „რეცენზია“ ნ. ლენინის ცნობილ თეორიულ წიგნზე, „სახელმწიფო და რევოლუცია“-ს ქართულ გამოცემაზე. თუ რამდენად სერიოზულია

ვალერიან ლუარსაბაძე — ქართული ეპოქის მწერლობა

ი. ჩ-ის რეცენზია, ამას შემდეგი ამონაწერი არკვევს: „...მაშ რით მეფობენ ბოლშევიკებიო? მეც ვკითხავ: რით მეფობდა რუსეთის კამარილია და თვითმპყრობელობა, როცა მას ასეთი ბატონობის ნიადაგი დიდი ხანია გამოცლილი ჰქონდა. მხოლოდ მუშუტითა და ხიშტით შეიარაღებულმა გახრწნილმა ჯარმა ოქტომბრის დღეებში დასცა დროებითი მთავრობა. დღეს ეს ჯარი თვით შემუსრულია „შეიარაღებული პირების განსაკუთრებული რაზმებით“ (ჩინელები და ლატიშები)... მოქალაქობრივი ომის დასრულება იქნება დასაწყისი ბოლშევიზმის დაცემისა“. აი ამას ჰქვია მენშევიკურ ენაზე თეორიული ნაწარმოების კრიტიკული შეფასება! მთელი მენშევიკური მეცნიერული, პოლიტიკური, საზოგადოებრივი და ლიტერატურული კრიტიკული აზროვნება ასეთ „მეცნიერულ“ სიმაღლეზე იდგა, მეცნიერული მეტრის მაგივრად შეიარაღებული იყო ბუკინისტის ერუდიციით და „ეშმაკის მათრახი“-ს „სერიოზულობით“ და „პატიოსნებით“. რევოლუციონური მარქსიზმისადმი ზოოლოგიური სიძულვილი პრინციპის სიმაღლეზე იყო აყვანილი.

1883 წელს, 17 მარტს ფრ. ენგელსმა კარლ მარქსის საფლავზე წარმოთქმულ ისტორიულ სიტყაში ხაზი გაუსვა იმ რევოლუციონურ მნიშვნელობას, რაც მარქსიზმს ახასიათებს ადამიანთა საზოგადოების განვითარების კანონების აღმოჩენაში; ენგელსმა განაცხადა, რომ მარქსმა ისტორიის განვითარების რკინის კანონი აღმოაჩინა — ის უბრალო, ხოლო დღევანდლამდე იდეოლოგიური ფარდულებით დაჩრდილული ფაქტი, რომ საზოგადოებრივი ადამიანები, ვიდრე პოლიტიკას, მეცნიერებას, ხელოვნებას და სხვას ხელს მოჰკიდებენ, ჰამა-სმას და ბინას საჭიროებენ. ამგვარად, არსებობის ნივთიერ საშუალებათა წარმოება და შეფარდებით ხალხის ან ეპოქის ეკონომიური განვითარების ხარისხი ჰქმნის საფუძველს, საიდანაც გამოყვანილ და, მაშასადამე, ახსნილ უნდა იქნას სახელმწიფოებრივი ინსტიტუტები, სამართალი, ხელოვნება და ადამიანთა რელიგიური წარმოდგენაც კი. როგორც ცნობილია, საზოგადოების ეკონომიური საძირკველი იდეოლოგიურ ზედნაშენებს საზღვრავს; იდეოლოგიური ზედნაშენები ადამიანის შეგნების, შეხედულებათა და გრძნობების, გარკვეულ წყობას წარმოადგენს. მარქსიზმის ვულგარიზაცია იქნება, თუ ერთ მთავარ მომენტსაც არ გავუსვამთ ხაზს: ეკონომიკა, ე. ი. მწარმოებელი ძალები და მასზე დაწყობილი საწარმოო ურთიერთობანი, მაგ, მხატვრულ მწერლობაზე, როგორც უშუალოდ, ისე ზედნაშენების საშუალებით მოქმედებს.

ვისაც სურს სათანადოდ ემსახუროს პროლეტარული რევოლუციის ეპოქას, ის მარქსისტული ფილოსოფიით უნდა იყოს შეიარაღებული, რასაც „წმინდა“ ფილოსოფიის იმპოტენტები მხოლოდ ეპირიულ მეცნიერებად საზღვრავენ. თუ ფილოსოფიას ვავიგებთ, როგორც „მეცნიერებათა მეცნიერებას“ (გიპერ-ფილოსოფია), რომელიც თავს ატებს სქოლასტიურ კიამკვდარობას, „სადა დასაწყისი იმ დასასრულის, რითაც დასაწყისი თავდება“, ასეთ ტალმუდისტკას, რასაკვირველია, მარქსისტულ ფილოსოფიასთან არაფერი აქვს საერთო. ამიტომ წერს ენგელსი „ანტი-დიურიგ“-ში, რომ დიალექტიური მატერიალიზმი აღარაა ფილოსოფია, უბრალო მსოფლმხედველობაა, რომელიც თავის თავს არა განსაკუთრებულ „მეცნიერებათა მეცნიერებაში“ ამართლებს და ამგლ-

ენებს, არამედ თვით მეცნიერებებში; ამავე გაგებით ამზობდა ფეიერბახი, რომ მისი ფილოსოფია ყოველგვარი ფილოსოფიის უქონლობაში მდგომარეობს. ან. ლაბრიოლა თავის წიგნში: „ისტორიული მატერიალიზმი და ფილოსოფია“ განმარტავს, რომ ჩვენ შევედით ადამიანის და ნივთების რეალურ ურთიერთობათა ფილოსოფიის სფეროში, ისტორიული მატერიალიზმი ანაპირებს იდეალიზმს, რომლის მიხედვით ემპირიულად არსებული მსოფლიო მხოლოდ ამა თუ იმ იდეის გამოკრთობაა, მისი შედეგია.

როგორი იყო თეორიული აზროვნება, მეთოდოლოგიური ფრონტი მენშევიკურ საქართველოში? უმთავრესად იდეალისტური და ეკლექტიური, ობიექტურად პროლეტარიატის დიქტატურის საფუძვლების წინააღმდეგ მიმართული. უნდა აღინიშნოს, რომ გარკვეული მიზეზების [„ხარკი“ თანადროულობას და მხვ.] გამო ზოგიერთი მემარჯვენე მოაზროვნე—პროფ. შ. ნუცუბიძე და სხვ. მატერიალისტურ დიალექტიკას ეთამაშება და შედეგად მხოლოდ „ეკლექტიურ შექამადს“ ლეზულობს. ჯერ კიდევ 1873 წელს კ. მარქსი „კაპიტალი“-ს მეორე გამოცემის ბოლოსიტყვაობაში წერდა: „თავისი მისტიფიციური ფორმით დიალექტიკა მოღდა გადაიქცა გერმანიაში, რადგანაც იგი თითქოს საშუალებას იძლეოდა არსებული წესწყობილების მისაჩქმალავად. თავისი რაციონალური სახით იგი ბრახსა ჰგერის და შიშის ხარსა სცემს ბურჟუაზიას და მის დოქტრინერიდოლოგებს, რადგანაც არსებული პოზიტიური გაგება იმავე დროს შეიცავს მისი ნეგარაციისა (ურაყოფისა) და მისი აუცილებელი მოსპობის გაგებას, ყოველ შექმნილ ფორმას მოძრაობაში განიხილავს, ე. ი. მისი წარმავლობის მხრივ, არავის წინაშე ქედს არ იხრის და არსებითად კრიტიკული და რევოლუციონური“.

მისტიურ გარსში ახვევდენ ეს პროფესორული „ფილოსოფოსები“ მატერიალისტურ დიალექტიკას და იდეოლოგიურ მავნებლობას ეწეოდენ. გაბატონებული იყენენ ს. დევდარიანის სტილის „მარქსისტები“, რომელთაც მატერიალისტური დიალექტიკის კრიტიკული და რევოლუციონური თვისება ბურჟუაზიულ-დემოკრატიულ ევოლუციონიზმზე გადაახურდავეს. გვახსენდება ლენინის ერთ-ერთი წერილი მაქსიმ გორკისადმი, სადაც კონკრეტულად მოხაზულია, რომ: „ყველა მეშჩანური მიმდინარეობა სოციალ-დემოკრატიაში ებრძვის ფილოსოფიურ მატერიალიზმს და იწვევს კანტისკენ, ნეოკანტიანიზმისკენ და კრიტიკული ფილოსოფიისაკენ. არა, ის ფილოსოფია, რომელიც ენგელსმა „ანტი-დიურინგ“-ში დაამკვიდრა, მეშჩანობას კარებთანაც არ მიუშვებს“. მიუხედავად იმისა, რომ „დემოკრატიული“ საქართველოს „ფილოსოფიური“ აზრი „ნეიტრალური“ იყო, წარმოებდა ფილოსოფიის მაქსიმალური პოლიტიზაცია ანტიპროლეტარული ხაზით; მარქსიზმის მენშევიკური ფალსიფიკაცია მოდა იყო.

მოაზროვნე საზოგადოებრივი ადამიანის დამშლელი ეკლექტიზმია, ე. ი. მწყობრი მსოფლმხედველობის უქონლობა, ერთი ძირითადი პრინციპის მკაცრად და თანამიმდევრად გამოუყენებლობა. მართალია, მაგ. მოქ. გერონტი ქიქოძე ნაციონალ-დემოკრატიული მოაზროვნეა, მაგრამ არ გააჩნია მკაცრი და თანამიმდევრად მწყობრი მსოფლმხედველობა. გ. ქიქოძე რევოლუციამდე შედარებით პროგრესული მოაზროვნე იყო, დღევანდელ პირობებში — ობიექტურად „რაინდული“ ყოფის და ურთიერთობათა იდეოლოგია. უსათუოდ მცდარია ის თვალსაზრისი, თითქოს გ. ქიქოძე ქართული ჟირონდის პოლიტიკური

ვახტანგ ლუარსაძის ქართული ეპოქის მწერლობა

და ზნეობრივი გახრწნის უკანასკნელ წელს „ბოლშევიკურად“ იყო განწყობილი; ამასი თვალსაჩინოდ დარწმუნდებით, თუ გაეცნობით 1920 წელს გამოცემულ გ. ქიქოძის პუბლიცისტურ წერილებს („პოლიტიკური წერილები“), რაც ერთსა და იმავე დროს „რადიკალურად“¹ და რეაქციონურად განწყობილი წერილი ბურჟუას პოლიტიკური ისტერიზმის გამომჟღავნებას წარმოადგენს.

„პოლიტიკური წერილები“-ს ავტორს პროლეტარული რევოლუციების ეპოქაში საჭიროდ მხოლოდ „წინააზიელი ერების სოლიდარობა“ მიაჩნია და სჯერა, რომ „საქართველოს აღორძინება და იწყება ან წინააზიასთან ერთად, ან სულ არ დაიწყება... როგორც არ უნდა იყოს ბურჟუაზიული დასავლეთის ბედი, ჩვენ გვწამს, რომ საქართველო და მისი მეზობლები შეინარჩუნებენ ადამიანობის უმაღლეს იდეალებს, და ენტუზიაზმით გამსჭვალული შრომა ხელახლა გააცოცხლებს მიძინებულ კულტურას, რომელიც მონგოლების შემოსევამდე ჰყვავდა დამასკსა, ბაღდადსა, სამარყანდსა და ტფილისში“². ამის მტკიცება ნიშნავს დაიჯერო, რომ იაპონელი ქალები მამაკაცებს მხოლოდ კინოსეანების დროს ეძლევიან. „დემოკრატიული“ სალაცოს გერონტის კუთხობრივობის და რასის თეორიას არაფერი აქვს საერთო მარქსისტულ სოციოლოგიასთან, პირწავარდნილი დეკადენტიზმი! „მიძინებული კულტურის“ ფილოსოფია აღმოცენდა საქართველოში პომპადურების დიქტატურის დროს და საბჭოთა პირობებშიც არაა მთლიანად დაძლეული; „არიფიონი“ და „არიფიონული“ განწყობილებები ამის საუკეთესო არგუმენტაციაა.

„დამფუძნებელი კრებიდან საბჭოთა რესპუბლიკისაკენ— აი რა უნდა იყოს დღევანდელი დღის ლოზუნგი“—ასე წერდა მოქ. გერონტი ქიქოძე 1920 წელს. რა მოხდა? ნუთუ სახელმწიფოებრივი მართვა-გამგეობის საბჭოთა სისტემის მომხრეა ქიქოძე და პარქტიკოსი? ზოგიერთმა გულღებრყვილო პუბლიცისტმა ქიქოძის ლოზუნგში „ბოლშევიზმი“ აღმოაჩინა. რატომ? გ. ქიქოძის გაგებით, ქართველი ერი ამ სიტყვის „ვერობული“ (? ვ. ლ.) მნიშვნელობით კლასიურ საზოგადოებას არ წარმოადგენს, ქართველი ერის სოციალური შენობა ბურჟუაზიული საზოგადოებისას არა ჰგავს; ამიტომ მას სწორედ ის რესპუბლიკა „შეეფერება“, რომელსაც „საბჭოთა რესპუბლიკა ჰქვია; პარლამენტა-

¹ მაშინ, როდესაც „დემოკრატიული მთავრობის“ პუბლიცისტკას და „მბატრულ“ მწერლობას „ეშმაკის მათრახი“-ს სტილი ახასიათებდა, გ. ქიქოძე წერდა: „უღირსი ქვევა იქნებოდა ლენინის საფრთხობელოდ გადაქცევა... ბურჟუაზიული ვერობა დეკადანსის გზაზე დგას... თანამედროვე პარიზი აღარ არის რევოლუციის მგეა; ის ნამდვილი ბაბილონია, სადაც გაყიდული ქალები, ბირჟის მაკლერები და დეკადენტი მწერლები სინდისისა და სხეულის სპექტულიაციას ეწევიან... დასავლეთ ვერობის მშვიდობიანობა ძლიერ წააგავს მინივლებული კრატერის მშვიდობიანობას“. ამ „რადიკალურ“ განწყობილებებთან დროებითი თამაში გამოწვეული იყო, ჯერ ერთი, ბოლშევიზმის „იდებური და ტერიტორიული“ გაფართოებით და, მეორეს მხრივ, „დემოკრატიული“ რეჟიმის პოლიტიკურ-ეკონომიური ბანკროტობით და მისი სოციალური უვარგისობის ნაწილობრივი შეგნებით.

² 1920 წელსივე ვალ. გაფრინდაშვილი წერდა: „თანდათან უნდა დავიბრუნოთ წარსული, როგორც პომპეა და გერკულანუმი. გურამიშვილი არის საუფუბრი იმისათვის, რომ შევიდეთ რუსთაველის სასახლეში და უკანასკნელად დავბრმავდეთ მისი ლალებით და ზურმუხტებით“.

რისში ჩვენთვის გამოუსადეგარია, ვინაიდან ის კლასების თანამშრომლობის პრინციპზეა აგებული. აი სადაა ძალის თავი დამარხული! საბჭოთა კონსტიტუცია და მართვა-გამგეობის სისტემა,—წერდა გ. ქიქოძე—მხოლოდ საზოგადოებრივ — კლასიურად განუფითარებელ სახელმწიფოებს შეეფარდება, სადაც არ არსებობს საზოგადოების კლასიური დიფერენციაცია და სხვ. და იძლევა საბჭოებს... უკომუნისტებოდ. ამას წერდა „გერონტი“ იმ დროს, როდესაც ქართველი ერი კლასიურად მკაცრად იყო დანაწილებული, როცა მთელი საქართველო გლეხურ აჯანყებათა რკალში იყო გახვეული, ამას წერდა ქიქოძე იმ წელს, როცა „ქართული არკადიას“ კაზმატები რევოლუციონური მუშებით იყო გამოკედილი; „დემოკრატიული“ საქართველოს მთელი ისტორია კლასთა გამძაფრებული ბრძოლის ისტორიაა.

დემოკრატიული საქართველოს „ლიტერატურის“ „კლასიკური“ პერიოდი ვ. ჯუღელის „მძიმე ჯვარი“ და აკ. პაპავას „სოლილ-დორი“—არის. ეს იყო, ერთის მხრივ, მუშათა და მშრომელ გლეხთა რევოლუციონური მოძრაობის ტალღების აგორების და მეორეს მხრივ... დეკადანსის წლები; სახალხო მეურნეობა—განადგურებული, სპეულაცია, „კაბაჩოკები“. საერთო ნგრევამ და კატასტროფამ შესატყვისი „სულიერი კულტურა“ წარმოშვა, მცირერიცხოვანი კომუნისტი მწერლების მოწოდების ხმები მიმდინარე პროლეტარული ლიტერატურული მშენებლობის დასაწყისია. ასეთი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური სიტუაციის დროს გამოდის პატივეცემული პუბლიცისტი და უტიფრად აცხადებს: „ქართველი ერი კლასიურ საზოგადოებას არ წარმოადგენს“. ცხადია საზოგადოებრივი მდგომარეობის ასეთი სოციოლოგიური „ანალიზის“ მეცნიერული ღირებულება და კლასიური ბუნება!

ყველასათვის თვალსაჩინო გახდა 1920 წელს „ბოლშევიზმის იდეური და ტერიტორიალური გაფართოება“ (გ. ქიქოძე). პოლიტიკურად აუცილებელი შეიქნა პროლეტარული რევოლუციისადმი დამოკიდებულების განსაზღვრა; ნაირნაირი მოსაზრება გამოითქვა, მრავალი თვალსაზრისი [„აღმოსავლეთის ფანატიკოსებს, დასავლეთის იმპერიალისტები სჯობია“ და სხვ.], ერთი მათგანი გ. ქიქოძეს ეკუთვნის: „ჩვენ, როგორც პატარა, ჩაგრულმა ერმა, განსაკუთრებული მადლობით უნდა მოვიხსენიოთ რუსეთის დიდი რევოლუცია. ამ რევოლუციამ მოგვანიჭა თავისუფლება, რომელიც ერთი საუკუნის წინად დაეკარგეთ, და ეროვნული მთლიანობა, რომელიც არ გვქონია მეთოთხმეტე საუკუნის შემდეგ. იმპერიალისტურმა სახელმწიფოებმა მხოლოდ მის შემდეგ გვიცნეს, როცა წითელმა არმიამ ტავანროვი და როსტოვი აიღო... და დარწმუნებული უნდა ვიყოთ, რომ სამაჰმადიანო ნაწილსაც იმავე წითელი არმიის წინსვლა დაგვიბრუნებს“. სრული სიმართლეა! მაგრამ როგორ აშუქებს ამ მოვლენათა სვლას მოქ. გ. ქიქოძე? მისი პოზიცია რატომღაც ნიკოლო მიწიშვილის პოზიციას გვაგონებს— „ჩვენ ვიყავით ოპოზიცია მთავრობის (მენშევიკური მთავრობის—გ. ლ.) და პოზიცია საქართველოთი“, ე.წ. ზღვიდან ზღვამდე და ნაციონალ-დემოკრატიული საქართველოს პოზიცია. ქართული პოლიტიკური და ლიტერატურული აზროვნება ერთის მხრივ დასავლეთის იმპერიალიზმზე ორიენტაციის, მეორეს მხრივ „ზღვიდან ზღვამდე“ საქართველოსათვის ბრძოლის ხაზით მიიმართებოდა, კომუნისტური აზროვნება, ბოლშევიკური საზოგადოებრივი აზრი კი დენილი იყო. საქართველოს მუშების თავებში რევოლუცია

მოხდა, რუსეთის მოძმე პროლეტარიატის და ლარები გლახობის ბრძოლა სამოქალაქო ომის ფრონტებზე ახალისებდა და კლასიური ბრძოლის ენტუზიაზმით ავისებდა მათ გულებს.

პროლეტარული რევოლუცია არსებულ ქონებრივ ურთიერთობასთან კავშირის რადიკალური გაწყვეტაა და რა გასაკვირია, რომ ის ტრადიციულ იდეებთან კავშირის რადიკალურად წყვეტს. ქართველმა მუშამ და ლარებმა გლახმა კავშირი გაწყვეტა „ტრადიციულ იდეებთან“ და, დემოკრატიული ფილისტელების სამწუხაროდ, კომუნისტურად ამუშავდა მათი აზროვნების აპარატი. ე. წ. „სიტყვის თავისუფლება“ დემოკრატიულ სამოთხეში „ლამაზი“ ილუზია იყო ამ უფლებით სარგებლობდენ მხოლოდ სპეკულიანტები, მემამულეები, სამღვდლოება, თეთრგვარდიელები; კომუნისტური სიმართლე აკრძალული იყო დემოკრატიული კამაროლის „უდემოკრატესი“ ტერორით. სასაცილოა, როცა დემოკრატიული ბალაგანის ნაშთები საბჭოთა პირობებში იბრძვიან „სიტყვის თავისუფლებისათვის“, ყოფილი ადამიანების და მუშათა კლასის კლასიური მტრების ინტერესების დასაცავად.

ღვგალური მენშევიზმის ტიპური წარმომადგენლის ს. დევდარიანის პოლიტიკური პლატფორმა და მეთოდოლოგიური პოზიციები სათანადოდაა გამოჭერილი: ს. დევდარიანი იცავს კონდრატეეშინას, მენშევიკურად აფასებს საბჭოთა კავშირის დღევანდელ საერთაშორისო და საშინაო მდგომარეობას და მოითხოვს ე. წ. სიტყვის თავისუფლებას და კლასიურ ზავს. ს. დევდარიანისაა სტერეოტიპული ფრაზა: „ამბობენ, არის მწერლობა ერთი კლასის და მეორე კლასის“... და თავშეკავებული მოითხოვს შეხედულებათა სხვადასხვა თავისებურების დაშვების შესაძლებლობას. უკვე გარკვეულია ამ ლიბერალური დებულების საზოგადოებრივ-კლასიური ბუნება და მიმართება, ცნობილია ლენინის ირონიული დამოკიდებულება ამ „უპარტიო“ რეაქციონური ლოზუნგისადმი. მოცემულ შემთხვევაში სიტყვა ეძლევა მაქსიმ გორკის:

„ჩვენი სახელმწიფო—წერს გორკი,—იცავს პიროვნების სრულ ფართო თავისუფლებას იმ იდეებისაგან, რომელნიც მრავალი საუკუნის მანძილზე აწილებდნენ და ზღუდავდნენ მის განვითარებას. იგი იბრძვის პიროვნების წინააღმდეგ, მაშინ, როცა ეს პიროვნება იმ იდეების მატარებელია და შედაგებელი, რომლებიც ზღუდავენ თვით მისი ინტელექტუალური ძალის თავისუფალ განვითარებას. ეს სწორედ ის იდეებია, რომელთაც გყრდნობა კაპიტალისტების ხელისუფლება: კლასის, რასის, ნაციის და რელიგიის. საბჭოთა კავშირის მუშათა კლასმა მისი პარტიის სახით ეს იდეები მაგნე იდეებად აღიარა და სცნო, რომ ისინი ამაზინჯებენ ადამიანს და ეწინააღმდეგებიან მშრომელ მასს. მან უარყო ეს იდეები და აკრძალა მათი პროპაგანდა. ეს საფუძვლით სწორია. სასაცილო და უაზრო დონკიხოტობა იქნებოდა მუშებისა და გლეხების სახელმწიფოში იმ იდეების პროპაგანდა, რომლებიც ვადაჭრით ეწინააღმდეგებიან მუშებს და გლეხებს, იმ იდეების, რომლებიც ცდილობენ დაუმტკიცონ მშრომელ ხალხს მისი მონაბის კანონიერება და აუცილებლობა“.

რა უბრალო და ამავე დროს რევოლუციონური სიმართლის გამომხატველი სტრიქონებია! კომენტარიები ზედმეტია, თუმცა ზოგიერთისათვის რევოლუციონური, კლასიური სიმართლე ისაა, რაც ბრმისათვის სანთელი! არა, იქნება ვცდებით, და იმაში ვედავებით მოქ. დევდარიანს, რაშიც ის მართალია? დევდარიანი მორიდებით ლულულულებს: „ნუ მომაწერთ ლიბერალიზმს კლასიური მტრებისადმი, რასაკვირველია, შეუძლებელია მათ იდეურ მიმდინარეობათა

გადმარბიან დუარსამიტე—ქართული კორინდის მწერლობა

ლევალიზაცია, მაგრამ შეიძლება დაშვებულ იქნას შეხედულებათა (რომელნიც ერთსა და იმავე საქმეს ემსახურება) სხვადასხვა თავისებურება“. ესაა შეუერთების შეერთების ეკლექტიური თვალსაზრისი, ესაა მორიდებული ხმა იმ ობიექტებისა, რომელიც მაღალი და გაშლილი ბოლშევიკური ტემპების გამო ბნელ კუნძულებსა და სოროებში არის შემძვრალი; ჩვენი ამოცანაა მათი ამ კუნძულებიდან ამოყრა. ს. დედუაჩიანი მათი იდეოლოგია, რომელნიც კლასიურ ზავს მოითხოვენ და კლასთა თანამშრომლობას. დაპტკიცება? დედუაჩიანი უკმაყოფილოა ლენინური პარტიის კლასიური პოლიტიკით, მაგ. კადრების მომზადების საკითხშიც; მისი სიტყვებია: „ახალგაზრდობის უპარტიო ელემენტებს ნდობით არ ეკიდებიან...“; ჩვენს „მარქსისტ“ ობიექტურად მხედველობაში ჰყავს უპარტიო ახალგაზრდობის ის პატარა ნაწილი, რომელიც თავისი სოციალ-კლასიური წარმოშობით და მდგომარეობით შეუძლებელია მიღებულ იქნას უმაღლეს სასწავლებელში.

სწორედ შეხედულებათა სხვადასხვა თავისებურების დაშვებით გზას გაიკვლევს ჩვენი ფაქტიურ ყოველდღიურობაში ის „მაგნე იდეები“, რომელიც ცდილობს დაუმტკიცოს მუშას და მშრომელ გლეხს „მისი მონობის კანონიერება და აუცილებლობა“; სასაცილო იქნებოდა შეხედულებათა სხვადასხვა თავისებურების დაშვება.

„დემოკრატიულ“ საქართველოში სამოქალაქო ომი „ყველაზე უფრო არასასურველ და მახინჯ, ნაციონალური ბრძოლის ხასიათს ღებულობდა“ (ფ. მახარაძე). ქართველი მწერლების უდიდესი ნაწილიც თავისი მხატვრული სიტყვით ნაციონალური ბრძოლის გაშლას მონდომებით ემსახურებოდა.

სამართლიანად წერდა მოქ. პ. გელეიშვილი, რომ „ქართული აზროვნება, სამწუხაროდ, ჯერ კიდევ ვერ გასცილებია იმ მთიული გლეხის აზროვნებას, რომელიც ყოველივე ისტორიულ ნაშთს თამარ მეფეს აწერს. ერთხელ რაჭაში მოგზაურობის დროს ერთ წყაროსთან დავისვენე. —ეს წყარო ვის გაუკეთებია! — შევეკითხე გლეხს. — თამარ მეფეს აუშენებიაო, — იყო პასუხი. მაგრამ როგორი იყო ჩემი ვაკვირება, როცა ის ქლიავიც, რომელიც გლეხმა შემომთავაზა, თამარ მეფის მიერ გადაგდებული თესლის ნაყოფი გამოდგა. — სულმნათ თამარ მეფეს აქ გზად გაუვლია, როცა ამ წყაროსთან დაბრძანებულა დასასვენებლად, ქლიავი მიურთმევია; კურკა იქვე გადაუგდია, ამოსულა და დღესაც ხარობს.“¹ ცრუმორწმუნე მთიული გლეხი გადაკეთდა, მას ველარ მოატყუებთ ეროვნული ილუზიებით, ის უკვე საზოგადოებრივი ადამიანია, რომელმაც აჯანყების დროსა ამართა მენშევიკური ტირანის წინააღმდეგ, ქართული ნაციონალისტური აზროვნება კი ვერ გასცილებია მთიულისა და თამარ მეფის მიერ გადაგდებული ქლიავის კურკის ეროვნულ „ფილოსოფიას“.

მე-XX საუკუნის პირველ ათიან წლებში ქართული ნაციონალისტური აზროვნება და პრესა აბსოლუტურად ვერ ითმინდა კრიტიკულ დამოკიდებულებას კულტურული მემკვიდრეობისა და ეროვნული კერპებისადმი. მაგ., როცა „მესამედასელები“ შეეცადნენ ილია ჭავჭავაძის მხატვრული და პუბლიცისტური

¹ პ. გელეიშვილი „ი. ჭავჭავაძე, როგორც პოეტი და პუბლიცისტი“, გვ. 30, 1914 წ.

ილია ჭავჭავაძის შრომები

პრაქტიკის შესატყვისი სოციოლოგიური ექვივალენტი გამოეჭირათ და გამოარკვიეს, რომ მისი ხმლის და გუთნის ჰარმონიის სოციალური ფორმულა რეაქციონური მოვლენაა ქვეყნის საზოგადოებრივ—სამეურნეო განვითარების თვალსაზრისით, ნაციონალისტურ-ფედერალისტურმა პრესამ განვაში ატეხა, ამხედრდა „მესამედსეკლების“ წინააღმდეგ და პროკლამაციაც კი გამოსცა, რომელიც საბრძოლო ტონით თავდებოდა:

„უკანასკნელ ხანს ისევ ამხედრდენ ბარბაროსები; მოდიან იერიშით... რათა ცეცხლითა და მახვილით გაანადგურონ ჩვენი ეროვნული სახე, აღმოუხვრან ჩვენი გულიდან ილიას ცნება—ჩვენი თავი ჩვენვე გვეფუდნისო“. კმარა, ამხანაგებო, რაც ჩვენი სულთა სწრაფვა გაათახსირეს! კმარა, რაც სჯიჯგნეს ჩვენი ეროვნული გრძობა! მაშ შევებრძოლოთ ჩვენ შინაურ დაუძინებელ მტერს, გავსცეთ შესაფერი პასუხი მათ ასეთ საქციელს, მათ საზიზღარ თავზედობას“.

განა „ეროვნული გრძობა“ პირველ პლანზე არ წამოიჭრა ჟორდანისა საქართველოში, განა რამიშვილის პრეტორიანები ცეცხლითა და მახვილით არ უმასპინძლებოდნენ აჯანყებულ ღარიბ გლეხობას, ამ „დაუძინებელ შინაურ მტერს“?! განა ჟირონდის მხატვრული მწერლობა და პუბლიცისტიკა იღეფურად არ ამხნევებდა მენშევიკურ შეიარაღებულ ბანდებს?! რასაკვირველია! მენშევიკები პრაქტიკულად ანხორციელებდნენ ნაციონალისტურ-ფედერალისტური პრესის ეროვნულ პროგრამას.

იყო და არა იყო რა... როცა ნოე ჟორდანი წერდა: „საქართველოს მომავალი ისტორიკოსი უეკველია, მთელ ჩვენ დღევანდელ საზოგადო აზროვნებას ერთადერთი სიტყვით დაახასიათებს—რომანტიული, ე. ი. ისეთი, რომელიც ერთიანად გრძობაზე, სიმპატია-ანტიპატიაზე არი აგებული და არა საქმის ცოდნაზე და კრიტიკულ აწონ-დაწონაზე... რა მხრითაც უნდა მიმოვიხედოთ, რა საგანიც უნდა განვიხილოთ, ყოველგან და ყოველთვის ვხედავთ ერთდანიშნულებს: საზოგადო აზროვნება და საქმიანობა აშენებულია გრძობაზე, და არა ცოდნაზე. ვაბატონებულია რომანტიზმი და განდევნილია რეალიზმი. საზოგადო დაწესებულება, პატრიოტობა, მწერლობა—ყველაფერი რომანტიზმითაა გაკლენთილი“¹. ასეთივე იყო მენშევიკური საქართველოს საზოგადოებრივი აზროვნება.

ქართველ მშრომელ ხალხში ნაციონალიზმის გაღვივება ვერ მოხერხდა. ამიტომ ქართველი ინტელიგენცია პირველად დემოკრატიად გამოვიდა, შემდეგ—ნაციონალ-დემოკრატიად, სოციალისტ-ავტონომისტად და, ბოლოს, სოც-ფედერალისტად. „ამდენი მიხვევ-მიხვევა მიმართულები, ამდენი კვლევა-ძიება გამოიწვია ერთმა მთავარმა კითხვამ: რა გზით არის შესაძლებელი ხალხის განაციონალისტება. როცა ხალხმა დემოკრატიული ნაციონალიზმი უარყო, მას სოციალისტური ნაციონალიზმი წარუდგინეს... ჩვენი ხალხი ნაციონალიზმს დღესაც ისევ უარყოფს, როგორც წინედ, და რა მშვენიერი ხონჩითაც უნდა მიაწოდოთ ის, მას ხონჩიანად შორს აგდებს. საქართველოს ავტონომიაში ხალხმა დაინახა იგივე ანტირუსული. და ანტისომხური მიმდინარეობა, რომელიც წინად იყო ჩვენში და რაც კაი ხანია დაგმო... ჩვენებური ანტისომხური მიმდინარეობა

¹ იბ. ნ. ჟორდანი; „ჩრეული ნაწერები“—რომანტიზმი, გვ. 226. გამ. „კულტურა“. 1911 წ.

ხატავდა არა ბურჟუაზიის, არამედ გაკოტრებული, სომხის კაპიტალის ხელში ჩაგარდნილი მემამულეების ინტერესებს, ე. ი. ეს მიმდინარეობა იყო რეაქციონური... ეს პირველი ქართველი თავად-აზნაურული ნაციონალიზმი ჩქარა დამარცხდა, მისი მოძრაობა ვერსად ვერ შეიქნა ხანგრძლივი ან ძლევამოსილი, მაგრამ ეს მკვდარი იჭერს ცოცხალს, მოძრაობა დამარცხდა, ხოლო მისი აზრი გადაეცა სამკვიდროდ ჩვენს ინტელიგენციას და დაედვა საფუძვლად პოეზიას, ისტორიულ გამოკვლევას, ბელეტრისტიკას, პუბლიცისტიკას—მთელ ჩვენს ლიტერატურულ აღორძინებას მესამოცე წლებიდან თითქმის დღევანდლამდე. ის ქართული ნაციონალიზმი, რომელიც აშენებულია წარსულის ქებაზე და აწმყოს ძაგებაზე, მომდინარეობს დაცემული ფეოდალებისაგან, ეს ამათი იდეოლოგია იყო გასული საუკუნის პირველ მეოთხედში. ეს მაშინდელი მებრძოლი ნაციონალიზმი შემდეგ ჩამოკვეითდა ლიტერატურულ ნაციონალიზმამდე. პირველს ჰქონდა ნიადაგი, მას თხოულობდა მთელი, ჯერ კიდევ მძლავრი წოდების ძირითადი ინტერესები, ამიტომ მისთვის სისხლს ღვრიდენ, მომბდენ... მეორე ნაციონალიზმს—ლიტერატურულს—არავითარი ნიადაგი არ ჰქონდა, არცერთი წოდების ინტერესი არ თხოულობდა და ამიტომ მისთვის არც ვინმე იბრძოდა და არც სისხლს ღვრიდა. ეს ინტელიგენციის ამარად დარჩა და რალა გასაკვირალია ის ცალიერ სიტყვებად გადაქცეულიყო ¹“.

როგორც ირკვევა, ნოე ჟორდანიას მე-20 საუკუნის პირველ წლებში მედგრად ებრძოდა ნაციონალიზმს, მაგრამ... ფეოდალურს, ბურჟუაზიული პარტიოტიზმისათვის, რასაც ახლად ფეხადგმული ეროვნული ბურჟუაზიის განვითარების კლასიური ინტერესი მოითხოვდა. იმდენად, რამდენადაც ქართველი ბურჟუაზია ხდებოდა „კლასად თავისთვის“, ლიტერატურული ნაციონალიზმი ქვეითდებოდა და საბრძოლო მოედანზე მებრძოლი ქართული ნაციონალიზმი გამოდიოდა, ქართული მწერლობა ბურჟუაზიული პარტიოტიზმის იდეების პროპაგანდას ეწეოდა. ნოე ჟორდანიას სიბერემდე ერთგული შერჩა დემოკრატიულ ნაციონალიზმს; ჟორდანიას თავიდანვე აწარმოებდა რეფორმისტულ ტაქტიკას; დამახასიათებელია, რომ 1901 წელს თვით ნოე „კვალის“-ს მე-3 ნომერში პირველ გვერდზე ინგლისის გარდაცვალებული დედოფლის ვიქტორიას პორტრეტს და მასზე ნეკროლოგს ათავსებს, რომელშიც სხვათა შორის ეწერა: „დედოფლის გარდაცვალებას ღრმად გლოვობს მთელი ინგლისი და ეს იქნება ნამდვილი გლოვა ხალხისა“.

სტრუვეს სტილის „მარქსისტმა“ ნ. ჟორდანიამ სახლგარეეთ ამ რამდენიმე ხნის უკან „მეცნიერული“ შენიშვნები გამოსცა... „ვეფხისტყაოსანზე“, ძირითადად ანტიმარქსისტული ბროშურა და ობიექტურად თამარ მეფის სახელმწიფოებრივი პრაქტიკის აპოლოგია. თურმე, ნუ იტყვი, „თამარი ჩვენი ისტორიის გმირია, უმაღლესი მორალური პიროვნება“, რომლის მეფობის დროს გლეხკაცობა თავისუფალი ყოფილა! ხოლო რუსთაველის თეიზში „საყველთაო, საერთო, საკაცობრიო, ადამიანურია“. რა მეთოდია ეს კვლევის? მარქსისტული თუ კურკის ეროვნული „ფილოსოფია“? თამარ მეფის მიერ გადაგდებული ქლიავის კურკა მოსვენებას არ აძლევს ნოე ჟორდანიასაც! შემდეგ: „სომხების სა-

¹ იქვე, თავი—„ქართველი ხალხი და ნაციონალიზმი“.

ვალერიან ლუარსაბიძე — ქართული ეპოქის მწერლობა

ხელმწიფო მოისპო 13 საუკუნის გასულს, ჩვენმა მიადწია მეცხრამეტემდე, და ვინ იცის, შეიძლება მას მიეღწია დღევანდლამდეც, რომ თამარ მეფის პოლიტიკა რუსეთის ზეგავლენით არ შეცვლილიყო¹. საერთოდ სოციალ-პატრიოტი ნ. ჟორდანიას თავიდანვე ინტიმურად იყო განწყობილი მეფეებისა, დედოფლებისა და ჟანდარმთა სამართველოს როტმისტრებისადმი; 1901 წელს წერდა, რომ ვიქტორიას მეფობის დროს ინგლისში „თხა და მგელი“ ერთად ძოვდა; ემიგრაციაში თამარ მეფის პოლიტიკისადმი დადებითადაა განწყობილი და ქართველი ერის „მხსნელად“ მეფის პოლიტიკა მიაჩნია... და აშენდა ემიგრაცია! ვიქტორია და თამარ მეფე, — აი ჟორდანიას იდეოლოგიური ღერბის მეორე მხარე. ვიქტორიას და თამარ ქალის მოტრფიალე ნოე, ქართული მენშევიზმის ნაშთების ფსიქოლოგიური სახეა. მაგრამ როგორია, ნ. ჟორდანიას გაგებით, შეეყვარებული ადამიანი? „შეყვარებული, — ლულუღებს ნოე, — უმკველად გულჩვილია და ცოტაოდენი დაბრკოლებაც კი ცრემლებს აღვრევინებს“. საბრალო, შარვალში გამოწყობილი „ეპარქიალკაც!“ „ეპარქიალკა“ იმდენად გაკადნიერდა, რომ თამარ მეფის დროს ორი მოპირდაპირე ბანაკის ერთმანეთზე ხშლით დარეგას თამარის „რომანს“ და ოჯახურ მდგომარეობას უღებს საფუძვლად. მგონი თემას გადაეფხვიე, ნოე ჟორდანიას აზროვნების და „მწერლური“ პრაქტიკის „სპეციფიურობაში“ გამიტაცა... დიად, სწორედ ამითი აიხსნება საქართველოს „დემოკრატიის“ ის მეგობრული და იძულებითი დამოკიდებულება ვიქტორიას შემეკვიდრების და თამარის სისხლის მატარებლებისადმი, რასაც ადგილი ჰქონდა ე. წ. დემოკრატიულ ოაზისში!

მართალი იყო დოქტორი ჯონსონი, როცა განაცხადა — პატრიოტიზმი „პროვოსტების“ უკანასკნელი არგუმენტი. ლევ ტოლსტოიც კი, რასაკვირველია, გამომდინარე ვეგეტარიანული პოზიციებიდან, პარტიოტიზმს მასიურ მკვლელობათა ზნობრივი გაპართლების პრინციპად სთვლიდა, მაშინ, როდესაც ზოგიერთი „მარქსისტი“ რევოლუციონური მარქსიზმის პარტიოტიზმით „შეესებას“ მოითხოვს. გარკვეულია მარქსიზმის კლასიკოსების თვალსაზრისი პარტიოტიზმის პრობლემის გახსნაში; უბადრუკია ის ადამიანი, რომელსაც თავი მარქსისტად მოაქვს და რასიული ფაქტორის ისტორიულ როლზე „ფილოსოფოსობს“, რასა მხოლოდ ბიოლოგიურ კატეგორიად მიაჩნია და პარტიოტიზმი ყოველი ადამიანის აუცილებელ „სულიერ თვისებად“. ისტორიული მატერიალიზმის დინამიკა — კლასთა ბრძოლის თეორია; მარქსიზმი, კლასს, რასას იხილავს, როგორც სოციალურ კატეგორიებს, გარკვეულ სოციალურ ურთიერთობათა პროდუქტს.

ემა გოლდმანი თავის წიგნში („ანარქიზმი“) წერდა: როცა პატრიოტიზმის სიცხე მინელდა, დახცილები მიწას მიაბარეს და ომის წარმოების ღირებულება მოსახლეობის წინაშე საქონელზე და საცხოვრებელ ბინებზე გაზრდილი ფასის სახით წამოიჭრა, ჩვენთვის მაშინვე ნათელი შეიქნა, რომ ესპანეთ-ამერიკის ომის მიზეზი არსებითად შაქრის ფასის პრობლემა იყო. სრული ჭეშმარიტებაა! მოაშორეთ პატრიოტიზმს ხელოვნურად შექმნილი რომანტიული ბურუსი, და ხელში კაციაშიობა შეგრჩებათ და იმპერიალისტური, კოლონიალური პრაქტიკის საჭიროების „ფილოსოფიური“ გამართლება².

¹ „გომეჯურების აკადემიის“ ფრანგული რომანის უკანასკნელი პრეზია ანრი ფოკონიეს ერგო რომანისათვის „მალეზი“. „მალეზი“ ავანტურულ-კოლონიალური რომანის და სანტიმენ-

პარტიოტიზმი შოვინისტური ალვირახსნალობის დაფარული ფორმაა, წერილბურჟუაზიული პაციფიზმის მორალური გამართლება—მიმართული თანამედროვე საზოგადოების კლასიური დიფერენციაციის და კლასთა ბრძოლის მიჩქმალვისა და საერთო ეროვნული კეთილდღეობის ილუზიის ფეტიშიზაციისაკენ; ილუზიები ქრება, ფაქტები რჩება! „ხომალდელი“ ივანე გომართელი ასე „ფულგარულად“ ხომ ვერ იახროვნებს და თავის წერილში [„საქართველო და პოეზია“] ქართულ პოეზიას „ორიგინალურ“ რეკეპტს უწერს, რომელსაც თურმე პარტიოტიზმი კლებია! აუცილებელია, სხვათა შორის,—წერდა გომართელი,—ერთი სულიერი თვისება პარტიოტიზმი, რაც უკანასკნელ დრომდე ჩვენში სამარცხვინოდ იყო აღიარებული. რევოლუციამ გამოააშკარავა, რომ ჩვენ ბევრი რამ გვკლებია და განსაკუთრებით პარტიოტიზმი, ეს ერთ-ერთი ძლიერი იარაღი ყოველი ერისათვის არსებობისათვის ბრძოლაში“. იმის მაგივრად რომ მოქივანე გამართელს აღენიშნა: „ქართველი მწერლების“ დიდ ნაწილს პარტიოტიზმი აწვალებს, მცირე ნაწილს—წერილბურჟუაზიული კოსმოპოლიტიზმი და აუცილებელია მათი პროლეტარული ინტერნაციონალიზმის ხაზით განვითარება, ობიექტურად მწერლებს გადასული „მორალური სამყაროსაკენ“ მიგრეკება, ეს არაა მარქსისტული, არამედ მარქსიზმის რენეგატის პოზიციია. მოქ. გომართლის თვალსაზრისის სოციალ-კლასიური ბუნება არსებითად შემდეგში მდგომარეობს: საზოგადოებრივ სინამდვილეში მწერალმა მხოლოდ ის ელემენტები უნდა მონახოს, რასაც საბჭოთა კავშირის მოძმე ეროვნებათა ერთი მეორისაგან დაშორება შეუძლია. ¹. მართალია ქრონოლოგი-

ტალური აღსარების ნარევეს წარმოადგენს. რომანი ახალს არაფერს იძლევა, თუ არ მივიღებთ მხედველობაში მალაის არქაეოლაგის ევოლუტურ პირობებს, სადაც მოქმედება იშლება. ავტორის მალაელების ყოფა-ცხოვრება ნაკლებად აინტერესებს, იმდენად, რამდენადაც მალაელები მის თვალში მხოლოდ „ცოცხალ ინვენტარს“ წარმოადგენენ, რომელთაც მხოლოდ კაუჩუკის პლანტაციების დასამუშავებლად საჭიროებს. ანრი ფოკინი, როგორც მალაკას ერთ-ერთი მსხვილი პლანტატორი, არა თუ არ თვლის საჭიროდ გვიჩვენოს ე. წ. „ტუზმეცების“ შემადარწმუნებელი მონური მდგომარეობა, არამედ ესთეტიური ფალთაზანდობით ცდილობს ფარულად გაამართლოს თავისი დანაწული მალაელების მიმართ. რომანი პარტიოტულია, ე. ი. იმპერიალისტური დებულების გამართლებას წარმოადგენს, რომ „თეთრს“ სრული უფლება აქვს ყოველმხრივ განავს კოლონიალური ხალხების ბედი (რასიული „უპირატესობის“ მომენტი).

3. ლ.

¹ არსებობს ე. წ. „ავტულბურჟუალი“ დაფარული შოვინიზმი, რომელიც უმთავრესად წიგნების ბინადარია. კოსტრომელ და მოჟაისკის „ვოლოდიბზე“ და „შუროჩკებზე“ (ჯერ მართლ „სტილი“ რადა ღირს!) გაბოროტებული ნაციონალისტი ზ. ავალი შვილი თავის ცნობილ წიგნში—„საქართველოს დამოუკიდებლობა“, „ლირიკული დახვეის“ პლანით შემდეგსა წერს: „ცარიელი იყო საქართველოს სამხედრო გზა. უღელტეხილი თოვლისაგან მხოლოდ მაშინ იწმინდებოდა. მდგომარეობაც არ უწყობდა ხელს მოწინააღმდეგეებს ეს ადგილები კოსტრომისა და მოჟაისკის იმ ათას „ვოლოდიბსა“ და „შუროჩკებს“, რომელნიც წარსულ წლებში ქვაზე, კლდეზე და კედელზე სახელის აღბეჭდვას მოვალეობად სთვლიდნენ, და ჩვენ კი ამით გვიჩვენებდნენ კია ადამიანის სურვილს ამ საბრალეო წინწყობებით მოგვაგონოს თავი იტ, სადაც ოცნება პაროზმეოთის დიდის ტანჯვის დირსეულ ჩარჩოს ეძებს. „თამარ დედოფლის კოშკთან“ მაგონდება აკადემიკოსის ნ. ი. მარჩის გაკვირება, თუ რისთვის გარდაქმნა ლერმონტოვმა საქართველოს ისტორიის დიადი, ზაღათ მიჩნეული თამარი, დარიალის კლდიდან შემთხვევითი საყვარლების გადახმგდებ დიაცად. მე კი მგონია, რომ ეს უფრო გაართობს „ვოლოდიბსა“ და „შუროჩკებს. (ტელიისი, 1929 წ. გვ.—27)“—3. ლ.

გალერეიან ლუარსაბიძე-ქართული მწერლობა

ურად გომართლის „პატრიოტიზმი გეკლია“ გასული წლების თვალსაზრისით მაგრამ, მიმდინარე მომენტში, კლასიური ბრძოლის გამძაფრების გამო, ევოლუციას განიცდის და აქტიურ სახეს ლეზულობს. პალიატური ზომები საჭიროს არაფერს გამოიღებს; მტკიცედ უნდა დავკრათ ერთის შეხედვით გულუბრყვილო ბიოლოგიურ, ხოლო არსებითად საზოგადოებრივი თვალსაზრისით რეაქციონურ მიდრეკილებას.

„ქვეყანა მართლაც იქცეოდა და მხოლოდ ტფილისი იყო ერთადერთი ქალაქი, რომელიც ამ „ქცევას“ პოეტური მღერით ხედებოდა... ტფილისი შეიქნა ფანტასტიური. ფანტასტიურ ქალაქს ფანტასტიური კუთხეც ექირვებოდა— და ერთ დღეს იმავ პოეტებმა და მხატვრებმა რუსთაველის პროსპექტზე, № 12, შიგნით ეზოში, გახსნეს „Фантастический кабачек“, პატარა ოთახი, საცა შეიძლება 10—15 კაცი დატეულიყო, მაგრამ რალაც განგებით 50-მდე ეტეოდა. აქაც მშენებელი ქალი იყო მეტი, ვიდრე ვაჭი. ოთახის კედლებიდან ფანტასმები იხედებოდნენ: ისე იყო ოთახი მოხატული. ეს „კაბაჩოკი“ თითქმის ყოველ საღამო იყო ღია. კითხულობდნენ იგივე პოეტები და მხატვრები: ლექსებს თუ მოხსენებებს... აქვე ახლო იმავ რუსთაველის პროსპექტზე, ქვემოთ, სარდაფში, ამერიკული „ბარ“ იყო გამართული, სახელად— „არგონავტების ვარკლი“. „ბარშიც“ ლექსები იყო, ფუტურისტული ესკიზები, სიმღერა. მაგრამ აქ სხვაც იყო: კოკტაილ „კახურს“ ეცილებოდა. იყო კიდევ სხვა უფრო მიმზიდველი: თორმეტ ჩადედლებულ ქალიშვილს მოჰქონდა სტუმრებთან დაკვეთილი. ეს იყო ალბათ იმ განზრახვით, რომ რომელიმე სტუმარი (და განა მართო ერთი?) თავის თავს იაზონად წარმოიდგენდა (ეს უთუოდ!) და ამ ქალიშვილებში შედეგს იხილავდა (გასაცნობად, თუ...). სტუმრებს ერთი რამ ემჩნეოდათ: ცერი და საჩვენებელი თითი ხშირად ხედებოდნენ ცხვირს ნესტოებთან—(ეს ალბათ იმის გამო, რომ ტფილისში... ძლიერ გავრცელებული იყო კოკაინი). „რეალობის“ მოყვარულთ სხვაგანაც ჰქონდათ ადგილი: ეს იყო „Павлиный хвост“, აქ, უფრო „რჩეული“ საზოგადოება იკრიბებოდა. საჭირო იყო სარეკომენდაციო ბარათი. ხშირად მოკინგს დაინახავდით. უფრო ხშირად—ქალის საბალო მოკახმულობას. იყო შამპანიური, დროსტარება, ქეიფი, ქალი. შეზარხოშებულნი დროგამოშვებით „ფარშევანგის ჰიმნის“ მღერასაც იწყებდნენ, რომელიც სახელდახელოდ იყო ერთი მუსიკოსის მიერ შეთხუხული. აქ ხშირად მღეროდა ორდა. აგრეთვე საბანეევაც. განთიადისას სტუმრები იშლებოდნენ. ბევრი მათგანი სასტუმრო „ორიანტისკენ“ აშურებდა, რომლის საიდუმლო ყველასათვის გამოუტყნობი რჩებოდა: არავინ იცოდა, თუ რით ცხოვრობდა „ორიანტი“ მცხოვრები.“¹

მართლაც რომ 1919—1920 წლებში ტფილისი—სასტუმრო „ორიანტი, ფანტასტიური და ფარშევანგის „კაბაჩოკები“ იყო, სადაც ბინადრობდნენ, შავსაქმობდნენ, პოლიტიკურ ინტრიგებს აწყობდნენ, გარყვნილების სტიქიას ეძლეოდნენ ანტანტის სამხედრო პირები, რეციდივისტ—სპეკულიანტები, ბოლშევიკური რუსეთიდან გამოდევნილი თუ გადმოხვეწილი პროფესორები, მხატვრები, კომპოზიტორები, პოეტები, ბალერინები, ბოშური რომანსის ოსტატები და...

¹ გრიგოლ რომაქიძე—„ფალესტრა“ (ტფილ. „ქართული მწერლობა“, № 4, 1928 წ.), გვ.—69,70,71, 72.

პროსტიტუტკები „დემოკრატიული რესპუბლიკის“ მასპინძლებთან ერთად, ხშირად ეწყობოდა ბანკეტები ფაშებისათვის, კაიზერის აგენტებისათვის, ინგლისელი ჯორებისათვის, თეთრგვარდიელი გენერლებისათვის, კაუტცებისათვის, და ხელისუფლების წარმომადგენლები ყანწებითა სვამდენ ღვინოს უცხოელთა გასამხიარულებლად და ეკზოტიკისათვის! ტფილისში მრავლდებოდა „პოეტების ცეხები“, სადაც, გრიგოლ რობაქიძის დამოწმებით, ქალი უფრო მეტი იყო, ვიდრე ვაჟი, და ერთიმეორეს „გაცნობა“ კილევ უფრო მეტი, ვიდრე მწერლობა. ტფილისის ციხეები ბოლშევიკებით და მუშებით იყო სავსე; მშრომელი მოსახლეობა დილიდან ღამემდღე რიგში იდგა $\frac{1}{4}$ გირვანქა ქერის ან ცოცხის თესლის ტალახის მისაღებად.

ტფილისში იდგა თოფის წამლის და კოკაინის სუნი! ისმოდა „დიდება“, „თავო ჩემო“ და... ქალაქის ღარიბი მოსახლეობის გმინვა. „დამოუკიდებელი“ საქართველო ვულკანზე ცეკვავდა. ავგიოსის ბოსელი უნდა დახვეტილიყო. გორდის კვანძი—გახსნილიყო. კრიმინალური რომანი იწურებოდა.

„გასრულდა მათი ამბავი, ვითა სიზმარი ღამისა“ (რუსთაველი).

მენშევიკების დიქტატურის დროს საქართველოში უმთავრესად საუწყებო ლიტერატურა იცემოდა. სამეცნიერო ლიტერატურა არ არსებობდა, მხატვრული მწერლობა ლიტერატურული კვალიფიკაციის მხრივ დაბალი დონის იყო, იდეურად მკლევ და თემატიურად ვიწრო. მთელი მწერლობა მე-19 საუკუნის ხანსმოდებული იდეებით იკვებებოდა და იცოხნიდა. დამსახურებული მწერლები: დავით კლდიაშვილი, შ. არაგვისპირელი, ვ. ბარნოვი და სხვ. საერთოდ არაფერს წერდენ თუ მხედველობაში არ მივიღებთ „გაბზარულ გულს“ (არაკი), „ბაკულას ღორები“, „განასკვეული სიმი“ და სხვ. იდეური და მაღალი კვალიფიკაციის მწერლობა არ არსებობდა; ამის გამო—არც სახელმწიფო გამომცემლობის საჭიროება. მენშევიკები საზღვარგარეთ ბევრს ყუფენ ქართული კულტურის „დაცემაზე“ და „განადგურებაზე“ საბჭოთა პირობებში. თუ რამდენად „დაცემულია“ ქართული კულტურა საბჭოთა საქართველოში, ამას ყოველი ჩვენგანი ხედავს: თუ რამდენად დაცემული და გაპარტახებული იყო ქართული ხელოვნება და მწერლობა მენშევიკურ ჯოჯოხეთში, ამას ქვემოთ დავინახავთ. სხვას რომ თავი დავანებოთ, საკმარისია ერთი პატარა მაგალითის გახსენება, რომ ერთხელ კილევ ხაზი გაესვას მენშევიკური ბაიყუშების „მტკიცების“ უბადრუკობას: როგორც ცნობილია, პატარა ოსეთი მიკიტური დემოკრატიის შეიარაღებული ბანდების მიერ მიწასთან იქნა გასწორებული. დღეს ოსეთი კულტურული აღმშენებლობის დღილილშია ჩაბმული და საკუთარი გამომცემლობაც აქვს, რომელიც გამომცემათა რაოდენობით და გამომცემის კულტურით თავისუფლად გაუტოლდა ირლანდიის გამომცემლობას.

მენშევიკური ხანის მწერლობა სამ ძირითად ჯგუფად იყო დანაწილებული: დემოკრატიული მწერლები („ცისარტყელა“-ს ჯგუფი), ცისფერყანწელები („მეოცნებე ნიამორები“-ს ჯგუფი) და ფედერალისტი მწერლები (ეურნ. „პრომეთე“-ს ჯგუფი). ბევრი მწერალი დაჯგუფებებში არ იყო გაერთიანებული და ცალკეულად საქმოსნობდა.

ვალერიან ლუარსაბიძე-ქართული ეპოქის მწერლობა

სახელმწიფო გამომცემლობა არ არსებობდა, პირობით სერიოზულ ყოველ-
თვიურ ჟურნალად შეიძლება „შვიდი მნათობი“ ჩაითვალოს, რომელსაც ა/კავ-
კასიის კოოპერატივთა კავშირი სცემდა; იდეური სიჭრელისა და ნივთიერი უსა-
ხსრობის გამო „შვიდი მნათობი“ მეორე ნომერზე გაიყინა. დამახასიათებელია
ჟურნ. „შვიდი მნათობი“-ს მეორე ნომერში მოთავსებული „წინასიტყვაობის მა-
გიერ“, საიდანაც ირკვევა მენშევიკური ხელისუფლების „კულტურული“ საქმიან-
ობის ხასიათი და „სიმალე“, პოლიგრაფიული ბაზის უქონლობა და მწერლო-
ბისადმი თავაგდებული დამოკიდებულება: „თუმცა „შვიდი მნათობი“-ს ყოველ-
თვიურად გამოცემა შეუძლებელი შეიქნა არსებულ პირობებში, ჩვენ მაინც ვუ-
ტოვებთ ჟურნალს ასეთ სახელწოდებას. მომავალი გამოარკვევს, შესაძლე-
ბელი იქნება თუ არა ყოველთვე გამოვიდეს ჟურნალი. ჯერ-
ჯერობით კი ეს სრულიად მოუხერხებელია“. დიან, ასეთი იყო
მთავრობის დამოკიდებულება მწერლობისადმი, როდესაც „დემოკრატიული ოა-
ზისის“ სახელმწიფო ბიუჯეტის მნიშვნელოვანი ნაწილი ბანკებზე, „ოჯახურ“
საქირობებზე და ანტისაბჭოთა ჩხირკედლობაზე იხარჯებოდა. ასეთი იყო მენ-
შევიკების დამოკიდებულება ქართული მწერლობისადმი, როცა ხალტურული და
ანტისაზოგადობრივი მაკულატურა იცემოდა — „ზრდილობის ანბანი ყმაწვილ
ქალთა და ვაჟთათვის“, „ადიდება“ (ეროვნული ჰიმნი), „სოლეილ-დორ“, „რო-
გორ ცხოვრობენ საბჭოთა რუსეთში“ (ს. დევდარიანი), „წითელი ვარდი ძღვნად
სახალხო გვარდიას“ (ობოლი მუშა), „მისტერ ოლივერ უორდროპი და ინგლისის
კავშირი საქართველოსთან. ერეკლეს მიმართვა ინგლისის მთავრობასთან
1780 წ.“, „საქართველოს ეკლესიის“ მოკლე ისტორია, „ლოცვანები“ და სხ.
„შვიდი მნათობი“, „დემოკრატიული ოაზისის“ მწერლობაში შედარებით
გამორჩეული და „ინტერპარტიული“ ჟურნალი იყო. პოეზია: ი. გრიშაშვილი —
„ლოტოსი“, გრ. რობაქიძე — „საქართველოს“, პ. იაშვილი — „წერილი დედას“,
ს. შანშიაშვილი — „ელბერდ ბატონიშვილი“. გრიგოლ რობაქიძე მიმართავს სა-
ქართველოს:

„ტაძარი ოშკის: თეთრა ლოცვით ათოვლებული.
საშო ზმანების: ხან მყოფელი და ხან კი ბერწი.
სვედათა ვაზის ცრემლიანი მოკრილი ლერწი.
და ცხელი ჯვარი: ნინოს თმებით განვლებული“.

პ. იაშვილი მოკითხვის უსტარს უგზავნის თავის დედას:

„დედა, ინახულე
შენ წმინდა ხახული!
წადი ფეხშიშველი,
ქალაქში დაკარგულ შვილისთვის დამე გაათიე.
ღმერთო, აპატიე,
მე თუ ვერ მიშველი,
დედას, რომ დაგინთო ჩემ სიგრძე სანთელი;
მისთვის, რომ ჩემ გულში დაჯუჯრდეს
გრიგალი და კორიანტელი“.

ასეთი გახლდათ შვიდი „მნათობი“-ს პოეზიის ტევადობა და ხაზიც: პატ-
რიოტიზმი, მისტიკა, ფიზიოლოგია, თავადური სისხლის აპოლოგია, ანტიქალა-
ქური და ბოჰემური მიდრეკილებანი. ანალოგიურივე იყო „ინტერპარტიული“

ჟურნალის ბელეტრისტიკის და დრამატურგიის იდეური მხარე და თემატიური ხაზი. „შეიდი მნათობი“-ს პირველ ნომერში მოთავსებულია ლეო ქიანგლის „ფანტასტიური“ ნოველა, „მკვლელობა კობტა გორაზე“, ერთი სიყვარულის უცნაური ამბავი. თუ რა იდეური და მხატვრული ღირებულებებისაა ფიქრის-გორის და მკვლელობის ნოველა, ამის გამოსარკვევად ერთი დამახასიათებელი ამონაწერი მოგვყავს „მკვლელობა კობტა გორაზე“-დან:

— როგორც კობტა გორა ბაკურიანის გარს მდებარე გორათა შორის, ისე შენ ქართველ ასულთა შორის, ფრთაშლილო ალო ჩემი სულისა! დადექ ახლა დაისვენებ. მაკმარე შორით აღტაცება, შემასვი სიტკბო შენის ახლო აღურსისა, შემასმინე მუსიკა შენი სიტყვების და აღმაგვ შენის ხმის ღვთიურ ჰანგებით!

— კი?... მაშ გაკოცებ! — მოჭრით მიპასუხა სატრფომ და მთრთოლვარე ტუჩებით სწვდა ჩემს ტუჩებს. მისი კოცნა ისეთივე ვნებიანი იყო, როგორც მზე მთაზე. დაიწყო მისგან. საამო ცეცხლის სანატრელი რკალი შემომერტყა ტანს, და სულმა ჩემმა ნეტარების ცაში კამარა შეჭკრა...

... და მთელმა ჩემმა არსებამ მთელის ჩემის ძალ-ღონით წარმოსთქვა: — ჟურთხელუ იყოს სიყვარული, ვინაიდან იგი ერთადერთი სიხარულია ამ ქვეყნად. ყველგან მიწვდა ჩემი სიტყვა და ყოველმხრივ გაისმა ათას ჰანგზე და ათას ხმაზე:

— ჟურთხელუ იყოს სიყვარული, ვინაიდან იგი ერთადერთი სიხარულია ამ ქვეყნად“.

მერე რა მოხდა? — იკითხავს მკითხველი! არაფერი ისეთი, ჩვეულებრივი მეშინაური ამღერებაა, საკურორტო განწყობილებები „რომანიტი“, სქესობრივი ლტოლვის ჯანსაღი საწყისების გაბანალება. ასეთივე იდეური და მხატვრული კვალიფიკაციისაა, ჟურნ. „ცისარტყელა“-ს პირველ ნომერში (1919 წ.) დაბეჭდილი მისი ნოველა „იშვიათი შემთხვევა“, რომლის პათოსი შემდეგში მდგომარეობს: „გაიშალნენ ჩემი ხელები და მძლავრად შეიკვრენ ქალისას... უცებ იკივლა ქალმა, მკრა ხელი და თავგანწირულად შეჭქანდა, რათა გამსხეტოდა, მაგრამ ჩემი ხელების ჯაჭვის რგოლის გარღვევა ვერ შესძლო... გვიან მიცნო...“

„შეიდი მნათობი“-ში გამოცხვა ოსკარ უალდის ცნობილი „სალომეია“ (გრ. რობაქიძის თარგმანი), პ. კაკაბაძის დრამატიული ნაწარმოები „სამი ასული“ და სხვა დეკადენტური და მეშინაური „პახლიობები“. ჟურნ. „შეიდი მნათობი“-ს მეორე ნომერში მოთავსებულია ცნობილი ბელეტრისტის ნ. ლორთქიფანიძის ლეგენდა — „ძლიერნი სულნი“. ხსენებულ ბელეტრისტულ ფაქტში მხატვრული სიტყვის ოსტატი იგრძნობა, მაგრამ... მისი იდეათა სამყარო, იდეოლოგიური ხაზი რეგრესიულია, არისტოკრატიულ კარმიდამოს, ყოფის, ქცევების და ფსიქოლოგიის რომანტიკოსია და რესტავრატორი, ფეოდალური წარსულის იდეალიზატორი:

„დაბა, იყვენენ ადამიანები ძლიერი სულით, ამაყნი, ჭედმოუზბრენი, დაუდგრომენი. თავი ზეკაცად მიაჩნდათ, თავისი ნება — წმინდა კანონად. პიროვნების გამოჩენა — უმაღლეს მიზნად. სძულდათ და უყვარდათ არა გრძნობით — მთელი სხეულით, აზრით, სიხარულის ცრემლებით და ტანჯვის ხარხარით. აზროვნებდენ არა წუთებით, — წლებით იყვენენ გამსჭვალული ერთი საკითხით. ყველას თავი მეფედ ესახებოდა და ჭეშყანა — თავისი ცხენის სათელად. ნაქანდაკები შეხედულვებით, იასაკით მგრძნობიარე, გველივით მახვილგონიერნი — არ გვანდენ ჩვენ, ლოკიენისასავით მოდილიალე ხალხს, მატლებს ამა ქვეყნისას“.

კალენარი და სხვა მისი ქართული ქრონიკის მწერლობა

ასე წერდა ნ. ლორთქიფანიძე ჟირონდისტების დიქტატურის დროს და სიმ-პატიურად და რომანტიულად იყო განწყობილი მონური წარსულისადმი, „იასავით მგრძობიარე“ და „გველივით მახვილგონიერი“ „ნაქანდაკები შეხედულეების“ მონების პატრონებისადმი, მტრულ დამოკიდებულებაში იყო მეოცე საუკუნის „ლოკოკინასავით მოლილიაღე“ ხალხისადმი, ამ ქვეყნის „მატლებისადმი“. არისტოკრატის, ზეკაცის კულტი!

ჟურნ. „შვიდ მნათობში“ მოთავსებულია რ. არსენიძის წერილი — „პოლიტიკური მიმოხილვა“ (საქართველო, რუსეთი, კავკასია), რომელიც სტანდარტული მენშევიკური პროვოკაციით იწყება:

„ბოლშევიზმი ჩვენში შემოვიდა მხოლოდ როგორც ანარქიის შემოქმედი, როგორც მატარებელი საზღვების დატაცების, ქონების დარბევის, სეპარაციების და მცხოვრებლების აფორიაქების. გორი, დუშეთი, ქუთაისი — ამის საუცხოვეო მაგალითია. (მოჭ. რ. არსენიძე საქართველოს დარბი გლეხობის საქართველოში ბურჟუაზიის დიქტატურის წინააღმდეგ ისტორიულად აუცილებელ აჯანყებას „მანდედა“ საზღვრავდა, ე. ი. კონტრრევოლუციონურ აქტად — ვ. ლ.). აქაც რეაქციასთან ბრძოლამ მოითხოვა არა ერთი სასტიკი ზომის მიღება, მაგრამ ბოლშევიკურ მასიურ ტერორს, ბრალიანისა და უბრალოს ელექტას მხოლოდ ინტელიგენტობის, მხოლოდ სუფთა ჩაცმულობისათვის ადგილი არ ჰქონია“¹.

დამფრთხალი ობივატელის თვალსაზრისი, უუბივატელესი დამოკიდებულება შრომელი მასების ბოლშევიკური მოძრაობისადმი და შავრაზმული, პროვოკაციული აღვირახსნილობა, — აი რა ახასიათებდა მენშევიკური ხანის პუბლიცისტიკას და პოლიტიკურ აზროვნებას. „სუფთა ჩაცმულობის“ ბოლშევიკების მიერ „დევის“ ფილისტერული არაკი მენშევიკური პოლიტიკური „აზროვნების“ ქვაკუთხედი იყო.

„ამრიგად, საქართველოს დემოკრატია, — განაგრძობდა პროვოკატორი რ. არსენიძე, — სანაპირო ომებს აწარმოებს, საზღვრებს იცავს, მაგრამ არსებითად ესაა ბრძოლა არა მიწისათვის, არამედ რევოლუციონური და დემოკრატიული წყობილებისათვის, ესაა ბრძოლა რევოლუციისა რეაქციასთან. ესაა გაგრძელება იმავე მუშაობის, რომელსაც წინად აკავკასიის ფარგლებში აწარმოებდა ს.დ. პარტია“.

მიკიტნური დემოკრატიის სახელით ებრძოდენ ქართველი სოციალფაშისტები საქართველოს შრომელი გლეხობის მთელ რიგ-მასიურ აჯანყებებს — „დემოკრატიული“ მოლაღატეობის ხელისუფლების წინააღმდეგ; ბურჟუაზიული დემოკრატიზმის სახელით ებრძოდენ ქართველი ჟირონდისტები დაშნაკურ სომხეთს და ბეგების აზერბაიჯანს. ასეთი გახლდათ დემოკრატიული ნაციონალიზმი, დემოკრატიული უკანონობის აგრესიული პოლიტიკა. დემოკრატიული ნაციონალიზმის აგრესიული ხაზით განვითარდა დემოკრატიული წლების ქართული მწერლობაც: „დიდება“ — ს სტილი. თუმცა ამას არავითარი მხატვრული ღირებულება ჰქონდა, ვინაიდან ამავე ნოტებზე მღეროდენ წარსულში, ერეკლე მე-

¹ „შვიდ მნათობი“, № 1, ერთი ცნობილი ბუჟინისტიასაგან (ს. მ—ძე) შევიძინე. არსენიძის პროვოკაციულ წერილს 1920 წლის მკითხველის მინაწერი აქვს: „ღვარძლიანია, სიცრუე, ზიზღი ამის დამწერს“. გეჟანხმებით, უცნობო ამბანაგო! — ვ. ლ.

ორეს ქალები — თეკლე, მარიამ და ქეთევან ბატონიშვილები. ანტონ ფურცელაძე თავისი დროის საქართველოს ერთ-ერთ ლექსში ამრიგად ახასიათებდა:

„პარეში წამოწოდა ფაშას ვგვეართ, ლამაზ ქალს ვნებით რომ მისჩერებია და გერა ვხედავთ უდარდელსა განცხრომაშია, რა უფსკრულისაკენ დაშვებულან დღეს ჩვენი გზები“.

გიორგი წერეთლის სხვა პირობებში და სხვა მისამართით ნათქვამი ფიგურალური გამოთქმა — „ჯოხზე იჯდა და დარწმუნებული იყო არაბულ ბედაურს ვაჭენებო“ — მოხდენილად მოერგება დემოკრატიული „ოაზისის“ „გულჩიორა“ მწერლობას, რომელიც ვერ გრძნობდა, რომ უფსკრულისაკენ დაშვებულიყო მისი გზები, ჯოხზე იჯდა და არაბული ბედაური ეგონა. ამით იმის თქმა კი არ გვინდა, რომ დემოკრატიული წლების მწერლობა მთლიანად ასეთი იყო, იყო ბედნიერი გამონაკლისი, მაგრამ მთელი ლიტერატურული „ცხოვრების“ იდეური ხელმძღვანელი და მასზე გაბატონებული ფელდფებელური — ეროტიული მწერლობაა; ქართული პროლეტარული მწერლობა იყო მწერლობად „თავისთავად“.

„დემოკრატიულ“ საქართველოში ოფიციალური, მენშევიკური პარტიული პოზიციაზე მდგარი სამხატვრო-სალიტერატურო და ლიტერატურული კრიტიკის ყოველთვიური ჟურნალი „ცისარტყელა“ იყო, რომლის გარშემო უმთავრესად „დემოკრატიული“ (მენშევიკური) მწერლები იყვნენ შემოკრებილი: ნ. ჩხიკვაძე, ალ. აბაშელი, ვარ. რუხაძე, ობოლი მუშა, გიორგი ქუჩიშვილი, ლეო ქიაჩელი, ივანე გომართელი, ვარლამ ხუროძე, არ. რუხაძე, გელა, დ. თურდოსპირელი, ტრ. რამიშვილი, ხარიტონ ვარდოშვილი, იასამანი, ქნარი, კ. გერგესელი, პ. ირეთელი, არადემოკრატიული მწერლებიდან „ცისარტყელა“-ში ზოგჯერ ი. გრიშაშვილი და ს. შანშიაშვილი იბეჭდებოდნენ, დამსახურებული მწერლებიდან — შ. არაგვისპირელი, ვასილ ბარნოვი, დ. კლდიაშვილი, ნ. ლორთქიფანიძე; ჟურნ. „ცისარტყელა“-ს სარედაქციო კოლეგიაში შედიოდნენ: ივ. გომართელი, ს. აბაშელი, პ. ირეთელი, არ. რუხაძე და ობოლი მუშა; ჟურნალი გამოდიოდა 1919 წლის დეკემბრიდან 21 წლის იანვრამდე; სულ, დაახლოებით, ჟურნ. „ცისარტყელა“-ს თოთხმეტი ნომერი გამოვიდა.

როგორი იყო „ცისარტყელა“-ს პოლიტიკურ-ლიტერატურული სამოქმედო პროგრამა? ჟურნალის პირველი ნომერი სარედაქციო კოლეგიის წერილით იხსნება:

„შემოქმედს არ მოეწონა მის მიერ შექმნილი სამყარო, და იგი დაუბრუნა პირველყოფილ ქაოსს და ახლა ჰქმნის ახალს მშვენიერს ქვეყანას. კაცობრიობის შემოქმედება ანთებულად დღეთური ცეცხლით, ის არღვევს ძველს და ჰქმნის ახალს. . . . .
 . . . . .
 ის, ვინც პირადად გართულია ამ უჩვეულო ბრძოლაში, კარგავს მოვლენათა განჭვრეტის უნარს და საბოლოოდ მისი მოქმედება ემორჩილება უხედავს ძალთა შეუცნობ კარნახს. . . . .“

ზნეობა დაქვეითდა. პირადი ინტერესი გაბატონდა. ნიეთმა შთანთქა სული. მიწა მოსწყდა ცას. სად არის ამ დროს ხელოვნება, რომელმაც უნდა გაჰშალოს დააეადმყოფებულნი სულის წინაშე მსოფლიო გარდაქმნის წარმტაცი სანახაობა და უჩვენოს მას გზა ქაოსიდან

ვარსკვლავისაკენ?.. რათა დღეს უკმაოდ ვერცხლის წკირა, რომელმაც უნდა გააღვიძოს საქართველოს ხელოვანთა ქნარის მიძინებული სიმღერა.. საქართველოს მწერლებმა უნდა აანთონ ჩირაღდნები და გაანათონ ერის შემოქმედების მწვერვალნი... თავისუფალი შემოქმედება, პატივისცემა ქვეშაირი ნიჭისა და ბრძოლა შაბლონის წინააღმდეგ, — აი ის გზა, რომლითაც ივლის „ცისარტყელა“.

კომენტარები საკირო არაა, დებულებები გარკვეულადაა მოხაზული: მიწა მოსწყდა ცას, უზენაეს ძალთა შეუცნობელი კარნახის „ფილოსოფია“, დაავადმყოფებული სული, თავისუფალი შემოქმედება, მწერლობა ერის ინტერესებს უნდა ემსახურებოდეს და სხვ. ობივატელური, ნაციონალისტური და რელიგიური მოსაზრებანი, ერთი სიტყვით — ობივატელის უფლებათა დეკლარაცია! არცერთი სიტყვა რევოლუციანზე, მხოლოდ სოციალური ქარტებილების მიერ დაშინებული მიკიტნის ბლუტუნი რაღაც „სოციალური კატასტროფების“ ეპოქის შესახებ! არცერთი სიტყვა მუშათა კლასზე და მის რევოლუციონურ მოძრაობაზე, ორიენტაცია მთლიანად „ქართველ ერზე“. „დემოკრატიული“ მწერლები მოწოდებული იყვნენ — საქართველოს მუშათა კლასის და ღარიბი გლეხობის ინტერესები და ყურადღება სოციალური, კლასიური ბრძოლის საკითხებიდან საერთო ეროვნული, „ცხოვრების რაობის“ და ე. წ. „სიყვარულის“ საკითხებზე გადაეტანათ და ამით შეენელებინათ საქართველოს მუშათა კლასში გაძლიერებული ანტიმენშევიკური მოძრაობა; „დემოკრატიული“ მწერლობის პოლიტიკური მიზანი, ჩვენი მუშეთა კლასის გამეშჩანება, გაობივატელება იყო. ამ ხაზით წარიმართა მათი მხატვრულ-ლიტერატურული საქმიანობა.

ამომწურავად წერდა ლენინი: „ყველა მეშჩანური მიმდინარეობა სოციალდემოკრატიაში ებრძვის ფილოსოფიურ მატერიალიზმს და იწვევს კანტისაკენ, ნეოკანტიანიზმისაკენ და კრიტიკული ფილოსოფიისაკენ. არა, ის ფილოსოფია, რომელიც ენგელსმა „ანტი-დიურიზმ“-ში დაამკვიდრა, მეშჩანობას კარებთანაც არ მიუშვებს“. ქართული მენშევიზმი თავისი „მუზებით“ მეშჩანური მიმდინარეობაა, რომელიც ებრძოდა და დღეს პარიზის კაფე-შანტანებიდან ებრძვის რევოლუციონურ მარქსიზმს, პროლეტარიატის დიქტატურას და „თეთრ გიორგის“ მკერდში მაგრად ჩაეხუტა. „დემოკრატიული“ მწერლობის ზოგიერთ დიმახსიათებელ მაგალითზე გაკვრით შევჩერდებით: „დემოკრატიული“ მწერლები სტაქეიანი მეშჩანები და ნაციონალისტები იყვნენ, ჯერ კიდევ 1915 წელსგაზ. „ახალი აზრი-ს“ მე-137 ნომერში დაიბეჭდა ს. აბაშელის ლექსი, აკაკისადმი მიძღვნილი, რომლის პათოსი შემდეგში მდგომარეობს:

ჩვენ ბევრნი ვართ შენს კალთაში
შენის ჩანგით გამოზრდილნი,
ვით ყვავილნი მრავალფერნი
ჩვენს მამულში ტურფად შლილნი
.....
ჩვენ სიმები შენი ჩანგის დავირიგეთ
თითო თითოდ
გვსურს, მოძღვარო, შენი ღმერთი
ჩვენც ვაქოთ და ჩვენც ვადილოთ“.

საქართველოს საზოგადოებრივი მედიის ცენტრი

ს. აბაშელი ერთ-ერთი თვალსაჩინო „დემოკრატიული“ პოეტია, „ცისარ-ტყელა“-ს ჯგუფის მნიშვნელოვანი წარმომადგენელი. როგორია მისი პოეტური განწყობილებები, ლიტერატურული ოსტატობის სიმაღლე? ს. აბაშელი ძირითადში ნაციონალ-დემოკრატია, მისტიკოსი და „მოფილოსოფოსო“ პოეტია ერთის მხრივ „ფილოსოფიური“ სვედა, მისტიკაში შექრილი, მეორეს მხრივ კი პატრიოტული პესიმიზმი, — აი აბაშელის შემოქმედების იდეური ხაზი და პოზიცია. 1919—20 წლებში ს. აბაშელი ანტირევოლუციონურ, ნაციონალისტურ, მისტიურ განწყობილებათა წყებას იძლეოდა.

„ზველა ფერს ჰფარავს სავსემთვარის პირზე გაშლილი
ობობას ქსელი — უცნაური თეთრი ვუალი.
ქარი შეგვექნა დასარახავი:
სამოქალაქო ომია ცაში,
მაგრამ იმედი გულში ხომ არის,
რომ გაიმარჯვებს მხარე მართალი!
ფიქრი ვარდებს ჩვეული ახლა ეკლით აივსო.
და გველი დაბინავდა სულის ციფ აკლდამებში.
დღით საღამოს მოველი და ღამით გათენებას,
და არა მაქვს სურვილი არც ღამის და არც დღის,
აიხზება ცის კიდეზე კვიპაროსები,
ვით მწუხრის ლოცვით დაღაღღლი მინარეთები,
თავდება ლოცვა, ახსენებენ ჯვარზე ნაწამებს,
დამავიწყდება, რომ შემოველ მე აქ შემთხვევით,
აფანთებ ცრემლის ნაპერწკლებით დახრილ წამწამებს,
გადავდგამ ნაბიჯს მოწიწებით და ჯვარს ვემთხვევი,
და ბროლის ქალაქს უცებ ცეცხლი წაეკიდება,
და დაინგრევა წითელ წვიმით თეთრი მშვენიება“ და სხვა.

ასეთია, ძირითადად, ალ. აბაშელის პოეტურ განწყობილებათა რგოლი 1919-20 წლებში! ნაციონალიზმი, იდილია, მისტიკა, უიმედობა და წითელი საშიშროების შიში! ამ მოტივებით გადმოდგა ფეხი საბჭოთა საქართველოში და, რაც მთავარია, თავის განწყობილებებს მებრძოლი პესიმიზმის და ნაციონალიზმის ხასიათი მისცა. 1921 წელს გამოსული ჟურნ. „ხონალდი-ს პირველი წიგნი აბაშელის ლექსით „შორეული ნაპირი“ იხსნება:

„გარდაიცვალა ძველი ზღაპარი
და გადაფრინდნ სერაფიმები
სივრცე დაეთმო
შავფრთიან გველებს

ან:

იზრდება გულში ვრის ნაღველის ორი მწვერვალი:
კრწანისის ველი და თებერვალი,

ან:

ციხეს დასწვავენ მძარცველები და ყაჩაღები
და დათაღული თეთრი კოშკი აქვითინდება“ (1922 წ.) და სხვა.

ს. აბაშელი პესიმიზმის ნაციონალიზმის ტიპური წარმომადგენელია და ამ გზას ძირითადში დღესაც არ ღალატობს; სახეში მისაღები არაა მოჩვენებებით თანამგზავრულ განწყობილებებთან დროებითი, წამიერი „თამაში“. დამა- 1

ხასიათებელია: კ. გ-ს ბიბლიოგრაფიაა მოთავსებული „ხომალდი“-ს პირველ წიგნზე; თურმე „შორეულ ნაპირ“-ში სახეები ტროპიკული ყვავილებით ყელ-მოღერებულნი, რითმები ახალზე უახლესი. ამ სტრიქონებს მართლაც სიღბო აქვს ნაქსოვისა და სიმტიციე ნაქედისა. გარდა იცვალა ძველი ზღაპარი და ანგელოზივით ძირს დაიხრება ოცნება, სულის ნაზი მხლებელი და დამშვიდებულ გულში იღვრება მოგონებათა ნელსაცხებელი. პოეტი აქ თავის ნაზ მხლებლის იდუმალ ჩურჩულში ჰპოულ-ლომს ერთგვარ რეზიგნაციას... მაგრამ სხვა ცეცხლიც სწევას მის სულს მის-ბაგეზე დაჰფარფატებს ერის ნალველის ორი სახელი: კრწა-ნისის ველი და თებერვალი. ორი დიდი უფსკრული, რომელთა გაღმა იწყება ეპოქა ცრემლისა და ბორკილების ლესვისა“.

ასეთი იყო „დემოკრატიულ“ პირობებში ს. აბაშელის პოეტური პრაქტიკის ფსიქოლოგიური, იდეოლოგიური და თემატიური მხარე, მოცემული ნახევრად სიმბოლისტურ ტონებში; ძირითადში ასეთად დარჩა მოქ. აბაშელი საბჭოთა პირობებშიც.

ობოლი მუშაც (ს. თავაძე) წვრილბურჯუაზიული დემოკრატიის ლიტერატურული წარმომადგენელია. დემოკრატიული ნაციონალიზმი და პესიმიზმი მისთვისაც იდეოლოგიური ქვაკუთხედი. ობოლ მუშას თუმცა ღმერთი „არა სწამს“, მაგრამ მას მაინც ევედრება, პოეტმა ციურ ანგელოსებს დაჭრილი გულის წყლულები ვედრებით გადაუშალა, მისთვის დამკვიანარი ყოფის სასაფლაოზე სეგ-დაა მხოლოდ განუზომელი... და „დღეს იმ ჰანგზე თუ ავმღერდები, როგორც იციან მღერა გედებმა“. მართლაც რომ მიკიტნური „დემოკრატიის“ გედის სიმ-ღერას მოჰგავდა „დემოკრატიული“ პოეტების 1919 და 20 წლებში წამოწყე-ბული რელიგიურ-პესიმისტური ამღერება:

„ჰეროვან კოწყებში გოვე ბინა სულისა,—
ჰა, ვიზილე ტაძარი უკვდავ სიყვარულისა!
და ლურჯთვალა ფერიებს, ანგელოსებს ციურსა,
ტრფობა რომ უსზივოსნებსთ სახეს ნარნარს, ლეთიურსა,
გადუშალე ვეჟრებით დაჭრილ გულის წყლულები,
და შევსთხოვე მომავლის სზივთა ნაკადულები.
და თუმც არა მწამს, მაგრამ მაინც ღმერთს ევედრები
.....
.....

მომავონდება ფიჭვი მაისის,
ნაზი ოცნებით შემოქარგული...
და როცა ქარის კენესა გაისმის —
დამენანება დრო დაკარგული.
მოხუცდა წელი, და მეც ვებრდები,
დაცბრილა სული შხამის წეთებმა.
ღმ დღეს იმ ჰანგზე თუ ავმღერდები,
როგორც იციან მღერა გედებმა.
.....
.....
ისევ აქ მოველ, ბნელი ფიჭვებით
გრძნობა დამწვარი და ნაწაშები.
უძილო ღამის შავი ისრებით
შხამად გარდმეჭნა ყოფნის წამები.

მოველ და ვეძებ მისი თვალების
სხივად ანთებულს ალერსს, სიყვარულს.
ველარ ჭავჭავილ ქუჩის ბრწყინებულში
ობლად ხეტიანს, თბლად სიარულს...

ფრთებსა შლის ქარი ნელი შრიალით,
და სადღაც შორს, შორს მიფრთხილები,
ივლებს სახე ნახი ციალით,
მივსდევ და ახლოს ვერ ვეკარები.

გაიხსნა კარი... და ბნელ ქაოსში
ციციციმებს იგი მიუწვდომელი:
დამკვანარი ყოფნის სასაფლაოში
სევდაა მხოლოდ განუზომელი!

ალარ მელირსა მისი ალერსი
და თბლად საფლავს ცრემლად ვეფრქვევი.
დაიწვის გრძობა ტანჯვით ნაკვეთი
და მხოლოდ შემდეგ გამოვერკვევი.

გაუჩინარდა... უფსკრულ ქაოსში
ალარ ციციციმებს მიუწვდომელი
დამკვანარი ყოფნის სასაფლაოში
სევდაა მხოლოდ განუზომელი! („საფლავთან“)

ივანე გომართელი კი თბლად მუშას „პროლეტარული ბრძოლის“
პოეტად თვლიდა! რამდენ კუროზს ქონდა ადგილი მენშევიკურ ლიტერატურულ
„კრიტიკაში“.

ვარლამ რუხაძე „დემოკრატიული“ პოეზიის მნიშვნელოვანი წარმომადგენელია. მას ახასიათებს აკაკისებური მსუბუქი ლექსთა წყობა, ნაციონალისტური, პესიმისტური და „შრომის სუფევის“ მოტივები. მუსიკური შრომის პროცესებს და ბრძოლას იმდენად უმღეროდა, რამდენადაც თვითმპყრობელობის დამხობი მთავარი ძალა პროლეტარიატი იყო. ვ. რუხაძე არსებითად ბურჟუაზიულ დემოკრატიზმს, პარლამენტარიზმს, საქართველოს „დამოუკიდებლობას“, განყენებულ თავისუფლებას უმღეროდა. რევოლუციონური პროლეტარიატის სოციალ-კლასიური ინტერესები მისთვის ორგანიზულად უცხო იყო. თებერვლის რევოლუციამ რუხაძეს „ოქროს კერპი“ დააწერინა, რომელიც განყენებული თავისუფლების აპოლოგიას წარმოადგენს ჩვეულებრივი შტამპით; თავისუფლებას, მშვენიერ ასულს ხელში ზეთისხილის შტო უჭირავს! თებერვლის რევოლუციის შემდეგ ვ. რუხაძის პოეტურ შემოქმედებაში მოტივების ერთგვარი სტაბილიზაცია ხდება და უნიბოდ ბურჟუაზიული დემოკრატიზმის და „დემოკრატიული“ ნაციონალიზმის პლატფორმაზე დგება. გომართელი წერდა: „ვ. რუხაძე ერთგვარი ფოკუსია, სადაც თავი მოუყრია მუსიკა აზროვნებას, ფიქრს, გრძობას, სევდას, იმედს, სიმტკიცეს“. მართალია, მერე, ეს? უკეთესია მოვუსმინოთ თვით ვ. რუხაძეს, რომელიც არღვევს გომართლის აჩქარებულ კრიტიკულ დასკვნებს:

„ზეცა ვრუ არის! მიწა უგრძობია!
აუხსნელია ყოფნის ზედაპირი!
ჰა! სულა ჩემო, შვების უცნობო,
არა გაქვს არსად თავშესაფარი!

მიწა გუგუნებს, მიწა ხანზარებს,
 ზომ ზედვით აგერ მის ღრმა ნაბზარებს?
 ალბათ ვულკანიც აღმოხეტეს მალე
 და ნანგრევებში ჩაფლავს ამ ზარებს!

სადაც სევდა არ სტირის, არც კენესის ფიჭვი ჩაგრული,
 სიყვარულზე მღვრიან შვების ფარშევანგები!

და მეც ვმღერი ასე: საქართველოს ცაზე
 დაიწერება დღეს ოქროს ასოებით
 ერის სილამაზე და იმღერებს მახე
 ყოველი ქართველი რწმენით, სასოებით,

საქართველოს დროშა მოდის,
 მოთამაშობს თეთრი რაში;
 ზეიშია, ზარობს ერი,
 ისმის „ვაშა“, ისმის ტაში“.

ასეთი იყო ძირითადში და უმთავრესად ვარლამ რუხაძის შემოქმედება „დემოკრატიულ“ წლებში! თუ რუხაძის მოტივები „მუშური აზროვნება, ფიჭვი, სევდა, გრძნობა, იმედი და სიმტიცეა“, მაშინ აკაკი წერეთელიც პროლეტარული ბრძოლის პოეტი ყოფილა; ამის მტკიცება კი აქლემსაც მოქნარებას აუტეხს. დღეს ვ. რუხაძე პროლეტარიატის ლიტერატურული თანამგზავრობის ტენდეციებს ამჟღავნებს (იხ. ა.-წ. ჟურნ. „მნათობი“-ს მეოთხე ნომერში მოთავსებული მისი „სამი ლექსი“), რაც უთუოდ მისასაღმებელია.

ჟურნ. „ცისარტყლა“-ში დაიბეჭდა სანდრო შანშიაშვილის დიფირამბი ნოე ჟორდანიასზე. ეს დიფირამბი სიმბტომატიურია, იმით რომ წარსულში ნაციონალ-დემოკრატი, „თეთრი გიორგის“, ეროვნული მთლიანობის იდეოლოგიის პოეტი პოლიტიკურად ენდობა „მარქსისტ“, სოციალ-დემოკრატ (მენ-შევიკ) ნ. ჟორდანიას; ადგილები დიფარამბიდან:

„... მაგრამ ის შესძლო, რაც მეფემ შესძლო...
 ვაშა დიდ ნოეს აღმაშენებელს!
 გზას რომ უკაფავს სამოთხის ცნებას,
 ვმღერ და ვაჭებ, ვაშა ჩვენს მმართველს!
 სხვა ოქროს ხანას უმზადებს ქართველს!
 მე თუმც იმ ვარსკვლავს სხვა გეზით მივსდევ,
 შენ მაინც მწამხარ, როგორც ნუგეში:
 წინამორბედი!
 არ გადაგისფრი სხვათა უბეში!
 და რომც ისურვო, სხვას დაიპყრობს შენი ლაშქარი,
 სად ზელმწიფობას ავრცელებდა მეფე თამარი...
 თეთრი გიორგი შენი შემწეა“¹ და სხვა,

ამ დიფირამბით ერთხელ კიდევ ხაზი ესმება იმ მრავალჯერ დამტკიცებულ დებულებას, რომ საქართველოში მენშევიკური პარტიის დიქტატურის დროს ნაციონალ-დემოკრატიული, ბურჟუაზიული რესპუბლიკა შენდებოდა. უნდა ხაზი

¹ იხ. ე. „ცისარტყლა“, № 14, 1921 წ. (იანვარი)— ლექსი „ნოე ჟორდანიას“.

გავსვას იმ მომენტსაც, რომ მიუხედავად ჟურნ. „ცისარტყელა“-ში გაბატონებული მოტივებისა (ნაციონალისტური, იმპერიალისტური, ანტისაბჭოთა, პესიმისტური, რელიგიურ-მისტური, დეკადენტური, ეროტიული, „ლანდშაფტური“ და სხვ.):

„ო, ღეთის წინაშე დანაპირი ვერ ავასრულე,
ჩემი ილბალი საცეცხლურის კვამლში ტარდება.
უნდა დრო არის, რომ ტაძარში ლოცვა ავანთოთ...
ო, მეგობარო, შენი ნახვა გამეხარდება,
როცა არ ვიცი ჩემი ფიქრი მე ვის გავანდო...“

(ელ. დარახველიძე)

მაგრამ შენ ცისკარს ბოროტება თვალს ვერ უსწორებს,
სისხლის ნადიმზე მოუწოდებს ისევ ყრუ კორებს:
უნდა დასძინოს შოთას წმინდა საკურთხეველი,
სისხლით მოსვაროს საქართველოს ტურფა ტყე-ველი
(ნ. ჩხიკვაძე „ტელიისი“).

.....
ცის შუაგულზე ინაკვებთა ელვა რისხვისა,
იუდას ლანდი დღეს დაეძებს ქრისტე მაცხოვარს;
წაართვა ქარმა ცარიელი საფულე ჭისა
უდროოდ წვერებათეთრებულ გამგდარ მათხოვარს,
ზეცისკენ მიდის ლოცვები ჩემი,
ვარ ღმერთის წმინდის თაყვანის მცემი!
გული წამერთვა, მომხედავს სხვა ვინ?
მამაო ღმერთო, წმინდაო ამინ!..
შულამეში მივცვები ღმერთებს
თუ კუდიანებს—არ ვიცი კარგად,
ჩვენ არაფერი აღარ გვაერთებს
და სიყვარული, ვგრძნობ დამგყარება.
ჩემთვის ერთია ამ ქვეყანაზე ავაზაკი თუ პატიოსანი.
ანგელოზები აღარ მფარავენ
წმინდა ჯვრებით და შავი დანებით.
შენ ღამეები მოგიპარავდენ
და გაწამებენ კუდიანები.
ვამი ავია, ბედი სასტიკი
და არსად არის მფარველი ქრისტე“. (ს. ვარდოშვილი).

ყრუდ და იშვიათად გაისმოდა სოციალური უკუღმართობის, კლასიური ჩაგვრის (რასაც ადგილი ჰქონდა დემოკრატიულ საქართველოში) მოტივებიც:

„არ მცალია, არა, არა! ძველმანს ვარღვევ, ვჭსოვ ან ვკვრავ:
იცი ჩემი ტრალედია ჩემს ოჯახში სახლის კერამ.
ტანწერწეტა ჩემს ბალანებს ძველი უწო ჩვარი ფარავთ:
დამეჩაგრენ... აბა, რა გქნათ? ხომ ვერავის რას მოვპარავთ!
რა გავღვქსო? რა შევაქო? რის მნახველი, რას განვიციდო?
ტყვეთა ვეფვარ დღიურ ზრუნვას, გავირიცხვ, ვითმენ, ვიცდიო...
ტყვეთა ვეფვარ დღიურ ზრუნვას, ბატონს მახინჯს, ბეცს და ელამს,
ჩემს პატოცს და ჩემს ღირსებას დასცინის და ფეხით სთელავს.“

.....
ურმის კოფოზე ღიღინებს გლეხი,
ღამის სიჩუმე ბანს მეუბნება;
ღიღინებს გლეხი და ამ ღიღინში
ვალაღებს ტანჯულ ხალხის ოცნება“.

ჟურ. „ცისარტყელა“-ს ერთ-ერთ მუდმივ თანამშრომლად მეშინური მინიატურების და სილუეტების „ოსტატი“ არჩილ რუხაძე ითვლებოდა. საკმარისია მინიატურისტის „ნაზ ქმნილებათა“ მხოლოდ თაურები ჩამოვწერთ, რომ მკითხველისათვის გარკვეული შეიქნას არჩილ რუხაძის მინიატურების, სილუეტების, თეთრი ლექსების მართლაც რომ მეშინური და საგრძობლად ხალტურული ბუნება და ხარისხი. თაურები: „ჩემს იდეალს“, „ობოლ საფლავთან“, „დამკენარი ვარდი“, „ნაზი ყვავილი“, „მთვარიან ლამეში“, „ჩაქრა სანთელი“ „შემოდგომა“ და სხვ. შეიძლება თაურებს შეცდომაში შეგვყავართ და ხსენებული მინიატურები „გრძობებით წვა“ კომუნისტურ იდეალზე, მებრძოლის საფლავზე, რევოლუციონერის უდროოდ ფიზიკურ სიკვდილზე, შემოდგომის შრომის რიტმზე და სხვ. აბა კატის კნუტებზე ხომ არ გამოაცხობდა მოქ. არჩილ რუხაძე თეთრ ლექსებს სოციალური ქარტახილის წლებში!

რას იხამთ, ძალზე „გაუტანელ“ და „უნდობ“ ხანაში ვცხოვრობთ! ილუზიების ქვეყანა მოკვდა, ფაქტების ხანაა! ფაქტია დაჯერება. მიემართოთ ფაქტს და მოვხაზოთ — რა სოციალური, პოლიტიკური და ყოფითი საკითხები აღელვებდა „მარქსისტ“ მინიატურისტს 1919 — 20 წლებში. მოითმინეთ ნუ ღელავთ! მოთმინებაა საჭირო! მოგვყავს ამონაწერები ჟურ. „ცისარტყელა“-ს ერთი მთავარი თანამშრომლის სანტიმენტალური ქავილიდან:

„პრინცესამ ერთხელ კიდევ ამაყურად გადახედა შეყვარებულ კაბუკს და ლამაზ ხეივანს გაჰყვა... გაჭკრა პრინცესა... ის მიიშალა კუპაროსის ხეთა ჩრდილებს იქით... და დარჩა კაბუკი მარტო, თბლათ... დაღონებული, იმედგადაწყვეტილი დაბრუნდა სახლში და როიალის კლავიშებს გადასცა თავისი მწარე ფიჭრები... მთვარე ქურდულად მისცურავს ღრუბლებშუა... და მთვარეს თან მისდევს კაბუკის მწარე ფიჭრები... — პრინცესა... პრინცესა... რას მერჩოდო?... რად მომიშამე სიცოცხლე?... იქვე გაბზარულ ვაზში ჩამკენარა თაიგული და სტირის როიალი... „В вазе медленно блекли цветы“... სტირის გამჭკრალ სიყვარულზე... სდუნს ქუჩა... სძინავს არე მარეს და ვის ახსოვს ეს დამკენარი ვარდი?... ჩაქრა სანთელი... და მიმწყდარი მელოდია ჩაკვდა ქუჩის წვედიადში...

„... თაგაქინდრული ზის მოხუცი... დამკენარი ტუბეროზის სენი შხამავს ყნოსვას... შორს, შორს სტირის; მოსთქვამს სალამური და გლოვის მელოდია იფანტება უსაზღვრო სივრცეში... ჩამხმარ-ჩაყვითლებულ ფოთოლთა შრიალი ნწაოკება მორეულ სვედას... და შემოდგომის ბორბოტი ქარი სისინებს დაღებულ სიყვარულზე... — გაჭკრა... გაჭკრა... გაჭკრა... ღამის წვედიადმა შთანთქა სიყვარული“ და სხ.

როგორ შევაფასოთ სტ. პშიბიშვეცისებური მელოდეკლამაცია, მელოდრამა, „დემოკრატიული“ მელანქოლიკის სენტიმენტალური ლირიკა? როგორ შევაფასოთ ის მდგომარეობა, რომ იმ დროს, როდესაც „დემოკრატიულ“ საქართველოში გამაჟღერებული სამოქალაქო ომი და იდეოლოგიათა ბრძოლაა, „დემოკრატიის“ პირმშო წარმომადგენელი თავდავიწყებამდე გართულია პრინცესას და შეყვარებული კაბუკის გაცრუებული „რომანით“, გამზარულ ვაზში ჩამკენარი თაიგულით და როიალის ტირილით, სულ ვარდებით [და ისიც... დამკენარი!], სიყვარულის „კეთილშობილი“ გრძობებით. ის ადამიანი, რომელსაც ავადმყოფური გრძობა ელოდა ახასიათებს, მოყვარულია იდილიის, არისტოკრატიული კომფორტის, ბანალური ეფექტების და არკვეს, თუ რამდენ ცხენის ძალას იტევს „პატიოსანი“ სიყვარული და რომლისათვისაც სოციალურ ცხოვ-

რებაზე „ვარდბულბულიანია“ გაბატონებული, ის გარკვეულად სრული ობი-
ვატელია და მისი „მხატვრული“ შემოქმედება უობივატელურესი. ასე-
თია არ. რუხაძის სენტიმენტალური ცრემლიანობა. ასეთი იყო „დემოკრატი-
ული“ მწერლობის იდეური სიმაღლე და ხერხობრივი კვალიფიკაცია, ასეთი იყო
ქართული ჟირონდის „მხატვრული“ მწერლობის იდეური მოწინავეობა, „დე-
მოკრატიის“ სოციალ-მხატვრული საქიროებისათვის მოწოდებული „მწერლობა“.
ამის შემდეგ კიდევ ჰყოფნით ქართველ სოციალ-გამცემლებს „გამბედაობა“ და
ჩახლეჩილი ხმით ხრილებენ: მწერლობა მოკვდა, საბჭოთა წყობილების დროს
ლექსი გაზეთებიდან ამოწერილმა ქრონიკებმა დაარჩო! საბრალონი! რა საშუ-
ხაროა, როცა ორფეხი ცხოველი თავის ფილისტერობაში, მანიაკობაში, საზოგა-
დოებრივ-პოლიტიკურ სიბეცეში განზრახ არაა დაჯერებული. საბრალონი! რა-
ცუდია გლახა ამპარტავნობა და „ვარდ-ბულბულიანის“ იდეური „გაქანება“ და
ლიტერატურული „კულტურა“! მართლა, ცოტა გაწყდა, კინალამ დაგვაეიწყდა:
დ. თურდოსპირელიც უმთავრესად მინიატურებზე და ნოველებზე მუშა-
ობდა, თუმცა დ. თურდოსპირელი იდეური იყო და მტკიცედ იდგა დემოკრა-
ტიულ ნიადაგზე ეროვნული აღორძინების პოზიციაზე; ჟურნ. „ცისარტყლა“-ს
მე-9 ნომერში (1920 წ.) მოთავსებულია თურდოსპირელის მხატვრული ნაწარ-
მოები — „ამირანის ცეცხლი“, სადაც პოეტური „წვავა“ წამოწყებული
„სულიკო საქართველო“ და „ამირანის ცეცხლზე“, რომელიც „გეთსიმანიის ბა-
ლის ცოდვა-ლაღატით აქვითინებულ საქართველოს“ განაახლებს, ან: „მხოლოდ
ამირანის ნაპერწკლით შეიძლება ამ აშშორებულ ცხოვრების ამოშრობა და გა-
შენება ახალი წალკოტის, გაჩახახება ნანატრი გარიჯრავის“ და სხ. „ამირანის
ცეცხლი“-ს ავტორი უმთავრესად და ძირითადში პატრიოტული მახოხის
მზარეული იყო; ნახევრად მითითურ ნაწარმოებშიც — „ამირანის ცეცხლი“ — პა-
ტრიოტული მახოხის დულილთა გვაქვს საქმე.

ასეთი გახლდათ ძირითადში „დემოკრატიული“ მწერლობის, ჟურნ. „ცი-
სარტყლა“-ს იდეურ-თემატიური ხაზი და ტექნოლოგიური სიმაღლე, ე. ი. იდე-
ურად რეაქციონური, თემატიურად „ქრელი“ და პასიური, ოსტატობის მხრივ
უსუსური; „დემოკრატიული“ მწერლობის მსოფლმხედველობა შემოფარგლული
იყო პატრიოტიზმით, ეროტიზმით და პესიმიზმით; საზოგადოებრივად მოწი-
ნავე იდეებისათვის ბრმა იყო, ამიტომ მისთვის მოწინავე იდეები ის იყო, რაც
ბრმისათვის სანთელი. დიად, სანთელი! სანთელი, როგორც სანთელი ცვილის
ან კარტოფილის.

„დემოკრატიულ“ მწერლებს არცერთი რომანი და საზოგადოებრივად
აქტუალური პოემა არ დაუწერიათ. საყურადღებოა მხოლოდ ლეო ქიანელის
იდეურ-მხატვრულად შედარებით გამართლებული ნოველა „Escalade“. „დემო-
კრატიული“ მწერლობა მომწყვედვული იყო ლირიკულ ლექსში, ნოველაში და
ლეგენდა-ზღაპრის ფორმაში. ასეთი იყო „დემოკრატიული“ საქართველოს „მო-
წინავე“, „იდეური“, მენშევიკური პარტიულობის თვალსაზრისზე და პოზიცი-
აზე მდგარი „მწერლობა“; თუ როგორი „იდეური“ გაქანების და მხატვრული
კვალიფიკაციისა იყო დანარჩენი ლიტერატურული დაჯგუფებანი, ამაზე ქვემოთ.

ქალაქიან ლუარსაბშიძე-ქართული ეპიგრაფიკის მწერლობა

(№ 56) ქართული სიმბოლოზმის წინააღმდეგ მიმართული ამხ. ფილიპე მახარაძის საყურადღებო პოლემიკური წერილი „საბრალონი“ დაიბეჭდა. ამხ. მახარაძემ ცისფერყანწილების მხატვრული პრაქტიკა „ბურანში მყოფ ადამიანების ნამდვილ ბოღვად“ განსაზღვრა, ყანწილები კი ისეთ ადამიანებად, რომელნიც ლაპარაკობენ არა ენით, არამედ ხელებისა და ფეხების ქნევით, თვალების ბრიალით და პირის სახის საშინლად გრეხა-პრანჭვით: „ცისფერყანწილები“ ბნელი ძალების ღვიძლი შვილებია და ამავე ძალებს ემსახურებიან და გუნდრუქს უქმევენ. მაგრამ იმათი ვაქანალია და დღესასწაული დიდხანს ვერ გაგრძელდება. შუე კვლავ ამოვა და ნათელი გაიმარჯვებს: მაშინ ისინი იძულებულნი იქნებიან თავისი ბნელი სოროები მოსძებნონ და იქ ჩაძვრენ¹.“ სრული სიმართლეა! „ყანწილების“ პოეტური პრაქტიკა რეაქციონური იყო თავიდანვე; პარტიული მიმართულებით, იდეოლოგიურად ნაციონალ-დემოკრატები იყვნენ, გაზ. „საქართველო“-ს ნაფიცი მწერლები. ყანწილების პოლიტიკური პლატფორმა: „ჩვენ ვართ პირველი ქართველი იმპერიალისტები“.

დღესდღეობითი სიმბოლოზში ბურჟუაზიის დეკადანსის ლიტერატურაა.

ბურჟუაზიისა და მემამულეებისათვის მოწინავე იდეალი არ არსებობს. მაშ რას უნდა მიეცენ? ორგის, მსუბუქი ჯანრის გართობას. რახან მომავლის იმედი არა გაქვთ, გრძობთ, რომ სასიკვდილოდ ხართ განწირული, უკანასკნელ დღეებს ითვლით, შეეცდებით „დატკბეთ“ ცხოვრებით. მაგრამ საქმე ისაა, რომ მათ ცხოვრებით „დატკბობის“ უნარიც არ გააჩნიათ. ეს იყო მოთენთილი ხალხი; ბურჟუაზიას არ შეეძლო დატკბობა, რადგან მისი ნერვები, მისი კუჭი აწეწილი იყო და ვაფუჭებული. ეს ბურჟუაზიული ახალგაზრდობა ძალზე მინაზებული იყო. ღია პეიზაჟები, მაგორული მუსიკა თვალებს სჭრის მას, სმენას უწუნებს; ჩვენ წინ ავადმყოფი ადამიანია, მას სჭირდება კურორტი, ის უნდა ფრთხილად გაართოთ, თორემ ამ გართობას შეუძლია გაკაწროს ის.

ინტელიგენციაც ამ მომენტში ასეთად გადაიქმნა. მას იმედები გაუცრუვდა, ცხვირი ჩამოჰკიდა, გადაშენებულ მდიდარივით მინორულ ფიგურად გარდაიქმნა. ერთმანეთს შეხედენ ცხვირჩამოკიდებული ინტელიგენტი და ახალგაზრდა ბურჟუა. ერთმანეთს გამოადგენ ბოჰემა და გადაშენებული ბურჟუა. წარმოიდგინეთ ისეთი ინტელიგენტი, რომელიც ლაპარაკობს: „რევოლუცია და მეცნიერება არა მწამს, მსურს ვიწამო რელიგია, მაგრამ ვერ ვახერხებ! ცხოვრება მოსაწყენია, ჩემი სიცოცხლე საბრალაა, უხალისო. ერთი რამ მაქვს — ჩემი ოცნება, ზმანებათა სამეფო“. ადამიანებმა რის მიღწევაც ფაქტიურ სინამდვილეში რეალურად შეუძლებელი იყო, ოცნებით იწყეს. ამ ოცნებებმა ავადმყოფური, ფერმკრთალი, „საკვირველი“ და უალრესად განაზებული ხასიათი მიიღო. და აი ფიგურალურად რომ გამოვთქვათ, ამ კაცთან მდიდარი მყიდველი მოდის. მობრძანდა კარეტით და გამხმარი ფეხებით ძლივს ადის კიბეზე. მელოტია, ხელები უთრთის, ტუჩებიდან დორბლი სდის, გონება სუსტია (რამოლი), 16—17 წლისამ ცხოვრებას „ნაღები მოხადა“, ხოლო 20—30 წლის ასაკში უკვე ახალგაზრდა მოხუცია. ახალგაზრდა მოხუცი ინტელიგენტს მიმართავს: „მიშველე, წარმოუდგენლამდე მოწყენილი ვარ“. ინტელიგენტი უბასუხებს — „მაქვს ზმანებები, ოცნებები, იდეალისტური ფილოსოფია, მუსიკა, პოეზია — ყველაფერი,

¹ იხ. ფ. მახარაძე — ტომი V, გვ. 219 — 224.

რაც თქვენ ტანჯულ სულსა და გამზარ გულს მოესურვება. რაში გამოიხატა იმ ორი ავადმყოფის დაკავშირება? რომელიმე უმნიშვნელო ბელეტრისტულ ნაწარმოებში (როგორც, მაგ., ს. ცირეკიძის „რომანია“ და სხვ.), სადაც უმთავრესად მისტიური ქაეღილია სიკვდილზე, მარტოობაზე, დასასრულზე; ან რომელიმე მუსიკალურ ნაწარმოებში, რომელიც ნელ ტირილს ჰგავს, ხდება ვაჭრობა. სულიერად და ნივთიერად ერთმანეთს უკავშირდება ორი აცდენილი ტიპი. ინტელიგენტ-სიმბოლისტების დიდმა ნიწილმა შეკვეთები მიიღო, ნივთიერად მოღონიერდა, დაიწყო მდიდრული ცხოვრება, დაუნის გვირგვინით დაიმშვენა თავისი მელოტი თავი¹. აი სიმბოლიზმი და მისი სოციალური ბაზა. ასეთივე იყო სიმბოლიზმი საქართველოში, ძირითადად ში იმავე სოციალურ ბაზას დაყრდნობილი, მაგრამ სიმბოლიზმი მიმბაძველობითი, სოციალური მიზანდანიშნულებით რეაქციონური მოვლენაა აბამპულებული მწერლობაში საზოგადოებრივი მოტივების წინააღმდეგ. სიმბოლიზმი „ნავგვიანველ“ და „ნაადრეველად“ შემოვიდა საქართველოში. თუმცა ყოველ ერს შეუძლია და ვალდებულიცაა მეორე ერისაგან ისწავლოს, ისესხოს იდეები; მნიშვნელოვანია შემოტანილი იდეების გავლენა, თუ შემომტან ერში სათანადო საზოგადოებრივი და ეკონომიური პირობებია მომზადებული, მსგავსი ისტორიული განვითარების ტენდენცია, მაგრამ... „განვითარება ჩვენს ლიტერატურას უმეტეს ნაწილად დაეტყო მხოლოდ იმაში, რომ მან შეითვისა დაწინაურებულ ერთა ლიტერატურის შედარებით უფრო უსარგებლო ნაწილი და ამასთანავე მისი აუცილებელი ნაკლოვანებებით“ (ფილიპე მახარაძე).

საილუსტრაციოდ ავიღოთ და გავარჩიოთ „მეოცნებე ნიამოებები“-ს მეოთხე წიგნში (1920) მოთავსებული მასალა; 1919 წლის 23 ნოემბერს ტფილისის კონსერვატორიის ზალაშა ვასილი კამენსკის იუბილუა გამართული და გრიგოლ რომაქიძე „იუბილიარს“ ლექსს უძღვნის:

„და ვოლგა, ვოლგა დაუნდობელი—
გადაღეშილი ვნების ტბორებით,
შიგ ჭერა ქალი მუღამ მდომელი,
მკერდბეს რომ იხელს მრუში ზმორებით.

.....
და ეტყვი ბავშებს: კარგი რამ არის
გველი წითელი და რქანაყარი.
წადით აკოცეთ მიწას თამარის,
სადაც მგოსნებში ვიყავ მაყარი“.

როგორც ცნობილია, დეკადენტური სიმბოლიზმის კლასიკოსებმა — რემბომ, ბოლღერმა, ვერლენმა, და სხვ. რეალური სინამდვილე, ფაქტიური ყოველდღიურობა პირამიდებში, შუშის პეიზაჟში, კალეიდესკოპში, გალუციანაციაში, სიზმარში და სხვ. გადაიტანეს; ვალერიან გაფრინდაშვილიც, როგორც დეკადენტური სიმბოლიზმის ორდოქსალური მიმდევარი, „გვარს იწერს მარგალიტზე გოტიურ ტაძარში“:

„ჩემი საცოლო—ძვირფასი ქვა მოდის ამალით.
არა აქვს რიცხვი ქიშერიულ ნაირ შაფერებს.

¹ იხ. „Искусство и литература в марксистском освещении“, ნაწილი მესამე, 40—41.

დაიკარგება დღიურობის ცრუ ნატამალი,
როს მარგალიტის მოვლინება შემასხვაფერებს.
მღვდელის მაგიერ ტრაპეზიდან ყორანი მოდის —
უანაფორო მუცელმოგვი, მაღალი ზანგი;
კიბულაობს ლოცვებს და მძიმე მისი ხმა ლოდის.
უცხო ფერების ფარშავანგობს ტურნირი ბანგი.
სფინქსები გვირგვინს დაგვადგამენ თავზე თვლებიანს.
ოკროს ამბიონს შემოუღლის ჭვების კრებულნი.
არ ვიცი რატომ, და მშვენივრად იცრემლებიან.
დგას პირბადეში მარგალიტი გაფითრებული“.

ქ. ნადირაძე, სწორედ ის ნადირაძე, რომელზედაც ვინმე ტრისტან მანა-
ბელი წერდა, რომ „ბალდახინი“-ს ავტორი „ჯიო-კონდას რაინდია და მისი
პოეტური ლერძი დაშვენიებულია მონა ლიზას (თუ ლიზიკოსი — ვ. ლ.) ღიმი-
ლით“, მოწოდების ზარს რეკს:

„უარყავ ბრძოლის ცეცხლი მაცდური
და ბრაზი ჩემად ჩაახრჩვე სულში.
იწამე ყოფნა ჩვენი ლანდური
შორს მომავალში და შორს წარსულში“ და სხვ.

მხატვრული პროზა: სანდრო ცირეკიძის „რომანი“ ყოველდღიურო-
ბიდან გაქცევის, ლანდური ყოფნის, მირაჟების, ფანტომის აპოლოგიაა. „რო-
მანი“ ასე ბოლოვდება... ნავახშმევს მორთულობას სკამით თავთან დაიწყობს და
სიზმრისათვის დაწვება სუფთა ლოგინში. ძილში ავიწყდება ბალახვანი,
ავადმყოფები, მარტოობა. ფეხაკრეფით მოდის ძველი მეგობარი. იხსენებენ პირ-
ველ შეხვედრას. მიდიან გელათში, მოწამეთაში. უხარია მონასტრის
სიმშვიდე. მოგზაურობენ უცხო ქვეყნებში...“ მეოთხე წიგნშივე მოთავსე-
ბულია სერგო კლდიაშვილის წერილი ს. ცირეკიძისადმი — „წმინდა ქალწულის
ცისფერი გადმოხედვა ციდან ქვეყანაზე“, რასაც მთლიანად მოვიყვანთ, როგორც
ყანწური მანკიობის და „ფილოსოფიის“ მარისს:

„P S. ძვირფასო სანდრო! ჩემთვის ამ ქვეყნის გარდა არაფერი არის. ძა-
ლიან უბედური ვარ, რომ ვერ მივიღე ზეცა,—ის ზშირად გამშვიდეს შენ, ჩემთვის კი
ცარიელია,—მაგრამ არის წუთები, როცა მეც, წარმართს მომელანდება გახსნილი
თალი და წმინდა ქალწულის გადმოხედვა. სათაურსა და მონაწერს შუა, რომე-
ლიც ეწლა ცალიერია, იყო სტრიქონები. შენ იცი, რომ სიტყვა უფრო ძლიერად მათ-
რობს, ვიდრე კვადილის სტრინელი და ლენო, როცა ჩვენ ჩაედევართ სარდა-
ფებში, მაგრამ აქ უნდა გამოვტყდე ჩემს სისუსტეში, — მის ღვთიურ გადმოხედვას,
რომელიც ვიგრძენი ერთ საღამოს, ვერ შევკადრებ ჩემ სტრიქონებს ძონძებიდან.
ჩემი ძვირფასი ქალბატონი მაპატიებს შიშს და სიძუნწეს — მას ხომ მრავალჯერ
აღერსით მიუღია მოხუც დიაკვნების გაურკვევი ლოცვა — და გამზღის ღირსად
დაუჭირო უზანგი მისთვის განწირულ რაინდებს, რომლებიც კვდებიან იმედით,
რომ წმინდა თვლებმა სიყვარულით გადმოხედა მათ“.

მ ა ლ მ ი ა ნ ლ უ ა რ ხ ა მ ი ძ ი

[დასასრული მორიგ ნომერში]

მ ა რ ქ ს ი ს ტ უ ლ ი

ს ა ლ ი ტ ე რ ა ტ უ რ ო

პ რ ი ტ ი კ ი ს გ ზ ე ბ ი

1

1921 წელი ქართული საზოგადოებრივი აზროვნების ისტორიაში უდიდესი გარდატეხის დასაწყისია, უდიდესი მიჯნა: საქართველოს ექსპლოატატორულმა კლასებმა საზოგადოებრივი დი ეკონომიური ძალაუფლება დაკარგეს. დამყარდა საბჭოთა ხელისუფლება, რომელიც ძირბუდიანად ანერეგდა ძველი საზოგადოებრივი ურთიერთობის საფუძვლებს და მის მაგიერ გზას უკაფავდა კომუნისტურ საზოგადოებრივობას.

ამ დიდ ისტორიულ ცვლებადობას სოციალისტური რევოლუციის ნიადაგზე არ შეიძლება არ აემოძრავებია რევოლუციით აფორიაქებული სოციალური ფენები.

ბოლშევიზმის წინააღმდეგ დაირაზმა მენშევიკურ-ნაციონალისტურ-რეაქციონური წრეებისა და ინტელიგენციის ყოველგვარი ნაღეჭი და უზადრუქი აღვირახსნილობით მოინდომა დაკარგული პოლიტიკური ძალაუფლების, კულტურისა და ლიტერატურის საშუალებით აღდგენა და შენარჩუნება.

რევოლუციის სინამდვილე და რევოლუციონური თანამედროვეობა ამ მზრივ განსაკუთრებული გზაჯვარედინი შეიქნა ქართული ლიტერატურისათვის, რომელიც რევოლუციამდე გაბატონებული კლასების იდეოლოგიას გამოხატავდა და რევოლუციის შემდეგაც მისი მემკვიდრეობა, ქართველი ერის სახელით, ქართული რეაქციის ამ დონკიხოტებმა, წყალ-წყალა პატრიოტებმა მოინდომეს და რამდენიმე წლის განმავლობაში თავისუფლად ითარეშეს კიდეც.

ამ გარემოებას ხელს უწყობდა ისიც, რომ საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების დღიდან, პირველი წლების განმავლობაში, სანამ ხელისუფლება პოლიტიკურ-ეკონომიურ ღონისძიებათა პირველმნიშვნელოვან საკითხებს სწყვეტდა, კულტურას ფრონტი ერთგვარ უყურადღებობას განიცდიდა, განსაკუთრებით ლიტერატურის ფრონტი.

პარტიას არ ჰყავდა სათანადო ძალები, რომ ერთიანად დაეპყრო ყველა ფრონტი. ამიტომ, სანამ არ წამოიზარდა სათანადო კვალიფიკაციის ამ დარგის მეუკეები, სამიოდე წელი ლიტერატურაში აღვირახსნილ ნაციონალისტურ, მენშევიკურ ეკახანალიას წარმოადგენდა.

მართალია, 1921 წელს ორგანიზაციულად დაირაზმა პროლეტარული მწერლობა, მაგრამ იგი იმდენად სუსტი იყო, რომ არა თუ ქართული მწერლური რეაქციისათვის წინააღმდეგობის გაწევა არ შეეძლო, არამედ თავისი თავის დაცვასა და განმტკიცებასაც ძლივს ახერხებდა.

ქართული მწერლობა კი ამ ხანაში ყველა თავისი სასიცოცხლო ძალების კონსოლიდაციას ახდენდა და მთლიანი ფრონტით გამოდიოდა რევოლუციისა და

საქართველოს კომუნისტური პარტია — მარქსისტული სალიბერალური კრტიკის გზები

თანამედროვეობის წინააღმდეგ; მართალია, ეს წინააღმდეგობა უდღეურობისა და უბადრუკობის მეტს არაფერს წარმოადგენდა, მაგრამ ის ფაქტი, რომ მათ ხელში ეჭირათ მთელი რიგი ეურნალ-გაზეთები, როგორც, მაგალითად: „ლომისი“, „ბახტრიონი“, „ლაშარი“, „რუბიკონი“, „ქართული სიტყვა“, „ხომალდი“, „ილიონი“ და სხვა უდღეური „სიმაგრეები“, — საშუალებას აძლევდა მათ ათასგვარი პოლიტიკური ხასიათის პამფლეტებისა და ფართო ფილისტერული სირეგენისათვის.

რას სწერდა და რით ებრძოდა ქართველი თავადებისა და ბურჟუა კულაკების ეს „კრუპატრიოტიზმით გაქვნილი და გაქსუებული“ აგენტების ხროვა?

აი დამახასიათებელი სტილი ამ ბრძოლისა: „როცა ერი პოლიტიკურ ფრონტზე მარცხდება, იგი კულტურულ ფრონტზე მიბაჯენს ყველა თავის სასიცოცხლო ძალას; დღეს ჩვენში გაათრეებული მუშაობა უნდა იყოს, საქართველოში კულტურული „სადაყო წესები“ უნდა გამოცხადებულიყო და კულტურული დიქტატურა“¹.

სადაყო წესებისა და კულტურული დიქტატურის ავტორი წმინდა ხელოვნების ის ქურუმი, რომელსაც დღესაც სჯერა, რომ ხელოვნება პოლიტიკის გარეშე დგას, რომ რასაც ის წერს, მხოლოდ „გარდასულ თაობათა ტყვილეტია“ (კ. გამსახურდია) და მეტი არაფერი. ეს რაინდი გახლავთ ფეოდალური საქართველოს — ძალებისა და მიმინოების — იდეალიზატორი, როგორც ახლო წარსულში, ისე დღესაც ქართული რეაქციის ნაცარქექია მებაირახტრე, ქართველი ერის „მოიერიშე ბარბაროსების შურდობისაგან“ მხსნელი პამპულა.

დამახასიათებელია ქართველი ერისა და საქართველოს კულტურის სახელით მოლაყბე სხვა კალმონების ფაფხურიც. „უხმოდ დღესასწაულობს ქართული მწერლობა თავის პოეზიის დღეს“, „მიუხედავად იმისა, რომ მისი მაღალი შუბლი დასერილია მწუხარების ნაოქებით“. „გველები უშხამავენ ტერფს, მაგრამ მისი წინსვლა საჭიროა, — მისი ამ გზაზე შეჩერება ქართველი ერის მაჯისცემის შეჩერება იქნებოდა“, — ასე წერდა, მაგალითად, ამ ინტილიგენციის ერთ-ერთი ნოგეკანელი კ. მაყაშვილი². „ქართულ მწერლობას აქვს საპატოო ტრადიცია იყოს მესგეური მთელი ქართული კულტურის და ეხლაც ვერ აუვლის ამ გზას“³ — წერდა პ. ინგოროყვა.

ასე წერდენ და იბრძოდენ „წმინდა“ ხელოვნების ეს მოციქულები, თამარ მეფისა და ერეკლე მეორის მოტრფილენი, ჰაობისა და ესთეტური ნავაგის მოყვარულნი, და აშკარა პოლიტიკურ აქტებს უყენებდენ რევოლუციას.

დამახასიათებელია, თუ რას წერდა შუამდინარელის ფსევდონიმში თავშეფარებული „კოცნის და ოქროს ფეხის“ ცნობილი მოლაზლანდარე გრიშაშვილიც — „ტფილისის დაცემის დღიდან არცერთ ორგანოზე არ მოუსკენია თვალს, როგორც „ლომისმა“ იმოქმედა ჩვენს აწეწილ ნერვებზე“⁴. აშკარაა, „დაცემული ტფილისისათვის“ ბრძოლის ილუზია ამოძრავებდა ცხოვრების საერთო კალპოტიდან ამოვარდნილ სოციალურ წრეებს და მათ შორის ქართველ ინტე-

¹ იხ. ურნალი „ილიონი“, № 3, 1923 წ. კ. გამსახურდიას წერილი.

² კ. მაყაშვილი — გაზ. „პოეზი-დღე“, № 4, 1923 წელი.

³ ურნ. „კავკასიონი“, 1—2, 1924 წელი.

⁴ „პოეზიის ქრონიკები“, გაზ. „პოეზიის დღე“, № 4, 1923 წელი.

ლიგენციასაც, რომელიც „აწეწილი ნერვების“ დამწვინდებს იდეოლოგიურ ბრძოლაში პოულობდა, როცა თავისუფლად ფაფხურობდა იგი და იბლინძებოდა იმ უდღეური ლიტერატურული ჟურნალ-გაზეთების საშუალებით, რომელიც გასაბჭოების პირველ დღეებში სოკოებივით გაჩნდა ჩვენში და მეტად საეჭვო და რომანტიული სახელები ჰქონდა („ლაშარი“, „ლომისი“, „საქართველოს სამარეკლო“, „კავკასიონი“ და სხვა).

სწორედ იმათათვის ამ ჟურნალ-გაზეთებში მოიკალათა რეაქციონურმა მწერლობამ, როგორც ციხე-სიმაგრეში, და იქიდან დაიწყო იერიშები, ღვარძლიანი კბენა, გესლისა და შხამის ნთხევა საბჭოთა სინამდვილის წინააღმდეგ. მაგრამ სწორედ ამავთვე გარემოებამ შეუწყო ხელი ლიტერატურაში კომუნისტურ ძალთა კონსოლიდაციას და კომუნისტური კრიტიკის აღორძინებას, რაც, ერთი მხრივ, იმაში გამოიხატა, რომ დაარსდა საქართველოს პროლეტარულ მწერალთა ასოციაცია და მან ბრძოლა დაიწყო, როგორც საკუთარი მწერლობის განმტკიცებისათვის, ისე რეაქციონური მწერლობის წინააღმდეგაც. მეორეს მხრივ, ქართულ მწერლობაში გამეფებულმა აღვირახსნილობამ ხელში კალამი ააღებინა მთელ რიგ პარტიულ ამხანაგებსაც (სერგო ორჯონიკიძე, მამია ორახელაშვილი, ვ. ბახტაძე და სხ.), რის შემდეგ რამდენიმე წლის განმავლობაში მარქისტულმა ლიტერატურულმა კრიტიკამ ბრძოლის ისეთი ტრადიცია შექმნა, რომ გარკვეულად ლიტერატურული ცხოვრების ხელმძღვანელობასაც მოჰქიდა ხელი და დღესაც მისი ხელმძღვანელია.

პირველი ნაბიჯები პროლეტარული კრიტიკის აღორძინებისა, უსათუოდ ჟურნ. „ქურას“ ეკუთვნის; უკანასკნელი, როგორც ცნობილია, რუსული პროლეტკულტიზმის ზეგავლენას განიცდიდა, მაგრამ ქართულ სინამდვილეში იგი სათანადოდ ემიჯნებოდა ძველ მამულიშვილურ მწერლობას და როგორც პროლეტარული მწერლობის, ისე საბჭოთა მწერლობის განვითარების გზებს სახავდა და არკვევდა, უცხადებდა რა ამასთანავე რეაქციონურ მწერლობას ბრძოლას. „პროლეტარული ლიტერატურა ახალი და მასთან კლასიური ხასიათის მოვლენა ჩვენს დროში, ის დაიბადა მუშათა კლასის ბრძოლის პროცესში“¹ — სწერდა ეს ჟურნალი პროლეტარული მწერლობის შესახებ. „ქართული ლიტერატურის ასპარეზის დაცლა „ძველებს“ უბრძოლველად არ სურთ. ისინი „შეიარაღებულან“, „საომრად დარაზმულან“ და სხვა—წერდა ჟურნალი რეაქციონური მწერლობის შესახებ და აქვე კითხულობდა: „რომელი მათგანი დგას ჩვენთან უფრო ახლო, რომელსაც რამდენიმედ მაინც ჩვენთან თანამშრომლობა შეუძლიათ“².

„ქურა“-ს ლიტერატურული კრიტიკა, აშკარაა, სუსტი იყო, მაგრამ ორი წლის შემდეგ პროლეტარულმა კრიტიკამ თვალსაჩინოდ აიმაღლა ხმა, ამას ხელი შეუწყო პროლეტარული მწერლობის ირგვლივ ახალი ძალების შემოკრებამ. „ქურა“-ს მიერ დაწყებულ ბრძოლას ახლა გარკვეულად კომკავშირული ჟურნალები განაგრძობენ („მომავალი“, „სახლგარზე“) და ლიტერატურულ კრიტიკაში მუშაობას იწყებენ მთელი რიგი ამხანაგები! შ. რადინი, ვ. ლუარსაშიძე, პ. ქიქოძე, შ. დუდუჩაივა და სხვ.

¹ „ქურა“, № 2 დეკლარაცია, 1922 წელი.

² „ქურა“, 1, 1922 წელი.

ადექსანდრე სულავა — მარქსისტული სალიტერატურო კრიტიკის გზები

აღსანიშნავია რ. კალაძის მუშაობა, რომლის კალამს მთელი რიგი შრომები ეკუთვნის, როგორცაა, „ვეგნატე ნინოშვილი“ (ბიოგრაფია) „ანტონ ფურცელაძე“ (მონოგრაფია), „1905 წელი და ქართული მწერლობა“ და სხვ. იგი ფურნალ „ქურა“-ს პირველი კრიტიკოსია და ჩვენებური პროლეტკულტის თეორეტიკოსი. ქართული მწერლობის შესახებ რ. კალაძე ჯერ კიდევ 23 წელს წერდა: „სრულიად საქართველოს მწერლებს ჰგონიათ—საქართველოს გასაბჭოებამ, კომუნისტური პარტიის გამარჯვებამ ერთი სიტყვით, რუსი და ქართველი მუშის კავშირმა, პროლეტარულმა დიქტატურამ ქართული მწერლობის და კულტურის შებლი მწუხარების ნაოჭებით დასერა“ და სხვ.¹

პირველი სერიოზული კრიტიკა და იერიში ქართული ლიტერატურული რეაქციის წინააღმდეგ ამხ. ბახტაძემ და მასთან ერთად უფრო მთლიანი და სისტემატიური სახით ჯგუფ „პროლემადის“ ლიტერატურულმა კრიტიკოსებმა მიიტანეს, რომელთა გამოსვლამ ჩვენში საფუძველი ჩაუყარა მარქსისტული ლიტერატურული კრიტიკის ეგრეთწოდებულ ნაპოსტოველურ მიმდინარეობას.

რეაქციონურ მწერლობასთან ბრძოლაში, როგორც მომავალ ნაპოსტოველებს, ისე ცალკეულ ამხანაგებს ერთი ძირითადი პრინციპი ამოძრავებდა: „არავითარი კონცესიები კაპიტალიზმს და ბურჟუაზიას იდეოლოგიის ფრონტზე“. ამ ნიშნის ქვეშ დაიწერა ამხ. ვ. ბახტაძის წერილი „პროლეტარული რევოლუციის გაბედული ბოიკოტი“ ვაზეთ „ქართულ სიტყვა“-ში და ფურნალში „კავკასიონი“². აი რას წერდა ამ წერილში ამხ. ვ. ბახტაძე:

„ლიტერატურა-ხელოვნების დარგში თითქმის უკონკურენტოდ ბატონობს ნამდვილი რეაქცია, ეს დარგი არის პირდაპირ „ხელუხლებელი კუთხე“, აქ მეფობს ის, ვინც სამი წლის წინაღ ჩვენ ჩამოვადგეთ პოლიტიკური ტახტიდან და რომ ეს ასე არის, ამის საუკეთესო დამამტკიცებელია ვაზეთი „ქართული სიტყვა“ და „კავკასიონი“. „ბრძოლა ქართული კულტურის საშუალებით რევოლუციის წინააღმდეგ,—აი რას ემსახურება „კავკასიონი“ და ქართული სიტყვა“.

უფრო მკაცრი და მთლიანი ფრონტით, ვიდრე „ქურას“ კრიტიკოსები— ვ. ბახტაძე და სხვები— „პროლემადის“ კრიტიკოსები გამოვიდნენ. აქ თავს იყრიდა ის კომუნისტური ახალგაზრდობა, რომელმაც მებრძოლი ბოლშევიზმის ტრადიციები გადაიტანა ლიტერატურაში და მტკიცე იდეური სახით გამოვიდა კრიტიკის ფრონტზე.

პროლეტარული ლიტერატურის მოძრაობის ისტორიაში „პროლემადი“ უსათუოდ ერთი მნიშვნელოვანი ფურცელია ბოლშევიკური ლიტერატურული კრიტიკის განვითარების გზაზე; მისი ისტორიული დამსახურება იმაში მდგომარეობს, რომ ის ბოლშევიკური მიდრეკილებანი, რაც მესამე დასის ბოლშევიკ პუბლიცისტ კრიტიკოსებს ახასიათებდათ, „პროლემადმა“ იდეურ ნაპოსტოველურ სისტემად აქცია.

ერთი მხრით დაიწყო ბრძოლა რეაქციონური მწერლობის წინააღმდეგ თანამგზავრული მწერლობისათვის, მეორე მხრივ—პროლეტარული ლიტერატურისათვის და ამ მოძრაობის შიგნით ყოველგვარი გადახრის წინააღმდეგ. ასეთი სახის პოზიცია იმთავითვე ნიშნავდა მარქსისტული ლიტერატურული კრიტიკის

¹ გაზ. „ქარხნის ჰანგები“, 1924 წელი.
² გაზ. „კომუნისტი“, № 124, 1924 წ.

მიერ ორ ფრონტზე ბრძოლის წარმოებას და სწორი პარტიული პოლიტიკის გატარებას მწერლობაში.

პროლემაფის გამოვლამ დაუღო საზღვარი ქართული ლიტერატურის „უკონტროლო“ და „ხელუხლებელ“ მდგომარეობას, გამოუცხადა ყოველდღიური და სისტემატიური ბრძოლა მის მავნე ტენდენციებს.

„პროლეტარულმა რევოლუციამ,—წერდა ამ ხანაში პროლემაფის პლეადის ერთ-ერთი კრიტიკოსი ანბ. შ. რადიანი,—ჯერ-ჯერობით ჰკუთვნა ვერ ასწავლა ასეთი ჯურის ხალხს, ისინი ისე გრძნობენ თავს, თითქოს არ ცხოვრობენ მუშურ-გლეხურ სახელმწიფოში“¹.

გაშლილი ფრონტით, ბრძოლა იმაშიაც გამოიხატებოდა, რომ მარქსისტულმა კრიტიკამ გაბედულად მოჰკიდა ხელი არა ფუ მარტო ურეაქციონერეს მწერლებს, რომელთაც ილია ჭავჭავაძის ნამდვილ მემკვიდრებად მოჰქონდათ თავი, არამედ ყოველი ჯურის წვრილ-ბურჟუაზიულ წუნკლებსაც, ფუტურისტებს, დადაისტებს, ყანწელებს და სხ. ბოჰემურ ხალხს. ეს იყო ბრძოლა „პამლეტებისა და დან-კიხობების მოდგმის უნიადაგო კონტრარეოლუციის“² (რონდელი) დასაშლელად, მახვილი და სასტიკი კრიტიკა ყანწელებისა, როგორც „აჩრდილებისა და ვადაშენების დაგროვილი ნაგავის“³ (ბუაჩიძე), როგორც „მენშევიკური სანჩო-პანოების“⁴ (პ. ჭიქოძე)—დემოსის პოეტების წინააღმდეგ.

მაგრამ მარქსისტული ლიტერატურული კრიტიკა, მარტო რეაქციონური მწერლობის წინააღმდეგ ბრძოლით ვერ დაკმაყოფილდებოდა, მას ხელმძღვანელობა უნდა გაეწია შემოქმედებით და ორგანიზაციულად მძლავრად მოზარდი პროლეტლიტერატურული მოძრაობისათვის, თანამგზავრული მწერლობისათვის, კულტურული რევოლუციის ფრონტისათვის, და რამდენადაც ამ ამოცანების გადაწყვეტას ჩვენი პროლეტარული კრიტიკა „პროლემაფელების“ სახით იმთავითვე შეგნებულად შეხვდა, მან რუსული ნაპოსტოველური კრიტიკის მიმართულება და ბრძოლის ტრადიცია შემოიტანა ჩვენშიც.

აშკარაა, ნაპოსტოველური კრიტიკის წარმოშობას ჩვენში ხელი შეუწყო რუსული ნაპოსტოველური კრიტიკის განვითარებამ, რომლის გავლენა უკვე თვით რუსეთში იმდენად დიდი იყო, რომ მას არ შეეძლო იდებურად მონათესავე მიმართულება არ გამოეწვია ჩვენშიც. ნაპოსტოველური კრიტიკა ჩვენში იმავე გზებით და პირობებით განვითარდა, რა პირობებითა და გზებითაც ვითარდებოდა რუსული ნაპოსტოველური კრიტიკა.

ქართულ ნაპოსტოველურ კრიტიკას თავისი განვითარების გზაზე ისეთივე ბრძოლების წარმოება მოუხდა პროლეტარული მწერლობის ლიკვიდატორების წინააღმდეგ, რა ტენდენციებთან ბრძოლაშიც გაიზარდა და დავაკაცდა რუსული ნაპოსტოველური კრიტიკა.

2.

ახლა ყველასათვის აშკარაა, რომ პროლეტარული ლიტერატურის ისტორია ამავე დროს ნაპოსტოველობის ისტორიაა, ეს პოლიტიკურ-ლიტერატურულ

¹ შ. რადიანი—„მკვდრების საუბარი“, „პროლემაფი“, 1925 წ.

² დ. რონდელი—„დეკადანსის საზღვარზე“, იქვე.

ბენ. ბუაჩიძე—„ცისფერი ყანწები“, იქვე.

⁴ პ. ჭიქოძე—„დემოსის პოეტები“, იქვე.

ალექსანდრე სულცა — მარქსისტული სალიტერატურო კრიტიკის ჭეშმარიტი მებრძოლი

შეხედულებათა ისეთი სისტემაა, რომელიც პარტიის გენერალურ ხაზს იცავს და მის მებრძოლ იდეოლოგიას წარმოადგენს ლიტერატურაში.

იმ დროს, როცა პარტიის ლიტერატურული ხაზი ჯერ კიდევ გამომუშავების პერიოდში იმყოფებოდა, როცა პროლეტარულ მწერლობას ვინ გინდოდათ რომ არ ებრძოდა, — ნაპოსტოველობის ნიშნის ქვეშ მოხდა პროლეტარული მწერლობის გამაგრება. რამ შეუწყო ხელი ნაპოსტოველობის წარმოშობას ჩვენში? რასაკვირველია, იმ გამწვავებულმა მდგომარეობამ, რომელიც რევოლუციის შემდეგ დამყარდა ლიტერატურაში, როცა გამოირკვა ძველი ლიტერატურის ტრადიციების მავნებლობა, კლასიური ლიტერატურის და კულტურის შექმნის აუცილებლობა, კულტურულ ღირებულებათა კრიტიკული გადაფასების საპირობა და ამ საკითხებში მტკიცე პარტიული ხაზის გამოშუქება.

ამ მიზნით 1923 წელს ჟურნ: „На посту“-ს ირგვლივ შემოიკრიბა პარტიული ამხანაგების ერთი ჯგუფი, რომლებმაც გამოიმუშავა მებრძოლ შეხედულებათა თვალსაზრისი ლიტერატურისა და კულტურის საკითხებზე.

დაიწყო ბრძოლა პროლეტარულ ლიტერატურის ჰეგემონიის იდეისათვის, მერქსიზმის რევიზიონისტური გაყალბების წინააღმდეგ თანამგზავრობის სათანადო შეფასებისათვის, ლიტერატურაში კლასობრივი ბრძოლის საკითხებში ლენინურად გარკვევისათვის. ამ ჟურნალის ირგვლივ შეკრებილი ამხანაგების იდეურ მოძრაობას ამავე ჟურნალის სახელწოდებიდან („На посту“) „ნაპოსტოველობა“ დაერქვა.

მათ მიერ წამოყენებული საკითხები მეტად სადაო და მწვავე დისკუსიების საგნად გადაიქცა, რაშიც მონაწილეობას იღებდენ: რადეკი, ბუხარინი, „ტროცკი“, ოსინსკი, ლუნაჩარსკი და სხვ.

დავა უშთავრესად გაიმართა პროლეტარული ლიტერატურისა და მწერლობაში კლასიური ბრძოლის პროცესების ბოლშევიკური გაგებისათვის, პროლეტარული ლიტერატურის შესაძლებლობისა თუ შეუძლებლობის შესახებ. ბურჟუაზიულ და წვრილ-ბურჟუაზიულ მწერლებთან დამოკიდებულებისა და ლიტერატურაში პარტიული პოლიტიკის საკითხებზე. დისკუსია რამდენიმე წელს გაგრძელდა (1922 წლიდან 1925 წლამდე) და მეტად მწვავე ხასიათი მიიღო.

ნაპოსტოველობა დაუხოვავ ლაშქრობას აწარმოებდა იმათ წინააღმდეგ, ვინც ოპორტუნისტულ პოზიციას იკერდა კულტურისა და ლიტერატურის საკითხებში, იგი იმ ბრძოლებში გამწვავებული პოლემიკის დროშად და მებრძოლი ორტოდოქსალური მარქსიზმის მიმდინარეობად გადაიქცა. ნაპოსტოველობა იცავდა კულტურის კლასობრივობას იმათ წინააღმდეგ, ვინც ცდილობდა კულტურის საზოგადოებრივ-ეკონომიური ფორმაციის თვალსაზრისით კულტურის კლასობრივობის უარყოფას.

ნაპოსტოველობა იცავდა პროლეტარული ლიტერატურის არსებობას და მისი ჰეგემონიის იდეას, აყენებდა პარტიული ხელმძღვანელობის ლოზუნგს: „ჩვენ გვესაპირობება პარტიული ხაზი და პარტიული ხელმძღვანელობა“. ნაპოსტოველობა იყო ნიშანი ლეკვიდატორობის წინააღმდეგ, რამაც თავი იჩინა იდეოლოგიური ბრძოლის საკითხებში. იგი ებრძოდა კლასიური ბრძოლის გამწვავების უარყოფას, საკითხის ისეთ დაყენებას, როცა ამბობდენ: პროლეტარული კულტურა შეუძლებელია, პროლეტარიატი ვერ შექმნის პროლეტარულ ლიტერატურას, პარტია არ უნდა ჩაერიოს ლიტერატურის საკითხებშიო და სხვა.

ვინ იყვნენ ნაპოსტოველობის მთავარი მოწინააღმდეგენი, ვის ებრძოდნენ ნაპოსტოველები ამ საკითხებში?

უპირველეს ყოვლისა, ლ. ტროცკის, რომელმაც თავისი წერილებით და გამოსვლებით ლიკვიდატორულ შეზღუდვებათა მთელი სისტემა ჩამოაყალიბა, ჟურნალ „Красная Новь“-ის ყოფ. რედაქტორ-კრიტიკოსს ა. ვორონსკის, რომლის ლიტერატურული თეორია და პრაქტიკა, ლ. ტროცკის ოპორტუნისტულ მოსაზრებათა გაგრძელებით საფუძვლად დაედო თეორიისა და კრიტიკის დარგში ვორონსკინის სახელწოდებით ცნობილ მემარჯვენეობის მთელ მიმდინარებას, ანბ. ნ. ბუხარინს, რადეკს, ნ. ოსინსკის და მრავალ სხვას, რომელთაც ყალბად და არაბოლშევიკურად ესმოდათ ეს საკითხები.

რა ძირითად მოსაზრებებს აყენებდნენ ნაპოსტოველების წინააღმდეგ ლ. ტროცკი, ა. ვორონსკი, ნ. ბუხარინი და ვორონსკინის ეპიგონები?

ლ. ტროცკის მოსაზრებებით, „არსებითად უმართებულოა ბურჟუაზიული ხელოვნების და პროლეტარული კულტურისა და პროლეტარული ხელოვნების დაპირდაპირება. პროლეტარული კულტურა და პროლეტარული ხელოვნება საერთოდ შეუძლებელია, რადგან პროლეტარული რეჟიმი დროებითია, გარდა-შავალია“¹.

„საყვავილე ქათანში ჩათესილი ლობიოსაგან არავითარი პროლეტარული ლიტერატურის ხე არ გაიზრდება“².

„ხელოვნებამ თავისი გზა საკუთარი ფეხით უნდა გაიაროს. მარქსიზმის მეთოდი არ არის ხელოვნების მეთოდი. ხელოვნება არ არის სფერო, სადაც პარტია უნდა მბრძანებლობდეს“³.

ა. ვორონსკის მოსაზრებებით;— „პროლეტარული ხელოვნება არ არსებობს, არც შეიძლება არსებობდეს პროლეტარული დიქტატურის გარდამავალ პერიოდში“.

ბუხარინის აზრით, არ არის საჭირო კლასიური ბრძოლის გამწვავება ლიტერატურაში, რადგან „ჩვენი ქვეყნის შიგნით ჩვენი პოლიტიკა საზოგადოდ იმ ხანით არ მიდის, რომ კლასობრივი ბრძოლა გაამწვავოს, არამედ, პირიქით, განსაზღვრული წერტილიდან კიდევ შეანელოს იგი“⁴. ეს მოსაზრება საფუძვლად დაედო შემდგომ ბუხარინის თეორიის—კულაკობის სოციალიზმში მშვიდობიანად შეზრდის მემარჯვენე თეორიას.

თანამგზავრობისა და პროლეტარული კულტურის საკითხებზე დავაში ვორონსკინის ეპიგონები ისეთ მემარჯვენე კურიოზობამდეც კი მიდიოდნენ, რომ არა თუ მარტო უარყოფდნენ პროლეტარული ლიტერატურის შესაძლებლობას, არამედ კომუნისტების მიერ მხატვრულ შემოქმედებაში მუშაობის საჭიროებასაც, ასე, მაგალითად, ნ. ოსინსკი წერდა: „კომუნისტები უმჯობესია მუშაობდნენ ლიტერატურულ კირიტკიაში, მხატვრული შემოქმედება კი თანამგზავრებს დაეთმოს“⁵. ეს იყო პროლეტარული ლიტერატურის წინააღმდეგ ბრძოლაში გარკვეული ლიკვიდატორობა და ნეიტრალიტეტის ნიღაბით თანამგზავრობაზე ორიენტაცია.

¹ Л. Троцкий „Литература и Революция“, 1923 г.

² Л. Троцкий — Вопросы культуры (Сборник)

³ Л. Троцкий — „Литература и революция“.

⁴ Н. Бухарин — Из выступления на совещании в Цека 1924 г.

⁵ Н. Осинский — „Побеги трав“, 1922 г.

დაქანდაკებული მარქსისტული ხალხთა ბრძოლის კრიტიკის გზები

ეს ხალხი იმდენად შეპყრობილი აღმოჩნდა ბურჟუაზიული კულტურისა და ლიტერატურის მიერ, რომ მარქსისტული აზროვნების ყოველგვარი აღლო და კლასიური ბრძოლის პროცესებში ბოლშევიკური გაცემების უნარიც კი დაკარგა, მაგრამ სწორედ ამ ხალხს და ამ ხალხის მავნე მოსაზრებებს დაუპირდაპირდა და წინ აღუდგა მარქსისტული ნაპოსტოველური კრიტიკა.

„ჩვენ გვესაჭიროება ბოლშევიკური ფრაქცია ლიტერატურაში“, „ჩვენი ლოზუნგია არა ვაპბის დიქტატურა, არამედ პარტიის დიქტატურა ლიტერატურის დარგში“—წერდა ამ დროს ნაპოსტოველობის ერთ-ერთი ხელმძღვანელთაგანი ამხ. ი. ვარდინი, რითაც იგი ამით გარკვეულად ილაშქრებდა ტროცკისა და ბუხარინის „ნეიტრალიტეტის“ თეორიის წინააღმდეგ.

„ნაპოსტოველობა-დაჯერება იმისი, რომ პროლეტარიატი შექმნის თავის კლასიურ ლიტერატურას, რომ აუცილებელია ყოველმხრივ შეეწყოს ხელი ამ ლიტერატურის შექმნას“. „ნაპოსტოველებს სურთ, რომ პარტიას ჰქონდეს რამდენიმედ მიანიც გარკვეული ლიტერატურული ხაზი“¹—წერდა ნაპოსტოველობის მეორე ხელმძღვანელი ამხ. ლ. ავერბახი.

გორონშჩინასთან ბრძოლამ განსაკუთრებით მწვავე ხასიათი მიიღო. ამ ბრძოლების ბრწყინვალე დოკუმენტებია ლევეიჩის წერილები, „ჩვენი ლიტერატურული უთანხმოებანი“, „პარტიული პოლიტიკა და ხელოვნება“ და სხვა, ლ. ავერბახის წერილები, „რას ნიშნავს ნაპოსტოველობა“, „ისევ გორონსკის შესახებ“ და სხვ. ი. ლებედინსკის—„სწავლა, შემოქმედება და თვითკრიტიკა“ და სხვ.

ნაპოსტოველები ებრძოდნენ ა. გორონსკის შემარჯვენე თეორიულ მოსაზრებებს ლიტერატურაში კლასობრივი ბრძოლის მიჩქმალვის და ლიტერატურაში თანამგზავრების ერთადერთ ძალად აღიარების გამო. ამ ბრძოლაში ნაპოსტოველები ხშირად აქარბებდნენ კიდევ, რაც საესებით ბუნებრივი და კანონზომიერი რეაქცია იყო მოწინააღმდეგეთა შეცდომების მიმართ.² მაგრამ ბრძოლა წარმოებდა არა მარტო მარქსიზმის გრონსკისებური ლიბერალური ფალსიფიკაციის და იდეალისტური გაყალბების წინააღმდეგ, არამედ ბოვდანოვის მექანისტური თეორიისა და კარჩაქეტილი ლიტერატურული მოძრაობის წინააღმდეგაც, ე. წ. ბუხარინის სკოლასთან—სლებკოვთან, იონოვთან და სხვ. ეს ბრძოლა რამდენიმე წელი გავრძელდა და მით დასრულდა, რომ პარტიამ უუთავდო ნეიტრალიტეტის თეორია და სახელოვნო პოლიტიკის საკითხებზე სპეციალური რეზოლუცია გამოიტანა.

რეზოლუციის გამოქვეყნება (1925 წ.) ნაპოსტოველობის იდეების გამარჯვებას ნიშნავდა, რეზოლუციაში აღიარებული იყო პარტიული ხელმძღვანელობის აუცილებლობა, პროლეტარული ლიტერატურის ჰეგემონიის იდეა, მწერლობაში კლასიური ბრძოლის არსებობა და სხვ. მაგრამ რეზოლუცია მიუთითებდა ნაპოსტოველებს იმ შეცდომებზედაც, რომელიც მათ ჰქონდათ გორონსკისთან ბრძოლაში თანამგზავრული მწერლობის უარყოფითად შეფასების საქმეში. აი რას წერს ამის შესახებ ი. ლებედინსკი: „ჩვენი შეცდომები შემდეგში მდგომარეობდა: ჩვენ ვახდენდით პროლეტარული ლიტერატურის ძალთა გაზვიადებას,

¹ Л. Авербах.—„Наши литературные разногласия“.

² ლ. ავერბახი.—„რას ნიშნავს ნაპოსტოველობა“, „პრ. მწერლობა“. № 4, 1928 წ.

თანამგზავრი მწერლების გაბიბარებებს, იმის წყალობით, რომ ვორონსკი ამტკიცებდა პროლეტარული ლიტერატურა შეუძლებელია, ჩვენც უზომოდ ვაქებდით ჩვენს ყოველ ახალ მწერალს”¹.

შეცდომებზე მითითების შემდეგ, ცხადია, ნაპოსტოველებს ხაზი უნდა გამოესწორებიათ, მაგრამ აქ თავი იჩინა სწორედ ისეთმა უთანხმოებამ, რამაც ნაპოსტოველობა უმრავლესობად და უმცირესობად გაყო. ამხანაგების ერთმა ნაწილმა არ სცნო საჭიროდ შეცდომების აღიარება და ძველი გზით განაგრძო ბრძოლა. ეს ამხანაგები შემდგომ პარტიულ ოპოზიციაშიც მოხვდნენ და პროლეტლიტერატურულ მოძრაობაში არა ერთხელ ხელმძღვანელობდნენ „მემარცხენე“ ოპოზიციას. ნაპოსტოველურ უმცირესობაში იმთავითვე დარჩნენ ამხ. ვარდინი, ლელევიჩი, გორბაჩევი, ბეზინენსკი და სხვა, სწორედ ის ამხანაგები, რომლებიც არა მცირე როლს თამაშობდნენ ეკლექტიურ ბლოკში ნაპოსტოველობის წინააღმდეგ ბრძოლაში—უკანასკნელი დისკუსიის დროს.

პროლეტლიტერატურული მოძრაობის ახალ ეტაპზე ნაპოსტოველობა თანდათან გადაიქცა ბოლშევიკურ მიმდინარეობად, პარტიის გენერალური ხაზის გამტარებელ ძალად. ამიტომ მისი გავლენა იმედნად გაიზარდა, რომ ის არ შეიძლებოდა მარტო რუსულ მოვლენად დარჩენილიყო და საკავშირო პროლეტლიტერატურულ მოძრაობასაც საფუძვლად არ დადებოდა. ამით აიხსნება, უსათუოდ, ის გარემოება, რომ ნაპოსტოველური იდეები ქართული ლიტერატურის სინამდვილეში სწორედ იმ პერიოდში შემოიჭრა, როცა პროლეტარულმა ლიტერატურამ და მასთან ერთად მარქსისტულმა ლიტერატურულმა კრიტიკამ ფეხი მოიმაგრა ჩვენში და იდეური ბრძოლა დაიწყო მწერლობის რეაქციონურ ფრონტთან.

ეს იყო 1924—25 წლებში, როცა ნაპოსტოველობა რუსეთში საკმაოდ ჩამოყალიბდა და პარტიის რეზოლუციის ნიადაგზე საკავშირო პროლეტლიტერატურის ხელმძღვანელობა დაიწყო.

ამ ხანიდან იწყება ნაპოსტოველური გავლენა ქართულ პროლეტარულებზე, მიუხედავად იმისა, რომ პროლეტარული თავისებური და პირობითი ქართული „ნაპოსტ“ არის. მაგრამ ამავე ხნიდან იწყება ჩვენში ტროცკისა და ვორონსკის კაპიტულიანტური ტენდენციების შემოჭრა და პროლეტარული ამ ნაპოსტოველური მიმდინარეობის გვერდით აშკარა ვორონსკინის რეციდივების ზრდა.

ნაპოსტოველურ იდეებს პროლეტარული იცავენ. ვორონსკინის ხაზს ჟურნალი „მნათობის“ რედაქცია ანეითარებს. ამ პერიოდის ლიტერატურული მოძრაობის გამომხატველია ერთი მხრივ ჟურნალ „მომავლისა“ და აღმანახ „დინამიტი“-ს გამოსვლა, ვარდინის დისპუტები, ბუაჩიძის წერილები „ქართველი სიმბოლისტები“ და სხვა, პ. ქიქოძის—„მომავალი ლიტერატურა“, პროლეტარული ლიტერატურისათვის“, მეორე მხრივ ჟურნ. მნათობის“ გეზი, რომ ჟურნალი ბეჭდავს მხოლოდ „ისეთ ლიტერატურულ მასალებს, რომელიც მისაღებია რევოლუციისათვის და კემშარიტი ხელოვნებისათვის“, ჟურნალის სამხატვრო ხაზი, როგორც ვხედავთ, „რევოლუცია და კემშარიტი ხელოვნება“.

აქაც, როგორც რუსეთში, ვორონსკინა ჩნდება, რომელიც შემდგომ სუსტად, მაგრამ მაინც მელოვნდება, რაც ამავე დროს არ რჩება შეუქმნეველი მომა-

¹) Ю. Либелинский—„За что борются напостовцы“, 1930 г.

ალექსანდრე სულავა — მარქსისტული სალიტერატურო კრიტიკის გზები

ვალი ნაპოსტოველების მიერ და მისი კრიტიკაც იწყება. „იყო დრო, როცა ჩვენში ერთი ბოლშევიკი ვერ გაბედავდა ნეიტრალური ყოფილიყო ლიტერატურის საკითხებში, რუსეთში გამწვავებული ბრძოლა წარმოებდა ლენინარსკის მეთაურობით, ჩვენში ფილიპე მახარაძის თაოსნობით გამოდიოდა ჟურნალ-გაზეთები, სადაც ჩვენი ძველი გვარდია იბრძოდა ბურჟუაზიული, წვრილ-ბურჟუაზიული ლიტერატურის წინააღმდეგ“, „ქავევაძის, ჯორჯაძის და სხვების წინააღმდეგ“, „მაგრამ ახლა... პირიქით, ჩვენი ჟურნალების ფურცლებზე აღსდგა რესტავრაციამნილი ბუჟუაზიის, წვრილბურჟუაზიული ინტელიგენციის დეკადენტური ლიტერატურა. თუ ძველი გვარდია ბოლშევიზმისა იბრძოდა ლიტერატურულ ფრონტზე, თუ მას ჰქონდა განსაზღვრული პოლიტიკა, მით უმეტესად დროა ბოლშევიზმის დღევანდელმა გვარდიამ ამ ლიტერატურული საშიშროების მომენტში დაიკავოს პროლეტარიატის ლიტერატურული საგუშავაგობი“ — წერდა ამ ოპორტუნისტული საშიშროების წინააღმდეგ იმ დროს ერთ-ერთი პროლემაფელი კრიტიკოსი ანტ. პ. ქიქოძე.

რაც შეეხება ნაპოსტოველობაში, რაიმე გადახრებს, აშკარად უნდა ითქვას, რომ მიუხედავად ვარდნიზმის გავლენისა, ქართველი ნაპოსტოველი ამხანაგების უმრავლესობამ თავიდანვე აიცილა მერყეობა და „მემარცხენე“ გადახრები, აიღო სწორი პარტიული ხაზი და მის პრინციპიულ გატარებას შეუდგა. რაც შეეხება „მემარცხენეობისა“ და მემარჯვენეობის რეციდივებს, იგი რამდენიმე წლის განმავლობაში სხვადასხვა სახით და სხვადასხვა ამხანაგების მიერ მელანქოლიკურად და მელანქოლიკურად დღესაც. მაგრამ პროლეტარული მწერლობის გენერალური ხაზის გამტარებელი ნაპოსტოველების უმრავლესობა გადახრებს ყოველთვის ებრძოდა და ებრძვის, არკვევდა და არკვევს რა ბოლშევიკურად მწერლობის რთულ პროცესებს, ძალთა დანაწილებას, კლასიური ბრძოლის მომენტებს, იბრძვის რა ამავე დროს პროლეტარული მწერლობის ჰეგემონიისათვის, პარტიული ხაზის სიწმინდისათვის, ბოლშევიზმისათვის ლიტერატურაში.

3.

განვითარების ის გზა, რომელიც განვლო ნაპოსტოველურმა კრიტიკამ ჩვენში ამ უკანასკნელი ხუთი წლის განმავლობაში, უდიდესი ბრძოლების მატანიერა, მარქსისტული აზრის უმძლავრესი დემონსტრაცია.

ბრძოლებში გაიზარდა ჩვენი მარქსისტული ლიტერატურული კრიტიკა. ამ გზაზე მას არა ერთი და ორი დაბრკოლება, ნაკლოვანება, შეცდომა ჰქონდა და აქვს, მაგრამ ძირითადად იგი მაინც სწორად მართავდა და მართავს პროლეტარული და საბჭოთა ლიტერატურის საქმეს.

დაწყებული „პროლემაფის“ დღიდან, ბრძოლის ის ეტაპები, რომელიც ამ ხნის განმავლობაში ნაპოსტოველურმა კრიტიკამ გაიარა, საბჭოთა და პროლეტარული ლიტერატურის განვითარების გზაზე — ორ ფრონტზე ბრძოლის ბოლშევიკური წარმოების ისტორიაა.

ორ ფრონტზე ბრძოლის ნიშნის ქვეშ დაუწყო ბრძოლა პროლეტარული მწერლობის ნაპოსტოველურმა ნაწილმა ქართულ პროლეტარულ მწერლობაში გამეფებულ „კუნძიკას“ ტენდენციებს¹⁾, რაც ხელს უშლიდა იმ დროს მას გან-

¹⁾ იხ. ჟურნ „პროლემაფის“ მოწინავე, 1925 წ.

ვითარების ახალ საფეხურზე გადასვლაში. განა ორ ფრონტზე ბრძოლის ნიშნის ქვეშ არ დაიწყო იმთავითვე ბრძოლა ნაპოსტოველების ქართული რაზმის უმრავლესობამ ტროცკისა და ვორონსკის ოპორტუნისტული ხაზის წინააღმდეგ, იმ ტენდენციების წინააღმდეგ, რაც ჟურნალ „მნათობში“ გამოქვეყნდა და შემდეგ თანდათან გაძლიერდა, როგორც ლიბერალური და ლიკვიდატორული ტენდენცია?

უდავოა, რომ ჟურნალი „მნათობი“ თანამგზავრული მწერლობის შექმნის საქმეში უდიდეს როლს თამაშობდა. ამ ჟურნალმა დაარწია პირველად ჩვენში საბჭოთა ლიტერატურის აკენი, ამ ჟურნალში დაბეჭდა დ. შენგელაიას „სანავარდო“, მიხ. ჯავახიშვილის „ჯაყოს ხიზნები“, გრ. რომბაქიძის „გველის პერანგი“, ნ. მიწიშვილის „გარდაცვალება“, ბ. პილნიაკის „შიშველი წელი“ და სხვ. მაგრამ საქმე ისაა, რომ ჟურნალის რედაქტორმა და კრიტიკოსმა ამხ. ვ. ბახტაძემ გარკვეულად ვორონსკისებური ხაზის გატარება დაიწყო. ამ მიზნით მისი უშუალო ხელმძღვანელობით დაარსდა „Перевал“-ის მსგავსი წვრილბურჟუაზიული სახის ალმანახი „დარიალი“, რითაც მან საქართველოს რევოლუციონური მწერლობის შექმნას მოჰკიდა ხელი, ჩაითრია ამ ჟურნალში თანამშრომლებად ზოგიერთი პროლეტარული მწერალი და იმის მაგიერ, რომ, პროლეტარული მწერლობის საშუალებით, ბრძოლა პროლეტარული ლიტერატურისათვის დაეწყო, მან ნაპოსტოველების და პროლეტარული ლიტერატურის წინააღმდეგ გააჩაღა ბრძოლა.

აი რას წერდა ამ ალმანახში ერთ-ერთი მონაწილე ამხანაგი: „ნაპოსტოველების თეორია პროლეტარული კულტურის და ლიტერატორის შესახებ ოდნავ ჭეშმარიტებასაც არ შეიცავს, როცა ისინი „ბოდგანოველთა“ სახეცვლილებაში პროლეტკულტის სახელსწიფის მსგავსად, პროლეტარული მწერლობის ცენტრალურ ასოციაციაში გაერთიანებით ფიქრობენ ლიტერატურული მიღწევების მიღებას, მაშასადამე, გარდამავალი პერიოდის შესაბამის ლიტერატურა ცნების ამომწურავ ტერმინს ითხოვს. ეს იქნება „რევოლუციონური ლიტერატურის“ სახელწოდება ტროცკის დარქმევით“¹. კომენტარიები ზედმეტია. ამხ. ვ. ბახტაძის ის ლიბერალიზმი, რომელიც მის ლიტერატურულ მუშაობას ახასიათებს, ვორონსკინიდან იღებდა სათავეს. მთელი რიგი წერილებით („ცხოვრება და ხელოვნება“, „ქართული მხატვრული პროზა 1928 წელში“) ვ. ბახტაძემ ვორონსკინის ძლიერი რეციდივები შექმნა, მაშინ, როცა ნაპოსტოველური კრიტიკა უარყოფითად აფასებდა მიხ. ჯავახიშვილის და მასთან ერთად სხვა რეაქციონური მწერლების პრაქტიკას, ვ. ბახტაძემ, „ნიჭიერი და საინტერესო ქართველი მწერლების“ თვალსაზრისით, მათ თანამგზავრობის მანდატებს ურიგებდა. მიხ. ჯავახიშვილის შესახებ ის წერდა: „ჯავახიშვილი უთუოდ ეპოქის მწერალია, არა მარტო ენით, არამედ სამწერლო საგნით, შინაარსით“. მსგავსი შეცდომებისათვის ვ. ბახტაძემ ნაპოსტოველურმა კრიტიკამ იმთავითვე სათანადოდ შეაფასა, მის წინააღმდეგ დაიწერა სწორედ ბენ. ბუაჩიძის წერილი — „ლიბერალური კრიტიკის რეციდივები“².

¹ ალმანახი „დარიალი“, № 1. დ. ცაგარლის (რონდელი) წერილი. — „ახალი ლიტერატურის გზები“.

² იხ. ბენ. ბუაჩიძის წიგნი „ბრძოლა ჭეშმონიისათვის“.

აღიქვანდრე სულავე — მარქსისტული ხალხმეტყურო კრიტიკის გზები

შეიძლება პროლეტარულ მწერლობას იმდენი მტერი არსად არ ჰყავდა, არც ჰყავს, როგორც ჩვენში, მაგრამ არსად ისეთი უბადრუკნი და საცოდადნი არ არიან ისინი, როგორც აქ. ამიტომ პროლეტარული მწერლობის ლიკვიდატორები, წვრილბურჟუაზიული მწერლობის მოტრფიალენი, ხშირად არც კრიტიკოსები არიან, არამედ ესთეტიურად გაბღენძილნი, კალმით შეიარაღებულნი, ხშირად ვორონჰინის ეპიგონები. ასეთი იყო ამხ. გ. მუშიშვილი, რომლის კრიტიკული წერილები „მიდის-მოდის, კვალს არ აჩენს“, მაგრამ ფაქტი მაინც ფაქტად რჩება, რომ ეს „ჩიორა კალმოსანიც“ ლიკვიდატორია. „მწერალი—პროლეტარი დიოგენის ფარნითაა საქმბარი ჩვენში. ვერც იპოვით. პროლეტარული ფსიხოლოგიის პოეტი ძალზე იშვიათია პროლეტარულ მწერლობაში. ვიტყვი გარკვევით—არ არის სრულებით“¹ — წერდა იგი პროლეტარული მწერლობის შესახებ ჯერ კიდევ მაშინ, როცა პროლეტარულ მწერლობას უკვე გარკვეული მიღწევები ჰქონდა (1928 წ.).

აღსანიშნავია უსათუოდ ის გარემოებაც, რომ ეს დილეტანტი მოწინააღმდეგენი არამც თუ მარტო პროლეტარულ ლიტერატურას და მის პერსპექტივას უარყოფდენ, არამედ ანეითარებდენ და „დღესაც ანეითარებენ“ პროლეტარული მწერლობის შესახებ „უსწავლელობის თეორიას“, თითქოს პროლეტარული მწერლები მათზე ნაკლებად აფასებდენ სწავლას, არ სწავლობდენ, ვერ ახერხებდენ პრაქტიკისა და თეორიის შეთავსებას და სხვა. განა პროლეტარული მწერლები არ იყვნენ, რომ რამდენიმე წლის განმავლობაში „სწავლა-შემოქმედება—თვითკრიტიკის“ ლოზუნგის ქვეშ იბრძოდენ და მთელ პროლეტლიტერატურულ მოძრაობას უქვემდებარებდენ ამ ღონისძიებას? მაშ საიდან მოდის, ვინ ჩმახავს, ვინ ავრცელებს პროლეტარული მწერლობის მიმართ ამ „თეორიას“? აშკარაა, ყველა ის, ვისაც პროლეტარული კულტურისა და ლიტერატურის არაფერი სჯერა, შეპყრობილია წარსულისადმი ლაჩრული და კონსერვატიული თაყვანისცემით, ყველა ის, ვისაც თავი ქვეყნის მკოდნედ წარმოუდგენია, მამლაყინწობს პრივატდოკენტური სწავლელობით, მწიგნობრული ტალმუდისტიკით, ყველაფერში ერევა, მაგრამ ყველაფერში წყალ-წყალაა.

ასეთი ხალხის ფილისტერული შემოტევისაგან, არადროს არაა დაზღვეული პროლეტარული ლიტერატურა. ამიტომ არ იქნება ზედმეტი, თუ გავისხენებთ ამხ. ლ. ავერბახის სიტყვებს: ბელინსკი არ იყო პროფესორი, მოსკოვის უნივერსიტეტის პროფესორები მასზე უფრო განათლებულნი იყვნენ, მაგრამ მათი გვარები უკვე არავის ახსოვს, მაგრამ ბელინსკი დღესაც ცოცხალია ჩვენს ხსოვნაში. დობროლიუბოვი გარდაიცვალა საშუალო ნაპოსტოველურ ასაკში, ისე რომ არ დაუმთავრებია არავითარი აკადემია, მაგრამ მტკიცედ შევიდა ლისტერატურაში და კრიტიკაში. ერთიც და მეორეც თეორიულად ანზოგადოებდენ მწერალურ პრაქტიკას და ლიტერატურულ მიმართულებებს ჰქმნიდენ“. პირობით ასევე შეიძლება ითქვას ქართული ნაპოსტოველობის შესახებაც, რომელთა ზრდა და მოქმედება ლიტერატურულ ბრძოლებში გამოიბრძმედა და კიდევ უფრო მტკიცდება და ფართოვდება პროლეტარული ლიტერატურის ყოველ და ყოველგვარ ლიკვიდატორთან და წვრილფეხა ოპორტუნისტებთან ბრძოლაში.

¹ „მნათობი“ № 3, 1928 წელი.

განა ის მდგომარეობა, რამაც გამოიწვია ნაპოსტოველობის წარმოშობა, იმის შესახებ არ ლაპარაკობს, რომ ნაპოსტოველობა იყო და არის კლასიური ბრძოლების და პროსექციების ბოლშევიკური გაგების ნიადაგზე აღმოცენებული ბოლშევიკური მიმდინარეობა კრიტიკის დარგში?

მარქსიზმის ძირითადი სოციოლოგიური შეთოდის, კლასიური ბრძოლის თეორიის დაცვა და მის ნიადაგზე დგომა, აი ნაპოსტოველობის გამოსავალი წერტილი, ნაპოსტოველობის დროშა. აქედან აღვილი გასაგებია, თუ რათ გამოუცხადა ბრძოლა ნაპოსტოველობამ ლიტერატურულ ტროცკიზმს და ვორონჟინას-რომელიც ძირითადში იმ ისტორიული ტენდენციების წინააღმდეგ ბრძოლას ნიშნავდა, რასაც პროლეტარული მწერლობის აუცილებლობის იდეა ეწოდება. პროლეტარული მწერლობის ცნობის იდეა კი თავისთავად აყენებდა ძველ მწერლობასთან დამოკიდებულების საკითხს, განსაკუთრებით თანამგზავრულ მწერლობასთან. აქედან იღებს სათავეს თვალსაზრისთა ის სხვადასხვაობა, რასაც ერთი მხრივ ვორონჟინა წარმოადგენს, მეორე მხრივ კი ნაპოსტოველობა. ასე მოხდა რუსეთში. ამავე გზებით განვითარდა თვალსაზრისთა სხვადასხვაობა მარქსისტულ ლიტერატურულ ქართულ კრიტიკაში, მაგრამ ის ვინც პროლეტარულ მწერლობის უარყოფამდი მივიდა და მხოლოდ თანამგზავრობისა და „რევოლუციონური მწერლობის“ შექმნის საკითხით დაკმაყოფილდა, აშკარაა, ვორონჟინის ხაზს დაადგა. ასე მოიქცენ ყოველ შემთხვევაში ანხ. ვ. ბახტაძე, გ. მუშიშვილი და სხვ. მაგრამ ამ ტენდენციას პროლეტარული მწერლები იმთავითვე დაუპირდაპირდნენ ნაპოსტოველური იდეებით შეიარაღებულნი, განსაკუთრებით მას შემდეგ, რაც უკვე ცნობილი შეიქნა პარტიის სამხატვრო რეზოლუცია, რითაც ქართველ ნაპოსტოველებს გარკვეულად პარტიის შეხედულებებით ხელმძღვანელობის უფლება მიეცათ და „მემარცხენე“ შეცდომებისაგან თავის დაღწევაც შესძლეს.

4.

ნაპოსტოველების ბრძოლას პირველ ხანებში ქართულ ვორონჟინასთან, მართალია, არ ჰქონია მწვავე ხასიათი, ისე, როგორც რუსეთში, მაგრამ ეს უსათუოდ იმიტაც აიხსნება, რომ 1925 წლიდან 1927 წლამდე ასოციაციის მუშაობა მეტად სუსტად მიმდინარეობდა, ძალები დაქაჩული იყო, მაგრამ შეიქმნა თუ არა შესაძლებელი პროლეტარული მწერლობის ძალთა შეკრება¹, ეს ბრძოლა იმთავითვე გაიმართა, როგორც მწერლობის რეაქციონურ ფრონტთან, ისე ლიკვიტატორულ ტენდენციებთან, ვარდინიზმის, „მემარცხენეობის“ რეციდივებთან და პროლეტარულ მწერლობაში გამოქვლივებულ ნაციონალისტურ, ობივატე-ლურ გადახრებთან.

ამ პერიოდში მტლანდებიან და გარკვეული ნაპოსტოველური კრიტიკის ერთიანი ფრონტით გამოდიან მთელი რიგი კრიტიკოსები: ბენ. ბუაჩიძე, ვ. ლუარსამიძე, პ. ქიქოძე, შ. რადიანი, დ. რონდელი და სხვ. მათ ხაზს უახლოვდება ანხ. რ. კალაძეც, რომელიც შემდგომ ნაციონალიზმისაკენ გადაიხარა და პარტიულ ოპორტუნისმში ჩაეფლო.

¹ ამ ხანებში რუსეთიდან დაბრუნდა მთელი რიგი ახალგაზრდა ანხანაგებისა, რომელთა მუშაობას გადაამწყვეტი მნიშვნელობა ჰქონდა; ეს ანხანაგები იყვნენ: ვ. ლუარსამიძე, ბენ. ბუაჩიძე, პ. ქიქოძე, ალ. მამაშვილი, მათ მალე მიემატა ალ. სულავა.

აღმუშავდა დ. რ. ს. ლ. ა. ვ. — მარქსისტული სალიტერატურო კრიტიკის გზებზე

ეს, ასე ვთქვათ, ნაპოსტოველი კრიტიკოსების პირველი რაზმია, მაგრამ ნაპოსტოველური კრიტიკის გვერდით მუშაობას აწარმოებდნენ სხვა კომუნისტი ამხანაგებიც— ვ. ბახტაძე, ა. დუღუჩავა, გ. მუშიშვილი, ს. ამილახვანი, და სხვ. რა ხაზს, რა პოზიციებს ჰქმნიდნენ და შექმნეს ამ ამხანაგებმა ჩვენს კრიტიკაში?

აშკარაა, ამხ. ვ. ბახტაძე იმთავითვე ტიპური ქართველი ვორონსკელი იყო, რომელიც უკანასკნელად იქამდეც მივიდა, რომ კლასიური საზომიც კი დაჰკარგა, მწერლობაში არსებული კლასიური ბრძოლა მიჩქმალა. ასევე შეიძლება ითქვას ამხ. გ. მუშიშვილის შესახებაც, ისიც ვორონსკის სკოლის თავისებური ეპიგონია, რომელიც თავის წერილებში და ბიბლიოგრაფიებში დღესაც მრავალ კურიოზს და შეცდომას უშვებს, ისე, როგორც თავის დროზე დაუშვა მთელი რიგი შეცდომები „არფიონის“ დადებითი შეფასებით და სხვა, მით უმეტეს, თუ ამას მივუმატებთ პროლეტარული ლიტერატურისადმი მის უარყოფით დამოკიდებულებას და აშკარა ლიკვიდატორული მოსაზრებებით პროლეტარული მწერლობის დასაცავად გამოსვლას. მუშიშვილის ამ ყალბ პოზიციას ყოველთვის ებრძოდა და ააშკარავებდა ნაპოსტოველური კრიტიკა. ამისი დამამტკიცებელია თუნდაც ამხ. ვ. ლუარსაბიძის წერილი „შენიშვნები ბლოკნოტიდან“¹, ამხ. ბუაჩიძის წერილი „მოხალისე ექიბაში, ანუ ვინ იცავს პროლეტარულ მწერლობას“²; ეს ამხანაგები იმთავითვე ააშკარავებენ გ. მუშიშვილის ლიკვიდატორულ, შემარჯვენე ხაზს.

ის, ვინც აშკარად არ ებრძოდა და არ ებრძვის ნაპოსტოველობას, მაგრამ ლიტერატურული პოლიტიკის და მეთოდოლოგიის ძირითად საკითხებში „მარცხნივ“ ან მარჯვნივ იხრებოდა და ფორმალისმში ან ლიბერალისმში ეარდებოდა, ცხადია, მარქსისტული ლიტერატურული კრიტიკის პრინციპებს აცდებოდა და დაამახინჯებდა მას. სწორედ ასეთი მარცხი მოუვიდა და მოსდის დღესაც ამხ. ა. დუღუჩავას.

მართალია, ა. დუღუჩავა ახლო იდგა და დგას პროლეტლიტერატურულ მოძრაობასთან, მაგრამ ისე, როგორც ნაპოსტოველს ვერ ვუწოდებთ მას, ვინც სცნობს პროლეტარული მწერლობის ჰეგემონიას, ოდესღაც ებრძოდა ლიტერატურულ ტროცკიზმს, ისე ამხ. ა. დუღუჩავაც არაა ნაპოსტოველი, პრინციპიალური და ემბრძოლი მარქსისტული კრიტიკის მიმდევარი. იგი არაა პროლეტარული მწერლობის ლიკვიდატორი, მაგრამ სამაგიეროდ ლიტერატურულ კრიტიკაში, არც მარქსისტული ლიტერატურული ორტოდოქსიის დამცველია.

თავისი პირველი წერილიდანვე ამხ. დუღუჩავას („ესთეტიური იდეალი ხელოვნებაში“) თან დაჰყვა მავნე ტენდენცია— ესთეტიზმით გატაცება, რასაც ხშირად უხეში ფორმულირების წყალობით ლიტერატურისა და ხელოვნების საკითხების გაგებაში ამხ. დუღუჩავა იდეალიზმამდე მიჰყავს, „ხელოვნება ესთეტიურ ემოციათა ცოცხალი წყაროა, ეს არის სახლგარი, რითაც ემიჯნება ხელოვნება მეცნიერებას. ეს უკანასკნელი ლოლიკის სფეროა, ხელოვნება კი განცდათა წყარო“. ამ შეხედულების ავტორი კი დუღუჩავაა. „ხელოვნება ესთეტიური დემონსტრაციაა იმ მოვლენების, რომელიც ხელოვნების სულში ორგანი-

¹ „პრ. მწერლობა“, № 1, 1928 წელი.
² „პრ. მწერ.“, № 10—11, 1929 წ.

ულად დამწვარია, „ესთეტიური იდეალი განცდაში მარხია“¹. არცერთი სტრიქონით არაა აქ ნათქვამი იმის შესახებ, თუ რა როლს თამაშობს ხელოვნებაში იდეური, კლასური მომენტი და სხვა; ეს იდეალიზმის მთელი მეთოდოლოგიაა. მაგრამ დუდუჩავას შეცდომა მარტო ამით არ ამოიწურება, წლების მანძილზე მან ასეთ შეხედულებათა მთელი სისტემა შექმნა. თუ თავს დაეანებებთ მის ერთ-ერთ წერილს („ხელოვნება და მარქსიზმი“), რომლითაც ა. დუდუჩავა სამკაოდ მახვილად და სწორად ებრძოდა ს. დედუარიანის მენშევიკურ იდეალიზმს, მთელი რიგ წერილებში და კონკრეტულ კრიტიკის ნიმუშებში მას ძალზე ბევრი შეცდომა აქვს, როგორც, მაგალითად: „ცისფერყანწილების“ თანამგზავრულ ჯგუფად გამოცხადება, ალ. მაშავეილის ობიექტული ლექსის „დარიალის“ დადებითად შეფასება, ს. ეულის უმიზნო ფორმალისტური ლექსის „ცეცხლსა და მზეში“ შექება და სხვა. მაგრამ არც ისე დიდი ხანია მას შემდეგ, რაც ამხ. ა. დუდუჩავა ა/კ. ლიტერატურულ-პოლიტიკურ საკითხებზე გამართულ დავაში შემდეგ მოსაზრებებს ანვითარებდა: „მეორე ნაკლი საერთო მხატვრული პრაქტიკისა—ესაა ზედმიწევნით გატაცება. „სოციოლოგიზმით“, „ხელოვნებას არა შინაარსი ჰქვინის, არამედ მხატვრული ხერხების გარკვეული სისტემა, ამ შინაარსის გამფორმებელი“ და სხვ.² ამხ. დუდუჩავას ეს მოსაზრება სავსებით ემთხვევა რექციონურ-ფორმალისტური კრიტიკის დებულებებს, რომელსაც რუსეთში შკლოვსკი და სხვები ავითარებდნენ, ჩვენში კი, „მემარცხენეობის“ სახელით, მემარჯვენე კრიტიკოსები, მათ შორის ბეს. ჟენტი, რომელიც სხვათა შორის ამავე დისკუსიაში პროლეტარული მწერლობის ჰეგემონიის იდეის აღიარებას „ღრმა პრინციპიალურ შეცდომად“ სთვლიდა.

პროლეტარული კრიტიკას (ნაპოსტოველური) ვარემე დგანან, სხვა კომუნისტ კრიტიკოსებიც, მათ შორის ს. ამალობელი, ს. ხუნდაძე და სხვ. რაც შეეხება ბოლშევიზმის ძველ გვარდიას, ამხ. ფილიპე მახარაძეს და სხვ. ამანაგები დღეს ცოტას სწერენ, მაგრამ თუ ვინმე განაგრძობს ლიტერატურაში ძველი გვარდიის ბოლშევიკურ ხაზს, ესაა ნაპოსტოველური კრიტიკა, ბოლშევიკური პარტიული ობიექტის თვალსაზრისზე მდგომი მიმდინარეობა, რომელიც დღითი-დღე იზრდება და აქტიურად ერევა მთელი საბჭოთა ლიტერატურის ცხოვრებაში, აძლევს მას მიმართებას, უწევს ხელმძღვანელობას, ატარებს პარტიის ხაზს, თანამგზავრობის მიმართ ტაქტიანი და ფრთხილი მოპყრობის სახით, მეორე მხრივ—ებრძვის ყოველგვარი პირდაპირობით მწერლობის რეაქციონურ ნაციონალისტურ ფრთას, მათ მეთოდოლოგიურ და თეორიულ ინტერვენციას.

მაგრამ რამდენადაც ნაპოსტოველობა იმთავითვე ნიშნავდა პროლეტარული ლიტერატურის ჰეგემონიისათვის ბრძოლას, იმდენად იგი, ცხადია ამ მოძრაობის ავანგარდი და მისი წამყვანი იდეური ძალა ვახდებოდა. ეს მართლაც ასეა. მაგრამ მას ამ გზაზე მემარჯვენე და „მემარცხენე“ გადახრების წინაღმდეგ ბრძოლის წარმოება დასჭირდა. ამ მხრივ ნაპოსტოველობის მთელი ისტორია, როგორც რუსეთში, ისე ჩვენშიც, ორ ფრონტზე ბრძოლის ისტორიაა.

¹ „ესთეტიური იდეალი ხელოვნებაში“, „მნათობი“, 1924 წ.

² „Вопросы художественной литературы в закавказьи“ — 1928 წელი გამოცემული წიგნი.

აღიქმანდრესულავა—მარქსისტული სალიტერატურო კრიტიკის გზები

როგორ და რაში გამომელაგნდა ეს ბრძოლა? რასაკვირველია, ლიტერატურული მოვლენების, მწერლობაში კლასიური ბრძოლის, პროლეტულიტურული მოძრაობის პარტიული გაგებისა და ხელმძღვანელობის საკითხებში, რა ნიადაგზეც არა ერთი და ორი „მემარცხენე“ და მემარჯვენე ლიტერატურული ოპოზიცია შექმნილა და ბრძოლა უწარმოებია ნაპოსტოველების იდეური ხაზის წინააღმდეგ; მაგრამ, როგორც ცნობილია, ეს ლიტერატურული ოპოზიციები პარტიული ოპოზიციის მომენტებში ჩნდებოდა და ამიტომ ყოველთვის პარტიული ოპოზიციის ეკვივალენტს წარმოადგენდა.

ასე იყო რუსეთში, ასე იყო ჩვენშიც.

ლიტერატურული ოპოზიციის ის პირველი „მემარცხენე“ ტალღა, რამაც ნაპოსტოველობა განხეთქილებამდე მიიყვანა, სწორედ ასეთ ნიადაგზე აღმოცენდა. ამხანაგების ის ჯგუფი, რომელმაც არ გაიზიარა პარტიული რეზოლუციის პრინციპიალური გატარება თანამგზავრობასთან ტაქტიანი დამოკიდებულების საკითხში, ნაპოსტოველობის უმცირესობის სახით ლიტერატურულ ოპოზიციაში მოხვდა, იქედან კი პარტიულ ოპოზიციაშიც (ვარდინი, ლელევიჩი და სხვ.), და შემდეგ კი ის პერმანენტულ კინკლაობას მოჰყვა, რომლის რეციდივები ხან „საბჭოთა კულტურის კრიზისის“ გამოცხადებაში გამოიხატა (ლელევიჩი), ხან პროლეტარული მწერლობის გადაგვარებაში (ბეზიმენსკი, გორბაჩევი), ხან „ჩიპოვინის“ მღვრიე ტალღაში, ხან ისეთ ეკლექტიურ ბლოკში, რომლის ძლიერ დემონსტრაციას უკანასკნელად „ლიტფრონტი“ წარმოადგენდა, სადაც „მემარცხენე“ ნამსხვრევებთან გაერთიანდნენ მემარჯვენე პერვევრზელები და ნაპოსტოველი მენშევიკები (ბეკი, ტომი, ქიქოძე) და გაშლილი ფრონტით ბრძოლა გამოუცხადეს ნაპოსტოველობას.

ლიტერატურული ოპოზიციის რეციდივები, ისე, როგორც რუსეთში ჩვენშიაც ჩნდებოდა და იწყებდა ბრძოლას, მაგრამ იგი ყოველთვის ან ვოაპის ოპოზიციის ყრუ, და უხეშ გამოძახილს წარმოადგენდა, ან ორგანიზაციულ საკითხებზე კინკლაობას; ამ მხრივ ცნობილია ჩვენში ვარდინიზმის რეციდივების სახით პ. ქიქოძის და სხვა ამხანაგების „მემარცხენეობა“, რომელშიაც მეტწილად ან ლელევიჩის, ან ბეზიმენსკის გავლენა ჩანდა, მაგრამ ძირითადში პროლეტარული მწერლობის ორგანიზაციულ საკითხებზე ჩხირკედლაობას და კინკლაობას წარმოადგენდა.

ამ მხრივ ყველა ის ოპოზიცია, ჩვენი პროლეტარული ლიტერატურის განვითარების სინამდვილეში ხშირად ძლიერ ენათესაებოდა რუსეთში აღმოცენებულ ოპოზიციას, ხშირად კი მის ხელოვნურად გადმოტანას ნიშნავდა; ასე იყო, ყოველ შემთხვევაში, საბჭოთა მწერლების ფედერაციის შექმნის საკითხში.

თუ რუსეთში ნაპოსტოველი პანიკიორები გაიძახოდნენ ბურჟუაზიულ მწერლებთან კავშირში ჩვენ გადაგვარდებითო, —ამასვე აცხადებდნენ ქართველი ნაპოსტოველი პანიკიორებიც¹; თუ რუსი ნაპოსტოველი პანიკიორები აყენებდნენ პროლეტარული მწერლობის გადაგვარების თეზისს, —ამასვე იმეორებდნენ ქართველი პანიკიორებიც. „წარსული ლიტერატურული წელი ქართული მწერლობის ყველა მიმართულების და ჯგუფის ერთგვარი შემოქმედებითი კრიზისის მა-

¹ იხ. ამის შესახებ ანბ. მიხ. კახიანიის სიტყვა—პრ. მწერ. მეორე ყრილობაზე. გ. „პრ. მწერლობა“, № 1, 1928 წელი.

ჩვენებელი იყო — წერდა ამხ. ქიქოძე 1927 წლის ლიტერატურის მიმოხილვაში, ლიტერატურული ოპოზიციების ყველაზე მძიმე პერიოდში.

მაშინ, როცა ქართული მწერლობის სინამდვილეში 1927 წელი ერთი მხრივ ქართული მწერლობის ძლიერი კლასიური დიფერენციაციის წელია, ამ პერიოდში წარმოებს გაცხოველებული დისკუსია — ნ. მიწიშვილის „ნილილისტური ფიქრების“¹, — „საქართველო არის და არც არის“ შესახებ.

ამ წელს იბეჭდება მის. ჯავახიშვილის „გივი შადური“, მზადდება რეაქციონურ-ფეოდალური მწერლობის „არიფონის“ საკმაოდ მანერე მემარჯვენე შემოტევა, რასაც ხელს უწყობდა, რასაკვირველია, ნაწილობრივ ოპორტუნისტული კრიტიკაც. ასე, მაგალითად, გ. მუშიშვილი ამის შესახებ წერდა: „ჩვენში თანამგზავრული მწერლობა შესამჩნევად ძლიერდება, ამ ტიპის მწერლები ორგანიზაციულად ყალიბდებიან თანამედროვეობის ნიადაგზე. ამ გჯუთმა „არიფონის“ სახელით უკვე წარმოგვიდგინა ლიტერატურული დეკლარაცია“².

მაგრამ ამავე დროს ეს პერიოდი ერთი უმნიშვნელოვანესი პერიოდია პროლეტარული მწერლობის განვითარების გზაზე, როცა გარკვეულად ყალიბდება ნაპოსტოველური მიმდინარეობა და ჩვენი ლიტერატურულ-პოლიტიკური ხაზი, იწყება ბრძოლა, სწავლა, შემოქმედება თვითკრიტიკის ლოზუნგით³, პროლეტარული მწერლობის ჰეგემონიისათვის

ხდება ყველა სასიცოცხლო ძალის ნაპოსტოველობის დროშის ქვეშ კონსოლიდაცია, იწყებს გამოსვლას უფრო ანტიპროლეტარული მწერლობა, ტარდება მეტად მნიშვნელოვანი ყრილობები, არსდება პროლეტარული მწერლების ხელმძღვანელობით საბუთა მწერლების გაერთიანებათა ფედერაცია; იწერება სახელმძღვანელო წერილები ნაპოსტოველური პრინციპების დასაცავად „მემარცხენე“ გადახრების წინააღმდეგ (ბენ. ბუაჩიძის: „პროლეტარული მწერლობის მუშაობის გეგმიანობისათვის“ და სხვ.), პროლეტარული მწერლობის შემოქმედებაში იდეოლოგიური გადახრების წინააღმდეგ, პროლეტარული მხატვრული ლიტერატურის ბოლშევიზაციისათვის (გ. ლუარსაბიძე — „პროლეტარული მწერლობის ბოლშევიზაციისათვის“). რეაქციონური მეთოდოლოგიის წინააღმდეგ ლიტერატურათმეცნიერებაში (შ. რადიანი — „ლიტერატურათმეცნიერების საკითხებზე“), თანამგზავრული მწერლობის საკითხებზე (ალ. სულავა — „შენიშვნები ლიტერატურულ თანამგზავრობაზე“) ფედერაციის, რეაქციონური მწერლობის და სხ. საკითხებზე ე. „პრ. მწერლობა“-ს მოწინავეები.

ამ ხანაში დაიწერა ა. მაშაშვილის, „მე და ბართაშვილი“, ფ. ნაროშვილის, „ქალაქი ოფუცხოვოში“, კ. ლორთქიფანიძის „საბარგო ავტომობილი“, „ფოტოგრაფი“, პოლუმორდინოვის „ორი მზე“ და სხვა, გამოვიდა ს. ეულის, ალ. მაშაშვილის, კ. ლორთქიფანიძის, კ. კალაძის ლექსების წიგნები. პოლუმორდინოვის „ვერცხლის ქამარი“, ს. თალაკვაძის „ბრძოლის დიდ გზაზე“ (რომანი), რ. კალაძის — „ეგნატე ნინოშვილი“, ბენ. ბუაჩიძის — „ლიტერატურა და თანა-

¹ ნ. მიწიშვილი — „საზოგადოებრივი საკითხები“, 1927 წ.

² გ. მუშიშვილი — „თანამედროვე ლიტერატურის ვითარება“, „მნათობი“, № 11—12, 1927 წელი.

³ აღსანიშნავია ისიც, რომ ამ ლოზუნგის წინააღმდეგაც კი გამოვიდნენ „მემარცხენეები“ ჩვენი და ისე, როგორც რუსეთში, აქაც თხოვლობდნენ მის შეცვლას — „თვითკრიტიკა, შემოქმედება და სწავლა“-ს ლოზუნგით.

აღიქვანდნ ს უღა ვა — მარქსისტული სალიტერატურო კრიტიკის გზები

მედროვეობა“, პ. ქიქოძის „ლიტერატურული საქართველო“ და სხვა — პროლეტარული მწერლობის იდეურ-შემოქმედებითი ზრდის მაჩვენებელი.

პ. ქიქოძე კი, ფრაქციული „მემარცხენეობით“ დაბრმავებული, ამ წელს (1927 წ.) კრიზისის პერიოდად აცხადებდა, მაშინ, როცა ნაპოსტოველური უმრავლესობა მდგომარეობის სხვაგვარ შეფასებას იძლეოდა, აი რას წერდა, მაგალითად, ანხ. ვ. ლუარსაშიძე: „გასულ საანგარიშო წელს სერიოზული ლიტერატურული ძვრები წარმოებდა, პროლეტარულმა მწერლობამ გარკვეულად მნიშვნელოვანი ადგილი დაიკავა ქართული ლიტერატურის სინამდვილეში და იდეურ-ლიტერატურული ავტორიტეტის შეუქრებელი ზრდის ნიშნის ქვეშ მიიმართებოდა“¹.

რასი იყო საქმე? უპირველეს ყოვლისა იმაში, რომ რუსეთში, ატეხილი ბრძოლა თავისებურ გავლენას ახდენდა აქაურ ატმოსფეროზე, რასაც კონკრეტულად ხელს უწყობდა ისიც, რომ ამ დროს ჩვენში ბრძოლა წარმოებდა ასოციაციის პრინციპიანული და ჯანსაღი ნაწილის მიერ ნ. ზომლეთელის, მემარჯვენე ჩამორჩენილი ხელმძღვანელობის წინააღმდეგ. ამ ნიადაგზე ზოგიერთი ამხანაგი მემარჯვენე დაბნულ ამხანაგებთან ერთად (გ. მუშიშვილი, ნ. ზომლეთელი) შეკავშირებული ქმნიდა მემარჯვენე-„მემარცხენე“ უპრინციპო ბრძოლის მთელ ქაობს.

ეს ქაობი იქამდეც კი მივიდა, რომ სოლიდარულად შეხვდა ტროცკისტული ოპოზიციის მიერ წამოყენებულ „საბჭოთა კულტურის კრიზისის“ თეზისს, რაც ვიპის ცნობილმა ოპოზიციამ (ლელევიჩი, გორბაჩევი) ლიტერატურაშიაც გადმოიტანა და, როგორც მოსალოდნელი იყო, ამ „კრიზისის თეორიას“, ეკლექტიურ „კონცეპციას“, ჩვენშიც გამოიყენებდნენ ახალგაზრდა მიმდევრები და „ისტერიულად სლოკინებდნენ ქართული ლიტერატურის ყველა მიმართულების შემოქმედებით კრიზისზე“².

ამ გამოსვლებს ნაპოსტოველების უმრავლესობა იმათივე ააშკარავებდა და ხაზს უსვამდა ყოველთვის, რომ უმცირესობის „მემარცხენე“ ფრაზებში იფარება „პოლიტიკური პანიკორობა, დაცემულობასთან და პროლეტმწერლობის ძალების შეუფასებლობასთან დაკავშირებული“ (ვ. ლუარსაშიძე). თუ ამას მივუმატებთ ორგანიზაციული საკითხებით გამოწვეულ ადგილობრივ უთანხმოებებს, მაშინ ადვილი შესაძლებელი იქნებოდა „მემარცხენეების“ გაერთიანებამ მემარჯვენეებთან და უპრინციპო ბრძოლის გაჩაღება საქართველოს პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციაში.

ამ უპრინციპო ფრაქციული ბრძოლის დოკუმენტს წარმოადგენს უსათუოდ განზრახული ჟურნალი „მებრძოლი“; ვაპის „მემარცხენე“ ფრაქციონერის ვალაიტისის მეთაურობით გამოსულ ბიულეტენში ანხ. პ. ქიქოძის კორესპონდენცია („წერილი საქართველოდან“), სადაც ეს უკანასკნელი ასოციაციის მაშინდელი ოპოზიციის (გაკელის, ზომლეთელის, კალაძის და სხვ.) სახელით პროვოკაციულ და ყალბ საბუთებს აწვდიდა რუსულ მკითხველებს, თითქოს ასოციაცია გადაგვარდა ფედერაციაში შესვლით, თითქოს ასოციაციის ხელმძღვანელები უსამართლოდ ებრძოდნენ ქართველ „ლევლებს“, თითქოს შენეულა კლასიური ბრძოლა მწერლობაში და სხვ...

¹ ვ. ლუარსაშიძე „შენიშვნები ბლოკნოტიდან“ (გ. „პრ. მწერლობა“, № 1, 1928 წ.)

² ვ. ლუარსაშიძე — გ. „პრ. მწერ.“, № 1, 1928 წ.

საინტერესოა, რომ ამ „მემარცხენეობის“ დროსას ნაპოსტოველობის სახელით მემარჯვენეებზე აფარებდნენ თავს. ამ კუროსს შემდეგნაირად ახასიათებდა ანხ. მიხ. კახიანი: „ახლა გამოჩნდა ლიტერატურული ოპოზიცია, რომელსაც მეთაურობს ანხ. ქიქოძე და რომელსაც რატომღაც შეუერთდა ზომლეთელი. არსებობს ყოველგვარი უპრინციპო ბლოკები. მაგრამ მე არ მოველოდი, რომ მოხდებოდა ბლოკი ერთი მხრივ არხიმემარცხენე ქიქოძისა და მეორეს მხრივ ზომლეთელს შორის“¹.

ნაპოსტოველობის წინააღმდეგ ბრძოლაში შემდგომაც არა ერთხელ და ორჯელ სწორედ ასეთი წვრილბურჯუაზიული ოპორტიუნისმის ნილაბიანი და უნილაბო კაპიტულიანტების ბლოკი გამოსულა.

ასე იყო უკანასკნელი დისკუსიის დროსაც (1930 წელი), როცა რაპისა და ნაპოსტოველობის წინააღმდეგ ლიტერატურულ-პოლიტიკური ბრძოლა გააჩნდა, როგორც რუსეთში, ისე ჩვენში, იმ ოპოზიციამ, რომელსაც „როგორც სირცოვ—ლომინაძის საქმემ აჩვენა, ზოგიერთები გარკვეულად შეეფარნენ პარტიის ხაზის წინააღმდეგ მობილიზაციისთვის“². ამ ბრძოლას ნაპოსტოველების წინააღმდეგ რუსეთში „ლიტერონტში“ გაერთიანებული მემარჯვენე და „მემარცხენე“ ოპორტუნისტები ეწეოდნენ. საქართველოში მისი მახინჯი გამოძახილია ტატულოვშინა“, მემარჯვენე-„მემარცხენე“ ოპორტუნისმის ისეთი გამოხატულება, სადაც თავს იყრიდნენ, როგორც მემარჯვენეები (ზომლეთელი, ლისაშვილი) და „მემარცხენეები“, ისე მოწაფური უსუსურობის (ნაროუშვილი, ბენაშვილი) და ქაობის („ახალგაზრდა კომუნისტი“-დან) ხროვა.

ბრძოლას მწვავე და სასტიკი ხასიათი ჰქონდა, მაგრამ იგი ნაპოსტოველების გამარჯვებით დამთავრდა. განსაკუთრებით საქართველოში, სადაც იგი, ლომინაძის უშუალო მონაწილეობასთან დაკავშირებით, მძაფრ ფორმებში წარმოებდა და მიზნად ისახავდა ა/კავკასიის პრ. მწერ. ორგანიზაციები რუსეთის პროლეტარული მწერლობის ხელმძღვანელობისათვის დაეპირდაპირებია. მაგრამ თუ რასიმტკიცე და გამძლეობა გამოიჩინა ამ ოპოზიციის წინააღმდეგ ბრძოლაში საქართველოს ნაპოსტოველობის უმრავლესობამ, ერთი მხრივ ამტკიცებს ნაპოსტოველი ამხანაგების მთელი რიგი წერილები და ის რეზოლუცია³, რომელიც გამოტანილ იქნა საქარ. პროლეტარულ მწერალთა პრეზიდიუმის მიერ რაპის მიმართვის გამო და მეორე მხრივ ამ ბრძოლების შედეგებზე საქ. კ. პ. (ბ) ცეკას ბიუროს 30 ნოემბრის დადგენილება, საქართველოს პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციის შესახებ⁴.

მართალია, ამ ბრძოლებში ნაპოსტოველური უმრავლესობა გამარჯვებული გამოვიდა, მაგრამ მას დღესაც არ შეუძლებია მემარჯვენეობასთან ბრძოლა, როგორც მთავარ საშიშროებასთან, ისე, როგორც „მემარცხენე“ ნახტომებთან, რომლის რეციდივები ჯერ კიდევ საესებათ არაა აღმოფხვრილი. მიუხედავად იმისა, რომ ნაპოსტოველობა პროლეტარული ლიტერატურის ჰეგემონიის კონკრეტულად გამტარებელი ძალაა, რომელიც მწერლობაში ბოლშევიკური პარტიული-

¹ მ. კახიანი—„სოციალისტური მშენებლობა და კულტურული რევოლუცია“, „პრ.-მწერლობა“ № 1 (1928 წ.).

² გახეთი „პრავდა“ 19 IV—1931 წ.

³ ტურნ. „პრ. მწერლობა“, № 9 (1930 წ.). ამ რეზოლუციის ავტორი ანხ. ბ. ბუაჩიძეა.

⁴ „პროლ. მწერლობა“, № 12, 1930 წ.

აღიქვანდრე სულავე — მარქსისტული სალიტერატურო კრიტიკის გზები

ბისათვის ბრძოლაში იზრდება და ძლიერდება, არ შეიძლება არ ჰქონოდა მასში ადგილი ამა თუ იმ შეცდომებსაც. ასეთი შეცდომები იყო, როგორც რუსეთის ნაპოსტოველების, ისე საქართველოს ამხანაგების მუშაობაში; თუ მხედველობაში არ მივიღებთ ისეთ აშკარა მემარჯვენე იდეალისტურ შეცდომებს, რომელიც ნაპოსტოველური უმრავლესობიდან ამხანაგ ერმილოვს, ლიბედინსკის და სხ. აღმოაჩნდათ. ძირითადადში პროლეტარული მწერლობის გენერალური ხაზი არასდროს არ მახინჯდებოდა ამ შეცდომებით და უმალვე სწორდებოდა, რაც საშუალებას აძლევდა და აძლევს ნაპოსტოველურ უმრავლესობას იყოს პროლეტარული ლიტერატურის ხელმძღვანელობის სათავეში, იყოს პარტიის გენერალური ხაზის პრინციპიალურად გამტარებელი და დამცველი.

რა ხასიათის ბრძოლას აწარმოებდა ნაპოსტოველობა პროლეტარულ მწერლობაში — შემოქმედებითი გზებისა და მხატვრული მეთოდის გამომუშავებისათვის? აშკარაა, დიდ და ფართო ბრძოლას, რადგან შემოქმედებითი საკითხების მივიწყება იქნებოდა ჰეგემონიის იდეაზე ხელის აღება. ამიტომ ნაპოსტოველების მიერ მტკიცე პოლიტიკურ-ლიტერატურული ხაზისათვის ბრძოლა ამავე დროს პროლეტარულ მწერლობაში ახალი და მტკიცე შემოქმედებითი გზებისათვის ბრძოლას ნიშნავდა.

შემოქმედებით საკითხებში ნაპოსტოველობა ყოველთვის მტკიცე და გარკვეული სახის ამოცანებს აყენებდა, გადაჰყავდა პროლეტარული მწერლობა განვითარების ერთი ეტაპიდან მეორეზე — მომენტის შესაფერისი ლოზუნგებისა და ამოცანების წამოყენებით. ასე, მაგალითად, როცა პროლეტარული მწერლობა სამოქალაქო ომების შემდეგ ზრდის სიძნელეებში მოექცა, ნაპოსტოველობამ გამოიყვანა ის ამ ჩიხიდან აღდგენითი პერიოდისათვის შესაფერისი ლოზუნგების წამოყენებით, კონკრეტული სინამდვილის მოცემის მოთხოვნით, სტეპატიზმის საწინააღმდეგო შემოქმედებითი საშუალებების გამოახვით.

ამ შემოქმედებითი გზების ძიებაში დაიბადა ისეთი ლოზუნგები, როგორცაა: „ცოცხალი აღამიანი“, „პროლეტარული ფსიხოლოგიზმი“, „სწვალა, შემოქმედება, თვითკრიტიკა“, „კლასიკოსებისაგან სწვალა“ და სხვა.

მართალია, ყველა ეს ლოზუნგი თავის დროზე პროგრესიულ როლს თამაშობდა, მაგრამ აქაც იყო გადახრები ამ ლოზუნგების არასწორი გამოყენებისა და გაგების ნიადაგზე. ამ ლოზუნგების გაყალბების შედეგს წარმოადგენდა უსათუოდ ის უკანასკნელი დიდი დისკუსია მხატვრული შემოქმედების საკითხებზე, რაც ლიბედინსკის „გმირის დაბედავა“-სა და ა. ბეზიმენსკის „ВЫСТРЕЛ“-ის ირგვლივ ატყდა დიალექტიურ-მატერიალისტური მეთოდის გამომუშავებისათვის.

ნაპოსტოველობა ამ შემოქმედებით საკითხებშიც ორ ფრონტზე ბრძოლას აწარმოებდა: ერთი მხრივ — როცა ებრძოდა ვორონჰინას, შემოქმედებითი პროცესის, ხელოვნების პასიურ — ამსახველობითს გაგებას, მხატვრულ შემოქმედებაში მსოფლმხედველობის როლის უკუგდებას, მის ქვეცნობიერი მომენტის და უშუალო შთაბეჭდილების იდეალისტურ თეორიას. მეორე მხრივ — ლეფურ-პროლეტულტურ მექანიკურობას, მცოცავ ემპირიზმს, ესთეტიზმს, სინამდვილის გაპრიალბულ წარმოდგენას და სხვა მემარჯვენე და „მემარცხენე“ საშიშროებას და ტენდენციებს.

ამ ნიშნის ქვეშ ბრძოლა ნაპოსტოველების მიერ, როგორც რუსეთში, ისე ჩვენში, ყოველთვის წარმოებდა, მაგრამ ეს ბრძოლა ზოგჯერ არადაამაკმაყოფილებელი იყო და მისი შედეგი საგრძნობლად ამჟღავნებდა თავს, როგორც მაგალითად, სულ უკანასკნელად ლიბედიწისკის, ვ. ერმილოვის, გროსმან-როშიჩინის და სხვების შეცდომების დროს.

მაგრამ ძირითადში, როგორც რუსეთში, ისე ჩვენში, ორ ფრონტზე ბრძოლა პროლეტარული მწერლობის შემოქმედებაში თანმიმდევრებით წარმოებდა. ასე იყო, ყოველ შემთხვევაში, საქართველოში, სადაც სხვადასხვა სახის გადახრას პროლეტარული მწერლობის შემოქმედებაში და ამ გადახრების ტალღებს მძლავრად უპასუხებდა და ებრძოდა ნაპოსტოველური კრიტიკა.

მხოლოდ მეტიჩრებს და „შაშანებს“ ვაზ. „ახალგაზრდა კომუნისტი“-დან შეედქოთ ეყაყანათ, თითქოს ასეთ ბრძოლას ასოციაციაში არ ჰქონია ადგილი უკანასკნელ დროსაც, მაგრამ საკმარისია გადავთვალიეროთ 1927 წლიდან ლენინე მარტო ჟურნალი „პროლეტარული მწერლობა“, რომ აშკარა ვახდეს, თუ რა პრინციპიალური სახით წარმოებდა ეს ბრძოლა არა თუ მარტო იმ პერიოდში, როცა გადახრების ტალღა თვალსაჩინო ხდებოდა, არამედ ყოველდღიური მიმდინარეობის პროცესში. უფრო მეტიც: ჩვენი მარქსისტული კრიტიკა შეურიგებელ ბრძოლას აწარმოებდა არა თუ მარტო ნაციონალისტური გადახრების, ესენინშჩინის, ოზივატელშჩინის წინააღმდეგ, არამედ ფსიხოლოგიზმის, „კოცხალი ადამიანის“, კლასიკოსებისაგან სწავლის გაყალბებულ რეალიზაციის წინააღმდეგაც, ის ებრძოდა კ. კალაძის, ალ. მაშაშვილის, ი. ვაკელის და სხვ. შემოქმედებაში ნაციონალისტურ გადახრებს, პოლუმორდინოვის მოთხოვნებში ფსიხოლოგიზმს და ემპირიზმს, მაშაშვილის „მემარცხენე“ განწყობილებებს („მველი მაზარა“, „პოეტი კაპიტანი“ და სხვ.), კ. კალაძის ოპოზიციონურ გადახრებს („საუბარი მუშებთან“ და სხვ.), კ. ლორთქიფანიძის და ცემულობის განწყობილებებს და სხ.

ამ გადახრებთან ბრძოლის დოკუმენტებია ვ. ლუარსაშიძის („პროლეტარული მწერლობის ბოლშევიზაციისთვის“, 1927 წ., „სალიტერატურო საკითხებზე“, 29 წ. და სხვ. ¹), ბენ. ბუაჩიძის („ავადმყოფური მოვლენები პროლეტარულ ლიტერატურაში“, 1929 წ., „მსჯელობა მომავალი საქმეების გამო“ და სხვ.), პ. ქიქოძის („შენიშვნები შემოქმედების საკითხებზე“ და სხვ.), შ. რადიანის („ი ადამიანი“), ალ. სულავას („ერთი ლირიკული უკან დახვევის შესახებ“, 1928 წ.), წერილები, რაც ორ ფრონტზე წარმოებული ბრძოლის საგნობრივი მაჩვენებელია. მიგმართოთ ციტატებსაც.

„რამდენად უნდა დაკარგოს პასუხისმგებლობა პროლეტარულმა პოეტმა, რომ თავის წიგნში მთელ განყოფილებას დაარქვას „ეროტიკა“,—წერდა ანხ. ბენ. ბუაჩიძე ი. ვაკელის შესახებ. „ე. პოლუმორდინოვის ამ ნაწარმოებში („რკინის ძმები“) არის ჩაჩრილი მლაშე პორნოგრაფიის ელემენტები, რაც დამახასიათებელია არა პროლეტარული მწერლისათვის, არამედ ჯაეახიშვილისათვის“. „გადავფურცლოთ ახლახან გამოსული წიგნი—ვაკელის ლექსები—და დავინახავთ, რომ იქ ზის, კბილებს აღრქენს ოზივატელიც, მეშჩანინიც, ნაციონალი-

¹ ვ. ლუარსაშიძე—„პროლეტარული მწერლობის წინსვლის სიძნელეები“, 1931 წ.

აქტივების მდიანი — მარქსისტული სალიტერატურო კრიტიკის გზები

სტიც და „მრავალტანჯული“ სამშობლო. ჩვენში, მაგალითად, საკმაოდ გარკვეული და საგრძობია ნაციონალისტური გადახრა, შემდეგ წერილობურეუზიული გადახრების სხვადასხვა სახე. მეშხანური, ობიექტული, ინდივიდუალისტური, ანარქისტული სწრაფვა... ერთგვარი ფორმალური გატაცება, ესეთიში, რაც ფრიად საშიშია პროლეტარული მწერლობისათვის. პროლეტარული მწერლობა — კლასიური ბრძოლის იარაღია, მასის მწერლობაა, ამას კი ჩენი ზოგიერთი მწერლები ხშირად ივიწყებენ¹.

„არ არის საჭირო ჩენი ნაკლის მიჩქმალვა, მის შესახებ გაჩუგება. საჭიროა ჩენი მწერლების სათანადო შეფასება. დღეს პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციაში უმთავრესი საშიშროება მემარჯვენეობაა. ჩვენ სისტემატიურად ვებრძოდით მემარჯვენე გადახრებს, მაგრამ დღეს კიდევ უფრო მეტად უნდა გავამხვილოთ ეს ბრძოლა... დღეს პროლეტარულ მწერლობაში უმთავრესი საშიშროება არის მემარჯვენე საშიშროება. ამის აღნიშვნა არ ნიშნავს იმას, რომ ჩვენ უნდა შევანელოთ „მემარცხენე“ გადაღუნვა-გადახრებთან ბრძოლა, — აუცილებელია ბრძოლა ორ ფრონტზე“¹.

ესეთი მაგალითების მოყვანა არა თუ მარტო ამხ. ბენ. ბუაჩიძის წერილებიდან შეიძლებოდა, არამედ სხვა ამხანაგების ნაწერებიდანაც, მაგრამ იმის დასამტკიცებლად, თუ რა სახით წარმოებდა და წარმოებს ეს ბრძოლა, ესეც საჭიროა.

ჩენი მარქსისტული, ნაპოსტოველური კრიტიკის მიღწევა სწორედ ისაა, რომ ის წლების განმავლობაში იდეოლოგიურ-ლიტერატურულად ძირითადში სწორად და თანმიმდევრებით იბრძოდა და იბრძვის ქართული მწერლობის რეაქციონური ფრონტის წინააღმდეგ. საკუთარ რიგებში ორ ფრონტზე ბრძოლის ლოზუნგით წერილობურეუზიული ლიბერალიზმისა და წერილობურეუზიულ რადიკალიზმის — წინააღმდეგ, სწორი და პრინციპიული კრიტიკით და ხელმძღვანელობით პროლეტარული მწერლობის შემოქმედებითი ზრდა და იდეოლოგიურ ორგანიზაციულად განმტკიცება იმდენად თვალსაჩინო გახდა, რომ მან უკვე მოიპოვა მთელი ლიტერატურის იდეური წამყვანის და ხელმძღვანელის უფლება.

მაგრამ რამდენადაც ამ უფლებას კლასიური მტერი, ისე, როგორც ფილოსოფიაში, ლიტერატურაშიც უბრძოლველად არ სტოვებს, პროლეტარული მწერლობა თავისი ძლიერი ორგანიზაციით და შემოქმედებითი მიღწევებით გადამწყვეტი და მტკიცე ნაბიჯებით მასზე იერიშიდან იერიზზე გადადის და თანდათანობით ავიწროებს მას. ამისი დამამტკიცებელია თუგინდ რეაქციონური „არიფონის“ განადგურება, საბჭოთა მწერლების ფედერაციაში აკადემიკოსების დაშლა, ფედერაციის რეორგანიზაცია, „ქართული წიგნის“ გამოცემლობიდან ნაციონალისტი მწერლების (ინგოროყვა და სხვა), განდევნა, „წმენდის“ უკანასკნელი დისპუტები და სხვა ის იერიშები, რომლითაც პროლეტარული მწერლობა, მარქსისტული ლიტერატურული კრიტიკა ყოველთვის იბრძოდა კულტურისა და ლიტერატურის ფრონტზე, იბრძოდა პროლეტარიატის პოზიციების განმტკიცებისათვის, ამ ფრონტის ბოლშევიკური დაპყრობისათვის, განსაკუთრებით იმ დროს, როცა ჩენს ქვეყანაში ხდებდა გრანდიოზული მოვლენები, წარმოებს, მთლიანი კოლექტივიზაციის ნიადაგზე, კულაკობის, როგორც კლასის,

¹ ბ. ბუაჩიძე — „Взгар Востока“, 1929 წ. სექტემბერი.

ლიკვიდაცია, სოციალისტური ეკონომიკის საფუძვლების შენობის დამთავრება, რაც კიდევ მეტად ამახვილებს პროლეტარული ლიტერატურისა და მარქსისტული ლიტერატურული კრიტიკის ბრძოლის აუცილებლობას ყოველგვარი იდეოლოგიური მავნებლობისა და მარქსისტული პრინციპების გაყალბების წინააღმდეგ. ერთი მხრივ—ქართველი მწერლების პრაქტიკასა და თეორიაში რეაქციონური შემოქმედებისა და რეაქციონური მეთოდოლოგიის წინააღმდეგ ბრძოლა,—ბრძოლა ნამდვილი თანამგზავრული და მოკავშირე მწერლებისათვის, მეორე მხრივ—ბრძოლა ნამდვილი ბოლშევიკური ლიტერატურისათვის, მარქსისტულ-ლენინური საფუძვლებისათვის, დიალექტიურ-მატერიალისტური შემოქმედებითი მეთოდისათვის, ოპორტუნისტული და ლიკვიდატორული გადახრების, ვორაჩინისა და პერვერზევშინის, მექანიკური თეორიების მიმართ.

ამ უკანასკნელი მოვლენების წინააღმდეგ მარქსისტული ლიტერატურული კრიტიკა ყოველთვის ეწეოდა და ეწევა ორ ფრონტზე ბრძოლას, რადგან სწორედ ამაში მკლავნდებოდა და მკლავნდება ბურჟუაზიული გავლენის ტენდენცია, როგორც შემოქმედების, ისე თეორიის დარგში, ხან ნაციონალიზმისა, და ესთეტიზმის სახით, ხან ინდივიდუალისტურ-ბოჰემური განწყობილებებით, ხან ლიბერალიზმით და იდეალისტური აბდა-უბდით, ყოყოობისა და უპრინციპობის ნიშნებით.

არა ნაკლები პარდაპირობით წარმოებდა და წარმოებს ბრძოლა პირველის წინააღმდეგაც, რეაქციონური მწერლობისა და თეორიული ინტერვენციის რეაქციონურ-მეთოდოლოგიური აღვირახსნილობის წინააღმდეგ, რასაც ადგილი აქვს კარგაზანია ჩვენში, ერთის მხრივ პროფესორული, კათედრული იდეალიზმის (შ. ნუტუბიძე, ს. დანელია და სხვ.) სახით, მეორე მხრივ—მენშევიკური იდეალისტებისა და ლიკვიდატორების (ს. დეგდარიანი, ივ. გომართელი) სახით, ფილისტერულ, ნაციონალისტურ—ეკლექტიზმის (კაპანელი, კოტეტი-შვილი და სხ.) სულისკვეთებით, ობივატელური, იმპრესიონისტული (თ. ბეგია-შვილი, გრ. რომაქიძე და სხვ.) უბადრუკობით.

მართალია, მარქსისტულ კრიტიკას და ლიტერატურათმეცნიერებას ამ იდეალისტური მეთოდოლოგიისა და რეაქციონური ფრონტის წინააღმდეგ ყოველთვის იერიში მიჰქონდა, მაგრამ ამჟამად იგი გარკვეულად გადადის იერიშიდან თეორიულ ლაშქრობაზე ყველა იმით მიმართ, ვინც ჯერ კიდევ იდეალიზმისა და ნაციონალიზმის, ეკლექტიზმისა და სწავლული შარლატონობით წარსულის იდეოლოგიურ პოზიციებზე დგას, ებრძვის მარქსიზმს, აყალბებს ან სპეულიაციას ეწევა მარქსიზმით.

მარქსისტული ლიტერატურული კრიტიკა, ქართული საზოგადოებრივი აზროვნების ისტორიაში წარსულში პუბლიცისტური ბრძოლის სახით განსაკუთრებულ ადგილს იჭერდა და ყურადღებას იპყრობდა, როგორც კლასიური და პოლიტიკური ბრძოლის მონაწილე იდეოლოგია. ასეთივე ადგილი დაიკირა მან რევოლუციის შემდეგაც პროლეტარული ლიტერატურისა და კულტურის ჰეგემონიისთვის ბრძოლაში. მაგრამ რამდენადაც ეს ბრძოლა ჯერ არ დამთავრებულა, არამედ სოციალიზმის გამარჯვების გადაწყვეტი იერიშების პერიოდში ვიმყოფებით, როცა კლასიური ბრძოლა გამწვავებულ ფორმებში წარმოებს და კლასიური მტრის გაბოროტება, ყოველ სფეროში, სოციალისტური მშენებლობის მიმართ აშკარა ხდება, მარქსისტულ კრიტიკას, როგორც

მარქსისტული სალიტერატურო კრიტიკის გზები

ამ კლასიური ბრძოლის მონაწილე ფაქტორს, იდეოლოგიის ფრონტზე კიდევ უფრო უმძაფრესი ბრძოლების წარმოება უხდება, და ეს ბრძოლა დიდხანს გაგრძელდება, სანამ საბოლოოდ არ მივაღწევთ პროლეტარული მწერლობის ჰეგემონიას, სანამ არ დამყარდება მარქსისტულ-ლენინური თეორიის მიერ მთელი იდეოლოგიის ფრონტის დაუფლება, ამას კი მარქსისტული კრიტიკა უპირველეს ყოვლისა შესძლებს ბოლშევიკური პარტიული ობიექტების ტრადიციების გაგრძელებით, ორ ფრონტზე ბრძოლის წარმოებით, მარქსისტულ-ლენინური თეორიის ყოველგვარი მემარჯვენე და „მემარცხენე“ გაყალბებისა და გადახინჯების წინააღმდეგ ბრძოლით, პროლეტლიტერატურულ პრაქტიკაში კლასიურად უცხო მოვლენების გამოშვარავებით, კლასიური ხაზის დაცვით, ბურჟუაზიულ-რეაქციონური თეორიებისა და შეხედულებების გამანადგურებელი კრიტიკით, მენშევიკური „მარქსიზმისა“ და იდეალისტური რევოლუციონისაგან მარქსიზმისა და ლენინიზმის დაცვით, ლიტერატურაში წარმოებულ კლასობრივ ბრძოლაში აქტიური მონაწილეობით, ამ ბრძოლაში კლასიური პრინციპის გატარებით.

ასეთია მარქსისტული ლიტერატურული კრიტიკის ბრძოლის ძირითადი ამოცანები. პროლეტარული, ნაპოსტოველური კრიტიკა, ჯერ კიდევ ახალგაზრდა კრიტიკოსებზე დაყრდნობილი, ახალგაზრდა მოძრაობაა, მაგრამ მრავალი მიხვევისა და ბრძოლის ტრადიციის მქონე.

ნაპოსტოველური კრიტიკის გამარჯვება, როგორც რუსეთში, ისე ჩვენში, სწორედ ისაა, რომ იგი თავის კლასთან მოზარდი, კლასის მებრძოლ ინტერესებზე მდგომი მებრძოლი, შემოქმედებითი მარქსიზმის, ბოლშევიკური პარტიულობის ნიადაგზე მოზარდი სამიმართებო კრიტიკაა.

მარქსისტულ ლიტერატურულ კრიტიკას ბრძოლა კიდევ წინ უდევს, მაგრამ მის მიერ უკვე განვლილი გზები მომავალი გამარჯვების საწყისებია. ნაპოსტოველური კრიტიკა უკვე საკაეშირო პროლეტარული ლიტერატურული მოძრაობის ავანგარდია, კომუნისტური პარტიის საიმედო დასაყრდენი ძალა, ბოლშევიკური ლიტერატურული კრიტიკის ორტოლდოქსალური მიმართულება¹.

ა ლ ე ძ ხ ა ნ დ რ ი ს უ ლ ა ვ ა

¹ „მარქსისტული ლიტერატურული კრიტიკის გზები“ ანბ. აღ. ს უ ლ ა ვ ა ს წერილის („ქართული ლიტერატურული კრიტიკა“) ნაწილია; წერილის პირველი ნაწილი ქურნალის შორე ნომერში დიბეჭდება. რ ე დ.

ქართული პროლეტარული პროზა ღღეს

ლიტერატურის ზეკლასიურობის ტრადიციული თეორია, რომელიც მკიდროდ დაკავშირებული იყო ბურჟუაზიული ხელოვნების პრაქტიკასთან და თავის კლასთან ერთად მედგრად ებრძოდა პროლეტარულ რევოლუციის იდეოლოგიას, ჩვეულებრივი თვალთმაქცური და ფარისევლური ტონით აცხადებდა, რომ „მარადიულ“ სილამაზეს არავითარი დამოკიდებულება არა აქვს ცხოვრებასთან, მილიონის ვენერა 1789 წლის პრინციპებზე უფრო მნიშვნელოვანია და ამიტომ ჭეშმარიტ მწერალს არაფერი არ აკავშირებს ადამიანთა ცხოვრების ბინძურ პრაქტიკასთან. ამ თეორიის წარმომადგენლებს ჰყოფნიდათ გამბედაობა, რომ ბურჟუაზიის ვიწრო კლასობრივი ლიტერატურა „მთელი ერის“ სულისკვეთების და მისწრაფების გამომხატველად მიეჩნიათ. ამრიგად მთელი ლიტერატურული ზედნაშენი მწვავე კლასიურ ბრძოლებში იღებდა აქტიურ მონაწილეობას. ასე იყო ყოველგვარ კლასიურ საზოგადოებაში. როგორც მარქსი ამბობს, გაბატონებული კლასის იდეები ყოველ ეპოქაში წარმოადგენდნენ გაბატონებულ იდეებს. ლიტერატურას ყოველთვის სტიმულს სოციალური ცხოვრება აძლევდა და თვით „მარადიულ მშვენიერების“ იდეაც იმ საზოგადოებრივი რეჟიმის ორგანიული შედეგია, რომელიც დაფუძნებული იყო კერძო საკუთრებაზე. ამ უკანასკნელის ხელშეუხებლობას ხომ იგივე 1789 წლის ადამიანის და მოქალაქის უფლებათა დეკლარაცია იცავდა? ამრიგად, საზოგადოებრივი ისტორიის ყოველი მომენტი ააშკარავებს ლიტერატურის ზეკლასობრიობის სიყალბეს. როდესაც ოქტომბრის რევოლუციამ მთლიანად გაანადგურა ბურჟუაზიის დიქტატურა, ამით მან სასიკვდილო ჭრილობა მიაყენა ბურჟუაზიულ ლიტერატურასაც. ეს უკანასკნელი გარდაიქვა გამარჯვებული მუშათა კლასის წინააღმდეგ მიმართულ პრიმიტიულ ლანძღვა-გინებად; ბურჟუაზიულ-დეკადენტური ლიტერატურა გაიხრწნა იდეოლოგიურად, მხატვრულად, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, მას მაინც არ დაუყრია კლასიური ბრძოლის იარაღი. პირიქით, მან დაუწყაო მუქარა გამარჯვებულ კლასს, რომელიც ახლად იწყებდა ცხოვრებას, ჰქმნიდა საკუთარ კულტურას და ლიტერატურას. შინაური და საზღვარგარეთული ემიგრაცია ცდილობდა დაერწმუნებინა თავისი თავი, რომ პროლეტარიატი ვერ შესძლებს საზოგადოებრივი ცხოვრების მართვას, ის ვერ შეინარჩუნებს აღებულ ძალა-უფლებას და ვერ შექმნის საკუთარ კულტურას, ხელოვნებას. განვითარების სინამდვილემ მტრად აქცია ბურჟუაზიის ასეთი მოსაზრებები. განვლილმა წლებმა დაანახვა ქვეყანას საბჭოთა კავშირის სიძლიერე, მისი ტრიუმფალური სვლა ახალ-ახალი გამარჯვებისაკენ. მუშათა კლასმა პოლიტიკური ძალა-უფლების ხელში აღების შემდეგ განამტკიცა ეკონომიური საფუძველი და ამავე დროს დადგა კულტურული რევოლუციის გზაზე.

პროლეტარულ მწერლობას ფართო შემოქმედებითი ვასტაჰანი მხოლოდ პროლეტარული რევოლუციის შემდეგ მიეცა. მანამდე იგი ყოველმხრივ შეზოკილი იყო ბურჟუაზიული ცენზურის მიერ.

გაიარატი ნატარაშვილი — ქართული პროლეტარული პოეზია

ოქტომბრის რევოლუციამ დაანგრია ბურჟუაზიული ლიტერატურის საფუძველთა საფუძველი — ძველი ეკონომიკა და პოლიტიკა. როგორც რუსეთში, ისე საქართველოში ნაციონალისტურ-ფეოდალური და ბურჟუაზიულ-ვაჭარული ინტელიგენცია წინააღმდეგ პროლეტარიატის განმათავისუფლებელ მოძრაობას. ამ ინტელიგენციის საქმიანობის მთელ შინაარსს მისი არსებობის მანძილზე კლასიური ბრძოლის მიჩქმალვის ცდა შეადგენდა. ამ მიზნის განხორციელებისათვის აუცილებელი იყო ნაციონალისტური ზღაპრების შეთხზვა ერის მთლიანობის, დიდებული წარსულის და სხ. შესახებ. ქართველი ინტელიგენციის არისტოკრატიული ნაწილი მთელი მეცხრამეტე საუკუნის განმავლობაში ხელს უწყობდა ნაციონალისტურ განწყობილებათა ვალევიებას. ეს ტრადიცია გადმოვიდა მეოცე საუკუნეშიც. კლასიკური რეალიზმის ეპიგონებმა, რომელთაც არ გააჩნდათ არავითარი სიახლის შექმნის უნარი, გაიმეორეს მთელი ის აზრები და განწყობილებანი, რომელიც თავის დროზე ამოძრავებდა მათს წინა თაობას. კლასიკური რეალიზმის ეპიგონების გარდა რევოლუციის წინ ქართულ ლიტერატურაში თავი იჩინა სიმბოლიზმმა, რომელიც იდეოლოგიურად ისევ ქართველ ნაციონალისტურ ინტელიგენციას უმაგრებდა მხარს. ნაციონალისტურ ინტელიგენციის ტრადიციებს აგრძელებდნენ ლიტერატურული მენშევიზმის წარმომადგენლებიც — „დემოკრატიული“ პოეტები. ერთი სიტყვით, ამ ხანებში მთელი ქართული ლიტერატურა, პროლეტარული მწერლობის გამოკლებით, დაქვეითების და დაცემის გზაზე იდგა. ეს ბუნებრივიც იყო. ლიტერატურის წინსვლა შესაძლებელია მხოლოდ ახალი იდეების საფუძველზე, ეს ახალი იდეები კი მას არ გააჩნდა. მისი იდეალი მომავალში კი არა, წარსულში იმყოფებოდა. მაშასადამე, ის მხოლოდ კონსერვატიული ძალა იყო, რომელიც ხელს უშლიდა ახალი ძალების ზრდას და თვით კი, განვითარების დიალექტიური კანონის ძალით, ჰკარგავდა სასიცოცხლო უნარს. თემბათური სიძველე, იდეოლოგიური ჩამორჩენილობა, ფორმალური გაბრწყინის პროცესი, — აი საერთო თვისებები ფეოდალურ-ბურჟუაზიული ლიტერატურისა. ისევ რომანტიკული სევდა საშუალო საუკუნეების არქაული მოვლენების მიმართ, ისევ უძველესი რაინდობის და სამშობლოს ფეტიშიზმი, ისევ ვარდ-ბულბულის სიმღერა და „ზეკლასიური“ სისულელეები — ამ მოვლენების კომპლექსი შეადგენდა მომაკვდავი ლიტერატურის ხერხემალს. მისი არქირეაქციონური მისწრაფება თამარის ეპოქის აღდგენის შესახებ მხოლოდ უსაფუძვლო ზღაპარი იყო, რომლის ერთადერთ მიზანს მაშინდელი წყობილების იდეოლოგიური განმტკიცება შედგენდა.

ასეთი ლიტერატურის ნაშთების წინააღმდეგ იბრძოდა პროლეტარული მწერლობა განუღილი ათი წლის მანძილზე. ამ ათ წელში ჩვენს ლიტერატურაში უდიდესი გარდატეხა მოხდა. ათი წლის მანძილზე საგრძნობლად გაიზარდა პროლეტარული მწერლობა. მხატვრული პროზა ქართულ ლიტერატურაში ისტორიულად ყოველთვის სუსტი იყო, დღეს კი პროლეტარული პროზა თავისი განვითარების პროცესში სპობს ამ სისუსტეს და ჩამორჩენილობას. ამას გარდა, პროზის ფორმებს ემატება ახალი ძალები, იზრდება მხატვრული უნარი ამომავალი კლასის მწერლობისა, შემოქმედებითი მეთოდის მხრივ პროლეტარულ მწერლობას ჯერ კიდევ მრავალი „ჩაყარდა“ და დაბრკოლება ახასიათებს და ეღობება წინ, მაგრამ ზრდა მაინც უდავო ფაქტია.

ქვემოთ ჩვენ შევეხებით ქართული პროლეტარული პროზის ახლანდელ მდგომარეობას

* * *

პროლეტარული პროზის ფრონტზე ნაყოფიერად მუშაობს ნოე ზომლე-თელი. ზომლეთელი ცნობილია პირველ რიგში, როგორც შრომის და ბძძოლის, სოციალიზმის მშენებლობის ენტუზიაზმის პოეტი. იგი ამავე დროს მხატვრული პროზის ფრონტზე ცდილობს თანამედროვეობის აქტუალური საკითხების ასახვას. ნ. ზომლეთელის მთავარი თემა კლასობრივი ბრძოლაა, ამ თემას იგი უდგება პროლეტარიატის პერსპექტივების მიხედვით. ამ საკითხის გარშემო ტრიალებს ავტორის უმთავრესი მხატვრული ფაქტები. მხატვრული პროზა ადვილად იტევს ავტორის სოციალური მსოფლმხედველობის გადმოშლის შესაძლებლობას; ასე იყო ყოველ ეპოქაში. განა შესაძლებელი იყო ლევ ტოლსტოის მოძღვრების ისეთი ყოველმხრივობით ლირიკაში გადმოცემა, როგორც ეს ავტორმა პროზაში მოახერხა? რასაკვირველია, არა. ასევე ითქმის ყოველი სოციალური მწერლის შესახებ. ილია ჭავჭავაძის მთელი სოციალ-ეკონომიური პროგრამა ნათელი მხატვრული ძლიერებით გადმოცემულია „კაცია ადამიან“-ში, „გლახის ნაამბობ“-ში, „ოთარაანთ ქვრივ“-ში.

ლირიკული პოეზიის ყოველი ფაქტიც სოციალური მსოფლმხედველობის შემცველია, მაგრამ პროზაში ეს მსოფლმხედველობა უფრო ფართო მასშტაბითაა ნაჩვენები.

პროლეტარული მწერლობა დღეს უკვე თავისი განვითარების ახალ საფეხურზე გადავიდა. ცხადია, ნ. ზომლეთელის შემოქმედებაც ამ განვითარების პროცესში შლის მკითხველის თვალწინ რევოლუციონური ბრძოლის საინტერესო ეპიზოდებს. ამ მხრივ პირველ რიგში უნდა აღინიშნოს მისი რომანი „უგულო დამეები“. ამ რომანის სიუჟეტი გაშლილია რევოლუციონურ ბრძოლის ფრონტზე — 1905-6 წლიდან 1924 წლამდე. ამ წლების პერიოდში ჩვენს ცხოვრებაში საინტერესო მოვლენები იყო, ამ პერიოდის დასაწყისში მძვინვარებდა შავი რეაქცია, შემდეგ — რევოლუციის ძალების ახალი ამოძრავება, მსოფლიო ომი, თებერვლის რევოლუცია და, ბოლოს, რომანში ნაჩვენებია მთელი რიგი დადებითი და უარყოფითი ტიპები.

რევოლუცია ზომლეთელის, რომანში ნაჩვენებია სოფლის ყოფაცხოვრების ფონზე. მოქმედება იწყება იმ დროიდან, როდესაც

„1906 წელი შემობრძანდა ჩვენში ცეცხლითა და მახვილითა. მოსახლეობის ურეაქციონერესმა ნაწილმა იწყო შემოკრება მწერლისა და მამასახლისის გარშეგო“.

რეაქციამ ფეხზე დააყენა შეშინებული ნაძირალები. ისინი კვლავ ამოძვრენ ბუნაგებიდან და ძველებურად მიჰყევენ ხელი მშრომელი ხალხის ძარცვა-გლეჯას. ამ ნაძირალთა მთელი ტიპები ნათლადაა ნაჩვენები რომანში: სოფლის მედღუქნე გაბრიელა ჩითაძე, ბესარიონ მწერალი, ერმილე მამასახლისი, იელიანე ყოყოჩაძე, სტრაჟნიკი იორდანე მათარახაძე, როსტომ ჭაშაძე, მენშევიკი მთვარაძე და სხვა პარაზიტები. სამაგიეროდ, მეორე მხრივ, ამით ებრძვიან ღარიბი გლეხები — თედო ახალაშვილი, რომელიც მთელ რიგ ბრძოლებში მტკიცე ბოლშევიკად ჩაიყალიბდა; დათია წვადაგაძე და მისი შვილები — გოგი, მაშო, მთელი რიგი

გ ა ო რ გ ი ნ ა ტ რ ო შ ე ე ლ ი — ქ ა რ თ ე ლ ი პ რ ო ლ ე ტ ა რ უ ლ ი პ რ ო ზ ა ლ ე ს

რაზმელები და სხვა... ამ ორი აშკარა მოპირისპირე ბანაკის გარდა, რომანში ნაჩვენებია მოსახლეობის „საშუალო ფენის“, „ქაობის“ წარმომადგენლები (ალათი და სხ.), რომელნიც ხანდახან რეაქციის იარაღადაც კი ხდებიან.

რომანის მთავარი დადებითი მხარე იმაში მდგომარეობს, რომ აქ ნაჩვენებია ძველი ქვეყნის ყოფაცხოვრება.

ამ წინააღმდეგობათა ცენტრში ტრიალებენ რომანის მთავარი გმირები. ავტორს კარგად აქვს ნაჩვენები მთელი განმასხვავებელი თვისებები იმ ორი ბანაკისა, რომელნიც გამწვავებულ კლასიურ ბრძოლაში არიან ჩაბმულნი; „უფელო ლამეებ“-ში დამაჯერებლადაა ნაჩვენები რეაქციის მომხრე ნაძირალების ფსიქოლოგიური გახრწნილება.

ზომლეთელის ხსენებულ რომანში ორგანიულადაა დაკავშირებული რევოლუციონური ბრძოლის და „სიყვარულის“ ამბები. თედო ახალიშვილს უყვარს დათია წვადგაძის ქალი მამო; ამ სიყვარულის და აგრეთვე რევოლუციონურ მუშაობის ნიადაგზე იბმება მათ შორის მჭიდრო კავშირი. თედოს ტყეში გადავარდნის შემდეგ მათ შორის კავშირი მაინც არა წყდება, მაგრამ მათი წერილების „მიმტან-მიმტანი“ ალათის წყალობით თედოს იჭერენ და ასახლებენ ციმბირში. ალათი ხდება სოფლის რეაქციონური ძალების იარაღი და, მწერლის დავალებით, მიდის მამოსთან იმ განზრახვით, რომ ეს უკანასკნელი დაითანხმოს ბესარიონ მწერლის ბნელ განზრახვებზე. ალათი ამას, რასაკვირველია, ვერ ახერხებს. ამასობაში თედო ბრუნდება ციმბირიდან; მოდის მსოფლიო ომის ეპოქაც; თედო ცოლად ირთავს მამოს; ამის შემდეგ ნაჩვენებია მენშევიკური „რესპუბლიკის“ თაობა და ძველი რეაქციონური ძალების თავშეფარება მის კალთაში. პროლეტარული რევოლუციის შემდეგ თედო აღმასკომის თავმჯდომარეა, მაგრამ კლასიური მტრის ხელი მაინც არ ისვენებს: მას მიპარვით ჰკლავენ.

მამო სოფლელი ქალია, იგი აქტიურ მონაწილეობას იღებდა ყოველგვარ რევოლუციონურ საქმიანობაში. რომანში განსაკუთრებით ფართოდაა ნაჩვენები ამ ქალის მოქმედება, რაც რომანის დადებით მხარედ უნდა ჩაითვალოს. რომანის მოქმედ პირთა ყოველი ნაბიჯი დაკავშირებულია მოქმედების საერთო ხერხემალათან. ნ. ზომლეთელის მეორე მნიშვნელოვანი ნაწარმოებია „აჯაბო“, რომელიც „მნათობი“-ს ფურცლებზე დაიბეჭდა. ამ მოთხრობაშიაც ზომლეთელს ახასიათებს ეპიური თხრობის სტილი, რაც საესეებით ორგანიულად შეეფარდება რევოლუციის თემატიკას. „აჯაბო“-ს თემა ნეპმანების წარსული და ახლანდელი ცხოვრების გადმოცემაა. მოთხრობის მთავარი გმირებია კაცია ლიქვნიაშვილი და მისი „თანამებრძოლი“ აჯაბო.

რევოლუციამდე ესენი განთქმული ვაჭრები იყვნენ, შემდეგ მათი საქმე თანდათან უკან წავიდა. ნეპმა დროებით ისევ ფეხზე „წამოაყენა“ მათი დანგრეული იმედები, მაგრამ მათი განადგურება უკვე ყველასათვის თვალსაჩინო ვაჭტი შეიქმნა.

ზომლეთელის სხვა მოთხრობებიდან უნდა აღინიშნოს „ბეჟანა დაბრუნებულია“. საერთოდ, ზომლეთელის პროზას დადებით მხარეებთან (იდეოლოგიური სისწორე, თემატიური აქტუალობა) ერთად: მრავალი სერიოზული დეფექტიც ახასიათებს. ის ხშირად ხმარობს ძველ, გაცვეთილ გამოთქმებს, შედარებებს, პროვინციალიზმებს და სხვა. აი ასეთი შედარებების ნიმუშები:

„თოვლის წვრილი ბლარდნები ამ სინათლეზე, როგორც დახოცილი პეპლები რაღაც ზღაპრულ ელვარებით მოცვივებულ დაბლა“, „კანცელარიის ბუხრიდან ქალის კულულებიანი დალალებივით დაწული ბოლი ნაცრისფერ ნისლივი ზამოჭწირებებდა“, „ღვინით საკმაოდ გამოტკიჩინებულმა (?) ივლიანე ყოყოჩაძემ“... და სხ.

უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ზომილეთელი მუშაობს აგრეთვე იუმორის სფეროში. განსაკუთრებით აღსანიშნავია მისი პროზაული სატირა: „შინაური ცხოველები“, „თვაშტრენ“, „იორდანე თავგიდელაძე“, „მაკრატელი“, „ფენომენი“, „ტიპი“, „ემიგრანტის სიზმარი“ და სხ. ნ. ზომილეთელის დადებით მხარედ უნდა ჩაითვალოს სტილის უბრალოება; მისი მოთხრობები ადვილი გასაგებია მშრომელი მასებისთვის.

ზომილეთელმა გრძელი შემოქმედებითი გზა გაიარა, დღესაც ის აქტიურად მუშაობს, მისი იდეოლოგიური სიმტკიცე არავისთვის არაა სადავო. ზომილეთელის მთავარი ნაკლოვანება იმაში მდგომარეობს, რომ მისი რეალისტური სტილი ზოგჯერ არაფრით არ განსხვავდება აკაკი წერეთლის რეალიზმისაგან. პროლეტარული მწერალი არ უნდა ჩერდებოდეს ძველი ლიტერატურის მიღწევებზე, საჭიროა დიალექტიური მატერიალიზმის მეთოდის გზით წინსვლა.

* * *

რეკონსტრუქციის პერიოდის თემატიკაზე ენერგიულად მუშაობს პანტელჩიკვაძე. მისი რომანი „სართულები“ აქტუალური ნაწარმოებია, რომელშიაც მთელი სიგრძე-სიგანით გადაშლილია მიმდინარე კლასობრივი ბრძოლის სურათი. ამასთანავე ერთად „სართულები“ პირველი ნაბიჯია ჩვენს პროლეტარულ მწერლობაში იმ მხრივ, რომ აქ მთელი თავისი დადებითი და უარყოფითი თვისებებით ნაჩვენებია საბჭოთა ყოველდღიური სინამდვილე. „სართულები“-ს მთავარი თემა კლასობრივი ბრძოლა და სოციალისტური აღმშენებლობაა. რომანი საწარმოო ფონზე იშლება. ჩიკვაძის რომანი ლიტერატურული რეკონსტრუქციის ძლიერი სტიმულია შემოქმედებით ფრონტზე. განსაკუთრებული ინტერესი, რომელსაც ხსენებული ნაწარმოები იწვევს, მისი იდეოლოგიური და მხატვრული მთლიანობით აიხსნება. რას ნიშნავს ეს? ეს იმას ნიშნავს, რომ რომანში ნაპოვნია ნამდვილი ცხოვრების დიალექტიკა, და არა მშრალი აბსტრაქციები, მასში მოქმედი ადამიანები წარმოადგენენ განსაზღვრული კლასობრივი ფენების ტიპურ წარმომადგენლებს; ამით ავტორი ცდილობს მოძებნოს ყველაზე უფრო გამძაფრებული და ამაღლებული წერტილები სოციალურ-კლასიური ბრძოლისა, ეს უნდა მოხდეს წვრილმანი და „უინტერესო“ ამბების გვერდის ახვევის საშუალებით. ქართული პროლეტარული პროზა დღემდე ვერ გაცვივდა სოფელს, ისევ ჩვეულებრივი მიდგომით იწერება გრძელი მოთხრობები სოფლის თემაზე. განახლებული საბჭოთა სოფლის შესახებ წერა პროლეტარული მწერლისთვის საეაღლებულოცაა. მაგრამ ფაქტიურად გაშლილი ინდუსტრიალური ეპოქის „სართულებით“ და „ამხანაგი ბუთხუზით“ იწყება. რასაკვირველია, ჩიკვაძის შემოქმედების დადებითი მხარე მარტო თემატიურ აქტუალობაში არ მდგომარეობს, საკითხის ასეთი დაყენება ცალმხრივობის შედეგი იქნებოდა. საკითხის ასეთი გამარტივებული სახით დაყენება ლიტერატურული პროცესის გაგების ვულგარიზაციამდე მიგვიყვანს. ჩვენი

მთარვე ნატორშვილი — ქართული პროლეტარული პროზა დღეს

აზრით, სწორი პასუხი ზემოხსენებულ კითხვაზე შემოქმედებითი მეთოდის სფეროში უნდა იქნეს მოძებნილი. დიალექტიური მატერიალიზმის მეტოდი პროლეტარულ ლიტერატურაში ერთად-ერთი შემოქმედებითი მეთოდია. ამ მეთოდის სწორი გამოყენება ნიშნავს პირველ რიგში ყოველი მოვლენის მრავალმხრივობაში და სხვა ფაქტებთან მთლიანობაში ჩვენებას. ამ გზით პროლეტარულმა მწერალმა უნდა შესძლოს სინამდვილის კლასიური გარდაქმნა. მისი ახსნა არა კმარა. სუბიექტის აქტიური როლი და გარდაქმნილი რეეოლუციონური მოქმედება აქ მთელი თვისი რაობით უნდა ჩანდეს. პროლეტარული ლიტერატურა არ შეიძლება ცხოვრების ფოტოგრაფიულ აღწერას წარმოადგენდეს, საჭიროა არა მარტო ფაქტის ფიქსაცია, როგორც ამას ლეფლები მოითხოვდნენ, არამედ მოძებნილ უნდა იქნეს ფაქტის კანონზომიერი ადგილი საზოგადოებრივი ცხოვრების ვითარებაში, ეს კი მხოლოდ მტკიცე მსოფლმხედველობის მწერალს შეუძლია. მაშასადამე, მხატვრულ ფაქტში იდეა ვადამწყვეტი მნიშვნელობისაა, იგი აწესრიგებს მხატვრული ფორმის ელემენტების და მთლიანობას ნაწარმოების თემასა და შინაარსთან.

მწერალი, რომელსაც არ ესმის ლიტერატურის აქტიური როლი და იგი ცხოვრების სარკედ წარმოუდგენია, ვერასოდეს ვერ გამოიყენებს მატერიალისტური დიალექტიკის ბასრ იარაღს. მიმდინარე მომენტში უკვე ცხადი ხდება, რომ ყოველგვარი ჟონგლიორობა რეალიზმ-რომანტიზმის ტერმინებით პროლეტარულ მწერლობაში არაა საჭირო. რატომ? იმიტომ რომ დიალექტიური მატერიალიზმის მეთოდი არავითარ „დამატებას“ და „შესწორებას“ არ საჭიროებს. ეს დებულება უნდა გავრცელდეს არა მარტო ფილოსოფიის, არამედ ლიტერატურის შესახებაც. „რეალიზმის“ და „პოზიტივიზმის“ სახით ყოველთვის ეკლექტიური თეორიების ნაშთები უპირისპირდებოდნენ მარქსიზმს. მატერიალისტური დიალექტიკა, წინააღმდეგ ყოველგვარი უპარტია ობიექტივიზმისა და პასიური ხედვისა, გარკვევით მიუთითებს მწერალის ყოველგვარი საზოგადოებრივი მოვლენის კლასიურ ბუნებაზე. ამ თვალსაზრისით უდგება ქეშმარიტი პროლეტარული მწერალი ყოველგვარ პოლიტიკურ, სოციალურ, ყოფაცხოვრებით და სხ. საკითხს. ეს განსაკუთრებით ნათლად ჩანს პანტელეიმონ ჩიკვაძის შემოქმედებაში. „სართულები“-ს მხატვრული და იდეური ანალიზი გარკვევით მიგვიყვანს იმ დასკვნამდე, რომ მწერალი „შიშველი ფაქტების ტყეობაში კი არ არის მოქცეული, არამედ იგი გარკვევით არეგულიერებს ცხოვრების მოვლენებს კომუნიზმისა და რეეოლუციის პერსპექტივის მიხედვით.

„სართულები“-ს მთავარი გმირი — გრიგოლ გიგაური — გამობრძნედილი ბოლშევიკი და მშენებელია, რომანის მოქმედების მანძილზე იგი დაუღალავად ამხელს პროლეტარიატის კლასობრივ მტრებს. სამაგიეროდ პირად ყოფაცხოვრებაში იგი წინააღმდეგობას ვერ უწყევს მეშინანი ცოლის კირვეულობას, ეს კი მის ნაკლოვანებად უნდა ჩაითვალოს. გიგაურის ცოლი — ლუარა — ძველი ფსიქოლოგიის ადამიანი, ის ზრდის თვის ერთადერთ ბავშვს — გურამს — ნაციონალისტური იდეოლოგიის ზეგავლენის ქვეშ. გიგაურის ძმა ლევანი აქტიური მენშევიკია, იგი თვისი ძმის ბინაზე ცხოვრობს და ორგანიზაციული ხელმძღვანელია იმ წრისა, რომლის დავალებით „მუშაობს“ მავნებელთა ჯგუფი საღამომენებლო სამუშაოებზე. ორი ძმა მოპირისპირე კლასების ზანაკიდან ებრძვიან ერთი-მეორეს. რომანის ცენტრალურ კვანძად უნდა ჩაითვაოს მავნებელთა კონტრრეეოლუციო-

ნური ჯგუფის, მოქმედების გამოაშკარავება. „სართულები“-ს ყველა დანარჩენ მომენტს მიზეზობრივი კავშირი აქვს ხსენებულ ფაქტთან. ამით უნდა აიხსნას ის გარემოება, რომ „სართულები“-ს სიუჟეტი მეტად მტკიცედაა შეკრული. ამავე დროს კარგადაა მოცემული ტიპები, ასე, მაგ., გრიგოლ გიგაური, ლევან გიგაური, ლუარა, პოლოსოვი, მელიქოვი და სხვანი — ნამდვილი რეალური თვისებებით აღჭურვილი ადამიანები არიან. პირველი — სრულყოფილი ბოლშევიკია, მეორე — არანაკლებ მტკიცე მენშევიკი, მესამე — ბურჟუაზიული წრის ქალი, მეოთხე — ბნელი წარსულის მქონე „კომუნისტი“, მეხუთე — მავნებელი იმეგნერი.

დამაჯერებლად და ფსიქოლოგიური სისწორითაა ნაჩვენები მელიქოვის ნაბიჯი დაპატიმრების შემდეგ, როდესაც ის ყველაფერში გამოტყდა. ჩხიკვაძის რომანში ნათლად ჩანს მენშევიზმის ნაშთების უბადრუკი საქმეები და ფიქრები. ამ ერთი ადგილი რომანიდან:

„... საწერ მაგიდაზე წამომდგარ ნაოლეონის ქანდაკებას თვალი შეატყდა. შებღმეგრული ნაოლეონი სადაც შორს იყურებოდა... „პარიზი“, „სენას ნაპირები“ — ფიქრობდა ლევანი და საფრანგეთის გენია — ნაოლეონიც — ალბათ ამასვე იმეორებდა გაყინულ გულში“. ...პარიზი, სადაც ობდება და შშორის სენი აუღის ბევრთა ფუჭ ოკნებას“.

ლევანის განუწყვეტელი ფიქრები პარიზზე და მისი მავნებელი მუშაობა საბოლოოდ მთლიანად გამოაშკარავდა. რომანი სოციალისტური შრომის დიადი ენტუზიაზმის ვადმოცემით თავდება:

„აგუფუნდა ერთბაშად საყვირები, და აქამდე მიძინებული ვლავარე დახვები ელვის სისწრაფით დატრიალდნენ საერთო ღვედებზე...
დაიბლანდა ძაფის ხეფულები...
აროზროზდა მაქოები, და საყვამულურებმა გადმოყარა ნისლის ნაფლეთები...
— ჩვენ ვზეიმობთ მორიგ გამარჯვებას, — იმყოფა გიგაურის მთრთოლვარე ხმა, და „ინტერნაციონალი“-ს გუფუნს ერთვოდა მუშების და მთავრობის წარმომადგენელთა, შრომის ზეიმით მოხეტიალი, უაზღვრო ხალხი და მხიარულება...
ტფილისი მართლაც ზეიმობდა მორიგ გამარჯვებას...“

რომანში კარგადაა გაკეთებული პოლოსოვის „საქმიანობის“ გამოაშკარავების მომენტი.

„სართულები“ გასულ წელს გამოქვეყნდა. იგი როგორც ვრცელი აღმშენებლობით — პოლიტიკური ხასიათის რომანი, უთუოდ პირველი ნაბიჯია. საკითხის დაყენების მხრივ ასეთივე სიახლე ახასიათებს „ამხანაგ ბუთხუზ“-საც.

„ამხანაგი ბუთხუზი“ კულტურულად დაწერილი მოთხრობაა ჩვენი ყოფის მტკივნეული საკითხების შესახებ. აქტიური მუშაკი ბუთხუზი გადაგვარების გზას დაადგა. ამას ხელი შეუწყო მისი ცოლის ქეთოს ბურჟუაზიულმა ჩვეებმა. ამ ფონზე ნაჩვენებია ქარხნის საწარმოო ცხოვრება, სოციალისტური შეჯიბრება და სხ. მოთხრობაში ნათლადაა ნაჩვენები ბუთხუზის გადაგვარების პროცესი, მისი ფსიქოლოგიური მოქანცულობა. ბოლოს ბუთხუზი დგება გამოსწორების გზაზე, სტოვებს ძველ ცოლს და უჯრედში შეაქვს განცხადება თვისი მოქმედების შეცდომების დაგმობის მიზნით. ამირჯიბის ქალი ძლიერ ცუდი თანამგზავრი გამოდგა მისი პარტიული და კომუნისტური მოქმედების გზაზე. საერთოდ, ამ მოთხრობით ქართულ პროლეტარულ მწერლობაში ჩხიკვაძემ ახალი სიტყვა სთქვა. 3. ჩხიკვაძის სხვა მოთხრობებში უნდა აღინიშნოს „დაბინდებიდან გათენებამდე“,

პროგრამის ნაბიჯები - ქართული პარლამენტის პროზა დღეს

„მინდვრის კვირეული“, „დე-იურე“, და სხ. ჩიხვაძე მუშაობს აგრეთვე საბავშვო ლიტერატურაშიც. მისი წიგნი „პატარა აგრონომი“ აღმზრდელობითი მნიშვნელობის მხატვრული ფაქტების კრებულია.

3. ჩიხვაძის წიგნები რეკონსტრუქციის ტემპებისაგან პროლეტარული ლიტერატურის ჩამორჩენილობის ლიკვიდაციის ერთ-ერთი მაჩვენებელია.

* * *

კონსტანტინე ლორთქიფანიძე შესაფერი პოპულარობით სარგებლობს ფართო მკითხველთა მასებში; ამ ფაქტს აქვს თვისი ამხსნელი მიზეზები. ლორთქიფანიძის მხატვრული შემოქმედება ფრიად საინტერესო შემოქმედებით მასალებს შეიცავს, რომელთა მიხედვით შესაძლებელია მწერლის მთლიანი იდეურ-ფორმალური შესაძლებლობის და სამწერლო უნარის შეფასება. ჩვენ ყოველ ნაბიჯზე იმით ვლაპარაკობთ პროლეტარულ მწერლობის შემოქმედებითი რეკონსტრუქციის აუცილებლობის შესახებ, რომ დღეს ჯერ კიდევ მხატვრული მწერლობის ფრონტზე ყველაფერი რიგზე არაა, დიალექტიური მატერიალიზმი ჯერ კიდევ არ გადაქცეულა პროლეტარული მწერლობის ერთადერთ შემოქმედებით მეთოდად! მხატვრული ეკლექტიზმი ისევ საკმაოდ ადგილს იკავებს ახალი პროზის ფრონტზე. ეს მდგომარეობა როგორც რუსეთის, ისე საქართველოს პროლეტარულ მწერლობის დამახასიათებელია. ძველი რეალიზმის აღდგენა კონსერვატიული ტრადიციების მოყვარულთა საქმედ გარდაიქცა, ხოლო შემოქმედებითი დაძლევა კლასიკური მემკვიდრეობისა ბევრმა ვერ შესძლო. აქედან ნაწილი ჩვენი მწერლებისა მხატვრული ეკლექტიზმის ლიანდაგზე შედგა. ამავე მიზეზის გამო საგრძნობი ვახდა მწერლობის ჩამორჩენა რეკონსტრუქციის ტემპებისაგან. ჩამორჩენილობის დაძლევა უნდა მოხდეს მხატვრული ლიტერატურის ხარისხობრივი ზრდის საშუალებით, მხატვრული ფაქტის აქტუალურობა არავითარ შემთხვევაში არ იზომება მოქმედების ქრონოლოგიური დატებით. მთავარია ნაწარმოების იდეურობა. ამ თვალსაზრისით საგრძნობლად ფართოვდება პროლეტარული მწერლობის თემატიური არე. ავტორის მსოფლმხედველობა, რომელიც კონკრეტულ შემთხვევებში გვევლინება, როგორც ნაწარმოებში ნაჩვენები იდეა განსაზღვრავს მწერლის შემოქმედებით გზას, უნარის პრინციპს, თემატიურობას და სხვა... ამიტომ მიმდინარე ეტაპზე პროლეტარული მწერლობის შემოქმედებითი რეკონსტრუქციისათვის ბრძოლა ნიშნავს პირველ რიგში ბრძოლას პროლეტარული მწერლობის იდეური სიჯანსაღისათვის. შეუძლებელია პროლეტარული მწერალი დღეს იდეოლოგიურად პერმანენტული მერყეობისა და შეცდომების გზით წავიდეს. არიან ისეთნი, რომელნიც ფიქრობენ, რომ მემარჯვენე და „მემარცხენე“ გადახრები მხოლოდ პოლიტიკური ტერმინებია და, მათი აზრით, ამ გადახრების აღმოჩენა მხატვრულ პოეზიაში მხოლოდ ვულგარიზაციაა. ეს, რასაკვირველია, ძირეული შეცდომაა, ამ შეცდომის მეთოდოლოგიური სათავეები მომდინარეობს შემოქმედების მისტიური თეორიიდან, რომლის მიხედვით ლიტერატურა ქვეცნობიერი ძალების მუშაობის შედეგია და მას არაფერი არ ესაქმება მიმდინარე პოლიტიკურ ბრძოლებთან. მხატვრული ლიტერატურა პოლიტიკური ბრძოლის იარაღია, ის არაა თამაშა, როგორც ამას კანტი, პლენხანოვი, პერევერზევი და სხ. ამტკიცებდნენ. მისი ხმა-

ური ყოველ ეპოქაში ბანს აძლევს კლასობრივ-პოლიტიკურ ქარიშხალს,—ესაა მარქსიზმის შეხედულება ლიტერატურის შესახებ.

კონსტ. ლორთქიფანიძე ენერგიული მწერალია. ლორთქიფანიძის პირველი სერიოზული პროზაული ფაქტი არის „ხავისი“, რომელიც ახალგაზრდობის ცხოვრების ფონზე იწლება. „ხავისი“, რომანტიზმისა და ლირიკული დაღლილობის რომანია. „ხავისი“-ს მთავარი მოქმედი გმირები ახალგაზრდებრ არიან. ამ რომანში დაყენებულია ინდივიდუალურ და კოლექტიურ მისწრაფებათა შეჯახების საკითხი. „ხავისი“ ეხება სამხედრო კომუნისმიდან ახალი ეკონომიური პოლიტიკის საფეხურზე გადასვლის პერიოდს. მებრძოლთა მცირე ნაწილი, ამ პერიოდის მთელი რიგი თევსებურებების ვერგაგების ნიადაგზე, მთლიანად დაიბნა, მათ მოეჩვენათ, რომ ნები გამძაფრებული კლასიური ბრძოლების შეწყვეტას ნიშნავდა და აქედან ისინი გადაიქცენ დონკიხოტის ტიპის რომანტიკოსებად. ასეთია რომანის მთავარი გმირი გუგა როგავა.

„ხავისი“ შინაარსი ასეთია: სოფლის ახალგაზრდა მასწავლებელი, სუსტი ნებისყოფის და „პაციფისტური“ ბუნების ადამიანი გუგა როგავა შემთხვევით რევოლუციის ტალღებში მოექცა. გუგა კომკავშირელია, ნების პერიოდთან დაკავშირებით ის ჰყარავს თავის რევოლუციონურ სახეს და გადაგვარების პროცესს განიცდის. როგავა ამ ნიადაგზე კავშირს იჭერს რეაქციონურ ელემენტებთან, ნათავადარი ქელდაურის ქალს იტაცებს, თვით ქელდაურს ათავისუფლებს და, ამრიგად, კონტრრევოლუციის ქაობში იფლობა. ამის შემდეგ ის ტრალიკულად იღუპება.

„ხავისი“ ლირიკული პროზის ყველაზე უფრო პოპულიარულ ფორმას წაავაგს. ამას გარდა, „ხავისი“ ვადაქარბებული „ობიექტივიზმით“ ხასიათდება, „არ იგრძნობა“ გარკვევით რომანის ავტორის კლასიური იდეოლოგია, იგი მხოლოდ რომანტიულ ფერებში აღწერს მოვლენათა ვითარებას და ყოფილი ხალხის შებრალებითი ტონით ჩვენებას ცდილობს. ეს უკვე მემარჯვენე გადახრის სახეობაა. „ხავისი“ მემარჯვენე გადახრის ნიმუშია პროლეტარულ მწერლობაში. ავტორმა უთუოდ დააყენა ახალი საკითხები, მაგრამ ისინი აშკარა ოპორტიუნისტული თვალსაზრისით გადაქრა.

კ. ლორთქიფანიძეს „ოპორტიუნისტული განწყობილებები გადაჰყვა „ხავისი“-ს შემდეგ დაწერილ ზოგიერთ სხვა ფაქტშიც. ეს მიზეზი და გამომწვევიც იყო იმ ფსიქოლოგიზმისა, რომელიც დღემდე ლორთქიფანიძის მთავარ შემოქმედებითი მეთოდს წარმოადგენდა. გადახვევა კლასიური ხაზიდან ყოველთვის მცდარი შემოქმედებითი მეთოდის გზით მიმდინარეობს.

შემდეგ ხანებში კ. ლორთქიფანიძემ დასძლია „ხავისი“-ს ტენდენციები. მის ერთ-ერთ საყურადღებო ნაწარმოებად უნდა ჩაითვალოს „პირველი დღეა“, რომელიც ახალგაზრდობის ყოფაცხოვრების საკითხებს ეხება. ყოფაცხოვრების გარდაქმნის საკითხი კულტურული რევოლუციის აქტუალური პრობლემაა, ამით უნდა აიხსნას ის ვაცხოველებული ინტერესი, რომელიც „პირველმა დღემ“ გამოიწვია.

მოთხრობის მთავარი გმირი—გაიანე—კომკავშირელია, მას უკვე აღარ შეუძლია ძველებურად ცხოვრება, მაგრამ ადამიანთა ახალი ურთიერთობის ნორმებიც ჯერ კიდევ არაა განმტკიცებული. გაიანე—კომკავშირის აქტიური მუშა-

ბიორგანიზაციის დახმარებით

კია, ის იბრძვის ყოველგვარი სიძველის წინააღმდეგ, მაგრამ აქვე უნდა აღინიშნოს ერთი საყურადღებო ფაქტიც: ძველი ოჯახის წინააღმდეგ ბრძოლაში გაიანე უკიდურესობამდე მიიყვანა, რომელიც არა ნაკლებ საშიშია პირველზე ჩვენ ვფიქრობთ, რომ „პირველი დედა“-ში სწორადაა ნაჩვენები კომპაგნიის მუშაობის სურათები, „პირველი დედა“, „ხავსთან“ და „ფოტოგრაფთან“ შედარებით, იყო ნაბიჯი წინ; უკანასკნელ ხანებში ლორთქიფანიძემ, დაიწყო რომანის — „ძირს სიმინდის რესპუბლიკა“-ს ბეჭდვა, რომელიც შეეხება იმერეთის სოფლის თანამედროვე მდგომარეობას. „ძირს სიმინდის რესპუბლიკა“ ავტორის შემოქმედებითი ზრდის შესახებ ლაპარაკობს, იგი წარმოადგენს პროლეტარული მწერლობის წინსვლის დამამტკიცებელ საბუთს. ლორთქიფანიძემ მუშაობს აგრეთვე ე. წ. ნარკვევების ჟანრის ხაზითაც. ამ მხრივ მას აქვს სათანადო მიღწევები, „ახალი გლეხები“ სწორი პროლეტარული თვალსაზრისით გვიჩვენებს სოციალიზმის უჯრედის—ქედის კომუნის—ყოფაცხოვრებას.

უკვე რამდენიმე წელია, რაც ლორთქიფანიძე პროზის სფეროში მუშაობს. ამ დარგში მას აქვს მიღწევები; აქვს ნაკლოვანებებიც, რომელთა დაძლევა მას შეუძლია ენერგიული შემოქმედებითი მუშაობის გზით. კონსტანტინე ლორთქიფანიძის შემოქმედების მთავარი თემა ახალგაზრდობაა. იგი ეხება, რასაკვირველია, სხვა საკითხებსაც (სოფლის მეურნეობის „ქოლექტივიზაცია, ყოფილი ადამიანები და სხ.). „ხავსი“-ს პერიოდი დღეს მისთვის დაძლეულად უნდა ჩაითვალოს, მაგრამ მიუხედავად ამისა, მისი შემოქმედება არაა თავისუფალი გადახრებისგან.

* * *

მიუხედავად იმისა, რომ წარსულის რევოლუციონური ბრძოლის შესახებ, როგორც პროლეტარულმა მწერლებმა, ისე თანამგზავრებმა ბევრი იმუშავეს, შეიძლება ითქვას, რომ ხსენებული თემა ჯერ კიდევ არაა დაძლეული. აუცილებლობა და საპირობა ამ თემის ყოველმხრივ დამუშავებისა მეტად დიდია, რევოლუციის გმირების სახელოვანი წარსული და შეუდრეკელი ბრძოლა თვითმპყრობელობის წინააღმდეგ ფართო გასაქანს იძლევა სოციალური რომანების შესაქმნელად. სოციალური რომანი ცხოვრების უფრო ღრმა და მეცნიერული შინაარსის ვადმოცემით უნდა ხასიათდებოდეს. მას შეუძლია მოხაზოს ეპოქის განვითარების გზები. ამ ფონზე უნდა იქნას ნაჩვენები ადამიანთა განსახლებული ურთიერთობა, კლასიური რაობა და ბრძოლა.

ასეთ მიზანს ემსახურება პ. მ. საყვარელიძის წიგნები რევოლუციის წარსულის შესახებ. „დაფანტული ფურცლები“ ვადმოგვცემს რევოლუციონერის ყოფას ციხემდე; ავტორი კარგად იმორჩილებს მასალას, რადგანაც თვით იბრძოდა ძველი წყობილების წინააღმდეგ და თემატიური ფონი „დაფანტული ფურცლებისა“ არაა მისთვის უცხო ნიადაგიდან აღებული. დღემდე პროლეტარული მწერლობა მსუბუქი ჟანრის მოთხრობებზე ეყრდნობოდა და მისი განვითარების საზღვარი ამ ჟანრით იკვეცებოდა. ეს მდგომარეობა დღეს საგრძობლად სწორდება. ამ პროცესის ერთ-ერთ შედეგთაგანს წარმოადგენს „დაფანტული ფურცლები“. „ეკლიანი გზა“ მისი გაგრძელებაა, ამ წიგნების სახით ჩვენ

საქმე გვაქვს იდეოლოგიურად გამძლე ნაწარმოებთან, რომელშიაც ნათელი სახეობით ნაჩვენებია წარსული ბრძოლების დიადი ეპოპეა.

საერთოდ მხატვრული ფაქტის აქტუალურობა უნდა გაიზომოს არა თემის ქრონოლოგიით, არამედ მისი იდეოლოგიური რაობით. მარქსიზმის თვალსაზრისით, მხატვრულ ნაწარმოებში მთავარია არა თემა, არამედ იდეოლოგია. ბეგრს არ ესმის ეს და შეცდომით ფიქრობენ, რომ პროლეტმწერალმა უნდა წეროს მხოლოდ დღევანდელი დღის შესახებ. ეს თემატიური შეზღუდვა არავითარ შემთხვევაში არაა გასამართლებელი, შეიძლება ჩვენი თანამედროვე ცხოვრების თემას ბურჟუაზიული მწერალიც შეეხოს, მაშინ ხსენებული შემცდარი შეზღუდვების განვითარება მიგვიყვანს იმ უაზრობამდე, რომ ბურჟუაზიული მწერლის ნაწარმოები უფრო აქტუალურია, ვიდრე იმ პროლეტმწერლის, რომელიც პარიზის კომუნაზე წერს ლექსებს. „დაფანტული ფურცლები“-ს სახით ჩვენ საქმე გვაქვს პროლეტარული ლიტერატურის წინსვლასთან.

ინტერესით იკითხება „ეკლიანი გზა“. პ. საყვარელიძის წიგნის მთავარი თემა რევოლუციონერის ფსიქოლოგიის და მოქმედების გადმოშლაა. ეს თემა იშლება ციხის ფონზე. ჩვენ ვფიქრობთ, რომ ქართულ ლიტერატურაში ციხის ასეთი სრული ჩვენება პირველი მიგალითია. „ეკლიან გზაზე“ ჟანრის, მხრივ პოლიტიკური რომანია. მისი მთავარი გმირი ალექსი ბოლშევიკური პარტიის წევრია. წიგნში დამაჯერებლადაა ნაჩვენები მენშევიზმის ოპორტუნისტული გახრწნის პროცესი 1905 წლის შემდეგ. ორი მენშევიკი—სოლომონი და იაგორა—ალექსის გვერდით სხედან ციხეში; სოლომონი ჩვეულებრივი ფილისტერია, ხოლო იაგორა მუშაა და ბოლოს რწმუნდება მენშევიკური გზის უფარვისობაში.

ალექსი აქტიური მებრძოლია, ის კარგად იცნობს ცხოვრებას, იცნობს არა წიგნებით, არამედ ცოცხალი მასალით.

—თუ ფჟან მოიხედოს, კონდახი მიაყოლე, თუ გვერდზე გადაუხვიოს—ზიტ ჩასცხე, თუ გაქცევა მოინდომოს—ტყვია გამოაკიდე, ტყვია დაიწევა“.

ასეთი იყო ქანდარშების მთელი „ფილოსოფია“. ამ მდგომარეობის მთელ სიმწვავეს განიცდის ალექსი. ის მტკიცე, შეურყეველი რევოლუციონერია, მაგრამ გარემოს კონშარული პირობები ახდენენ მასზეც ზეგავლენას, თუმცა ვერ სძლევენ მის რევოლუციონურ ბუნებას, წიგნის წაკითხვის შემდეგ რჩება ერთგვარი ფსიქოლოგიური მოქანცულობის გრძნობა—ეს ბუნებრივიცაა ალექსისთვის. იგი ხედება ციხეში სხვადასხვა სოციალური წრის და მსოფლმხედველობის ხალხს. „ეკლიან გზაზე“ მარტო ციხის ჩვენება კი არ არის, არამედ ავტორი მასში ეხება მშრომელი მასების აჯანყებასაც. ავტორი კონკრეტულ ფაქტზე ჩერდება.

ზოგიერთნი ფიქრობენ, რომ მხატვრული სტილის მხრივ საყვარელიძე კოლა ლომთათიძის მიმდევარია, მაგრამ ჩვენი აზრით ეს არ არის მართალი. კოლა ლომთათიძე პირველ რიგში ლირიკოსი იყო, მას ადამიანის შინაგანი ფსიქოლოგიური დღევა უფრო მეტად აინტერესებდა, ვიდრე ამ ფსიქოლოგიის გამომწვევი და განსაზღვრული მოვლენები, მის მოთხრობებში რევოლუციით დაღლილი რომანტიკოსი უფრო იცნობა, ვიდრე მტკიცე მებრძოლი. პ. საყვარელიძე, პირიქით, ეპიური დამაჯერებლობით შლის ძველი წყობილების საშინელ სურათებს და ამავე დროს რაზმავს მკითხველის განწყობილებას ძველი ქვეყნის წინააღმდეგ.

ბიოგრაფიული მონაწილეობა — ქართული პროლეტარული პრ. ადრესი

* * *

ელ. პოლუმორდინოვის შემოქმედება თავიდანვე ფსიქოლოგიური რეალიზმის გზით განვითარდა. პოლუმორდინოვის ადრინდელი თემატიკა, რომელიც მთლიანად ემბოდა არა „მიმავალი“, არამედ უკვე „დიდი ხნის წასულ“ ტფილისის ცხოვრებას, ერთგვარად კიდევ გავლენას ახდენდა მწერლის შემოქმედებაზე და მას არ აძლევდა გასაქანს რომანტიულ სიყვარულისა და ყარაჩოლული დარდიმანდობის მოტრფიალე მწერლიდან სოციალიზმის მშენებლობის დიადი ეპოქის პროზაიკოსად გადაქცეულიყო. პოლუმორდინოვის ადრინდელი მოთხრობები ყარაჩოლული სიყვარულის ფონზეა გაშლილი. პროლეტარული მწერალი პოლუმორდინოვი ამ ხანში ძლიერ დიდი იდეოლოგიური გადაგვარების საფრთხის წინაშე იდგა: იგი თითქოს ვერ ხედავდა კინტოების ცხოვრების მთელ სიმახინჯეს, მათდამი ტრფიალების რეაქციონურობას. ამ მხრივ „ვერცხლის ქამარი“-ს ავტორი მთლიანად აცდენილი იყო სწორ გზას, მას არ აინტერესებდა სოციალური აზრი ფსიქოლოგიური ამბებისა. იგი იძლეოდა ყარაჩოლულების „ბიოლოგიურ“ პორტრეტებს:

„თვალები აქვს შავი—ნაზშირთვანი წარბების ქვეშ, უღვაშები—დაგრებილი, აკოვრებული, პირისაზე—მოგრძო; შვევრეზანია და მგონი ლოყები ოდნავ ალისფერი უნდა ჰქონდეს. აცვია: პრიალა ჩექმები, ყელში ჩვიდმეტჯერ გარზონივით ნაკეცი... ასეთია ფირანა, როდესაც თავზე თაბახი უძვებს და ჰყვირის ხოლმე სილენძის ხმით:

— წვანილი, თმაზეუტუბა წვანილი...“

„ვერცხლის ქამარი“-ს მთავარი გმირი ფირანაა; პოლუმორდინოვისთვის ფირანა იდეალური პიროვნებაა, ავტორი თანაგრძნობით აღწერს მის ყოველ ნაბიჯს. ფირანას სიყვარულის ტრაგედია—ეს არის მოთხრობის მთელი შინაარსი. სანტიმენტალიზმის და რომანტიზმის გავლენით პოლუმორდინოვი მთლიანად დასცილდა პროლეტარულ იდეოლოგიას და წმინდა წყლის დეკადენტის სტილით წერდა:

„მე მინდა ვილაპარაკო მთაწმინდასა და სიყვარულის შესახებ;—მთვარეს უყვარს (?) მთა წმინდა. გადააქედავს პირველ ამოსვლისთანავე და მოგზაურობს მისი აღერსით გაყვირებული... ქალ-ვაჟი, რომ ამოდინ დაბინდების ეამს; ლოყა კი სწავეს ლოყას, თითები თითებს ამტვრევენ. მერე ეკლესიის კარებზე აცურებენ კენჭებს, კენჭი უნდა მიეჭრას, თორემ გული დასწყდებათ. ჩუმაღ კი ფიქრობენ: — ვუყვარვარ თუ არა?...“

მთვარე, მთაწმინდა, ეკლესიის მკვდრული სიჩუმე, ყარაჩოლული ქეიფი, რომანტიული სიყვარული, ღვინის სარდაფის ამბები, ცეკვა, ვერცხლის ქამარი, ქორწილი, ყომარის თამაში, ლურჯი სუფრა, ყოჩების კიდაობა,—ამ თემატიურ ფარგლებში იყო მოთავსებული პოლუმორდინოვის შემოქმედების ცენტრალური ღერძი. თავისთავად ცხადია, საჭირო იყო ამ ბოჰემური ატმოსფეროდან თავის დაღწევა. პოლუმორდინოვი დღესაც მთლიანად ვერ სძლევს მემარჯვენე იდეებს და ხშირად პროლეტარული მწერლობის გენერალურ ხაზიდან უხვევს მემარჯვენე ქაობისაკენ. ამავე განწყობილებებს შლიდა ამავე ავტორის „ლურჯი სუფრა“. ორივე მოთხრობა ძველი ტფილისის ზნეჩვეულებათა ასახვის გზით მიდის. ამასთანავე ერთად უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ პოლუმორდინოვი ერთგვარი

იდეალიზაციის ასპექტში უცქეროდა ხსენებულ ტრადიციებს. „ვერცხლის ქა-
მარ“-ში არ მოჩანს პროლეტარული მწერლის იდეოლოგია, ავტორი ბრმად მი-
სდევს დეკლასიური ფენების ცხოვრების ბოკემური მომენტების აღწერას. ეს
იყო პოლუმორდინოვის შემოქმედების პირველი პერიოდი. როგორც ამ პერი-
ოდში, ისე შემდეგაც პოლუმორდინოვი ძლიერ დაინტერესებულია სექსუალური
საკითხების მხატვრული გადმოცემით.

შედარებით ძლიერია „ორი მზე“. აქ უკვე ავტორი ეხება სოციალისტური
აღმშენებლობის უმნიშვნელოვანეს მომენტებს ყოფაცხოვრებასთან დაკავშირებით.
„ორი მზე“ იწყება ძველი და ახალი ეპოქის დაპირისპირებით, რაც უთუოდ
ძლიერი სურათია მოთხრობისა. მთავარი გმირი —ჯავარი—ბრუნდება ტფილისი-
დან და ხდება მოწმე მატარებლის კატასტროფისა, რის შედეგადაც იღუპებიან
მუშები. პარალელურად ამისა ნაჩვენებია ზაქესის სამუშაოები, არხის გათხრა,
კლდეების აფეთქება და სხ. ჯავარი ბრუნდება ოჯახში, მას ალტაცებით ეგებე-
ბიან ცოლი და შვილი; „ორი მზე“-ს ფაბულა უმთავრესად „სიყვარულის“ და
ოჯახის მომენტებს შლის, მშენებლობა კი მხოლოდ მოთხრობის ფონია. ავტორი
მიზნად ისახავს გვიჩვენოს ახალი ყოფის ნასახებიც, რაც ძველი ოჯახის რღვე-
ვისთანაა დაკავშირებული; აი რას ეუბნება ნოდარი ამხანაგის ცოლს დაღის:

—მივიჩნის, რათა ხართ შემერთალი, რატომ არ ხართ თამაში და საკუ-
თარი ნების პატრონი?

—თქვენ რა იცით?

—გატყობთ.

ჩამოვარდა სიჩუმე.

—თქვენში რომ არ ვგრობობდე ჭალს, რალაც სხვანაირს, თავისუფალს,—
არ დაგიაზღოვებდოდით.—განაგრძო ისევ ნოდარმა, როდესაც ნახა, რომ დაღიმ
პასუხი არ გასცა.—ასეც უნდა იყოს. აი თქვენ ყოველდღე ზედავთ დიდს, საერთო
ოჯახს, სადაც ყველა მშრომელია და სარგებლობს თანასწორი უფლებებით. ასეთ
ოჯახში იბმება კავშირი ადამიანებს შორის. ადამიანები ერთმანეთისთვის ცოცხ-
ლობენ. აი, თქვენ—თქვენი ქმრისა კი არ ხართ, ჩვენი ხართ ყველასი, მართო მას
არ ეკუთვნით. მას არა აქვს უფლება წაართვას თქვენი თავი იმ საზოგადოებას,
რომელშიც თქვენ ცხოვრობთ.

—მართალია, მართალი... ძლივს თქვა დაღიმ“.

„ორი მზე“ ახალი „სიყვარულის“ და ადამიანთა ახალი ურთიერთობის“
ასახების ცდაა, გარდა ამ მთავარი რომანიული ხაზისა, მოთხრობაში ვითარდება
სხვა ამბებიც, რომელთაც არაფერი არა აქვთ საერთო მის ძირითად შინაარს-
თან. ასე, მაგ., მოლარის ამბავი; ახალი მოლარე, რომელიც გადაიგზავნა ტფი-
ლისიდან სამოქალაქო ომში მონაწილე აქტიური ბანდიტი გამოდგა. ეს ამბავი
ძალზე ფსიქოლოგიური მიდგომით აქვს გადმოცემული ავტორს. პოლუმორდინო-
ნოვის თემატიკური არე მის ლიტერატურულ ზრდასთან ერთად ფართოვდება.
ის ეხება მთელ რიგ აქტუალურ საკითხებს; „ვერცხლის ქაშარი“-დან ყურად-
ღებას იქცევს აგრედვე მოთხრობა „საქეები“, რომელიც საკითხის ორიგინალ-
ური დაყენებით ხასიათდება. მასში ნაჩვენებია გადაგვარებული კომუნისტის
ტიპი, მის მიერ ქალის გატაცება და ამ მოვლენასთან დაკავშირებული ამბები.

პროლეტარული მწერლისათვის სრულიად არაა საჭირო პასიური ობიექ-
ტივიზმის დაცვა, პირიქით, მისი ყოველი მხატვრული ფაქტი კლასიური
ტენდენციურობით უნდა იყოს გაელენთილი. ეს ტენდენცია ყოველი კლა-

გ ი ო რ გ ი ნ ა ტ ო რ შ ე ბ ი ლ ი — ქ ა რ თ უ ლ ი პ რ ი ლ ე ტ ა რ უ რ ლ ი პ რ ო ზ ა დ ე ლ ე ბ

სის ლიტერატურაში ბუნებრივად შედის, როგორც აუცილებელი მომენტი ლიტერატურის კლასიური ბუნებისა. მსოფლმხედველობის საკითხი მთავარი საკითხია პროლეტარულობისთვის. პოლუმორდინოვს ამ მხრივ კიდევ დიდი მუშაობა დასჭირდება. იგი ხშირად „ეგზოტიურ“ და „სექსუალურ“ საკითხებს ძლიერ დიდ ყურადღებას აქცევს და ყალბად ამუშავებს.

ასევე შეიძლება ითქვას „შაშვილარ“-ის შესახებ. „სიყვარულის“ საკითხის გარდა, „შაშვილარი“ ეხება ახალი ყოფის ზრდას. ავტორი ცდილობს გვიჩვენოს სვანეთის გარდაქმნა, კულტურული საშუალებების გამოყენების როლი (რადიო და სხ.) და ახალი ადამიანები (ბათირი). ბათირის წინააღმდეგ ამხედრებულია ძველი ტრადიციების ერთგული დამცველი—გვეა, რომელიც იბრძვის ყოველგვარი სიბნელის წინააღმდეგ სხვადასხვა პროვოკაციული საშუალებებით. პოლუმორდინოვის სხვა მოთხრობები („წარმოდგენა“, „ხანძარი“ და სხ.) თემატურად თანამედროვე ცხოვრების აქტუალურ საკითხებს ეხება. „რკინის ძმები“ წარსული რევოლუციონური ბრძოლის ერთ-ერთ მომენტს ეხება, მასში ავტორი ცდილობს მოგვეცეს ლენინის აჯანყების სურათი. ეს მოთხრობა ერთ-ერთ ძლიერ ნაწარმოებად უნდა ჩაითვალოს პოლუმორდინოვის შემოქმედებაში. პოლუმორდინოვის „ფსიქოლოგიაში“ ამ მოთხრობაშიც იჩენს თავს, რაც გამოიხატება იმაში, რომ ავტორს გმირების მოქმედების განმსაზღვრელად მიაჩნია არა სოციალურ-საზოგადოებრივი გარემო, არამედ პირადი შთაბეჭდილება.

აჯანყებული რკინის ძმების ბუნების ახსნა სანტიმენტალური ფრაზებით საცესებით გაუმართლებელია.

პოლუმორდინოვის მხატვრული ლექსიკონი არაა ინტუსტივალური თვით იმ მოთხრობებშიც კი, სადაც ავტორი ქალაქის ცხოვრების პროცესებს ეხება.

მისი უკანასკნელი მოთხრობა („ქვეყანა მიღის“) ავტორისთვის უკან დახევად უნდა ჩაითვალოს. მოთხრობა იდეოლოგიურად საკმაოდ „ნეიტალურია“ და მხატვრულად სუსტი.

* * *

პროლეტარული მწერლობა თანამედროვე სოციალისტური რეკონსტრუქციის თემებზე მუშაობის დროს გვერდს ვერ აუხვევს რევოლუციონური წარსულის მხატვრულ ჩვენებას. ამას ორგვარი მნიშვნელობა ექნება: ერთის მხრივ— აღმზრდელია. მშრომელი ახალგაზრდობა, რომელიც ვერ მოესწრო ცხრაასხუთი წლის და შემდგომი წლების რევოლუციონურ ბრძოლას, ახალი თაობა, რომელმაც თავისი ასაკის გამო ვერ მიიღო უშუალო მონაწილეობა იატაკქვეშ ბრძოლის გმირულ პროცესებში, საჭიროებს ყოველმხრივ ვაიცნოს რევოლუციის წარსული. ამ მხრივ უთუოდ დადებით როლს ითამაშებს ყოველი მხატვრული ფაქტი, რომელიც ეხება ხსენებულ თემას.

პროლეტარული მწერლობის შიგნით ჯერ კიდევ ეხედებით ჩამორჩენას რეკონსტრუქციის ტემპებისაგან. ეს ჩვენ არაერთხელ აღვნიშნავს. როგორც პროზის, ისე პოეზიის ფრონტზე იდეური გადახრების გვერდით არის ფორმალური ნაკლოვანებები. ეს ყველაფერი დამახასიათებელია ზრდის პროცესში მყოფი პროლეტარულ მწერლობისა. ეს არის მიზეზი, რომ თანდათან ასე აქტუალური და მწვავე კამათის საგანი ხდება ბრძოლა მთლიანი შემოქმედებითი შე-

თოდისათვის. მხატვრული პლატფორმისათვის ბრძოლის დროს უნდა იქნეს გარკვეული აგრეთვე თემების საკითხი. თუ ამ საკითხის კონკრეტიზაციას მოვახდენთ კერძოდ რევოლუციონური წარსულის თემასთან დამოკიდებულების საკითხში, მაშინ უნდა აღვნიშნოთ, რომ პროლეტარული მწერლობა ვალდებულია იმუშაოს ათას ცხრაას ხუთი წლის, ათას ცხრაას ჩვიდმეტის და, საერთოდ, რევოლუციონურ წარსულის თემებზე.

გვაქვს თუ არა ჩვენ ამ მხრივ სათანადო მიღწევები? სევასტი თალაკვაძის რომანში: „ცხრაას ხუთი“ ფართო გეგმით აღებულია ხსენებული თემა. რომანი არ ისახავს მხოლოდ მიზნად რევოლუციონური წარსულის გადმოცემას, მასში წამოჭრილია აგრეთვე არა ნაკლებ მნიშვნელოვანი პრობლემები. აქედან პირველ რიგში უნდა აღინიშნოს პირადი და საზოგადოებრივი საქმის დამოკიდებულება, „სიყვარულის“ საკითხი, კლასობრივი ბრძოლების ზეგავლენა „ნათესაურ“ და ოჯახურ განწყობილებებზე და სხვა... ამაშია რომანის დადებითი მხარე. ყველა ამ საკითხს ავტორი დიდი სიფრთხილით უდგება. რომანში ჩვენ გვხვდება ერთის მხრივ პოლიტიკური მოვლენები, ხოლო მეორეს მხრივ მათზე დამოკიდებული ადამიანთა ინტიმური ყოფა. თალაკვაძე ცდილობს მოგვცეს ადამიანის, რევოლუციონური ადამიანის ფსიქოლოგია. რომანის მთავარი გმირები რევოლუციონერები არიან, ავტორი იწყებს პირველი რევოლუციის წინასწარი პირობების ასახვით, გადადის რევოლუციის უმძაფრეს პერიოდზე და შემდეგ ეხება მკაცრი რეაქციის სახეს.

მოქმედება იწყება სოფელ მუხურში. ერთი გურული გლეხის ოჯახი ზრდის შვილებს აღმასხანს, სილიბისტროს, ტარასის და დაროს. პირველი მათგანი ვაჭრული კაპიტალის პირველყოფილი დაგროვების შემდეგ დიდი ვაჭარი ხდება და ბოლოს ამ გზით შედის პროვინციის მაღალი წრეების ცხოვრებაში, სავსებით შორდება მოხუც მამას და დაძმებს, რომელთა დაახმარებით მან შეაქუჩა პირველი კაპიეკები. მან სავსებით გვერდი აუქცია გალატაკებული ძმების დახმარებას, შეირთო აზნაურის ქალიშვილი და ხელი მიჰყო არისტოკრატულ ცხოვრებას. ამ ხანებში ამოძრავდა რევოლუციის პირველი ტალღები, აღმასხანის უმცროსი ძმები—სილიბისტრო და ტარასი—და აგრეთვე და მათი და—დარო—ჩაებნენ რევოლუციონურ საქმიანობაში. გარდაიცვალა მათი მოხუცი მამა. სოფელში გაჩნდნენ აგიტატორები და პროპაგანდისტები. მათში აღსანიშნავია ნესტორი, რომელსაც დაროსთან შეხვედრის შემდეგ შეუყვარდება იგი და ქალიც თავის მხრივ „უცხადებს თანაგრძნობას“. სხვადასხვა შემთხვევისა და უმთავრესად აღმასხანის რეაქციონურ ოჯახის მეოხებით ეანდარმებს ხელში ჩაუვარდებათ ქალაქში წასული ნესტორი. ამ ხანებში იწყება გურიაში ბოლშევიკების და მენშევიკების გამიჯვნა. სილიბისტრო მენშევიკი ხდება, ტარასი და დარო კი—აქტიური და შეურიგებელი ბოლშევიკები. ნესტორი ციხიდან წერს დაროს ბოლშევიკურ წერილებს და დირექტივებს. დარო უკვე ქალაქშია. ძლიერდება რევოლუცია; აქ ხდება თეოს, რომლის ქმარი, მენშევიკი, ციხეში ზის, ხოლო ცოლი, დაროს ზეგავლენით, დროებით ბოლშევიკური იდეების ზეგავლენის ქვეშ იქცევა. სიუჟეტის ასეთ ვითარებაში ავტორი არკვევს პოლიტიკურ მოვლენებს, ოქტომბრის მანიფესტის მნიშვნელობას და სხვა... გამოდის ციხიდან ნესტორი, ბრუნდება გურიაში.

ამ ხანებში დარო უკვე მტკიცე რევოლუციონერი ხდება. იგი მონაწილეობას იღებს ტერორისტულ აქტში. ხვდება სხვა ამხანაგებს. ავტორი ფართოდ ასახავს ბოლშევიკების და მენშევიკების ბრძოლას: ფარული კრებები, მიტინგები, დემონსტრაციები, საზოგადოებრივი წინსვლა და აღფრთოვანებული ბრძოლა მენშევიკურ-ლიბერალიზმის წინააღმდეგ.

ახლა რამდენიმე სიტყვა მოკმედი გმირების რომანული ურთიერთობის შესახებ.

დაროს უყვარს ნესტორი. მას უყვარს აგრეთვე ახალგაზრდა და ცოცხალი ნიკა. ეს ორი ძალა იბრძვის დაროს არსებაში. საბოლოოდ დარო ნესტორის ცოლი ხდება, მიუხედავად იმისა, რომ მასში მძლავრად ფესვმოდგმულია სიმპატიკა ნიკასადმი. ამას მოწმობს უკანასკნელი სცენა, როდესაც გადასახლებული დარო იგებს ნიკას სიკვდილის ამბავს.

რომანი აყენებს ფრიად მნიშვნელოვან პრობლემებს. ამ მოკლე გადმოცემაში, რასაკვირველია, შეუძლებელია ყველა მათი დეტალური დახასიათება. „სიყვარულის“ პრობლემა ავტორისათვის ერთ მთავარ საკითხს წარმოადგენს. ამ საკითხებს თალაკვაძე ეხებოდა აგრეთვე თავის რომანებში: „ოჯახი“, „ბრძოლის დიდ ვაზზე“. თალაკვაძის რომანი „ოჯახი“ მთლიანად ეხება სიყვარულის პრობლემას. ავტორი საერთოდ ძლიერ „დაინტერესებულია“ ამ საკითხით.

თალაკვაძის მხატვრული მეთოდის განსაკუთრებული თავისებურება იმაში მდგომარეობს, რომ იგი ყოველ ნაბიჯზე ხაზს უსვამს მოვლენათა სფეროში კლასობრივი ბრძოლის მნიშვნელობას. ეს განსაკუთრებით მკაფიოდ იმ სოციალოგიურ სტილში, რომლითაც დაწერილია „ცხრაას ხუთი“-ს უმთავრესი ადგილები. უმთავრესი, ვამბობთ იმიტომ, რომ მასში გადაჭარბებული რიტორიკული ადგილებიც არის, რომელნიც არღვევენ და შლიან რომანის მხატვრულ მთლიანობას. ეს არის სერიოზული ნაკლი თალაკვაძის მხატვრული შემოქმედებისა. ავტორის ზოგიერთი ადგილი იქცევა ერთგვარ „პრიმიტიულ დიდაქტიკობად“, ამიტომ მკითხველს ასეთი ადგილები აუცილებლად მშრალად მოეჩვენება. აგრეთვე უნდა აღვნიშნოთ ის გარემოება, რომ რომანის დასაწყისი ძალზე „გაუბრალოებულია“ და მხატვრულობის გარეშე დგას. „ებასება მდინარე მუხური სოფელ მუხურს და ჰქმნის სიცოცხლეს, მოძრაობაში მოჰყავს ყოველი არსი“. ეს ტრაფარეტული მდიდრება მომავალში მწერალმა უნდა გამოასწოროს.

ავტორის ნაკლოვანებად უნდა ჩაითვალოს აგრეთვე ზოგიერთი გმირის მოქმედების არასწორი განსაზღვრა. თალაკვაძისათვის ხშირად ადამიანის ნებას საზღვრავს „გრძნობაზე“ გაშლილი ოცნება“ (გვ. 7). გრძნობის და გონების დაპირისპირება არაა დამახასიათებელი მატერიალისტური ფილოსოფიისა. როდესაც ლიბედინსკი ინტუიტივიზმის მიხედვით ამ ხაზს მისდევდა, მან განიცადა დამარცხება. ჩვენ ვფიქრობთ, რომ თალაკვაძის რომანში ეს შემთხვევითაა შეპარული, ავტორის უნებურად. არსებობისათვის ბრძოლა დაროსთვის „ინსტიტიურადაა“. „ადამიანის შიგნით ინახება თურმე იღუმალი ძალა, რომელიც თავს იჩენს მაშინ, როცა ეს „შეგნება“ არ არის“ (გვ. 7). ასეთია თალაკვაძის შეხედულება.

კლასობრივი ბრძოლა არაა მხოლოდ 'შეუცნობელი სფეროს მუშაობის შედეგი.

რევოლუციონერი ნიკა საყვარელ ქალთან ალერსის დროს ფიქრობს, რომ უნდა მოისპოს ქალთა დამონება. ეს აზრი შეგნებული არ ქონდა. იგი სტიქიურად ჩაესახა თავში“ (გვ. 266)—დაასკვნის ავტორი.

„დაროს... ასე ვთქვათ, აბურთავებდა ცივი გონება და ცეცხლის მომიკიდებული გრძობა“ (გვ. 202).

გრძობის და გონების ასეთი დაპირისპირება „ცხრაას ხუთ“-ში მრავალ ადგილას ჩანს. ი. ლიბედინსკის რომანის („გმირის დაბადება“) ერთი მთავარი დეფექტი იმაში მდგომარეობდა, რომ მან გადააჭარბა ქვემცნობიერი სფეროს როლის შეფასებაში; ასეთივე გადახრაა თალაკვაძის რომანში. მატერიალიზმი არ უარყოფს საესებით ე. წ. „გრძობის“ როლს, მაგრამ ამ უკანასკნელის მიჩნევა ადამიანის ნების განმსაზღვრელად და ამ მხრივ „გონების“ შეგნების როლის იგნორაცია არაა სწორი. ჩვენ არ ვამბობთ, რომ ავტორის მთავარი მეთოდი ასეთი შემცდარია. არა, თალაკვაძე ძირითადად იყრდნობა დიალექტიური მატერიალიზმის მხატვრულ მეთოდს. მაგრამ რომანის ზოგიერთი ცალკეული ადგილი ვერ არის შეთანხმებული მის ძირითად მხატვრულ მეთოდთან.

„ცხრაას ხუთი“ სასარგებლო რომანია, რომელიც ვასულ წელს გამოიმედანდა პროლეტმწერლობაში, როგორც აქტუალური ნაწარმოები.

„პირადის“ და „საზოგადოებრივის“ ჟრთიერთობის საკითხს თალაკვაძე დადებითად სწყვეტს. ეს მელანდებდა გმირების დამოკიდებულებაში სიყვარულთან. ისინი ყოველთვის პრიმატს ანიჭებენ საზოგადოებრივ საქმეს.

თალაკვაძის რომანში მთელი თავისი სისრულით მოცემულია ბოლშევიკის ტიპი და ცხრაასხუთის რევოლუცია. ამ მხრივ ეს რომანი პროლეტმწერლობის აქტივში შედის.

„ბრძოლის დიდ გზაზე“ დაახლოებით ამავე ხაზებში იშლება, მხოლოდ იგი უფრო ადრეა დაწერილი, ვიდრე „ცხრაას ხუთი“. უკანასკნელად თალაკვაძე მუშაობს ახალ რომანზე („ახალი აზვირთება“). ეს ნაწარმოებიც რევოლუციონური ბრძოლის ფონზე იშლება; მისი მთლიანი შეფასება ჯერჯერობით შეუძლებელია, რადგან რომანიდან მხოლოდ რამდენიმე ნაწილია გამოქვეყნებული. აქ კი აუცილებლად მიგვაჩნია აღნიშვნა ერთი საშიშროების, რომელიც თანდათან უფრო იზრდება სევასტი თალაკვაძის შემოქმედებაში. ეს არის სქესობრივი მომენტის გადაჭარბებული შეფასება. ამ აზრის საილუსტრაციოდ შეგვხვებით თალაკვაძის ახალი რომანის ზოგიერთ მომენტს. საერთოდ, „ახალი აზვირთება“-ს მთავარი გმირები რევოლუციონერები არიან; ავტორი აღწერს მათ რევოლუციონურ მუშაობას, მაგრამ რატომღაც სავალდებულოდ მიანიჭა მოქმედ პირთა შორის ათასგვარი რომანიული ხლართის გაბმა. რევოლუციის გადაწყვეტ მომენტში ერთ-ერთი გმირი—პართენი—ადგილებზე ძალების განაწილების საქმეში პირადი, სექსუალური ინტერესით ხელმძღვანელობს. ამიტომ მან მოითხოვა ნადეჟდას პეტერბურგში დატოვება,—ამას არავითარი რევოლუციის ინტერესი არ მოითხოვდა.

„ცხადი შეიქნა პართენისთვის, რომ მისი აზრის ნაწილს აქ არ იზიარებს უმეტესობა და უნდა ითქვას, რომ არც პართენი იყო გადაჭრით ამის მომხრე გულის სიღრმეში (?), მას მხოლოდ ისე, სიტყვის პათოსით მოუვიდა ამგვარად გამოთქმა აზრის ნაწილის... ესეც რამოდენიმედ მას უკარნაბა ნადეჟდას პეტერბურგში დროებით შემოცდის სურვილმა“.

მთარბი ნატარაშვილი ქართული პროზა დღეს

ჩვენი ღრმა რწმენით, სევ. თალაკვაძის უკანასკნელი რომანი, ჩამდენადაც მისი შეფასება შეიძლება უკვე გამოქვეყნებული ნაწილების მიხედვით დაბლა დგას თავისი მხატვრულ დონის მიხედვით „ოჯახთან“, „ბრძოლის დიდ გზასთან“ და „ცხრაასხუთთან“ შედარებით.

* * *

პეტრე სამსონიძე ცნობილია უმთავრესად, როგორც პოეტი. იგი მუშაობს პროზაშიც. მისი პირველი პროზაული ცდა „პოეტი ქოშია“—სატირული და იუმორისტული განხრითაა დაწერილი. ასევე სატირული და იუმორისტული განხრითაა დაწერილი სამსონიძის „დიდი ბლინძა ყვირილაძე“, რომელიც ინტელიგენციის ცხოვრებას შეეხება; ამ უკანასკნელ მოთხრობაში სამსონიძემ აშკარა მარცხი განიცადა.

სამაგიეროდ „პირველი ქართველი“ იდეოლოგიურად და მხატვრულად გამართლებული მოთხრობაა. იგი შეეხება ცხრაასხუთი წლის რევოლუციას, ეს დიდი სოციალური მოვლენა მოთხრობაში ათვისებულია ბავშვის თვალსაზრისით; მოთხრობა სწორად გვიჩვენებს გლეხთა ფართე მასების ამოძრავებას პირველი რევოლუციის პერიოდში. აი როგორ ითვისებდა ამ ამბებს ბავში:

„როცა მე ჩემს ტოლ-ამხანაგებთან ერთად გავდიოდი ქუჩაში სათამაშოდ, ვატყობდი, რომ გლეხები რაღაცას ჩურჩულებდნენ... გადიოდა დღეები, და სოფელს თანდათანობით მოეჭინა რაღაცა ფურცლები და როცა გლეხებმა ეს ფურცლები წაიკითხეს, ხშირად მესმოდა შემდეგი სიტყვები: პროკლამაცია, რევოლუცია, ერთობა და სხვა“.

მოთხრობა სოფლის ფონზე იშლება. ცოცხლადაა ნაჩვენები ბავშვა მთელი ტიპები, მათი სულიერი „განწყობილებები“, გულუბრყვილობა. რევოლუციონურ გლეხობას ხელმძღვანელობს გენო გოვოძე, რომელსაც პატივს სცემს მთელი გლეხობა, და ბავშვებიც გრძობენ, რომ ის რაღაც არაჩვეულებრივი ადამიანია. ბავშვები (დათიკია, ბაჩუნია, კვერკვეზა, ლუტუა და სხ.) ცნობისმოყვარეობით აღფრენებენ თვალს ყველაფერს. „პირველ ქართველ“—ში მოთხრობილია აგრეთვე სიყვარულის ამბავიც, ხოლო მასში მთავარი ეს არ არის. ეწყობა გლეხობის გამოსვლები, მიტინგები; შემდეგ იმარჯვებს რეაქცია, რომელმაც არა ერთი ადამიანი იმსხვერპლა.

„პირველი ქართველი“ კარგი მოთხრობაა, თუ მხედველობაში არ მივიღებთ პროვინციალიზმებს, გადაჭარბებულ სანტიმენტალიზმს და სხ. ასე, მაგალ., სრულიად ზედმეტადაა ჩართული მოთხრობის სიუჟეტში ზღაპარი, რომელსაც არაერთარი ორგანიული კავშირი არა აქვს მოქმედების განვითარებასთან. ავტორი ერთობ ლირიკულ განწყობილებებშია მოქცეული, ეს კი ვნებს მოთხრობის მთავარ სოციალურ აზრს; ეს უნდა მიიღოს მხედველობაში სამსონიძემ მომავალი მუშაობის დროს. პ. სამსონიძემ დაწერა აგრეთვე „პირველი კრება“—კომკავშირის ცხოვრებიდან, რომელშიაც ცოცხლად ნაჩვენებია მშრომელი ახალგაზრდობის ყოფა-ცხოვრება.

* * *

სიმონ წვერაევამ პროზაში მუშაობა 1926-27 წელს დაიწყო. მას თავიდანვე ახასიათებდა რეალისტური სტილი. თავისუფალი ყოველგვარი დეკადენტური „იზმების“ გავლენისაგან. ს. წვერაევას ზოგიერთი მოთხრობა მუშათა

ყოფა-ცხოვრებას შეეხება, მაგ., „რახილა“. ამ მოთხრობაში წვერავა ეხება მუშათა ყოფის საკითხებს. მისი შემოქმედება თავიდანვე სოციალურ თემებზე მუშაობის ხაზით განისაზღვრა; „მგლები“-ს შინაარსი კომკავშირის ცხოვრებიდანაა აღებული; ავტორი აღწერს მტკიცე, მებრძოლი კომკავშირელის მუშაობას და იმ უბედურ შემთხვევას, რომლის დროსაც სიკვდილს ძლივს ვადარჩა იგი. დაახლოებით ასეთსავე თემას ეხება „გულია“; წვერავას ლიტერატურულ სისუსტედ უნდა ჩათვალოს ის გარემოება, რომ იგი მოთხრობის ეფექტიურ მომენტებს მოვლენათა მთავარი კვანძიდან კი არ იღებს, არამედ, პირიქით, მოვლენათა ცენტრში არა ტიპიურ და შემთხვევით ამბებს აყენებს. ასე მაგალ; მგლების თავდასხმის გარეშე ხსენებული მოთხრობა ყოველგვარ ღირებულებას დაკარგავდა; ამასთანავე ერთად უდავოა ის გარემოებაც, რომ მგლების თავდასხმა კომკავშირის მუშაობის პრაქტიკაში სრულებით არაა ტიპიური მოვლენა და კომკავშირის სრული მუშაობის ჩვენება ამ ძალათ მოთრეულ ამბის გარეშეც შეიძლება. წვერავას მოთხრობაში კი ეს ამბავი მკითხველის ყურადღების ცენტრში დგას. მეორე მაგალითი: „გულია“-ში ერთიმეორეს უპირისპირდება პროლეტარული და კულაკურ-ვაჭრული ახალგაზრდობა. აქ წვერავა მოთხრობის სიუჟეტის „გასამაგრებლად“ ისევ ტრადიკულ შემთხვევას იშველიებს. გულიას ქმარს—გუციას—ტრამვაის ვაგონი გაიტანს და ამით შემთხვევა ეძლევა გულიას სასტიკი პასუხი გასცეს კლასიურ მტერს—ცოლად წაყოლის თხოვნაზე. ეს სიუჟეტური ნაკლი წვერავას ზოგიერთ მოთხრობას ახასიათებს.

მის მოთხრობებში უნდა აღინიშნოს „სოფლის პასუხი“, „მჭედლების უბანი“ და სხ. უკანასკნელ ხანებში წვერავას აღარაფერი გამოუქვეყნებია; მისი მთავარი ამოცანა მოთხრობის ფემის ხერხების ყოველმხრივი დაფლობაა.

* *

პროლეტარულ პროზის სფეროში ჩვენ საგრძნობი მიღწევები გვაქვს. მხატვრული ლიტერატურის ამ დარგს თანდათან ემატება ახალი ძალები, რომელთაგან უთუოდ გამოიჩინება ბორის ჩხეიძე. ჩხეიძეს სიტყვიერი მასალა ხშირად აძლევს სოციალური თემების დამუშავების გასაქანს. ბ. ჩხეიძეს აქვს გამოქვეყნებული მთელი რიგი მოთხრობები: „დღეები“, „მახლობელი“, „ტრაქტორის ხასიათი“, „წარკოპის ხალვა“, „მტვრითავი ქიტა“ და სხვა.

„დღეები“ ოსეთის მშრომელ გლეხობის რევოლუციონური აჯანყების საკითხს ეხება. ამ მოთხრობაში გარკვევითაა ნაჩვენები მენშევიკური მთავრობის რეაქციონური მოქმედება, მისი „ეროვნული პოლიტიკა“ და ამ ნიადაგზე მშრომელ მასების ამბოხება. ავტორის დადებითი მხარე იმაში მდგომარეობს, რომ მას ნათლად აქვს ნაჩვენები ეკონომიური და სოციალურ-კლასიური მდგომარეობა ოსეთის სოფლისა. მოთხრობის მთავარი გმირი ჯინიყაშვილია; დასაწყისშივე ავტორი აღწერს მის შეტაკებას გვარდიელებთან, რის შემდეგაც ის იძულებული ხდება გაექცეს მათ ავაზაკურ მოქმედებას. ანის შემდეგ ბითარაშვილი და სხვა ავაზაკები ყოველმხრივ ავიწროებენ მას; გვარდიელები სწავავენ ოსეთის სოფლებს, ბოლოს გმირულ ბრძოლაში იღუპება ჯინიყაშვილი.

„მტვრითავი ქიტა“ პატარა ნოველაა იმის შესახებ, თუ როგორ გარდაიქცა ლუმპენ-პროლეტარი ქიტა ნამდვილ დამკვრელ მუშად. ქიტა თვითმკრობელობის დროს რევოლუციონური მუშაობის უნებური მონაწილე შეიქნა. რე-

მთარგმანი ნატარაშვილი - ქართული პროლეტარული პრესა დღეს

ვოლუტის შემდეგ ქიტა „მტერთაფობიდან“ დაწინაურეს და ნამდვილ დაზვის მუშად აქციეს. ამ ფაქტმა მთელი გარდატეხა გამოიწვია მის შეგნებაში, შეიცვალა ქიტას ფსიქოლოგიაც. მოთხრობის ნაკლად უნდა ჩაითვალოს ის გარემოება, რომ მასში უმნიშვნელოვანესი საკითხები მხოლოდ ზოგადი ხაზებითაა ნაჩვენები, თემა ვრცელია, ხოლო დამუშავება აკლია. ასევე შეიძლება ითქვას „მახლობელი“-ს შესახებ. ეს უკანასკნელი სპეციალურად ახალგაზრდობის ყოფაცხოვრებას ეხება და ინტერესით იკითხება. ბორის ჩხეიძეს მთავარი საქმე ჯერ კიდევ მომავალში აქვს გასაკეთებელი, მან ბევრი უნდა იმუშაოს თვისი შემოქმედებითი პროდუქციის ხარისხის ასაწევად.

* * *

არჩილ ჩაჩიბაია 1927 წლიდან მუშაობს პროლეტარულ პროზის ფრონტზე. იგი წერს მოთხრობებს სამოქალაქო ომის, თანამედროვე სოფლის, ქვეყნის ინდუსტრიალიზაციის და სხ. თემებზე. ჩაჩიბაია ნოველების ენარზე მუშაობს. ამ მხრივ მას აქვს სათანადო მიღწევები. იგი ამჟამად შემოქმედებითი ზრდის პროცესში იმყოფება; მისი მთავარი მხატვრული ფაქტებია „დაშლილი ტალღა“, „ისმის ნაბიჯი“, „ელვიან ღამით“, „აი მოკეთე“, „შხის ქვეშ“, და სხ. ჩაჩიბაია ბევრს მუშაობს მხატვრული სტილის კონკრეტიზაციაზე, ეს მის დადებით მხარედ უნდა ჩაითვალოს.

მიხ. ჩიქოვანის მოთხრობები შეეხება სოციალური გარდატეხის ეპოქის მნიშვნელოვან მოვლენებს. „ანეული“ კონკრეტულად გვიჩვენებს კოლექტივის ცხოვრებას და კლასიური მტრის შეტევას მის წინააღმდეგ; მან დაწერა მოთხრობა აგრეთვე წარსული რევოლუციონური ბრძოლის შესახებ („ის, რაც ახსოვს სოფელს“). ჩიქოვანი აქტიურად მუშაობს ნარკვევებზე, ამ მხრივ მას აქვს სათანადო მიღწევები.

მოსე გვასალიას მხატვრული ფაქტები გვიხატავს აგრეთვე თანამედროვეობის სხვადასხვა საკითხს. გვასალიას მოთხრობები („ჩამჭრალი კერა“, „სისხლიანი ხელფასი“ და სხ.) თანამედროვე ახალგაზრდობის ყოფის მხატვრული აღწერაა.

ს. ჯავშანიძე წერს მოთხრობებს სოფლის მეურნეობის კოლექტივიზაციის შესახებ. „პირველი ტრაქტორი“ თავის დროზე პროლეტარულ მწერლობაში საკითხის დაყენების მხრივ სიახლით ხასიათდებოდა. ჯავშანიძის სხვა მოთხრობებიც („მზადება“, „ურჯულო ეზე“, „არალეგალური სასტუმრო“) არაა მოკლებული აქტუალობას.

ნიკო ასლამაზაშვილის პროზა თავისი იდეოლოგიური და მხატვრული მთლიანობით, მოკვეთილი გამოთქმებით, უბრალო სტილით, სავსებით სწორად გვიჩვენებს რევოლუციის სხვადასხვა ეპიზოდს. „ნაძალადევის არწივნი“ პროლეტარული პროზის საუკეთესო ნიმუშად უნდა ჩაითვალოს. ავტორი კარგად იცნობს მუშათა ყოფა-ცხოვრებას, მათ წარსულ ბრძოლებს და თანამედროვე მდგომარეობას. ასლამაზაშვილი ხანდახან სოფლის მეურნეობის კოლექტივიზაციის საკითხებსაც ეხება; მუშა მწერლებიდან პროზის სფეროში მუშაობენ აგრეთვე გიგო ხეჩუაშვილი, ს. დოლიძე, ს. ხიდისთაველი, ხავთასი და სხ.

მემორული ლიტერატურიდან უნდა აღინიშნოს ბარონ ბიბინეიშვილის წიგნი—„მეოთხედი საუკუნის მანძილზე“ და სხ.

* * *

განვლილი ათი წლის მანძილზე პროლეტარული დრამატურგია უფრო ნელი ტემპით იზრდებოდა, ვიდრე—პროზა. ეს იმიტომ მოხდა, რომ დრამა უფრო რთული ფორმაა შემოქმედებისა; უკანასკნელ ხანებში პროლეტარულ პოეზიის აქტიური ძალები დრამატურგიის სფეროშიც ცდილობენ მუშაობის დაწყებას. ამ ცდამ უკვე გამოიღო დადებითი შედეგები.

აღიო მაშაშვილის პიესა „განგაში“, რომელიც მიმდინარე წელს პირველად დაიდგა რუსთაველის თეატრის სცენაზე, პროლეტარულ დრამატურგიის ერთ-ერთ პირველ ნაბიჯთაგანს წარმოადგენს. „განგაში“ სოფლის მეურნეობის, კოლექტივიზაციის და კლასიური ბრძოლის ნათელ სურათს იძლევა. მაშაშვილმა შესძლო ამ პიესის მიხედვით ცხოვრების რეალური ტემპების სწორი ათვისება; პიესაში ნაჩვენებია მარანის კოლექტივის საქმიანობა; მარანი — ბამბის რაიონია. პარტია და ხელისუფლება იბრძვის ტექნიკური კულტურების განსავითარებლად, ეს მშრომელ გლეხობაში იწვევს ენტუზიაზმს. კულაკების პროვოკაციის და ზოგიერთი გადაგვარებული კომუნისტის წყალობით კოლექტივი მთელი არე-დარევა ხდება. კულაკები სწვავენ კოლექტივის ბამბას, ხოლო საბოლოოდ მათი საქმიანობა აშკარადდება; პიესაში ცოცხლადაა ნაჩვენები კომკავშირის მუშაობა, რომელიც პარტიის ხელმძღვანელობით ასრულებს მის მიერ დაკისრებულ ამოცანებს.

პიესის მთავარი დადებითი მხარე იმაში მდგომარეობს, რომ იგი ნათლად გვიჩვენებს თანამედროვე სოფლის გმირებს, თანამედროვე ადამიანებს, შრომითი ენტუზიაზმით აღფრთოვანებულ მშრომელ გლეხებს და მათ პირისპირ ზარმაც, თაღლით ხალხს.

„განგაში“ სწორად გვიჩვენებს დასავლეთ საქართველოს გლეხობის ფსიქოლოგიურ და სოციალურ სხვადასხვაობას. კლასობრივი ბრძოლა ავტორისთვის ადამიანთა დახასიათებისათვის მთავარი წყაროა, მთავარი საშუალება. პიესის ზოგიერთი მოქმედება ალავ-ალავ სატირულ ხაზებში იშლება, ეს კიდევ უფრო აცოცხლებს პიესის საერთო სახეს. „განგაში“ მაშაშვილის პირველი ნაბიჯია დრამატურგიის სფეროში. ეს პირველი ნაბიჯი გამარჯვებით დამთავრდა.

* * *

გამოიცვალა დრამატურგიის ფუნქციონალური დანიშნულება, დღეს დრამის გადახრა ბელეტრისტიკისაკენ აღარ არის დადებითი მოვლენა, დრამას აქვს თავისი გაშლის ფარგლები და შესაძლებლობანი.

კარლო კალაძის „როგორ“ პროლეტარული დრამატურგიის ფორმტზე თავის დროზე საყურადღებო ნაბიჯს წარმოადგენდა. ამ პიესის თემად აღებულია ცხრაას ხუთი წლის რევოლუციის გმირული ბრძოლები. პიესის სუბეტური გაშლილობა მოთავსებულია მუშების საუბრის ფარგალში; საუბარი იწყება ღამით და თავდება დღით. ძველი ბოლშევიკი კობა უამბობს ახალგაზრდებს ქარხნის სადარაჯოზე წარსულის ბრძოლებს და ასე ათავენს: „რომელი ერთი ვითხრათ, ბიჭებო, დიდი ხალისი იყო, მრავალი შეეწირა და მრავალი ვიბრძოდით, მაგრამ ხალისი და გამბედაობა როდი კმაროდა თურმე — გამოცდილება და დიდი გამძლეობა ყოფილა საქირო. გაუძელით... ვიმუშაოთ მთელი დრო, ეს შავი თები, ეს მალაროები ჩენი რომ ყოფილიყო, ამისთვის ვიბრძოდით და რას

ქართული პრიოდები პიესა დღეს

იტყვი, გვაქვს თუ არა უფლება ჩვენად გამოვაცხადოთ. ხსენებული პიესა კლასიკისთვის ერთგვარ იდეოლოგიურ გარდატეხასაც ნიშნავდა, კალამზე პოეზიის სფეროში დაშვებული მემარჯვენე-„მეპარცხენე“ შეცდომები დრამატურგიაში შესძლო გამოესწორებია. „როგორ“ მიზნად ისახავს გვიჩვენოს მთელი რიგი აქტიური ბოლშევიკების ტიპები და მათი საქმიანობა. ამ მიზანს პიესა აღწევს. პიესაში ერთიმეორეს ებრძვის რეაქცია და რევოლუცია, ეს ძალთა შეჯახების მომენტი არის პიესის დრამატიული კვანძი.

კ. კლასიკის მეორე პიესა „ხატიჯე“ ეხება თანამედროვე ეპოქას. პიესა კლასობრივი ბრძოლის ფონზე იშლება, ერთის მხრივ — ძველი, შიშველი ქვეყანა თვისი რეაქციონური ტრადიციებით, ხოლო მეორე მხრივ — სოციალისტური მშენებლობა, — აი პიესის განვითარების საზღვრები.

* * *

გ. ბუხნიკაშვილი მუშაობს დრამატურგიისა და თეატრის სფეროში. მისი შემოქმედება საესტეტიკო შეფარდება კულტურულ რევოლუციის პროცესს და მისი პიესები იძლევა პასუხს იმ აქტუალურ საკითხებზე, რომელსაც აყენებს პარტია და საბჭოთა ხელისუფლება. ბუხნიკაშვილის შემოქმედება საფუძველს უყრის ეგრეთწოდებულ მცირე ფორმის ქანრს. ამ მხრივ მას აქვს სათანადო მიღწევები. ბუხნიკაშვილს დღემდე დაწერილი და გამოქვეყნებული აქვს 59 პიესა; ეს პიესები გამიზნულია მასიური სცენებისათვის (კლუბი, სოფელი); მაგალითისთვის შეიძლება აღვნიშნოთ, რომ „შეშინებული ანთიმოზი“, რომელიც გასაბჭოების დღეებს ეხება, პოპულარულ ნაწარმოებად გარდაიქცა. ბუხნიკაშვილმა პირველად სცადა საქართველოში ცირკისათვის მასიური პიესის დაწერა.

ბუხნიკაშვილის თემატიკა ეხება ყოველდღიურ საქირბოროტო საკითხებს, მას დაწერილი აქვს რამდენიმე პიესა ფულადი სახსრების მობილიზაციის, შემოდგომის თესვის, კლასიური მტრის ზრახვების გამომკლავლების და სხ. შესახებ. ქანრის მხრივ ბუხნიკაშვილს უფრო ეხერხება კომედია; მას აქვს დაწერილი აგრეთვე მთელი რიგი მინიატურები, რომელიც უთუოდ რთულ ქანრად უნდა ჩაითვალოს.

„ასე იყო“ — მენშევიზმის ბატონობის ეპოქას ეხება; ავტორი, ერთის მხრივ, ნათლად გვიჩვენებს მაშინდელი ხანის „საგმირო მოღვაწეობას“, „დემოკრატიული სამოთხის“ სურათებს, ხოლო მეორეს მხრივ სატირული ტონით კრიტიკის ქარცეცხლში ატარებს მენშევიკების უბადრუკ დიქტატურას. ამავე საკითხს ეხება დრამატიული სურათი „ჯანყი სამეგრელოში“. ამ პატარა სურათში გარკვევით ჩანს აჯანყებული გლეხობის სულსკვეთება, რომელსაც ვეღარ აუტანია გვარდიელების მოქმედება.

სეზმან ერთაწმინდელის მცირე ფორმის პიესები პრაქტიკულად ეხება მიმდინარე კლასობრივ ბრძოლებს. მისი პიესები საკლუბო და სასოფლო სცენებზე უკვე დიდი ხანია იღვმება და პოპულარობით სარგებლობს.

პროლეტარული დრამატურგიის განვითარების მწვერვალები ჯერ კიდევ მომავალშია, ჯერ მხოლოდ პირველი ნაბიჯებია ამ მიმართულებით გადადგმული.

პეგემონისათვის ბრძოლის

ათი წელი

ბევრი ამხანაგი სრულიად უმართებულოდ და უსაფუძვლოდ მოითხოვს და „ამტიკიცებს“ პოეზიის სიკვდილის აუცილებლობას, რადგან, მათი აზრით, პოეზია დღეს არაა საჭირო. ეს დებულება ძირშივე შემცდარია. დღევანდელ პერიოდში პოეზია კი არ უნდა მოკვდეს, არამედ განვითარების უმაღლეს მწვერვალზე უნდა ავიდეს, დღეს პოეზიის წინაშე მეტად გაზრდილი ამოცანები დგება. პროლეტარულმა პოეზიამ უნდა შესძლოს, გვიჩვენოს, დამკრელი მუშის შინაგანი ფსიქოლოგია, ენტუზიაზმი, რომლითაც ის იბრძვის სოციალისტური მშენებლობის ფრონტზე, პოეზია დღეს უაღრესად კლასიური მომენტების შემცველი უნდა იყოს; პროლეტარული პოეზია თავისი კლასის ინტერესებს უნდა ემსახურებოდეს.

მართალია, ბევრი ჯერ კიდევ ლაყბობს პოეზიის არაკლასიურობის შესახებ, ბევრი იმასაც მოითხოვს, რომ პოეზიას უნდა ჩამოცილდეს პოლიტიკური მომენტები, რადგან ის პოეზიას უკარგავს ემოციონალური ზემოქმედების უნარს. პოეზიის ეს უხეირო გაგება ქართულ სინამდვილეში იდეალისტ არჩილ ჯორჯაძისაგან მომდინარეობს, რომელიც „უკომენტარიოთ მიიღო და სიტყვა-სიტყვით განიმეორა „მარქსისტმა“ სებით დევიდარიანმა. მათი გაგებით პოეზია მარტო ემოციონალური ზემოქმედების უნარის მქონეა. დაახლოებით ამავე ფიქრობდა ტროცკი, რომელმაც ვერ შენიშნა და მხედველობიდან გამოუშვა პოეზიის კლასიურობა. ტროცკის აზრით, პოეზია იმდენად რაციონალური არაა, რამდენადაც ემოციონალური“, როგორც ხედავთ, ტროცკის პოეზია ესმის, როგორც მხოლოდ და მხოლოდ მარტო ემოციონალური ზემოქმედების მქონე, მას დაავიწყდა, რომ პოეზიის ემოციონალობა მისი რაციონალობიდან ამომდინარეობს. ჩვენ მუდამ და ყოველთვის კლასიურ პრიციპზე ვდგავართ უპირველეს ყოვლისაო, ამზობდა ლენინი. ტროცკის დაავიწყდა პოეზიის კლასიური ფუნქციონალობა. მარქსიზმი კი საკითხს სულ სხვა სიბრტყეზე აყენებს; ყოველი დიდი პოეტი—ლირიკოსი თავის ზემოქმედებაში რომელიმე კლასის იდეებს იძლევა, დაწყებული უძველესი დროიდან და დამთავრებული დღემდე. თვით ხალხური ზემოქმედებაც კი უაღრესად კლასიურია. ხალხურ ლექსებში მოცემულია ამა თუ იმ საზოგადოებრივი ფენის სულისკვეთება. განა არსენა ოძელაშვილის ლექსი ღრმა პროტესტი არაა ბატონყმობის წინააღმდეგ, ასეთივე კლასიური ტენდეციებისა და ფსიქოლოგიის შემცველია ხალხური ზემოქმედების სხვა ფაქტები. პოეზია მუდამ კლასიური იყო და კლასიურია დღესაც. იგი არასდროს არ ყოფილა იასამანთა ხეივანში მომღერალი ბულბული.

1915 წელს, აკაკის გარდაცვალებასთან დაკავშირებით, სოციალ-ფილისტური ნოე ჟორდანიას წერდა:

„აკაკი ჩენვი საზოგადოებრივი უდიდესი და უძლიერესი დარაჯია, ამიტომ იყო, რომ ის ვერ თავსდებოდა ვერცერთ უგუნდო და ბანაკში. მისი მუხა ვერ ურიგდებოდა ვერაერთად არტახებს, ვერაერთად შებორკვას, ის უნდა ყოფილიყო სრული თავისუფალი და დამოუკიდებელი, რომ უმადლესი დანიშნულების შესრულება შესძლებოდა... აკაკი ჩაწედა ვრის... სიღრმეს, გაიგო მისი იდუმალი მაჯის-ცემა, შევიდა მის წმინდათა-წმინდაში, როგორც მოციქული, კვერთხით ხელში და თვალბილწული, იქიდან გამოიტანა ნაციონალური ცეცხლი და მით გააათბო ჩენვი გული. ვიყვარს აკაკი, ის ჩენვი აკაკია, აკაკის სტილი, მისი გრძელი სიტყვა, მოკლედ თქმული—ეს თვით ქართველობაა, ეს ჩენვი ნაციონალური ტემპერამენტი მის დიდებულ შვილში განსახიერებელი“¹.

აკაკის ლირიკა ზეციდან მონაბერი უკვდავი სულის შედეგი კი არაა, როგორც ამას „მარქსისტი“ ეორდანიი ფიქრობს, არამედ განსაზღვრული სოციალური საჭიროების ნიადაგზე აღმოცენებული. ვის შეუძლია უარყოს ის ფაქტი, რომ აკაკის სულიყო, „განთიადი“, „თავო ჩემო“ და სხვა კონკრეტული ლირიული ლექსები უაღრესად კლასიურია. ცხადია, ეს გაუგებარია მხოლოდ ეორდანიასებური „მარქსისტებისათვის“.

ს. დევდარიანი „მნათობის“ს ფურცლებიდან დაიწყო ხელოვნების არაკლასიურობის მტკიცება და წარმოიდგინეთ, მოწმედ მარქსიც მოჰყავდა, მაგრამ მენშევიკი დევდარიანისათვის მარქსიზმმა ვერ იკისრა ცრუ მოწმის როლში გამოესვლა. დევდარიანი ხელოვნების საკითხების გაგებაში არ. ჯორჯაძის იდელისტურ და ეორდანიას მენშევიკურ პოზიციებზე დგას. ჩენვი დღეს არცერთი ფაქტი არ გვემის პოლიტიკური მომენტის გარეშე...

ლიტერატურა, როგორც იდეოლოგიური ზედნაშენების ერთ-ერთი სახე, სოციალ-ეკონომიური პირობებით განისაზღვრება და მომენტის საჭიროებას ემსახურება. პროლეტარიატი ყოველ ლიტერატურულ ფაქტს უტილიტარული თვალსაზრისით უქცერის. ის მხატვრული დოკუმენტი რომელიც დღევანდელი საჭიროების გარეშე დგას და არ გვემხარება სოციალისტური მშენებლობის საერთო საქმეში, არც გვინდა!

ჯორჯაძე 1909 წელს სწერდა:

„იყო დრო, როდესაც ქართველ საზოგადოებაში პოეზიის შესახებ ფრიად უთავბოლოაზრები იყო გავრცელებული. ეს ის დრო იყო, როდესაც ყოველივეს სულიერ შემოქმედებას ისტ. როგორც პრაქტიკულ მოღვაწეობას,—ტლანქი სარგებლობის საზომით ზომავდენ და როდესაც, რუსის მწერლის პისარევის ზეგავლენით, კარგად შეგერილ წალას უფრო მნიშვნელოვან საგნად სთვლიდენ, ვიდრე შექსპირის ამა თუ იმ ცნობილ დრამას“².

ცხადია, პისარევის უკიდურესობას არ ვლდებულობთ, მაგრამ ჯორჯაძე არაკალმხრივობის წინააღმდეგ იბრძვის, არამედ საერთოდ პოეზიის უტილიტარულად გაგების წინააღმდეგ.

გამარჯვებული პროლეტარიატი საჭიროებს თავის მწერლობას. ეს მწერლობა მოცემულია პროლეტარული მწერლობის სახით. პროლეტარულმა ლიტერატურამ ამ მოკლე ხანში უდიდეს წარმატებებს მიაღწია, ჰეგემონიისათვის ბრძოლა გაშლილი ფრონტით მიმდინარეობს, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, თანა-

¹ იბ. ვაზ. „ახალი აზრი“, 1915 წ. (№ 138) „ჩენვი აკაკი“.
² არჩილ ჯორჯაძე—წიგნი მესამე.

მედროვე პროლეტარული ლიტერატურა ნაბიჯს ვერ უსწორებს რეკონსტრუქციის პერიოდის მაღალ ტემპებს. ბევრი ჩვენი ამხანაგი ამ ჩამორჩენას კრიზისად ნათლავს, რაც შეეცდომაა. მწერლების მნიშვნელოვან ნაწილი (ა. მაშაველი, კ. ლორთქიფანიძე, კ. კალაძე, პ. სამსონიძე და სხვები) პოეზიის პარალელურად ლიტერატურის სხვა დარგებშიც მუშაობენ; ამხანაგების ნაწილი ამ გადასვლას ერთი ეპირიდან მეორეზე პოეზიის კრიზისად სთვლის.

პოეზიის კრიზისის თეორია ახალი არაა. იგი ამხ. სელივანოვსკიმ წამოაყენა რუსეთში და დღესაც იცავს. ამხ. სელივანოვსკი 1931 წლის 29 იანვარს რაპის მიერ პოეზიის საკითხებზე მოწვეულ თათბირზე ამბობდა:

„დაახლოებით ერთი წლის წინად პროლეტარულ მწერალთა მოსკოვის სა-
ოლქო კონფერენციაზე პროლეტარული პოეზიის ფორმებზე მდგომარეობას
კრიზისული ვუწოდეთ. გავიდა წელი, და ჩვენ არა გვაქვს შარშანდელი შეფასების
შეცვლის საფუძვლები“.

ამხ. სელივანოვსკის შემდგომ პოზიციას ჩვენშიაც იმეორებენ. მართალია, პროლეტარული პოეზია სათანადოდ ვერ პასუხობს მიმდინარე პერიოდის დამკვერულ ტემპებს, მაგრამ ეს არ გვაძლევს უფლებას აღნიშნული მოვლენა კრიზისად მოვინათლოთ.

ამხ. სელივანოვსკის ავიწყდება ის ფაქტი, რომ ჩვენ ამჟამად კრიზისს კი არ განვიცდით, არამედ ზრდის და წინსვლის სიძნელეებს. კრიზისის თეორია უნდა მოიხსნას დღის წესრიგიდან, როგორც ანტიმარქსისტული მოვლენა.

პროლეტარული პოეზია ყოველდღიურად უახლოვდება და წვდება მასების ფსიქოლოგიას, ის ყოველდღიური კონკრეტული საკითხების გადაჭრისაკენ მიისწრაფის. როგორი უნდა იყოს პროლეტარულ პოეტის გზა და როგორ უნდა განვითარდეს იგი?

პროლეტარული პოეზია უნდა განვითარდეს დიალექტიური მატერიალიზმის გზით, და არა რაღაც მოგონილი გამირული რეალიზმის გზით, როგორც ამას ჩვენში შეეცდომით პ. ქიქოძე ფიქრობდა.

პროლეტარული პოეზია უნდა გზდაიქცეს მილიონიან მასის მძლავრ მოწოდების ხარად, იგი ყოველ ჩვენგანს ენტუზიაზმს უნდა უნერგავდეს. ეს ყოველმა პროლეტარულმა მწერალმა ჯანსაღი აღმაფრენის საშუალებით უნდა მოგვეცეს, მაგრამ ჩვენში ზოგიერთი კრიტიკოსი ამბობს, რომ:

ისინი ცდებიან, რომლებიც ფიქრობენ, რომ პროლეტარულ პოეტს არ აქვს უფლება დასწეროს მწუხარების ლექსები. ასეთ ხალხს კარგად უნდა ახსოვდეს, რომ პროლეტარული პოეზია გრამაფონი კი არ არის, რომელსაც შეეძლოს დაამლეოს ის, რაც მოგვესურება,—ეს ავანგარდი, მოწინავე რაზმია, რომელიც ზრდის ახალგაზრდობას, აქტიურად ზემოქმედობს მასებზე. ამიტომ, განა შეიძლება, სრულიად დავაღწიოთ თავი მოწყენილობის მოტივებს? რასაკვირველია; არა..“

თემატიური მასალა უხვადია. მიუხედავად ამისა, ზოგიერთი მწერლისაგან ხშირად გაიგონებთ წუწუნს თემის უქონლობაზე. ეს ამხანაგები ძალზე ცდებიან. თემატიური მასალა მხოლოდ მისთვის არ არსებობს, რომელიც კარგად არ იცნობს და ვერ ერკვევა პარტიის პოლიტიკაში. პროლეტარული მწერალი თავის შემოქმედებაში უნდა შლიდეს პარტიის იდეებს, ამ მიმართულებით პრო-

1 შ. რადინი—„ლიტერატურული პორტრეტები“

ლექტარულმა მწერლობამ, და კერძოდ პროლეტარულმა პოეზიამ, მნიშვნელოვან შედეგებს მიაღწია. ათი წლის მანძილზე პროლეტარული მწერლობა სათანადოდ გაიზარდა. პროლეტარული ლიტერატურა ჩვენში თავიდანვე ძირითადად დაუპირისპირდა მანამდე არსებულ ბურჟუაზიულ მწერლობას და მის ნარჩენებს. ლიტერატურის ფრონტზე ჰეგემონიის მოპოებისათვის ნიადაგი იქმნებოდა. ამ ათწელში პროლეტარული მწერლობა ჰეგემონიისათვის იბრძოდა. მომავლად კლასის ლიტერატურა თავიდანვე სამკდრო-სასიცოცხლო ომს უცხადებდა პროლეტარული მხატვრული აზროვნების განვითარებას ჩვენში.

პროლეტარული მწერლების პირველმა რაზმმა ამ მხრივ უდავოდ მნიშვნელოვანი ისტორიული როლი შეასრულა. მართალია, პირველი რაზმის მხატვრული ფაქტები სქემატიზმის ვიწრო საზღვრებში ვითარდებოდა, მაგრამ ეს მაშინ ლიტერატურულად აუცილებელი მოვლენა იყო. პროლეტარული მწერლების მეორე მოწვევამ კურსი სხვა მიმართებით აიღო. საჭირო შეიქმნა პროლეტარული ლიტერატურის სქემატიზმის ჩიხიდან გამოყვანა. საჭირო შეიქმნა ცხოვრებასთან კონკრეტულად მისვლა და მიმდინარე პერიოდის პოლიტიკურ მომენტებზე ნაბიჯის გასწორება. დღეს კი პროლეტარული მწერლობა ერთ მთლიან დამკვერთვ ბრიგადას წარმოადგენს, რომელიც ორ ფრონტზე შეუწყნებელი ბრძოლით მიიკვლევს გზას და მტკიცე ნაბიჯებით მიდის ჰეგემონიის მაღლობების დასაპყრობად.

პროლეტარული პოეტების ერთი ნაწილი განვითარების მიმართულებით ვერ აცდა ვადახრებს, ისინი გზადაგზა იძლეოდნენ არაჯანსაღ განწყობილებებს, რაც ხელს უშლიდა პროლეტარულ ლიტერატურას ჰეგემონიისათვის ბრძოლის საქმეში. აუცილებლად საჭიროა თვალის გადავლება მაინც, თუ რა გზები განვლო ამ ათი წლის განმავლობაში პროლეტარულმა პოეზიამ.

* * *

პირველი მოწვევის მწერლები საშფერლო ასპარეზზე ჯერ კიდევ თვითმპყრობელობის დროს თანამშრომლობდნენ სხვადასხვა ეურნალ-გაზეთში. მათი ყოველი ლექსი კომუნისტური პროკლამაცია იყო, რომელიც სათანადო გამოცხადების პოულობდა ჩვენს მაშინდელ საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ პროლეტ-მწერლების პირველი რაზმი ნაწილობრივ მოქცეული იყო უცხო კლასის ლიტერატურული გავლენის ქვეშ, რაც თავისებურ გამოხატულებას პოულობდა მათ მხატვრულ ფაქტებში. მაგრამ უნდა აღინიშნოს, რომ საბოლოოდ მათი მხატვრული შემოქმედება კომუნისტური ავტაცია იყო, რომელიც მნიშვნელოვან როლს თამაშობდა არა მარტო ლიტერატურულ ფრონტზე, არამედ რევოლუციონური მოძრაობის სასარგებლოდ.

პროლეტარული მწერლების პირველი რაზმი შემკიდრობულ რიგებით, მხოლოდ გასაბჭოების პირველ დღეებში გამოვიდა. საბჭოთა ხელისუფლებამ ფართო გასაქანი მისცა ჩვენში მწერლობის განვითარებას. ბორკილდადებულ პროლეტარულ აზროვნებას თავისუფალი განვითარების საშუალება მიეცა. წლებით დაგროვილმა სიხარულის ტალღამ მძლავრად აღმოხეთქა პირველი მოწვევის პროლეტარულ მწერლებში, რომლებიც რევოლუციონური მოძრაობის უშვალო მონაწილენი იყვნენ. მათი მხატვრული ფაქტები მხოლოდ რევოლუციონურ რომანტიკას იტევდა. პირველი მოწვევის მწერლები დღესაც მტკიცედ

დგანან სოციალიზმის მშენებელთა რიგებში და მიაქვთ აგურები სოციალიზმის შენობის დასამთავრებლად.

ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მწერალი უსათუოდ სანდრო ეულია. არცდებიან ამხანაგები, როდესაც სანდრო ეულს პროლეტარული მწერლობის პიონერად თვლიან. სანდრო ეული სამწერლო ასპარეზზე ჯერ კიდევ მაშინ გამოვიდა, როდესაც თვითმპყრობელობის შავი რეაქცია გამანადგურებელი სიძლიერით თარეშობდა ჩვენში. სანდრო ეულმა, როგორც ბოლშევიკმა მწერალმა, ჯერ კიდევ დაახლოვებით 1905—1906 წელს დაწერა პირველი ლექსი.

ეს ლექსი აღნიშნულ პერიოდში გარკვეულ კლასიურ ტენდენციებს შეიცავდა, კლასიური მტრებისადმი სიძულვილის გრძნობითაა აცხებული. არა ნაკლებ მძლავრი იყო ამხანაგ სანდროს ლექსი: „მუშა მეკურტნე“, რომელშიაც იგი წერდა:

„შენ მაგ გემიდან გადმოზიდე მძიმე ყუთები,
შიგ ჩაწყობილი საქონელი ეკუთვნის მდიდრებს,
გაიგე, ძმაო, ტანჯვა არის შენი წუთები
და შენი სისხლი, შენი ოფლი მდიდრებს ასუქებს.“

ასეთი იყო რეაქციის პერიოდში ამხ. ეულის რევოლუციონური ხმა... მაგრამ არ ექნათ მეფის დამკაშვებს: მას სდევნიდნენ. სანდროს უხდება ბრძოლა საარსებო წყაროსთვის. მაგრამ რევოლუციონური ენტუზიაზმი მასში მაინც ვერ ჩაჰკლა მძიმე სოციალურმა პირობებმა.

მებრძოლი განწყობილებით იყო მაშინ სანდრო აღვსებული. ძლიერი იყო მისი რევოლუციონური ალტაცება, მისი რევოლუციონური გზა; იგი ამ ბრძოლებში მარტო არ იყო, არამედ:

„მყავდა წვეული,
მე გარეული—
ჩემებრ ეული
და
შორეული“.

ასეთი იყო წარსულში სანდრო ეული.

სიმართლის ხმამ გაიმარჯვა. მოხდა გასაბჭოება, და სანდრო ეულიც, როგორც გასაბჭოების პირველი პოეტი, სხვა მიმართულებით ამღერდა:

„დღეს კი გზა ჩვენი,
გზა არჩეული,
გაკაფული გვაქვს
და დაძლეული,
და მეც, პოეტი
სანდრო ეული,
ცეცხლის რაშით
ვარ გატაცებული“.

სანდრო ეულს თავის შემოქმედებაში ახასიათებს რევოლუციონური პათოსი და გულწრფელობა, რაც მთავარია პროლეტარული მწერლისთვის.

ზემოთ ვამბობდით, რომ პირველი მოწოდების პროლეტარული მწერლების თემატიკა მხოლოდ რევოლუციონური ბრძოლის რომანტიკით შემოიფარგლებოდა. სწორედ ამ რევოლუციონური რომანტიკიდან გამომდინარეობს კოსმიზმი-და, ნაწილობრივ, აბსტრაქტიულობა, რაც მათ შემოქმედებას ახასიათებს. ყოფ-

ლად შეუძლებელი იყო ზარბაზნების ქუხილის პერიოდში ბოლშევიკ მწერლებს ფორმისთვის მიექციათ იმდენი ყურადღება, რამდენსაც ისინი ლექსის იდეურ მხარეს აქცევდნენ. შემდგომ წლებში ისინი ყოველდღიურად იმორჩილებენ ლექსის ფორმას. ასეთი ტენდენციები ეულსაც ახასიათებს. სანდრო ეულს შეუძლია მომენტის კლასიურად ათვისება და მისი მხატვრულ ტილოებზე გადმოცემა.

რევილუციის განცდა და მოლოდინი კარგად აქვს მოცემული სანდრო ეულს.

„გული ტოკავდა, საგულიდან ამოვარდნილი,
მოხუც დედასაც თავის სახე დაფიწყებოდა...“

ეს „გული ტოკავდა“ სიხარულით საქართველოს ოქტომბრის მოლოდინში, მაგრამ სხვისი, კლასობრივი მტრების? აქ სიტყვა ისევ ეულს მიეკეთ:

„რამდენს გაუსკდა შიშისაგან იმ ღამეს გული,
რკინის გზის სადგურს აფარებდნენ თავს ლტოლვილები.
რომ ჰქონდათ მიზნათ უცხო მხარე, გზა შორეული,
გულით მიჰქონდათ სავსე შხაში და ტკივილები“.

ასეთი იყო გასაბჭოების პირველ დღეებში სანდრო ეულის შემოქმედება. სანდრო ეულს აქვს უნარი მოვლენების ბოლშევიკურად ათვისებისა, ის არ ჩერდება მიღწეულ წარმატებებზე და დღესაც აქტიურად მუშაობს პოეზიის ფრონტზე.

წლების განმავლობაში მტკიცდებოდა და იზრდებოდა პროლეტარული მწერლობა, და სანდრო ეულიც იზრდებოდა ყოველდღიურად. მან, ამ ათი წლის განმავლობაში ბევრი რამ შექმნა. მისი ლექსები ჯანსაღი პროლეტარული მწერლის სიმღერაა სოციალიზმის დღეებზე, სანდრო ეული მტკიცედ დგას თავისი კლასის კლასიურ პრინციპებზე. მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, თითქოს ამხანაგ ეულს არ ჰქონდეს რაიმე ნაკლი. მისი ზოგიერთი ლექსი ფორმალურად უსუსურია.

სოციალიზმის პერიოდში შევედით. სანდრო ეულს თავისი შემოქმედებითი გზა ჯერ არ დაუსრულებია. ის მნიშვნელოვანი ბოლშევიკი მწერალია.

საჭირო იყო პროლეტარულ მწერლობას მხატვრულ ტილოებზე მოეცა სოფელი. ამ მხრივ მნიშვნელოვანია ნოე ზომლეთელის შემოქმედება. მისი ლირიკა აკაკი წერეთლიდან მომდინარეობს! საქართველოს გასაბჭოებამდე ზომლეთელი დემოკრატიულ მოტივებს იტევდა, განიცდიდა დემოკრატიული მწერლობის მნიშვნელოვან ზეგავლენას, მაგრამ მან შესძლო თავის დაღწევა ასეთი განწყობილებებისაგან. ზომლეთელი სოფლიდან მოვიდა სოფლური იდილიით. გასაბჭოების პირველ წლებში ზომლეთელიც მოქცეული იყო აბსტრაქტიულობისა და ზოგადობის რკალებში, ვერ ახერხებდა საკითხის კონკრეტულად გადჭრას, მოვლენების კონკრეტულად ათვისებას. როგორც ზემოთ აღვნიშნავდით, ზომლეთელი აკაკის ლირიკის გამგრძელებელია. მაგალითად:

„სალამი და გამარჯვება,
მშვენიერო ქუთაისო
და მთმინდა შენთვის ლექსიც
სალხინო და სამაისო“... და სხვ.

ზომლეთელზე ადრე აკაკი წერეთელი ქუთაისზე სწერდა:

„მშვენიერო ქუთაისო,
სავარდო და სამაისო,
ვინ ყოფილა შენი მავნე,
გულს ეკალი რომ დამისო“.

მკითხველი აკაკისა და ზომლეთელს შორის ამ მხრივ განსხვავებას ვერ ნახულობს, მაგრამ აკაკის ლირიკის ტყვეობაში იგი ბოლომდე არ ყოფილა. ზომლეთელმა თავის ლირიკაში მნიშვნელოვანი გარდატეხა მოახდინა და ცდილობს თავისი სტილი შეუფარდოს ეპოქას. ზოგადობის და ტრაფარეტის ტენდენციებს ვერც ნოე ზომლეთელი აცდა და ის თავის ლექსში წერს:

„დროთა გრეხილის უსახვგრო ჯაჭვზე,
ნიშნად ახალი შოენის და ბრძოლის,
მომდევნოთ რიგზე უკანასკნელად
წყება ჩანს ოთხი ახალი რგოლის“ და სხ.

რევოლუციონური რომანტიკაც მძლავრია ნოე ზომლეთელის შემოქმედებაში. სწორედ ამით აიხსნება ის აწეული ტონი, რომელსაც ნოე ზომლეთელი „ოქტომბრის მოწოდებაში“-ში ანივთარებს.

„ვი, თქვენ,
ხედავთ, ჩვენ
მოვდივართ ნგრევითა,
მოვდივართ შენებით,
მოვდივართ ქვევითად,
მოვდივართ ცხენებით,
ცეცხლოვან ენებით...“

ცხადია, ასეთი განწყობილება აუცილებელი იყო საზოგადოებრივად, მაგრამ საქმე ისაა, რომ სქემატიზმისა და ზერელობის ტენდენციები დღესაც მძლავრია ნოე ზომლეთელის პოეტურ შემოქმედებაში: ვერ იძლევა კონკრეტულად ჩვენს მშენებლობას; ზომლეთელი ნაწილობრივ „საკალენდარო პოეტად“ გადაიქცა, წერს კალენდრის ფურცლების მიხედვით და საბოლოო ანგარიშში აზრი არაფერი არ რჩება. ასე, მაგალითად, მან საბჭოთა საქართველოს გასაბჭოების ათი წლის თავზე დაწერა ლექსი:

.....
რამდენი ნიშა ხარი დაუკლავთ,
ან რამდენ ცხვრისგან შემდგარი ფარა,
ლაბტი მცხეთაში ისე დაუკრავთ,
რომ იქ, გულათში, მტვერი ამდგარა“.

პროლეტარული მწერალი, ნაცვლად იმისა, რომ კონკრეტულად მოგვეცეს ჩვენი მიღწევები ამ ათი წლის განმავლობაში, რალაც მაყრიონებზე, ქორწილზე, ნიშა ხარებზე, ლაბტებზე, მეფე-დედოუჯალზე, ღვინოზე და მერიქიფეზე მოგვითხრობს! მიუხედავად ამისა ნოე ზომლეთელის განვლილი გზა ძირითადში პროლეტარული მწერლის გზაა!

აღსანიშნავია იონა ვაკელი, რომელიც ყველაზე უფრო ინდუსტრიული მწერალია. მის თემატიურ მასალას ქარხანა, დინამო და ქალაქი შეიცავს, აბსტრაქტულად მოცემული და ასახული. იონა ვაკელი იმავე რევოლუცი-

საქართველოს საზოგადოებრივი მედიის ცენტრი

ონური რომანტიზმითაა შეპყრობილი. 1921 — 1925 წლებში ვაკელი ჯანსაღ პროლეტარულ მწერლათ ითვლებოდა, მაგრამ 1925 წლიდან მის შემოქმედებაში იდეოლოგიური ჩავარდნები ხდება.

კლასობრივი ბრძოლის გამძაფრებამ პროლეტარული მწერლების მერყევ ნაწილზე უარყოფითი ზეგავლენა მოახდინა; ზოგი მათგანი უცხო კლასის იდეოლოგიის გავლენის ქვეშ მოექცა. კლასობრივი ბრძოლის გამძაფრების პერიოდში პროლეტარული მწერალი კლასობრივ ზავს კი არ უნდა მოითხოვდეს, არამედ თავის კლასთან ერთად უნდა იბრძოდეს პარტიის გენერალური ხაზისათვის. ზოგიერთმა პროლეტარულმა მწერალმა ეს ვერ შესძლო და ობიექტურად კლასობრივი მტრის საკმეს აკეთებს. კერძოთ ასეთ მწერალთა ფენას ეკუთვნის ერთ დროს ჯანსაღი, ინდუსტრიალური და გასაბჭოების მომღერალი, რევოლუციონური რომანტიზმით საგსე პოეტი იონა ვაკელი. ის ჩამოცილდა თავის კლასს და უცხო კლასის იდეოლოგიურ ტყვეობაში იმყოფება: რა ძირითადი მოტივები ახასიათებს დღეს იონა ვაკელის შემოქმედებას? დაცემულობა, უიმედობა, კლასიური ბრძოლის არდანახვა, ტრფიალი ფეოდალური საქართველოსი, ნაციონალიზმი და სხვა. „მეგობრებისადმი“ მიძღვნილ ლექსში ვაკელი წერს.

1. ჩვენ ხომ არ ვიცით, ბედს უპიროს რა ხევირი მოაქვს, წინ რა გვიდგია, მოლბენა თუ დიდი ბრძოლები, გაიშლებიან, გაუშლელი აზრების გროვა, თუ უთქმელ სიტყვას თვით საფლავში ჩაგვავალდებენ.
2. შენ კი, შავთვალავ, რომ მიზიარ აჯრე ტვეებით, იმდერე რამე, დამიმშვიდე გულის იარა, რომ ერთხელ მაინც დავივიწყო შავი დღეები, დაბადებიდან თან რომ მიდევს და არ გაიარა“. და ა. შ.
3. მაშ ასწით ზევით ეს თასებიც, კახური ღვინით დაფლოცათ ძმობა, სიყვარული, წრფელი ნდომები, ჩვენ ამ ცხოვრებას ასჯერ ხომ არ შევევლიებით, ერთხელაც კმარა მეგობრებო განვაგრძოთ ღზინი.

ასეთ განწყობილებებს გვიშლის იონა ვაკელი თავის შემოქმედებაში. იგი ბრძოლის მადაზეა და მოითხოვს ჩვენს ეპოქასთან შებრძოლებას; ასეთი ბრძოლა მას უკვე ჩაუტარებია, ბრძოლისაგან არაფერი არ გამოუვიდა და „დროებით“ შესვენებას მოითხოვს. მას არ უნდა ვინმეს უსურვოს ამ ქვეყნად სიცოცხლე და ხალისი, რადგან „ეს ქვეყანა, ოხრად დასამტვრევი ჭური, არც შენ მოგწონს ძლიერ და არც მე მახარებს“ — მიმართავს ვაკელი ობიექტულ ქალს. ნუთუ ესაა პროლეტარული მწერლის ენა და ხმა!

რამ გამწარა ვაკელი, რატომ არ სურს მას ჩვენთან თანამშრომლობა, რატომ ფიქრობს იგი მუდამ საფლავსა და სიკედილზე, თუ არა იმიტომ, რომ იგი ბრძოლის დიდ გზაზე დაეცა, მას არ შეუძლია მოგვეყვას ფეხდაფეხ, იგი მოექცა უცხო კლასის იდეოლოგიურ ტყვეობაში. განა ყოველივე ამის შემდეგ გასაკვირია, როდესაც იონა ვაკელი ამბობს:

„მაშ რად იცდი. მუდი, შექვინარე ბროლო, ნუ დააქნობ სიყრმეს, სახეს უპირქუბოს, ხომ გაიგე კარგად, ამ ცხოვრების ბოლო: ყველასათვის არი — სამარე და კუბო!“.

როგორც ვხედავთ, ვაკელი კლასობრივი ბრძოლის უარყოფას ქადაგებს, იგი მოგვიწოდებს ბრძოლის უარყოფისაკენ, ჩვენი ბრძოლა, მისი აზრით, უმიზნოა. რადგან ამ ქვეყნად საბოლოო ჯამში „მხოლოდ“ სამარე და კუბოა“. ბრძოლას მას ურჩევნია ობიექტულ ქალთან რომანტიული ოცნება. ასეთი განწყობილებები უდავოდ წვრილბურთუბანიული განწყობილებებია, რასაც არავითარი საერთო არ აქვს გამარჯვებული, პროლეტარიატის საერთო მიზნებთან და ამოცანებთან.

ვაკელის შემოქმედებაში მძლავრად გაისმის ნაციონალიზმის დამტყრეული ზარის ჩახლეჩილი ხმა. იგი უმღერს თამარ მეფეს და ფეოდალური საქართველოს რაინდებს.

ამბობენ—დუმილი თავისებური პოლიტიკააო, რომელიც ზოგჯერ თანხმობას და ზოგჯერ წინააღმდეგობას ნიშნავსო. როგორ უნდა გავიგოთ ვაკელის დუმილი? ნუთუ იგი მართლაც დარწმუნდა თავის შეცდომებში? არა, ასეთი აზრი ყოვლად შემცდარი იქნებოდა. ვაკელი ისევ ანტიპროლეტარულ პოზიციებზე დგას. მდგომარეობის ასე გაგრძელება ყოვლად შეუძლებელია. ჩვენ ვაფასებთ გასაბჭოების პირველი დღეების ჯანსაღ მომღერალს, მაგრამ ჩვენ დენდით პოლიტიკურ შეცდომას, რომ მიგვეჩქმალა და დაგვედარა მისი მეზარჯენე შეცდომები, ამით ჩვენ ხელს შევეშლით პროლეტარულ მწერლობას ჰეგომონიისათვის ბრძოლის საქმეში.

პეტრე სამსონიძემ პროლეტარული პოეზიის გაივითარების საქმეში სათანადო როლი ითამაშა. იგი პირველი მოწვევის მწერლებიდან განსაკუთრებული პაოსით განირჩევა. საქართველოს გასაბჭოებით იმდენად ალტაცებული იყო, რომ რევოლუციის მოხდენას პლანეტებზედაც ფიქრობდა,

სამსონიძე 1921—1922 წელს წერდა:

1. „ცეცხლის ხმები დასწავეს ჰაერს
და ვარდაჭმნის მას სხვაგვარად...
ცეცხლის გრაფას აამღერებს
საქართველთს გასაბარად.
2. „ო, და ასე: ცეცხლის ხმები
რეკავს, რეკავს ცეცხლის ზარებს,
ეს გულს უკრთობს მთელს ფერობას,
ახანზარებს...“

ასეთი იყო გასაბჭოების პირველ წლებში პეტრე სამსონიძის „ცეცხლის ხმების“, ძახილი.

ასეთ ჯანსაღ განწყობილებებს იძლეოდა პეტრე სამსონიძე. მის შემოქმედებაში მძლავრი დოზით იყო შეჭრილი საშუალო კომუნიზმის განწყობილებები, რომლის ტენდენციები დღესაც ახასიათებს მას. პეტრე სამსონიძე ძირითადად ჯანსაღი და გულწრფელი პოეტი დარჩა. იგი წერს ლექსებს და პოემებს ჩვენ სოციალისტურ მშენებლობაზე და ყოველდღიურ გამარჯვებაზე; მან ამ ორი წლის წინ დაწერა პოემა ხუთწლიან გეგმაზე, იგი დღეს აქტიურად მუშაობს, მაგრამ ნაკლი და შეცდომები პეტრე სამსონიძესაც აქვს. თავის შემოქმედებაში იგი, ნაკლებ ყურადღებას აქცევს ფორმის საკითხს და თემის საფუძვლიან ცოდნას. ყოველი პროლეტარული მწერალი უნდა ცდილობდეს შეისწავლოს ესა თუ ის თემა ღრმად და საფუძვლიანად, სამსონიძეს ახასიათებს სქემატიურობა და

საქართველოს საზოგადოებრივი მედიის ცენტრი

ნაწილობრივ ზერელობა, რომელიც რევოლუციონური რომანტიკით გამოწვეულ აღმადურენაში იფარება.

სამსონიძემ უნდა შესძლოს სქემატიზმისა და ზერელობიდან თავის დაღწევა. უამისოდ ყოვლად შეუძლებელი იქნება პასუხის გაცემა იმ კონკრეტულ საკითხებზე, რომელსაც აყენებს ჩვენს წინაშე სოციალისტური რეკონსტრუქციის პერიოდი.

ი აკინთე ლისაშვილი თავის შემოქმედებაში შლიდა იმავე რევოლუციონურ რომანტიკას და გზადაგზა იძლეოდა სამხედრო კომუნიზმის განწყობილებებს. ის განსაკუთრებით ხასიათდება ზოგადობით და ზერელობით. ტრაფარეტობა მისი შემოქმედების სპეციფიური მხარეა. მან ვერ შესძლო თავის შემოქმედებაში ჩვენი ეპოქის მაჯისცემის მოცემა. მის მასალას განყენებული საკითხები შეადგენს; ლისაშვილის შემოქმედება, დღესაც აბსტრაქტულობის ნიშნის ქვეშ მიმდინარეობს. ლისაშვილი უმთავრესად ვიწრო ლირიკოსია.

პირველი მოწვევის მწერლებმა პროლეტარული მწერლობის ისტორიაში მნიშვნელოვანი როლი ითამაშეს. მათ დაიწყეს პირველად რევოლუციონურ თემატიურ მასალაზე მუშაობა. მათი მხატვრული ფაქტები უმთავრესად კოსმიური და აბსტრაქტული იყო. მათ ვერ შესძლეს რევოლუციონური თემატიური მასალის საესებით დაუფლება და მისი კონკრეტულად გადმოცემა. პირველი მოწვევის მწერლებმა ვერ შესძლეს პროლეტარული ლიტერატურის გამოყვანა სქემატიზმის ჩიხიდან. მიუხედავად ამისა, მათი როლი პროლეტარული მწერლობის ისტორიაში მაინც მნიშვნელოვანია. მიწიდან ზევით, რალაცის ძებნა პლანეტებზე, რევოლუციონური რომანტიკა. ამ ძირითადი მოტივების ნიშნის ქვეშ ვითარდებოდა პროლეტარული მწერლობა რამდენიმე წლის განმავლობაში.

* *

„ოქვენ, ეი, ცაში ბევრს ნუ დეძებთ, ძირს სიყვარულით დახედეთ მიწას“.
აღ. მაშაშვილი

ასეთი ლოზუნგებით გამოვიდნენ სამწერლო ასპარეზზე მეორე მოწვევის პროლეტარული მწერლები. აუცილებელი შეიქნა პროლეტარული ლიტერატურის გამოყვანა სქემატიზმის ჩიხიდან, მიწასთან დაბრუნდება. პროლეტარული მწერლობის პირველმა მოწვევამ ჩვენში, როგორც რუსეთში „კუზნიცის“ პოეტებმა, მიწასთან დაბრუნება ვერ შესძლეს. ამიტომ საჭირო გახდა ახალგაზრდობის ნაწილი გამოყოფდა მათ და დაეწყო მუშაობა კონკრეტულ თემატიურ მასალაზე. რუსეთში აღ. ბეზიმენსკი პოეტებს უყენებდა მოთხოვნას იმის შესახებ, რომ: „მოგვეცით მიწა და ცოცხალი ადამიანი“. ეს ლოზუნგი მაშინ აუცილებლად სწორი იყო. „ცოცხალი ადამიანი“ ლოზუნგმა პროლეტარული მწერლობის სქემატიზმის ჩიხიდან გამოყვანის საქმეში მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა. დღეს არავინ არ დავობს, რომ აღნიშნული ლოზუნგის დაცვა აშკარა ჩამოცილებაა საკუთარი კლასის იდეებისაგან, მაგრამ ისტორიული თვალსაზრისით მას თავისი გამართლება ჰქონდა.

ქართულ პროლეტარულ მწერლობაში ა. მაშაშვილმა ყველაზე ადრე იგრძნო სქემატიზმის საშიშროება, მისი სიმწვავე, და მთელი ხმით დაიძაბა:

„უნაყოფოა ფიჭვი მოვარებზე,
დღეს ყველაფერი სინათლედ იქცა...“

თქვენ, ვი, ცაში ბევრს ნუ დაჟებთ,
 ძირს სიყვარულით დახედეთ მიწას“.

ეს იყო მთელი პროგრამა მეორე მოწვევის პროლეტარული მწერლობისა, რომლის ჯანსაღი ნაწილი შემოიკრიბა ჟურნალ „მომავალი“-ს ირგვლივ. მათი თემატიკური მასალა უფრო კონკრეტული იყო და ყოველდღიურ საჭიროებოტო საკითხებს ეხებოდა. მათში მძლავრი იყო რევოლუციონური რომანტიკა, რომელიც სრულიადაც არ უშლიდა ხელს მათ, რომ ებრძოლათ პროლეტარული მწერლობის სქემატიზმის ჩიხიდან გამოყვანისათვის. ამ პოეტებში ყველაზე უფრო გამოირჩევა ალიო მაშაშვილი.

ალიო მაშაშვილს თავიდანვე ახასიათებდა ცხოვრების ღრმა დაკვირვება, რევოლუციონური პათოსი, ენტუზიაზმი და გულწრფელობა. იგი ჯანსაღად უმღერდა ჩვენს მშენებლობას. მაშაშვილი თავისი კლასის მწერალია. უნდა მოელოს ბოლო იმ უხეირო აზრს, ვითომდაც მაშაშვილის შემოქმედების ზოგიერთი ფაქტი საკუთარი კლასის ირონიაა; ასეთი განცხადება უპასუხისმგებლობაა. უნდა აღინიშნოს, რომ ალიო მაშაშვილმა თავიდანვე სწორი ხაზი აიღო, რომლის ნიშნის ქვეშაც ვითარდებოდა მისი შემოქმედება.

ალიო მაშაშვილი ძირთაღში დაუპირისპირდა პროლეტარული მწერლების პირველ მოწვევას საკითხის დაყენებაში. თუ იონა ვაკელისათვის ქარხანაში მხოლოდ,

მანქანა ლეღებთი დგას, როგორც კადარი,
 და ჰაერს აგრილებს ტრიალით მარულა,
 ღუმელში ცეცხლია მწველი და ლაღარი,
 გამღნარი მადანი ძირს ჩამოღვარულა“.

(როგორც ხედავთ, ვაკელისათვის არ არსებობს ცოცხალი ადამიანი, რომელიც მართავს მანქანას და ლეღებს), მაშაშვილი ასე როდი უდგება საკითხს:

ავი, ვინ არის, მანქანებო, თქვენი მეფე-ღმერთი,
 ვის უძაბთი ოპერატორს გაკვირების გამს,
 ვინ შაგბერათ სული გულში,
 სული უსვენარი,
 დღეს ვინ არი დინამ-მეფე,
 დღეს ვინ არის გმირი,
 ვინ ჯანაგებს მოტორის ბედს,
 ვისი რკინის ხელი?
 ო, იცოდეთ, ჩვენ გწურავდით
 ცაზე სევდის ღრუბლებს,
 ჩვენ ავაჯეთ ეს ქვეყანა
 წარსულ დღეთა ძეღლებით“.

მაშაშვილმა შესძლო მანქანისა და დინამოს გვერდით ოვლიანი ადამიანის დანახვა, რაც სინამდვილის საფუძვლიან გაგებას მიეწერება. აღნიშნულ ლექსში მაშაშვილი პროლეტარული ლიტერატურა სქემატიზმიდან კონკრეტულობისაკენ გადმოხარა.

მომდევნო წლებში მაშაშვილი უფრო კონკრეტული ხდება და კონკრეტულად იძლევა მიმდინარე პერიოდში მომხდარ ცვლილებებს. ალ. მაშაშვილმა შესძლო მთელი რიგი მხატვრული ფაქტების მოცემა, რაც ლაპარაკობს არა მარტო პოეტის ზრდაზე, არამედ ჩვენი განვითარებისა და წინსვლის შესახებაც.

ქ. მ. ე. ლ. ა. მ. — ჰეგელმონიასთვის ბრძოლის ათი წელი

ჩვენ არ ვეხებით მაშაშვილის 1922—23—24—25 წლის მხატვრულ ფაქტებს, ეს მისთვის განვლილი მანძილია, რაც ნიადაგის მზადება იყო ისეთი. მძლავრი ნაწარმოების შესაქმნელად, როგორცაა მისი „მე და ბარათაშვილი“ აღნიშნული პოემის პარალელურად მან მოგვცა როგორც იდეურად, ისე მხატვრულად ძლიერი პოემები, როგორცაა „თა ადამიანი“, „ინციდენტი უჯრედის კრებაზე“, „დამკერელი ბრიგადები“ და სხვა. მაშაშვილის „მე და ბარათაშვილი“ მთელი მიჯნაა ქართულ მწერლობაში, რომლის შემდეგაც იწყება პარალელურ ლიტერატურაში ნამდვილი მხატვრული შემოქმედება. მაშაშვილმა აღნიშნული პოემით დაარღვია იდილიური ატმოსფერო ქართულ მწერლობაში და გაბედული ხმით დაიძახა:

„დღეს პოეზიაც სუნთქავს ლითონით,
მოაქვს სიცოცხლე ახალ ქართული,
გუგუნებს ტუბა, ჰვის ბარიტონი,
ზღვა მავთულებით გადახლართული.
გვინდა სირბილი თვალგახეულებით,
მტვერში ბომბივით ფიქრი ტრიალებს...
რბიან, კვიან რკინის მერწყები
და რკინის კვლებს თვლის ნატიანე“.

„მე და ბარათაშვილი“ ქართულ ლიტერატურაში ახალი სიტყვა იყო, რომელიც დარჩება ლიტერატურის ისტორიაში პროლეტარული მწერლობიდან კლასიკური ლექსის ნიმუშად. პოემაში ორი მთავარი დაპირე ყოფია დაპირისპირებული: ყოფა ძველი და ყოფა ახალი. ბარათაშვილის სახით მოცემულია ძველი ფეოდალური საქართველო, რომლის აღდგენას დღესაც ბევრი ქართველი „პატრიოტი“ მწერალი ფიქრობს. აქ მაშაშვილს მართა ბარათაშვილთან კი არ აქვს საქმე, არამედ მომაკვდავი კლასის მწერლებთან, რომლებიც ჩვენი სოციალისტური ეპოქის მოწინააღმდეგენი არიან. „მე“-ში მოცემულია არა მართა მაშაშვილის ინდივიდუალური მეობა, არამედ ამ „მე“-ში მოცემულია თავისი კლასის მსოფლმხედველობა. აქ „მე“ და „შენ“ დიალექტიურ წინააღმდეგობათა ერთიანობაშია მოცემული. „მე და ბარათაშვილი“ კლასობრივად სწორადაა გადაჭრილი. უნდა აღინიშნოს, რომ პოემა ძლიერია არა მართა იდეურად, არამედ ფორმალურადაც. იქ, სადაც იდება ძლიერია, მწერალს შეუძლია შექმნას ძლიერი ფორმა. ალ. მაშაშვილს სასაუბრო ენა აქვს, რომელიც მასებთან ახლოს მისვლის ყველაზე ადვილი საშუალებაა.

საუბარი მაშაშვილსა და ბარათაშვილს შორის: მაშაშვილი, როგორც ინდუსტრიალური ეპოქის მესიტყვე, მიმართავს შას:

1. ეხლა სხვა დროა, გაქრა, რაც იყო, მანქანების ბრბო მინდორებს მიჰკივის, რა იქნებოდა, რა სასაცილო საქართველოში მერნით სირბილი
2. აქ ვერ იხარებს შენი სუბჰული, გრილი ნიაფი ხმება, გიშრება, გაზედე—კვამლი ღება გუგუნით და სუბჰულივით მალლა იშლება.

მაშაშვილი აქ არ სვამს წერტილს და მიმართავს იმ მწერლებს, რომლებმაც ვერ გაიგეს ჩვენში შრომის დიდება:

„ძმებო, კვილით ქუბილს რომ მისდევთ,
ზედავთ—ვლევა წინ გადაწლილი,
ლურჯა ცხენებიც არ ვარჯან ისე
როგორც მერანი ბარათაშვილის“.

ამის შემდეგ მაშაშვილი მიმართავს იმ ქართველ მწერლებს, რომლებიც
„თოლიებივით კორტნიან პროსპექტს“, შავი ჩოხებით ტირიან საქართველოზე
და ბოლოს ირონიულად შენიშნავს ბარათაშვილს.

„შენი მერანი, ო, არა უშავს,
იქნებ ჩალანდრად კლდე გამოვიდეს,
მაგრამ... ტფილისში დღეს რომ გაუშვა,
სადმე პროსპექტზე კისერს მოიტხვს“.

აღნიშნულ პოემაში მოცემულია პოეტის მთელი პოლიტიკური მსოფლმხედველობა. ალიო მაშაშვილი ძირითადად დაუპირისპირდა ბარათაშვილის სევდას და რომანტიზმს, ცხოვრების გაქცევის და უარყოფის აპოლოგიას. მან ერთგვარი კრიტიკა და სწორი გაგება მოგვცა იმ მწერლისა, რომელიც გაურბის ეპოქის საჭიროებას. მაშაშვილის აზრით, ყველა მწერალს, რომელიც დატოვებს დღევანდელობას, ისეთივე ბედი მოელის, რაც მოუვიდა თავის დროზე ნიკოლოზ ბარათაშვილს. სწორედ ამით აიხსნება ის განწყობილებები, რომელსაც აღნიშნულ პოემაში მაშაშვილი იძლევა:

„რადგან ვერ სძლივ დარდებს ნაღვლიანს,
შენ ყოველივეს გმობ და ემდურვი,
გამბედაობა იმას არ ჰქვია,
რომ გაურბოდვ ბედს უბედური“.

არა ცხოვრების დატოვება, არა გაქცევა, არამედ ბრძოლა თვით ცხოვრების გარდასაქმნელად! აი როგორი განწყობილებებით ესაუბრება მაშაშვილი ნიკოლოზ ბარათაშვილს. „მე და ბარათაშვილი“ ჯერ კიდევ არაა სათანადოდ შეფასებული ჩვენი სალიტერატურო კრიტიკის მიერ. იგი მთელი მიჯნაა ქართულ მწერლობაში, რომლის შემდეგაც იწყება ახალი პერიოდი პროლეტარიული პოეზიისა.

„მე და ბარათაშვილი“-ს დაწერის შემდეგ ალიო მაშაშვილმა კიდევ უფრო მძლავრად შესძლო ჩვენი ცხოვრების კონკრეტულ თემატიურ მასალაზე მუშაობა. უკანასკნელ პერიოდში ყოფაცხოვრებითი გზით ვითარდება. იგი პირველად ყოვლისა ბოლშევიკია და სათანადოდ შესძლო აქტუალური თემის დაძლევა. ბევრი ურა რეცენზენტისათვის და ფრაქციული ბრძოლით დაბრმავებულ მომწერლო ადამიანებისათვის „აი ადამიანი“ პარტიის სამტრო ირონიია¹. მაგრამ ჩვენ ვამბობთ—პოემა „აი ადამიანი“ პარტიის სამტრო ირონიია კი არაა, არამედ თვითკრიტიკაა, ავტორმა „აი ადამიანი“ ჩვენს წინაშე დააყენა, როგორც წმინდის კანდიდატი. ეს პოემა 1929 წელს დაიწერა.

მთავარი, რითაც ხასიათდება მაშაშვილის შემოქმედება, ესაა გულწრფელი რომანტიკული აღმაფრენა, მისი ყოველი ლექსი უაღრესად პათოსიანი და

¹ დღითი-დღე მრავლდება მწერლობის „ლუბიტელები“ (ასტვაცატურთვი და სხ.), რომელნიც თავისი უყოღინარობით და ჩიორას გამბედაობით ღამინელი მწუხარე სახის რაინდის შთაბეჭდილებას სტოვენენ—კ. მ.

ქ. მ. ე. ლ. ა. ძ. ე. — ჰეგელმონიასთვის ბრძოლისათვის

ენტუზიაზმს ბადებს მკითხველში. მაშაშვილს ახასიათებს—დაიწყოს ნელი ტონით და დაამთავროს მთელი ხმით.

ამ უკანასკნელ ხანში ალიო მაშაშვილმა დაწერა მეტად მნიშვნელოვანი ლექსი „დამკვრელი ბრიგადები“, რომელიც მხატვრულობის უმაღლეს წერტილზეა ასული.

ალიო მაშაშვილის თემატიკურ მასალას შეიცავს ჩვენი მშენებლობის ყოველდღიურობა. მაშაშვილს 1925—26—27 წლებში ჰქონდა გადახრები: მას უმთავრესად ახასიათებს „მემარცხენე“, ნაციონალისტური და მეშჩანური ობივაციტულური განწყობილებები. დიდი მუშაობის შემდეგ მაშაშვილმა ასეთ განწყობილებებს ძირითადად თავი დააღწია. იგი ჯანსაღი პროლეტარული მწერალია, რომლის შემოქმედება წარმოადგენს ბრძოლას სკემატიზმის წინააღმდეგ და იტევს თავისი კლასის და პარტიის იდეებს. მაშაშვილმა შესძლო თავისი ლოზუნგის — „თქვენ, ეი, ცაში ბეგრს ნუ დაეძებთ, ძირს სიყვარულით დახედეთ მიწას“ — პრაქტიკულად განხორციელება, რის საუკეთესო ნიმუშს მისი ლირიკული ლექსები წარმოადგენს.

უცხო კლასის ლიტერატურული დაჯგუფებების იდეური და ფორმალური გავლენა პროლეტარული მწერლების ერთ ნაწილზე მნიშვნელოვანი იყო. კერძოდ ისეთი პოეტი, როგორიც კონსტანტინე ლორთქიფანიძეა, პირველ ხანებში განიცდიდა ცისფერყანწულების მძლავრ ზეგავლენას. მისი ლირიკული ლექსები ფორმალურად და ნაწილობრივ განწყობილებებით სიმბოლისტურია. მიუხედავად ამისა, კონსტანტინე ლორთქიფანიძე იძლეოდა პროლეტარულ განწყობილებებს მთელ რიგ საკითხებში, როგორცაა ქალის, სამშობლოს და სხვა. ზოგიერთი პროლეტარული მწერალი ობივაციტულ ქალზე წუწუნებდა, ლორთქიფანიძე კი ამგვარ განწყობილებებს იძლეოდა:

„შენ ჩამოგწორდი,
როს მიწაზე გაეკრა ელვა,
როს შენ თმებსავით გაიშალა
ქარში დროშები:
მე გამოიტაცა ქუჩის ხმებმა,
გავყვი დღლვას.
.....
იციოთ, დავწორდიოთ ერთმანეთის რატომ?
სხვა იყავ, თურმე“.

თუ სამშობლოზე „სევდამ“ ზოგიერთი პროლეტარული მწერალი (ი. ვაკელი, კარლო კალაძე, ა. მაშაშვილი და სხვა) წამოაჩოქა ცხოვრების შუა გზაზე, თუ ისინი საქართველოს გარეშე სხვას ვერასფერს ვერ ხედავდნენ, მაშინ კ. ლორთქიფანიძე მალალი ხმით ამბობდა:

„არ მეშინია უცხოეთში ბედის მოღუნვის,
ტკივილს ვერ მომგერის მე სამშობლო მიწის სიშორე;
სანამდე ელვას გაბასრული ხმალი კომუნის,
მე ჩემს სამშობლოს ჭეყანაზე ყველგან ვიშოვი“.

გარდა ამისა, კონსტანტინე ლორთქიფანიძეს აქვს მთელი რიგი ლექსები, რომლებიც იდეურად ძირითადად უპირისპირდება სხვა ლიტერატურული დაჯგუფებების განწყობილებებს. ლორთქიფანიძემ შესძლო სიყვარულის საკითხის,

აგრეთვე „სიკვდილისა“ და „თვითმკვლელობის“ პრობლემის პროლეტარულად გადაჭრა. სერგეი ესენინის თვითმკვლელობასთან დაკავშირებით ცისფერყანწელი, ტიციან ტაბიძე საწამლაგის, როგორც შირონის, შესმისაკენ მოგვიწოდებდა, „ლორთქიფანიძე კი ამბობდა: „საწამლაგის მაგიერ ეგ ცხოვრება დაელიათ“ და მისი გამარჯვება, როგორც პოეტის, სწორედ აქაა. მან მახვილად გამოამკლავნათავისი კლასიური სიმტკიცე ლექსში—„სიკვდილი“, რომელიც ბრძოლისა და აღმაფრენისაკენ მოუწოდებს მკითხველს.

ასეთი ჯანსაღი განწყობილება ლორთქიფანიძეს ბოლომდე არ გაჰყოლია. მისი ლექსები უაღრესად ლირიკულია და ზოგჯერ „სიტკბილეშიაც“ გადადის. მისი „ექვსი სიმღერა“ უდავოდ დაცემულობის და სასოწარკვეთილების გამომხატველია:

„ლოდებო, სამარის ხსოვნათა მფარავო,
მე თრთოლვით გაშორებთ სუროს და ხავს:
მიჩვენეთ ზვიადი მოხუცის საფლავი,
გული რომ აჩუქა სამშობლოს ხალხს.
მთაწმინდის გადაღმა ხევები ღმუიან,
ღრუბლები, ღრუბლები მიდამოს ხვევს.
ირბევა ლოდები... ძვლების ჩხარუნია
და ვილაც ნისლიდან მიწოდებს ხელს“, და ა. შ.

კ. ლორთქიფანიძემ აგრეთვე გამოამკლავნა ნების არასწორი გაგება. მისი აზრით, ნები ნიშნავს „მშვიდ საღამოს მოსვლას, როდესაც აღარ გვეჭირია რომანტიკა ძველი ბრძოლების“. ნების ასეთი გაგება ძირშივე შემცდარია, რასაც არავითარი საერთო არა აქვს ნების გაგების ლენინურ შინაარსთან. საერთოდ ლორთქიფანიძეს ახასიათებს მემარჯვენე-„მემარცხენე“ გადახრები. უნდა აღინიშნოს, რომ ეს გადახრები ამ ბოლო ხანებში ლორთქიფანიძის შემოქმედებაში საგრძნობლად შესუსტდა. ლორთქიფანიძეს კარგად ესმის ის ამბავი, რომ საჭიროა ყოველი უბრალო მხატვრული ფაქტი ეპოქის საჭიროებისათვის იყოს შექმნილი. ლორთქიფანიძის უკანასკნელი, როგორც ლექსები, ისე პროზაული ნაწერები რეკონსტრუქციის პერიოდის საჭირობორტო საკითხებს ეხება. ამ მხრივ უდავოდ მნიშვნელოვანია ლექსი „1931 წელი“, სადაც დაპირისპირებულია ძველი და ახალი წელი და მოცემულია განსხვავება მათ შორის; ახალ წელში ლორთქიფანიძე გულისხმობს ხუთწლედის მესამე გადამწყვეტი წლის დასაწყისს, და არა უბრალო საკალენდრო წელს.

აღსანიშნავია კარლო კალაძე, რომელიც ხასიათდება ნაციონალისტური გადახრებით. ეს გადახრა კარლო კალაძეს თითქმის სისტემად გადაექცა, რაც დღესაც არ არის მის მიერ სავსებით გამოსწორებული. ლექსში „ნახტომი გულიდან“—კალაძე წერდა:

„დედაო მიწავ, ფეხს რომ გაბიჯებ,
ვგრძნობ: მამა-პაპის ძვლები იმტრევა“.

ლექსში „ტფილისში“ კი ამბობდა:

„შორდება ქართულს; ძველი სახე, ძველი იერი
და გულში მინდა მისი კუბო ამოვითხარო“.

აი რა აწუხებდა და რა ადარდებდა კარლო კალაძეს. იგი უძახოდა თავისი „სისხლის“ და „რასიულ“ ძმებს, რომლებიც რამდენიმე ასეული წლის გან-

ს. ბ. ლ. ა. ძ. — ტექნიკური სკოლისათვის

მავლობაში ცხოვრობენ ფერეიდანში. იგი უძახოდა ფერეიდანელ ქართველებს ნაციონალისტის ენით, და არა პროლეტარულად. ამ ბოლო ხანებში კარლო კალაძეს პოეზიის დარგში არაფერი არ მოუცია; იგი ლიტერატურის სხვა ფარში იდეოლოგიურად გამართულად ნაყოფიერ მუშაობას აწარმოებს.

საერთოდ უნდა აღინიშნოს, რომ მეორე მოწვევის პროლეტარული მწერლების თემატიკური მასალა პირველი თაობის მასალასთან შედარებით კონკრეტულია და მათი მთელი ბრძოლა მიმართული იყო პროლეტარული ლიტერატურის სქემატიზმის ჩიხიდან გამოყვანისაკენ. მათ ბრძოლას უნაყოფოდ არ ჩაუვლია. მართალია, ჰქონდათ ბევრი ოპორტუნისტული გადახრა, მაგრამ ეს არ ამცირებს მათ ისტორიულ დამსახურებას პროლეტარული მწერლობის წინაშე. მათი მხატვრული ფაქტები უდავოდ პროლეტარული ლიტერატურის პოეზიის ზრდისა და განვითარების შესახებ ლაპარაკობს.

* * *

დღეს აქტუალურ პროლეტარულ მწერლად მხოლოდ ის შეგვიძლია მივიღოთ, რომელიც უმთავრესად მუშაობს იმ თემაზე, რომელიც ეპოქის მიერ წინა პლანზეა წამოწეული. ფ. ნაროუშვილი სწორედ ამითაა ყურადღების მისაქცევი, იგი უმღერს ქვეყნის ინდუსტრიალიზაციას და კოლექტივიზაციას, უმღერს გლეხებს, მაგრამ აქვე შენიშვნა:

„მე უმღერ გლეხებს არა გლეხურად,
გლეხურ ბუნების უარყოფელი“.

ამბობს ნაროუშვილი. ნაროუშვილმა თავის შემოქმედებაში შესძლო მიმდინარე პერიოდის გამძაფრებელი კლასობრივი ბრძოლების მომენტების გადმოცემა. მან შესძლო მთელი რიგი აქტუალური ყოფითი საკითხების გადაჭრა, როგორცაა ოჯახის, ორმისამართიან ყოფის და სხვა. ნაროუშვილის პოეზიის დანიშნულებაა — ემსახუროს ჩვენი ეპოქის საჭიროებას. ნაროუშვილი დღესაც აქტიურად მუშაობს. მის შემოქმედებაში მთავარია პოლიტიკური სიმახვილე. მიუხედავად ამისა, ნაროუშვილს აქვს შეცდომები (განსაკუთრებით ლიტერატურული კვალიფიკაციის მხრივ), რის დასაძლევად მან ენერგიული მუშაობა უნდა აწარმოოს ¹.

ფრიდონ ნაროუშვილთან ერთად ლიტერატურის ფრონტზე სამუშაოდ გამოვიდა კალე ბობოხიძე, რომელიც პირველ ხანებში ჯანსაღ კომკავშირულ განწყობილებებს იძლეოდა, როგორცაა ლექსები „მეზღაურე“, „ჩინელის ლექსი“, „ზღვის პირად“, „გაზაფხული“ და სხვა. დღეს იგი ჩამორჩა რეკონსტრუქციის პერიოდს და მისი ლექსები ნაწილობრივ ჩვენი ეპოქის კონკრეტული საჭიროების გარეშე დგას. ამ უკანასკნელი ხნის განმავლობაში ბობოხიძის ლირიკული ლექსები არავითარ ახალს არ ამბობს რეკონსტრუქციის პერიოდის მიერ წამოყენებული საკითხების შესახებ. მისმა ლირიკამ დაკარგა მეტროპოლი ხასიათი და ლირიკულ სიტკბილის ხაზით ვითარდება, რომელიც მხოლოდ მოწუწუნე ობივანტელების ვიწრო წრის სოციალურ დაკვეთას ემსახურება. ბობოხიძის უკანასკნელ ლექსებში — „ვინ-ვის“, „საბჭოთა რუსეთი“, „მომავლისთვის“, „მუშათა

¹ იხ. ე. პრ. მწერლობაში (3) მოთავსებული რეცენზია ფ. ნაროუშვილის ლექსების წიგნზე — ე. მ.

უბანი“ და სხვა, საკითხები გადაჭრილია წვრილფეხა ბურჟუას თვალთახედვრთ. ბობოხიძის დღევანდელი განწყობილებები მის განვლილ გზებთან შედარებით უკან დახევია. მისი ხმა ჩახლერილია და ჩვენამდე მხოლოდ ბუტბუტის სახით აღწევს. ბობოხიძემ უნდა შესძლოს ამ ჩახლერილი ხმის გამოჯანსაღება და დაბრუნება იმ პათოსისა, ამ რამდენიმე წლის წინად რომ ახასიათებდა.

ახალგაზრდა პროლეტარულ მწერალთა შორის არ შეგვიძლია განსაკუთრებული ხაზი არ გავუსვათ გიორგი კაქახიძის და ირაკლი აბაშიძის მუშაობას პოეზიის დარგში. თამამად შეიძლება ითქვას, რომ აღნიშნულმა ამახანაგებმა შესძლეს ალღოს აღება და ნაწილობრივ ნაბიჯის გასწორება რეკონსტრუქციის პერიოდის ამოცანებთან. გიორგი კაქახიძე განსაკუთრებულ რომანტიული აღმადრენით და ენტუზიაზმით ხასიათდება. მისი ლექსები ჩვენი ყოველდღიურობის საკითხებს ეხება. საქმე ისაა, რომ დღეს პროლეტარული მწერლისათვის მთავარ თემატიურ მასალას რეკონსტრუქციის პერიოდის დაყენებული საკითხები უნდა შეადგენდნენ. კაქახიძე ამითაა საყურადღებო. იგი ერთ წერტილზე არ ჩერდება, ყოველდღიურად ანვითარებს მებრძოლ განწყობილებას.

გიორგი კაქახიძე მიღწეული წარმატებებით არ კმაყოფილდება და მან ამ ბოლო დროს მოგვცა ისეთი ლექსები, როგორიცაა „მანქანამ უნდა მოგვეცეს მანქანა“, „საბჭოთა პური“ და სხვა, რაც მწერლის წინსვლის შესახებ ლაპარაკობს.

ირაკლი აბაშიძეს არ უყვარს ზედმეტსიტყვაობა, მან იცის მომენტის სწორად გამოჭერა და მისი კონკრეტ ფორმებში ჩამოსხმა. აბაშიძემ კარგად იცის, რომ:

„დაიღუპები, თუ გარჯის ნაცვლად
ჩაქრა მარჯვენის ჩჭარი ბრუნება,
თუ თვითონ ტემში დამკვრელი არ ხარ,
თვით ტემში დაკრავს განადგურებას“.

ასე გაიგო აბაშიძემ დღევანდელი დღე თავისი ტემპებით. მართლაც, დღეს თუ აღამიანი ტემში დამკვრელი არ ხარ, თვით ტემში დაგკრავს განადგურებას. აბაშიძეს ახასიათებს, რაც მთავარია, თემატიური მასალის საფუძვლიანი ცოდნა. სწორედ ამ პლანიტაა დაწერილი „სამი ლექსი თებერვალზე“, „ჩემს ობლიგაციებს“, რომლებიც იდეურ-მხატვრულად ძლიერია. არ იქნება გადაჭარბებული, თუ ვიტყვით, რომ აბაშიძე მომენტის მწერალია, რომელსაც ლექსი არ ესმის რეკონსტრუქციის პერიოდის საჭიროების გარეშე. მის ლექსებში იშლება ჩვენი ყოფა თავისი დეტალებით, მისი წერის მანერა მეტად სადაა. ამ უკანასკნელ ხანში პროლეტარულ მწერლობას ალ. გომიასვილის სახით შეემატა ახალი ძალა, რომლის ლექსები „კავკასი“, „სიმღერა ჩინურ კოლექტივებზე“, „იქ, სადაც ჭრიან კილობანა ქვას“, „მაშინ სიმღერა უნდა ჰგავდეს კლდეების ხლეჩას“ და სხვა — მისი მომავლის შესახებ ლაპარაკობს. ამ იმედს იგი მხოლოდ ხანგრძლივი მუშაობით, ენტოგრაფიული საზღვრების გარღვევით, მონეურ დიალექტის პროლეტარული დაძლევით გაამართლებს.

პროლეტარულ პოეტებს ეკუთვნის გიორგი ქუჩიშვილი, რომელიც დემოკრატიულ მწერალთა ჯგუფიდან მოვიდა. ქუჩიშვილი განსაკუთრებული აღ-

მაფრენით და ენტუზიაზმით გამოიჩინა. აღსანიშნავია აგრეთვე ხეჩუაშვილის და შ. ნავთელუღელის მუშაობა პოეზიის დარგში.

საბოლოოდ უნდა აღინიშნოს, რომ პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციის არსებობის ათი წლის მანძილზე პროლეტარული მწერლობის ყველა ჟანრი განმტკიცდა და გაიზარდა. პროლეტარული პოეზიაც იზრდებოდა ამ ათი წლის განმავლობაში; მაგრამ პოეზია ჯერ კიდევ, ვერ წვდება და სათანადოდ ვერ პასუხობს დღევანდელი პერიოდის ბოლშევიკური ტემპების ამოცანებს.

ამ ათი წლის განმავლობაში მიმდინარეობდა შეუწყობელი ბრძოლა ორ ფრონტზე. ასოციაციის საღი და ჯანსაღი ხელმძღვანელობით, რომელიც მტკიცედ ატარებდა ლენინურ ხაზს ლიტერატურაში, შესაძლებელი გახდა მთელი რიგი ახალგაზრდა ძალების გამოყვანა სამწერლო ასპარეზზე. პროლეტარული პოეზია პროლეტარული მწერლობის განუყოფელი ნაწილია, იგი უაღრესად კლასიური უნდა იყოს, რომელიც მოწოდებულია თავისი კლასის საქიროებისათვის.

დღეს მთავარ ამოცანად პროლეტარული პოეზიის ბოლშევიზაცია რჩება, ჩვენ შევედით ჰეგემონიისათვის ბრძოლის ახალ ეტაპში.

ქ ა რ ლ ო მ ე ლ ა ქ ე

პ რ ო ლ ე ტ ა რ უ ლ ი მ წ ე რ ლ ო ბ ა ო რ ფ რ ო ნ ტ ზ ე ბ რ კ ო ლ ი თ ჰ ე გ ე მ ო ნ ი ა ს ლ ა ი ვ ყ რ ო ბ ს

„არ მოიპოვება ისეთი ციხე-სიმახე, როგორც ალმაჯ ბოლშევიკებს არ შეეძლოს!“

ი. ს ბ ა ლ ი ნ ი.

საბჭოთა კავშირის პროლეტარიატმა პრაქტიკულად დაუმტკიცა მთელ მსოფლიოს, რომ კაპიტალიზმის დამსხვრევით პროლეტარები მხოლოდ ბორკილებს კარგავენ. საგარეო და საშინაო სიძნელეების გადალახვით ჩვენი ქვეყანა უკვე შევიდა ნების უკანასკნელ სტადიაში, სოციალიზმის პერიოდში. კლასიური მტრების გასანადგურებლად და მათი აგენტურის, —მემარჯვენე და „მემარცხენე“ ოპორტუნიზმის დასამარხავად—ხუთწლედით გადაჭარბებით ოთხ წელში სრულდება. მტკიცდება მსხვილი ინდუსტრია, სოციალიზმის ეს ნოყიერი ძეძუ; გაიშალა სოცლად მთლიანი კოლექტივიზაცია, კაპიტალიზმის უკანასკნელი წარმომადგენლის—კულაკის—მომსპობი და სოციალისტური სოფლის შექმნის უდიდესი ფაქტორი.

სახალხო მეურნეობის სოციალისტური რეკონსტრუქცია მხოლოდ ტექნიკურ-ეკონომიური პროცესები კი არ არის, არამედ უდიდესი კულტურული რე-

ვოლუციაცაა. სულ უფრო და უფრო მკლავნდება მშრომელთა დაუშრეტელი ენტუზიაზმი სოციალისტურ მშენებლობაში, რომლის მზგავსი შეუძლებელია კაპიტალიზმის პირობებში. მუშათა კლასის წიაღში იჭედება სოციალისტური შრომის მეთოდები, სოცშეჯიბრის და დამკვერელობის უამრავი ჯანსაღი ფორმით, რითაც წყდება „დაწვევისა და გადასწრების“ ლოზუნგი ბოლშევიკური არითმეტიკით და იჭედება ახალი ადამიანი, რომლის სახელი და მკვერელი იქნება. ამ ახალი ადამიანის გული კოლექტივის მაჯისცემასთანაა დაკავშირებული. ეს პროცესები გამუდმებულია და ჩქარია იმ ბრძოლასთან, რომელიც წარმოებს შენების გამოჩინებულ და დამალულ ძალთა დასამორჩილებლად; „ადამიანი როცა გარეშე ბუნებაზე მოქმედობს და სცვლის მას, ამით ის სცვლის თავის საკუთარ ბუნებასაც“. მართლაც, რომ არაფერი ვთქვათ მუშაზე, დღეს მოჯამაგირე, დღიბი და საშუალო გლეხი შლის სახლერებს და სიტყვა „ჩემია“-ს ცვლის—„ჩვენია“-ზე. სოციალისტური მშენებლობის უდიდესი გამარჯვების შედეგს წარმოადგენს კულტურული რევოლუციის ისეთი უდიდესი ამოცანის გადაწყვეტა, როგორიცაა საყოველთაო-სავალდებულო სწავლის შემოღება, სკოლების პოლიტექნიზაცია და წ. კ. უცოდინარობის ლიკვიდაცია. ლენინის პარტიამ სოციალიზმის მშენებლობის ფრონტზე მშრომელთა რკინის ათასეულები, რომლებმაც შიში და დაღლა არ იციან, ისეთივე ენტუზიაზმით გაიყოლია, როგორც ეს შესძლო ოქტომბრის ბარიკადებზე. არსებული მიღწევები და მიმდინარე მშენებლობა ადვილი მოსაპოვებელი არ არის. ჩვენი წარმატებებით და მიღწევებით დამფრთხალი საგარეო და შინაური მტერი, დარწმუნდა რა, სოციალიზმის გამარჯვებაში, დარწმუნდა რა, რომ პროლეტარიატის დიქტატურის გადაგვარება შეუძლებელია, იკრებს უკანასკნელ ძალებს ჩვენს დასამზობად, გვიწვევს წინააღმდეგობას. მას მშვიდად სიკვდილი არც შეუძლია, ის არ ერიდება არავითარ ზომას, დაწყებული ცეცხლიდან, მანებლობიდან, მკვლევლობიდან და ვათავებული ორგანიზაციული ჯაშუშობით. ამას ამტკიცებს „სამრეწველო პარტიის“, „მენშევიკების საკავშირო ბიუროს“ და „მშრომელი გლეხთა პარტიის“ აღმოჩენა. ჩვენ საშინაო კლასიურ მტერს კავშირი აქვს გაბმული საგარეო მტერთან, რომელიც არა ნაკლებ ნერვიულობს: ერთის მხრივ იმიტომ, რომ ჩვენში მათ ესპობათ „წარმომადგენელი“—კულაკის სახით—და მეორეც—ჩვენი მიღწევებით კაედება მსოფლიო პროლეტარიატი და ემზადება გენერალური შეტევისათვის ისტორიული მყვლეფელის—კაპიტალიზმის დასანგრევად.

მტრები საბოლოოდ იქნებიან ძლეულნი, რადგან „შინაური მტერი ეყრდნობა წვრილ მეურნეობას და რომ ბოლო მოვლათ ამ მტერს, არსებობს ერთადერთი საშუალება: გადაეიყვანოთ ჩვენი ქვეყნის მეურნეობა, სხვათა შორის მიწათმოქმედებაც, ახალ ტექნიკურ ბაზაზე“ (ლენინი). ეს დებულება პარტიის გენერალური ხაზის ქვაკუთხედაა. განა ლენინის ამ ანდერძის განხორციელებას საგარეო მტრების ძლევაც არ შეუძლია? უიქვევლად!

მიღწევების აღნიშვნის დროს არ შეიძლება არ გავუსვათ ხაზი იმ მდგომარეობას, რომ რევოლუციამდე გადაშენების კარამდე მისული ხალხები ლენინური ნაციონალური პოლიტიკის წყალობით უდიდესი აღორძინების გზას დაადგენ, მართო ეკონომიურად კი არა, კულტურულადაც. ყველგან ვითარდება ფორმით ნაციონალური და შინაარსით პროლეტარული, ინტერნაციონალური კულტურა. ამ ფაქტს დღეს ვეღარც მტრები ფარავენ. მკითხველს ხასიათს გაუფუ-

პროლეტარულმა მწერლობამ საბოლოო ანგარიში უნდა გაუსწოროს იმ ცალკეულ დაჯგუფებებს, რომლებიც დღემდე ფორმალურად თანამგზავრობენ. მხედველობაში გვყავს „ცისფერყანწელები“, ეს „ობერ-ტოლუშმაშთა დამკრეული ბრიგადა“. პროლეტმწერლობამ, მწერალთა რიგებიდან მოტმასნილი, ან შეგნებულად მოპოლიტიკანო ელემენტების გაწმენდა გადაუდებლად უნდა მიიჩნიოს. საჭიროა მათგან განთავისუფლება, ჯანსაღი მწერლების მოთხოვნით მათ უნდა ჩამოერთვას საბჭოთა მწერლის საპატიო სახელი. მათი წუწუნი, თითქოს ამით მათ ესპობათ გზები ჩვენთან მოსვლისა, მანევრია, რომ თავი გადაინარჩუნონ და ქვა უბით ატარონ. მწერალთა ორგანიზაციის გარეთ ყოფნით მათ უფრო „ჩქარი ტემპებით“ შეუძლიათ იმოქმედონ იმისათვის, რომ აღარ ვასავები გვიან მაინც გაიგონ. რატომ ჩატარდა მიმდინარე მომენტში მწერალთა რიგების ვაცხრილვა? იმიტომ, რომ კლასთა ბრძოლა ჩვენში მწვერდება; მტერმა იგემა რა ეკონომიურ და კულტურულ ფრონტზე საშინელი მარცხი, მთელ ძალებს იკრეფს, რომ თავისი ბრძოლა იდეოლოგიაში გაადრმავოს, კულტურულ ფრონტზე ეძებს დასამაგრებელ ადგილს.

საკითხი კონკრეტულად დგას: მტერი როგორც ყველა დარგში, აქაც უნდა ვსძლიოთ. ეს ადვილი საქმე არ არის, მაგრამ ბოლშევიკებისთვის, და ამ შემთხვევაში პროლეტარული მწერლობისათვის, დაუძლეველი არაფერი არ არსებობს. ქართულ ლიტერატურაში გამწვავებული კლასიური ბრძოლა ჩვენი ჰეგემონიით უნდა დასრულდეს. რა სახე აქვს დღეს ამ ბრძოლას? მემარჯვენე, აშკარა რეაქციონური მწერლობა, რომლის არსებობას საქმაო ისტორია აქვს, იბრძვის, რომ სიკვდილი აიცილოს და პოზიციები გაიმავროს ძველი ფეოდალური კოშკების ნანგრევებზე. მხატვრული სახეებით ცდილობს ის მკედარი და მომაკვდავი კლასების სახეების გამოკოცნებას, ჩქმალავს ან აყალბებს აღმავალი კლასის, პროლეტარიატის მჭეფარობას. გულამოსკვნილი ობლის ცრემლებით დასტირის ჩვენს ბრძოლას, კაპიტალისტების ფესვების ამოგდებისაკენ მიმართულს. ყველაფერს ამას მოსთქვამენ „სამშობლოს აღდგენისათვის“. მათი კენესა მეტად გაისმის მას შემდეგ, როცა დარწმუნდენ პროლეტმწერლების საბოლოო დავაყაყების და სიმწიფის მოახლოებაში. დღეს ვლდესასწაულობთ პროლეტმწერალთა ასოციაციის ათი წლის თავს! ეს დატა დიდმნიშვნელოვანია, საესეა პროლეტმწერლების მტკიცე ბრძოლების ფაქტებით: რამდენი წვალება და დამცირება გაიარეს მათ მტერთან ბრძოლაში და რამდენი სიმწიფე გადალახეს. მათ მართო კლასიურად უცხო მწერლობა კი არ ებრძოდა, არამედ მათი აგენტურაც—მემარჯვენე და „მემარცხენე“ გადახრები, მათი უპრინციპო ბლოკი, რომლებიც ობიექტიურად იმ წერტილში ურტყამდენ, სადაც მტრები. მემარჯვენე და „მემარცხენე“ ოპორტუნისტებმა ხელმძღვანელობის ხელში ჩაგდებაკ კი სცადეს, მაგრამ ნიადავი ფუყე გამოდგა. ეს არ გვაძლევს ნებას ნაპოსტოველობა ხელმძღვანელობამ ტკბილად მოგვითხროს გამარჯვებები, არამედ უნდა ვანაგრძოს ბრძოლა მათ ნაშხერევებთან, განსაკუთრებული ცეცხლი მემარჯვენეობას, როგორც მთავარ საფრთხეს მიმდინარე ეტაპზე, არ უნდა შენეღდეს ბრძოლა „მემარცხენეობისა“, მათი უპრინციპო ბლოკისა და შემარიგებლობის წინააღმდეგ, როგორც დღემდე, ისე მომავალში. პროლეტმწერლების ბრძოლა და შემოქმედება არ უნდა დასცილდეს პარტიის გენერალურ ხაზს და მის პრაქტიკულ ხელმძღვანელობას. არ შეიძლება ხაზი არ გაუსვათ თანამგზავრულ მწერლობას, რომლის საუკეთესო ძალები ჩვენი მოკავშირეები ხდებიან. ეს მწერლობა იჩენს

ა. მახათაძე — პროლეტარული მწერლობა თბ. ფრონტზე ბრძოლაში მკვებშია დაბაჯრის

იმის ნიშნებს, რომ საბოლოოდ ვერ შეეისხლბორცა რევოლუციას, მაგრამ საამისო ცდები არის. ამის უტყუარი საბუთია ის, რომ მოკავშირეები დღეს პროლეტმწერალთა ხელმძღვანელობით ებრძვიან რეაქციონურ მწერლობას. ისინი გრძნობენ, რომ პროლეტმწერლობამ საგრძნობლად გაზარდა და გააუმჯობესა თავისი მხატვრული პროდუქცია, განამტკიცა მკითხველთა მასებში კავშირი. ამიტომ მოკავშირენი ცდილობენ ის ტემპები აიღონ, როგორცაც ანვითარებს პროლეტმწერლობა.

პროლეტმწერალთა ასოციაციამ ნაწილობრივ მოახდინა მუშაობის რიგების გარდაქმნა: წარმოებს მისი რიგების ბოლშევიზაცია, მასებში შეჭრა, დამკვერელ მუშათა გაწვევა და სხ. მართალია, ამ მუშაობის გატარებაში იყო ჩავარდნები, ოპორტუნისტული განწყობილებანი, თვითდინებაზე დაყრდნობა და სხვა, მაგრამ მისი შედეგი მაინც დიდია, განსაკუთრებით იმით, რომ ამ გამოვლინებებს ასოციაციის მტკიცე ხელმძღვანელობამ ვადამკერელი ბრძოლა გამოუცხადა. უკანასკნელ ხანებში მათ მიერ მოპოებული გამარჯვება უნდა მიეწეროს პარტხელმძღვანელობის საგრძნობ გაძლიერებას, რაც იმის თავდებია, რომ ის კიდევ გაიზრდება, რითაც პროლეტმწერლობა ადვილად დასძლევს რეკონსტრუქციის პერიოდის ტემპებისაგან ჩამორჩენას. ასოციაციის არსებობის და ბრძოლის ათი წლის თავზე საბრძოლო ამოცანად რჩება: ბრძოლა ორ ფრონტზე და ოპორტუნისტულ გადახრებისადმი შემარიგებლობასთან, ისე რომ ოდნავადაც არ შენეიდეს ბრძოლა რეაქციონურ მწერლობასთან, ბრძოლა მოკავშირისათვის. უდიდესი ყურადღება უნდა მიექცეს მარქსისტული სალიტერატურო კრიტიკის მაღალ საფეხურზე აყვანას, რომელიც უთუოდ გამუდმებით ზრდაშია. უნდა დამაგრდეს და განმტკიცდეს მიღწევები და წინსვლა.

მწერალი თუ დამკვერელთა დამხმარე არაა საწ.-საფინ. გვეგის გადაჭარბებით შესრულებაში, სასოფლო მეურნეობის კოლექტივიზაციაში, საყოველთაო სავალდებულო სწავლების გატარებაში და წ. კ. უკოდინარობის ლიკვიდაციის საქმეში, ის ვერ იქნება ტემპების მედროშე და ტემპები თვით მას გაანადგურებს, მისი მხატვრული შემოქმედების ფაქტები მკითხველის ზურგს დაინახავენ. საჭიროა მწერლობაში გავშალოთ სოცშეჯიბრი და დამკვერლობა. სამწუხაროდ, ასოციაციის 10 წლის თავზე მის რიგებში კიდევ მოიპოებიან მარქსისტული ცოდნით შეუარაღებლები, რაც შეუწყნარებელია; სწორედ ესაა ერთი მთავარი მიზეზი მწერლის ჩავარდნებისა სოციალურ დაკვეთაში. დღემდე ჩანს ძველი კლასიკოსების გზის ტკეპნის ცდები, შეხედებით წვრილბურჟუაზიულ, მეშჩანურ განწყობილებას, ყოყონობას.

პარტია ვადამწვევტ ბრძოლას აწარმოებს ნაციონალიზმის წინააღმდეგ. მთავარი ცეცხლი ამ მხრივ მიმართულია დიდმპყრობელური ნაციონალიზმის, როგორც მთავარი საფრთხის წინააღმდეგ. ეს გარემოება პროლეტმწერლობას უდიდეს მოვალეობას აკისრებს. ერთის მხრივ უნდა გაიზარდოს მათი წარმოება ისე, რომ მასებს დაეხმაროს ინტერნაციონალურ აღზრდაში, განსაკუთრებით უნდა იზრუნონ სკოლების საპროგრამო მასალებზე. მეორეს მხრივ—პროლეტმწერლობის ნაწილი და განსაკუთრებით ახალგაზრდა პროლეტმწერლები რომ იყენენ ინტერნაციონალურად აღზრდილნი და განწყობილნი, საჭიროა უდიდესი მუშაობის წარმოება, რისთვისაც უნდა სწავლობდენ თეორიაში და პრაქტიკაში კომპარტიის ეროვნულ პოლიტიკას, გაშალონ ცოცხალი და წერილობითი კავ-

შირი მოძმე რესპუბლიკის მწვერობასთან, მეტი უნდა ითარგმნებოდეს მოძმე ერთა შემოქმედება; მეტრძოლი ინტერნაციონალიზმი უნდა ჩაეჭოს მთელი სოციალისტური მშენებლობის პროცესების აღწერის დროს იმ გაგებით, რომ ჩვენი მშენებლობა ინტერნაციონალური მოვლენაა. პროლეტარულმა და თანამგზავრულმა მწვერობამ უნდა დაუპირისპიროს მეტრძოლ ნაციონალიზმს, მეტრძოლი ინტერნაციონალიზმი. მთავარი ცეცხლი უნდა დაინთოს დიდმპყრობელური შოვინიზმის წინააღმდეგ ისე, რომ სასიკვდილო ლახვარი ეცემოდეს ადგილობრივ ნაციონალიზმს, რომელიც ღრღინის ჩვენს სოციალისტურ ფედერატიულ ოჯახს.

ჩამოთვლილ ამოცანათა სწორად გადაწყვეტის იმედს შევქველად იძლევა ასოციაციის დღევანდელი ხელმძღვანელობა, რომელიც იდეოლოგიურ ბრძოლაში შერჩეული და განმტკიცებული ხელმძღვანელობაა. აღნიშნული ხელმძღვანელობის ვარგისიანობა, პრინციპულობა და პოლიტიკური გამჭვირვაობა დამტკიცდა იმ ბოლშევიკური ბრძოლის დროს, რომელიც მან ჩაატარა „ბლოკის“ ორჭოფული, ორპირული, უპრინციპო ჯგუფის წინააღმდეგ.

პროლეტარული ლიტერატურის მესაქე ჩვენში, საქართ. პროლეტმწერალთა ასოციაცია, თავისი არსებობის ათი წლის თავზე, აჯამებს რა თავის მიღწევებს, სახავს ბრძოლის შემდგომ გეზს და გადადის მეორე ათი წლის რკალში სრული იმედით, რომ პარტიის გენერალური ხაზის საფუძველზე გაანადგურებს ყველა თავის მტერს, ღრმა ლაშქრობას მიმართავს თეორიის დასაბუთებად, იდეურად გაანადგურებს ადგილობრივ პერვერზებშინას, ეკლექტიზმს და ფსევდომარქსიზმს, რომლებიც ლიტერატურის მეთოდოლოგიაში გაბატონების პრეტენზიებს აცხადებენ, ალგვის ლიტერატურულ შემწანობას, დეკადენტურ მწერალთა ნაგავს და ყველა მათ ავანჩავანს.

ყველა ამოცანის გადასაჭრელად ის ვანაგრძობს ბრძოლას ორ ფრონტზე, გაბედულად გარდაქმნის თავის რიგებს რეკონსტრუქციის პერიოდის ტემპებთან შეფარდებით, კიდევ უფრო მაღლა ასწევს ბოლშევიკური სალიტერატურო კრიტიკის და თვითკრიტიკის დროშას, სათავეში ჩაუდგება მწერალთა ნტუზიანობას და გაამართლებს პარტიისაგან დაკისრებულ ამოცანებსა და იმედებს.

ა კ ა კ ი მ ა ნ ა თ ა მ ი

ბ ა ნ ვ ლ ი ლ ი ბ ზ ე ბ ი

1

ს
ა
ქ
ა
რ
თ
ე
ს
ს
ა
ბ
ჭ
ო
თ
ა
ო
ს
ს
ა
ბ
ჭ
ო
თ
ა
ო
ს

მენშევიკების ბატონობის სამი წლის მანძილზე ჩვენი ქვეყანა აჯანყების ცეცხლში იყო გახვეული. მათი გაბოროტებული შურისძიება არ ინდობდა არავის, ვინც „დემოკრატიულ რესპუბლიკას“ ოდნავ შებღალავდა, — აჯანყებული დღეებით სისხლით მოირწყო, აჯანყებული ოსეთი ცეცხლმა შთანთქა, ყოფ. ალექსანდროვის ბაღში მშრომელთა მიტინგს ტყვიები აწვიმეს.

მებრძოლი კომუნისტური პარტია ფხიზლად იდგა მშრომელთა სადარაჯოზე და აჯანყებულთა ხელმძღვანელობის დროშა მალა ეჭირა. მენშევიკები „ნემოდგომის ბუხებივით“ იკბინებოდნენ. ჩვენი პარტიის „ლევალიზაცია“ მენშევიკების სტრატეგიული ფანდი იყო კომპარტიის „თვალის ასახვევად“.

აი ამ დროს და ასეთ პირობებში ჩაისახა ჩვენში ახალი ცხოვრებისათვის ბრძოლის პოეზია, პოეზია, რომელსაც დისპარმონია შეჭქონდა „ძველი ქვეყნის პოეზიაში“.

ეს პოეზია ჩვენი პარტიის ნახევრად ლეგალურ გაზეთებში დროგამოშვებით გაიფრქვებდა ხოლმე. იმ დროს პოეზიისათვის არავის ეცალა, — მებრძოლი, კალამში თოფს არ გაცვლიდა.

მიუხედავად ამისა, მებრძოლ მშრომელთა რიგებში ჩნდებოდნენ „პოეტური აღმაფრენით“ გატაცებულნი, რომლებსაც „პოეტური წვის“ გამოშვლავების საშუალება არ ჰქონდათ, რადგანაც ნახევრად ლეგალური ჩვენი გაზეთები („ბრძოლა“ და „კომუნისტი“), რომლებიც დროგამოშვებით გამოდიოდა 1917 წლიდან 1920 წლის დამლევამდე, დატენილი იყო „საქიბოროტო“ ხასიათის მასალებით, მხატვრული ნაწარმოებები მხოლოდ იშვიათ შემთხვევებში იბეჭდებოდა.

მახსოვს, „ბრძოლა“-ს რედაქციაში შევედი, რომელიც მოთავსებული იყო ყოფილ ალექსანდროვის ბაღის ახლოს, გეორგიევის ქ. № 1. გაზეთის რედაქტორად ფ. შახარაძე ითვლებოდა, რომელიც, როგორც პოეტს, მიცნობდა 1911 წლიდან, ბაქოში ერთად მუშაობის დროს. რედაქციაში იმ დროს აშ. ფილიპე არ იყო. მის მაგიერ რ. კალაძე მუშაობდა.

— პოეტი მოვიდა, — გაისმა ხმა.

— გიყვარდეს ლექსები! — წამოიძახა ერთმა თანამშრომელმა.

— დაგავიანდა, ამხანაგო სანდრო: — ნომერი მზად არის, — ღიმილით მომართა რაქდენმა.

— წაიკითხეთ, რაქდენ! ვინ იცის, ეგებ მოგეწონოსთ, — ეუბასუხე და მასალა გადაეცი.

— ბიჭოს, ეს კარგი რამ არის! — წამოიძახა მან, როცა მასალა ბოლომდე წაიკითხა.

თანამშრომლებმა თვალები მომანათეს.

— კი, მაგრამ, ეს ლექსია, თუ პროზა? — მხრების აწევით შემეკითხა რაქდენი.

— დიახ, ლექსია, მხოლოდ თეთრი ლექსი, — ეუბასუხე მე.

— ხი, ხი, ხი—ახეზებინდა ერთი თანამშრომელი,—რა დროს თეთრი ლექსის წერაა ამ ბრძოლების დროს!—წამოიძახა მან.

— კაცო, წითელი ლექსი ვერ მოგვიტანე? — ღიმილით იკითხა მეორემ.

— ამხანაგებო, სადღისო მასალაა, უნდა დაიბეჭდოს, — სთქვა რაეღენმა და მასალა ცალკე გადასდო.

მეორე დღის გაზეთში ჩემი „თეთრი ლექსი“ დაბეჭდილი იყო.

„ბრძოლა“-ში ლექსების ბეჭდვა დაიწყო 1917 წ. სანდრო გურულის ფსევდონიმით.

იმ დროს „ბრძოლა“-ში იბეჭდებოდა ამხ. ს. თ.-იას იუმორისტიული ფელეტონები. დაიბეჭდა აგრეთვე, როგორც მახსოვს, რამდენიმე მოთხრობა ამხ. ა. დოლიძის. იბეჭდებოდა ი. ხონელის, ვალიას და სხვების ლექსები.

1920 წლის უკანასკნელ თვეებში დაიბეჭდა ნ. ზომლეთელის და ი. ვაკელის ლექსები (უკანასკნელის ორ ლექსი).

გარდა ამხ. ს. თოდრიასი და ა. დოლიძისა, რომლებიც ჩვენი გაზეთის რედაქციასთან ახლო იდგენ და მხატვრული მწერლობა აინტერესებდათ, მაშინ ჩვენს რედაქციაში მუშაობდა აგრეთვე რ. კალაძე, რომელსაც ყველაზე მეტად აინტერესებდა მხატვრული შემოქმედების საკითხები. რაეღენს ხშირ-ხშირად ვაწვდიდი რუსეთის მაშინდელ პროლეტარული ლიტერატურის ნიმუშებს, რომლებსაც ვეცნობოდი ცნობილი პროლეტარული პოეტის აკოპ აკოპიანისა და ერზიკიანის საშუალებით. უკანასკნელი რეგულარულად ღებულობდა ტფილისში საბჭოთა რუსეთის ლიტერატურას. ის ღებულობდა რუსეთის პროლეტკულტის ორგანოს — „პროლეტარულ კულტურა“-ს ნომრებს, რომლებსაც ჩვენ ვკითხულობდით და ვავრცელებდით.

ამხ. აკოპ აკოპიანს გავეცანი 1918 წელს ერთ-ერთ არალეგალურ კრებაზე. როგორც მახსოვს ჩვენ გაგვაცნო ერთმანეთი ამხ. მ. ტოროშელიძემ. მე და აკოპიანი ერთმანეთს დავეუახლოვდით და დავემგობოდით კიდევ. მის ბინაზე ხშირად იმართებოდა ჩვენი პარტიის არალეგალური კრებები, რომლებზედაც მეც ვესწრებოდი. გარდა პოლიტიკური საკითხებისა, მე და აკოპიანს გვანტერესებდა პოეზიის საკითხებიც.

1919 წელს მე განვიზრახე ჩვენ კომუნისტი მწერლების პატარა ჯგუფის დაარსება, რაც აკოპიანს გავუზიარე, მაგრამ ეს არ მოხერხდა, რადგანაც, როგორც ზემოდ იყო თქმული, პოეზიისათვის მაშინ დრო არ გვრჩებოდა.

ი. ვაკელის შესახებ მაგონდება შემდეგი:

1920 წელს ჩვენი გაზეთის „კომუნისტი“-ს რედაქციაში ემუშაობდა.

რამდენიმე ხანი ვიყავი ოფიციალურ რედაქტორადაც.

რედაქციაში მუშაობდა რ. კალაძეც.

ჩემი არ ყოფნის დროს რედაქციაში შესულიყო ვინმე ახალგაზრდა, რომელსაც დაეტოვებია სხვადასხვა ხასიათის მასალები, მათ შორის რამდენიმე ლექსი.

— ამხანაგო სანდრო, აბა ერთი ეს ლექსები გასინჯე, მგონი გამოგვადგეს, — მომმართა რ. კალაძემ, როცა რედაქციაში დამინახა.

ლექსები გამოვართვი, წავიკითხე და მომეწონა, განსაკუთრებით ორი ლექსი.

ხანდრო ექვლინი — განვლილი გზები

— კარგი ლექსებია, ამხანაგო რაედენ, ხომ არ იცი ვინ არის ავტორი? — შევეკითხე მას.

— არ ვიცი, მოვიდა, მასალეზა დამიტოვა და წავიდა, — მომიგო მან. ორივე ლექსი დაბეჭდეთ.

მას შემდეგ ი. ვაკელი რედაქციაში არ შომოსულა და არც არაფერი გამოუგზავნია.

ჩვენს რედაქციაში მოსვლა იმ დროს არა თუ უპარტიოს, ზოგიერთ პარტიულსაც უჭირდა. იმ შენობის წინ, სადაც ჩვენი გაზეთის რედაქცია იყო მოთავსებული, მუდამ შპიკები იდგნენ...

იონა ვაკელის ლექსებმა დამაინტერესა. გადავწყვიტე ავტორის ნახვა და მისი გაცნობა. ვფიქრობდი რომ ის კომუნისტი იქნებოდა. არაფერს იცოდა მისი ვინაობა. რამდენიმე ხნის მერე ვავიგე, რომ ი. ვაკელის ვგარი მეგრული იყო და მსახურობდა ფინანსთა „სამინისტროში“. რამდენჯერ ვცადე მისი ნახვა, მაგრამ არ მოხერხდა. იმ ხანებში დამიჭირეს და ქუთაისის ციხეში მომათავსეს. მახსოვს:

ამხანაგებმა „სიხარულით“ მიმიღეს. ალბად, ჩემს დაქვრას არ მოელოდენ.

— ახ მენშევიკების... — შეუკურთხა მენშევიკებს აშხ. მ. ტოროშელიძემ, როცა საკანში შემიყვინეს — ერთი პოეტი გვყავს და ისიც დაუჭერიათ, — იხუმრა მაღაქიამ.

— ბიკოს, ეს კარგი ვინმე გამოუგზავნიათ მენშევიკებს ჩვენთვის...

— და ამხედ-დამხედა აშხ. ბაგრატი მაჩაიძემ.

იმ საკანში, სადაც მე მომათავსეს, თავი მოეყარათ: ა. დოლიძეს, მ. ტოროშელიძეს, ვანო ბოლქვაძეს, ბ. მაჩაიძეს, რ. კალაძეს, ს. თუმანოვს, კ. ხომერიკს და სხვებს.

„ბინა“ რაედენის ახლოს გავიკეთე.

— ახლა კი ჩვენ საქმეს გავაკეთებთ. „ინტერნაციონალის“ თარგმნა დავიწყე და შენი დახმარება იქნება საჭირო — მითხრა რაედენმა.

ჩვენ, მართლაც, ერთად შევუდგით ამ საქმეს და „ინტერნაციონალი“ გადმოეთარგმნეთ...

პირველი ლექსი, რომელიც დავწერე ქუთაისის ციხეში, იყო „ბრძოლის პოეტი“, შემდეგ დავწერე პოემა „ცეცხლის ქარი“, ლექსი „ბომონში“, „მიზანი“.

ერთ დღეს ჩვენს საკანში ახალი ამბავი შემოიჭრა:

— გაუმარჯოს წითელ საქართველოს! — გაისმა ხმა, და ჩვენი გულები სიხარულით აივსო.

ყველას თვალებში სიხარულის ცეცხლი უღვებოდა. ცნობა იყო: „ტფილისი მუშების ხელშია“.

— აბა, პოეტო, შინჯე შენი კალამი, — მომმართა რაედენმა.

მე უკვე ლექსი მქონდა. პირველად მას წაფუკითხე.

— წაგვიკითხე, წაგვიკითხე, — გაისმა ხმები, როცა სხვებმაც გაიგეს ჩემი ახალი ლექსი „შობა“. ის იყო ლექსის კითხვა უნდა დამეწყო, რომ საკანში მეორე ახალი ამბავი შემოიტანეს.

— ქუთაისის ციხეს გვაკლავინებენ... ბათუმის ციხეში უნდა გადაგვიყვანონ...

— ბათომის ციხე კი არა, ის არ გინდათ... აქვე, სალორიას ტყეში... თქვენ გგონიათ ცოცხალს ვაგვიშვებენ?

— არა და შუბლში გააკოცებენ... მენშევიკებმა იციან შურისძიება...

ვინ რას ამბობდა და ვინ რას, გარკვევით კი არაფერს არაფერი იცოდა. უმრავლესობა ერთში ვიყავით დარწმუნებული: მენშევიკების შურისძიება მეხვივით დაგვატყდებოდა თავს.

ჩემს მესხიერებას ლურსმანივით ჩასჭედია მრავალი განცდა, რომელიც მივიღე ქუთაისის და ბათომის ციხეებში ყოფნის დროს.

ებლაც თვალწინ მიდგას ერთი საუკეთესო მებრძოლთაგანი, ამ- პ. მარ- დალეიშვილი, რომელიც მენშევიკებმა მოგვტაცეს ციხიდან. შემდეგ გამოირკვა, რომ მენშევიკებს ამხ. მარდალეიშვილი სალორიას ტყეში დაეწვათ... ლექსი მის შესახებ დაეწერე მისი დასაფლავების წინაღამით (გაზ. „კომუნისტი“, № 34). არ დამავიწყდება ჩვენს საკანზე თავდასხმა გამხეცებულ ფაჩულიასი და მისი ბანდიტების, რომლებმაც სცემეს ავადმყოფ ანდრო დოლიძეს და სისხლი აღინეს ამხ. ფიალკოვსკის...

ქუთაისის რკინის გზის სადგურის წინ დაგვაყენეს. გარშემო მენშევიკების გვარდიელები რკლად შემოგვერტა. უკვე დამდებოდა... ჩვენ ვითხოვდით მეორე დღემდე ქუთაისში დარჩენას.

თუნდაც დაგვბოკონ, აქედან ფეხს არ მოვიცვლით, — დაჟინებით გაიძახოდა ზოგიერთი ამხანაგი.

გამოჩნდა ბენია ჩხიკვიშვილი, რომელიც შურდულივით გამოექანა ჩემსკენ.

— თქვენ, საქართველოს მოღალატენო, მაღლობელი უნდა იყოთ, რომ ცოცხლები ხართ. ახლავ დაგვბრეტთ ყველას! ლაჩრები თუ არ ხართ, გაბედეთ და ნუ შეასრულებთ ჩვენს ბრძანებას! — გიჟივით ყვიროდა ის.

ამ დროს ერთმა ახალგაზრდამ წაიწია მისკენ და გაბედულად მიმართა:

— ჩვენ, ბოლშევიკებს, არაფრის გვეშინიან. თუ საქირო იქნება, ვიტყვით და ფეხსაც არ მოვიცვლით აქედან...

ბენია ჩხიკვიშვილი მხეცივით მივარდა მასთან, დასტაცა ხელი და თხრილში გადაუშვა. მოწინავე ამხანაგების წინადადებით ჩვენ გადავწყვიტეთ აღმინის-ტრაქიის ბრძანების შესრულება.

საბარგო ვაგონებში ჩაგვყარეს.

ცოტა ხნის შემდეგ მატარებელი დაიძრა ბათომისაკენ, საინტერესო განცდები გვექონდა ბათომის ციხეში, რომელსაც არც მე და არც სხვა ვინმე ვერ არ შეხებია.

ასეთია, მოკლედ, პროლეტარული მწერლობის ჩანასახი საქართველოში 1917 წლიდან 1921 წლამდე. ეს პერიოდი ხასიათდება საქართველოში სამოქალაქო ომით.

საქართველოს მუშათა კლასი თავდადებით იბრძოდა მენშევიკების „დემოკრატიული წყობილების“ წინააღმდეგ, პროლეტარული წყობილების დამყარებისათვის.

მხოლოდ ასეთ პირობებში შეიძლებოდა საქართველოს მებრძოლი მუშათა კლასის წიაღში ჩასახულიყო პროლეტარული მწერლობა...

საკითხი, რომელიც თავისთავად ისმება ამ პერიოდის კომუნისტ მწერლობის დასახასიათებლად, მდგომარეობს იმაში, ჰქონდათ თუ არა მათ რაიმე კავ-

ს ა ნ დ რ ა მ ე ლ ი — გ ა ნ ლ ი ლ ი მ ზ ე ბ ი

შირი (ორგანიზაციულ-იდუფრი) მაშინდელი ქართული მწერლობის რომელიმე დაჯგუფებასთან. ცხადია, არავითარი.. უმრავლესობა ჩვენთაგანი ვიცნობდით მათ: პირადად ვიცნობდი „დემოკრატიული მწერლებიდან“—ნ. ჩხიკვაძეს, გ. ქუჩიშვილს, ვ. რუხაძეს, ობოლ მუშას და ნ. ზომლეთელს. ეს უკანასკნელი ტფილისში არ იმყოფებოდა დაახლოებით 1923 წლამდე. მენშევიკების დროს ქართული მწერლობა დაყოფილი იყო სამ ჯგუფებად: პირველი—„დემოკრატიული მწერლები“ (ანუ „ცასარტყელას“ ჯგუფი), მეორე—„ყანწელები“, მესამე—ყველა დანარჩენი.

II

1921 წლის 25 თებერვლიდან საქართველოს მშრომელი ხალხი იწყებს ახალ ცხოვრებას.

მენშევიკების „დემოკრატიული რესპუბლიკის“ ნანგრევებზე აფრიალდა საბჭოთა წყობილების წითელი დროშა. ახალი სოციალური პირობების ნიადაგზე დაიწყო სოციალისტური აღმშენებლობა. დამარცხებულ მტერს არ ეძინა. საქართველოში დარჩენილი მენშევიკები, თავად-აზნაურები, ჩარჩ-ვაკრები, ბურჟუაზიული ინტელიგენცია, მემამულეები და მეშაწირი საზოგადოება ახალი წყობილებისადმი მტრულ განწყობილებას ამჟღავნებდნენ.

მარტის პირველ რიცხვებში წითელმა ტფილისმა ბათომიდან კომუნისტებით „დატვირთული“ ორი მატარებელი მიიღო.

ეს ის კომუნისტები იყვნენ, რომლებიც მენშევიკებმა ქუთაისის ციხიდან ბათომის ციხეში გადაიყვანეს. მათ შორის მეც ვიყავი.

ტფილისში ჩვენ სხვადასხვა სამუშაო მოგველოდა.

მე დამნიშნეს პოლიტგანის სამხატვრო ნაწილის გამგედ.

ამ დარგში მუშაობა ჩემთვის „ზედგამოჭრილი“ იყო. ხელოვნებისა და მწერლობის საქმეს წინადაც ვიცნობდი.

განსაკუთრებით ჩემი ყურადღება პროლეტარული მწერლობისაკენ იყო მიქცეული.

ქართველმა მწერლებმა პირველ ხანებში სიჩუმე არჩიეს.

ალბათ, ისინი მოელოდნენ იმ პოლიტიკურ და სოციალურ კატასტროფას, რომელიც საქართველოს „დემოკრატიულ რესპუბლიკას“ მეხვიით დაატყდა.

ქართული პოეზია იმ დროს სდუმდა. სიჩუმე მხოლოდ ჩვენი ბანაკიდან დაირღვა. პირველი ლექსი, რომელიც საბჭოთა სინამდვილეში დაიბეჭდა, ეს იყო ჩემი ლექსი—„წითელ საქართველოს“, რომელიც ქუთაისის ციხეში დავეწერე.

ქართველი მწერლები გაერთიანებული იყვნენ სხვადასხვა დაჯგუფებაში. აუცილებლობა მოითხოვდა საქართველოს პროლეტმწერლობის ორგანიზაციულად ჩამოყალიბებას. ეს იყო ჩემი აზრი, რომელიც გვაკაცანი აშხ. ს. თოდრიას, რ. კლამქეს და ი. ლისაშვილს. მათ მოეწონათ ეს აზრი.

ჯერ ერთი, ცოტანი ვიყავით, მეორეც არ ვიცოდით, საიდან და როგორ დაგვეწყო მუშაობა. რუსეთის ასოციაციის ორგანიზაციულ ფორმებს არ ვიცნობდით. ასეთ მდგომარეობაში ვიყავით, რომ მოსკოვში გამგზავრება მომიხდა.

შემთხვევით ვისარგებლე და მოსკოვში ყოფნის დროს პროლეტკულტისა და პროლეტმწერალთა ჯგუფის „კუნძიცა“-ს საქმეებს გავეცანი...

პროლეტკულტის პრეზიდენტის სხდომაზე მოხსენება გავაკეთე საქართველოს პროლეტმწერლობის შესახებ. პროლეტკულტმა დაწინააღმდეგა ამიერ-კავკასიის და საქართველოს რწმუნებულად.

ტფილისში დაბრუნებისას შევეუდექი პროლეტკულტისა და ასოციაციის დაარსებისათვის მუშაობას.

ერთ დღეს შევიკრიბეთ მე და ს. თოდრია, რომელსაც გავაცანი მოსკოვის პროლეტკულტისა და „კუნძიცა“-ს საქმეები. მოხსენების შემდეგ კითხვა დავაყენე ამ ორგანიზაციების დაარსების შესახებ. ჩემის აზრით, საჭირო იყო ორივე ორგანიზაციის დაარსებისათვის მუშაობის ერთად დაწყება.

როგორც მახსოვს, ამხ. ს. თოდრია ამის წინააღმდეგი იყო.

მისი აზრით, საჭირო იყო ჯერ ასოციაციის დაარსება და შემდეგ პროლეტკულტის. იძულებული ვიყავი უფროს ამხანაგებს დავმორჩილებოდი.

გული კი მაინც მტკიოდა, მაწუხებდა ის, რომ ახლო მომავალში მომიხდებოდა რუსეთში წასვლა და პროლეტკულტის წინაშე „ხელკალიერი“ წადგომა. მოსამზადებელი მუშაობა მე დამეკისრა; პირველ ყოვლისა, აღრიცხვაზე ავიყვანე ყველა ისინი, რომლებიც ჩვენს გაზეთში იბეჭდებოდნენ: ს. თოდრია, რ. კალაძე, ი. ვაკელი, ნ. ზომლეთელი (ტფილისში არ იყო), ს. თალაკვაძე, ი. ლისაშვილი, ანათემია, აკოპ აკოპიანი და სხ.

ერთ-ერთ ჩვენს სხდომაზე მწვევედ დაისვა საკუთარი ჟურნალის გამოცემის საკითხი, რის შესახებ ორი აზრი არსებობდა:

მე, ი. ვაკელი და ი. ლისაშვილი ვიცავდით ჟურნალის გამოცემის აუცილებლობას ასოციაციის დაარსებამდე, რ. კალაძე წინააღმდეგი იყო.

ის ამბობდა:

— სუსტები ვართ, დავმარცხდებით. ჯერ ორგანიზაცია დავაარსოთ და შემდეგ ჟურნალი გამოვეცეთ.

მივიღეთ კომპრომისული წინადადება. ლიტერატურული ჟურნალის გამოცემის საკითხი უნდა დავგვესვა პოლიტგანში. ჟურნალი გამოვიდოდა პოლიტგანის სახელით, ფაქტიურად კი მას პროლეტმწერლები დავეუფლებოდით. იმ დროს პოლიტგანის გამგედ ამხ. ლ. რუხაძე იყო. ჩემი წინადადება სალიტერატურო ჟურნალის გამოცემის შესახებ მას მოეწონა, მხოლოდ, მისი აზრით, ჟურნალს, იუმორისტული განხრა უნდა ჰქონოდა.

ჟურნალს „ყუმბარა“ ვუწოდეთ, რომლის I ნომერი 1921 წლის 1 აგვისტოს გამოვეცით. ჟურნალი სუსტი გამოდგა. მეორე ნომრის გამოსვლის შემდეგ მისი გამოცემა შევიჩერეთ. იმ ხანებში პოლიტგანი სცემდა სამხედრო გაზეთს — „წითელი მხედარი“, რომელსაც მე ვრედაქტორობდი.

როგორც ამ გაზეთში, ისე „ყუმბარა“-ში იბეჭდებოდნენ მხოლოდ პროლეტმწერლები. ნოემბერში მეორეჯერ მომიხდა მოსკოვში გამგზავრება.

პირველად ყოფნის დროს მოსკოვიდან ნაწყენი დავბრუნდი. დიდი ხნის ნატვრა არ შემისრულდა, — ვერ ვიხილე ოქტომბრის რევოლუციის ბელადი — ლენინი. მეორეჯერ ყოფნის დროს კი... მოვისმინე მისი ცოცხალი სიტყვები მთელი ორი საათი ვკვრეტდი მის სახეს.

მოსკოვიდან დაბრუნებისას გაათკეცებული ენერგიით შევეუდექით ასოციაციის დაარსებისათვის მუშაობას.

დეკემბრის პირველ რიცხვებში ერთხელ კიდევ შევიკრიბეთ ინიციატორები და გადავწყვიტეთ 17 დეკემბერს მოგვეწვია საერთო კრება და ასოციაციისათვის საძირკველი ჩაგვეყარა.

საქართველოს კომუნისტური პარტია

დანიშნულ დღეს ხელოვნების სასახლის დიდ დარბაზში მოვიყარეთ თავი-
კრება გავხსენი. იყო მოხსენება და მისასაღმებელი სიტყვები განსახკომისაგან,
აკომ აკოპიანისაგან.

საზეიმო სხდომის შემდეგ ჩვენებმა წაიკითხეს თავიანთი ნაწარმოები.

როგორ შეხვდენ პროლეტმწერალთა ორგანიზაციის დაარსებას ქართველი
მწერლები?

სიჩუმით. ცივად. ეს კი ნიშნავდა მათ მტრულ განწყობილებას ჩვენს მიმართ.
აი რას სწერს გაზეთ „ბარკად“-ში (№ 4) მოქ. ალი არსენიშვილი პოლიტგა-
ნის მიერ გამოცემული წიგნის „რევოლუციის პოეტი“-ს შესახებ:

„1921 წლის „ერთად-ერთი“ წიგნია, რომელსაც მაინც აზის სუმბურული
შერჩევის ბეჭედი. აქ თქვენ ნახავთ უკანასკნელი დღეების შინ-
გაზრდილ ყალბ პროლეტარულ პოეზიის რუხ ბალახსაც“.

ასოციაციის დაარსება თავდები იყო და მაჩვენებელი იმისა, რომ პროლე-
ტარული მწერლობა იზრდებოდა. თუ ასეთი მტრული დამოკიდებულება იყო,
ჩვენს მიმართ ქართველი ინტელიგენციის ნაწილისა და „ქართველი მწერლე-
ბის“, სამაგიეროდ ჩვენ გვყავდა ახალი მკითხველები, მშრომელთა მასებიდან,
რომლებიც ჩვენ თავისიანებად გვთვლიდნენ.

ს ა ნ დ რ ო ე უ ლ ი

შტრიხები წარსულიდან

ს ა ქ რ ვ ე ლ ო ს

როგორც ბოლშევიკს, კალმის ხელში აღების პირველი დღიდანვე მიზი-
დავდა პროლეტარული ლიტერატურული შემოქმედება.

იმ მძიმე შრომა-არსებობისა და რევოლუციონური ბრძოლის პირობებში,
რომელიც საზოგადოდ მეფურ რეჟიმს და შემდეგ მენშევიკების ბატონობას შეე-
ქმნა ჩვენში, ცოტა რამეს ვაკეთებდა შეცძელი ლიტერატურულ სარბიელზე. ბელე-
ტრისტული შრომები, — პროლეტარული პარტიისა და პროლეტარული საზოგა-
დოებრივობის სამსახურის გამწვევი, — ჩემთვის ოცნება და მიზანი იყო.

1920 წლის ზაფხულზე მენშევიკური მთავრობის მიერ ოჯახობით გადა-
სახლებული საქართველოს საზღვრებიდან და ბოლშევიკურ ბაქოში მცხოვრები,
ამავე წელს, შემოდგომაზე, ჩვენს ცენტრალურ ბეჭდვით ორგანოებში კვითხუ-
ლობ ცნობას: მოსკოვში დაარსდა პროლეტმწერალთა საზოგადოება (პროლეტ-
კულტი); მასთანავე მოეწყო ლიტერატურული წრეები, გათვითცნობიერებისა
და კვალიფიკაციის ამწვევი კურსები. პროლეტკულტი სთხოვს შესაფერ ორგანი-
ზაცია-დაწესებულებებს წარმოგზავნონ მუშა-პროლეტმწერლები და სხვ.

მე მაშინვე ვაფრინე პატარა განცხადება-ბარათი ჩვენს არალეგალურ ცე-
კას მისამართზე (ამხ. მამია ორახელაშვილი იყო მდივანი) საქართვე-
ლოში, აგრეთვე მივმართე ბაქოში ჩვენი პარტიის კავკასიის ბიუროს (კავბიუ-
როს), რომლის ხელმძღვანელნი იყვნენ ამხ. სერგო ორჯონიკიძე და

ელენე სტასოვა (მდივანი). ამ პარტიული ორგანოებიდან მივიღე მოსკოვის პროლეტკულტში მივლინების ნებართვა და ნოემბერში ბაქოში ჩამოსულ მატარებელს გავყვი.

ეს იყო მძაფრი სამოქალაქო ომის მიწურული; მაშინ სამგზავრო მატარებლების რეგულარული მიმოსვლა არ სწარმოებდა.

როგორც ნორჩმა, ჯერ კიდევ ორგანიზაციის პროცესში მყოფმა საზოგადოებამ, პროლეტკულტმა ვერ შესძლო ჩემი ბინის მხრივ და, რაც მთავარი იყო, ნიეთიერად უზრუნველყოფა. მე შეცდომაში შევსულიყავი, პროლეტკულტის ხელმძღვანელთ ანგარიშში სრულებით არ ჰქონიათ მიღებული არამოსკოველი ამხანაგების დაშვება და ამიტომ მოვეწყვე ჩემი პარტიის ცენტრალური კომიტეტის სააღრიცხვო-განმანაწილებელ განყოფილებაში თანამშრომლად; პროლეტკულტში მხოლოდ შემდეგ ვიწყე სიარული.

პროლეტკულტის სამეცადინო დარბაზი იყო ორი, სხვადასხვა უბანში. ერთი—სადოვია-კარეტნიას ქუჩის კუთხეში, მეორე—არბატის მოსახვევში. პირველი უმთავრესად თეატრალურ სფეროში მუშაობდა (ხელმძღვანელი ივანოვი), მეორე—მხატვრული ლიტერატურის სფეროში (ხელმძღვანელი ივანოვი). ორივე თავის ირგვლივ იკრებდა პროლეტმწერლებს, გამოსულთ ფრონტოვიკ წითელარმიელებიდან და ფაბრიკა-ქარხნებში ჩაბმულ მუშათა წრიდან. ორივე თავის წრეებში კითხულობდა და არჩევდა ახალგაზრდა დრამატურგების შრომებს. ლიტერატურული კანონების მცოდნე ძველი მწერლები სისტემატიურად კითხულობდნ ლექციებს, მართავენ პოპულარულ საუბრებს ლექსთა წყობის შესახებ, პოეზიასა და პროზას შორის განსხვავების რაობაზე, დრამატურგიის ნიშანდობლივ ხასიათზე და სხვა. ეს შემოქმედებითი-მეცადინეობა საღამოობით იმართებოდა.

მაგონდება,—ერთ ასეთ საღამოზე საუბრის გასამართავად ჩვენთან მოვიდა ცნობილი პოეტი ვალერი ბრიუსოვი, გაქალაქაგებული წვერით და თმით, სიმპატიური გარეგნულობით, რომელზედაც ჯერ კიდევ მაშინ ამხანაგების ვიწრო წრეში ამბობდნ—გადაჭრით იხრება ბოლშევიკებისაკენ (შემდეგ კი, როგორც ვიცით, კომუნისტად მოკვდა).

ერთხანს შევეცადე ივანოვის წრეშიც მევლო და ლიტერატურული წრეც არ გამომეტოვებია. მაგრამ ამის შეთავსება ვერ მოვახერხე და მივინდვე მართოდ მხატვრულ ლიტერატურულ წრეს არბატზე, ვოლკოვთან. ამ წრის განყოფილება იყო აგრეთვე მახლობელ ქუჩაზე,—ვოლდვიენკაზე, მდიდრულად მორთულ მხოლოსახლში („ოსონნიაკში“). აქ გავეცანი ჩვენს მაშინდელ ნიჭიერ პროლეტარულ პოეტებს—კირილოვს, გერასიმოვს, გასტეცს, აგრეთვე სახელგანთქმულ რევოლუციონერ პოეტს ვლადიმერ მაიაკოვსკის, სერგეი ესენინს და სხვებს.

მაგონდება—სამეცადინო დარბაზში ერთხელ მე და ვოლკოვი სხვებზე არდემოვედით; ცოტა ხნით მეზობელი დარბაზიდან ჩვენთან შემოვიდა ვლადიმერ მაიაკოვსკი და გვერდით მოგვიჯდა. მე ვოლკოვს ამ დროს ჩემი ცუდი რუსულით რალაცებს შენშევიკური საქართველოს შესახებ ველაპარაკებოდი, მაგრამ მაიაკოვსკი რომ შემოვიდა, შექანიკურად შევწყვიტე.

— განაგრძეთ, ბიჭებო, მე განა დაგიშალეთ?—შეგვიშნა მაიაკოვსკიმ.

— მაინც რას გვეტმასნები ჩვენ, პროლეტმწერლებს? მიუფო პირზე ღიმილს, ხუმრობით, მაგრამ სიყვარულის გამომელაენებით ვოლკოვმა.

სტალინი — მტრები ჩარხულნი

— ... მეტი სითბოა, ბიჭებო, თქვენთან, მეტი! — იყო პასუხი მიაიკოვსკი-საგან. სიჩუმე ჩამოვარდა.

— ... ლენინი ინახულე? დაარღვია სიჩუმე ვოლკოვმა.

— პირადად არ გაეცნობივარ! ისე კი კრემლში, პარტაქტივის სხდომაზე, ვნახე და მოვესმინე... მივეუბნე ვოლკოვს.

— ... ყველა ჩვენმა მწერალმა ლენინი პირადად უნდა გაიცნოს და განიცადოს... ასეთი უჩვეულო დიდი ადამიანის უბრალოება და გაცხოველებული ყურადღება პირადი ლაპარაკის დროს იშვიათია, გაუგონარია, — მითხრა ვოლკოვმა.

— და ქე უნდი ნახო მერე... — ჩაერია ჩვენს ლაპარაკში მიაიკოვსკი და მითხრა იმერული აქცენტით, ქართულად.

ვოლკოვს მიაიკოვსკის ქართული ლაპარაკი არ გაჰყვირებია, რადგან იცოდა — საქართველოში იყო დაბადებული, გაზრდილი და ქართული ლაპარაკი ეხერხებოდა.

შემდეგ დღეებში, ამ ლაპარაკით კიდევ უფრო გაათკეცებით დაინტერესებული, მართლაც გავეცანი პირადად დიდ ლენინს. ეს მოხდა აშხ. კამოს შემწეობით, რომელიც მაშინ მოსკოვში გენშტაბის კურსებზე სწავლობდა და ლენინის ხშირი სტუმარიც იყო. მაგრამ ახლა ამ მომენტზე აღარ შეეჩერდები, რადგან ეს ჩემი მოგონების საგანს არ შეეხება. ვიტყვი მხოლოდ: ვოლკოვს დახასიათება ლენინისა არა თუ გამართლდა, ჩემს შთაბეჭდილებაში ლენინის პირადმა თვისებებმა მრავალჯერ გადააქარბა ვოლკოვის ნათქვამს. ამ შთაბეჭდილებით მაქვს დაწერილი ჩემი უმართლო რუსული წერით „ონ“, რომელიც დაიბეჭდა საქართველოს პროფკავშირის ორგანოში 1921 წელს, და აგრეთვე ჩემ მიერვე თარგმნილიც ქართულად „კომუნისტ-ში“ 1921 წელს („ის“). ამით ვთავებ ამ მომენტზე.

... ჩქარა პროლეტმწერლებიც მოგროვდნ და წრის სხდომაც გაიხსნა. უნდა წაგვეცითხა და გავვერჩია ჩვენი შრომები. მეც მქონდა დაწერილი რუსულად პატარა ნაწყვეტი, თეთრი ლექსის სახით — „მოსკვა“, რომელიც ბაქოს რომელიღაც ჟურნალში დაიბეჭდა მაშინ; გასაბჭოების შემდეგ აქაც, — რუსულად და ქართულად.

შრომების წაკითხვა-გარჩევა ღამის თორმეტ საათამდე გრძელდებოდა.

ასე მიდიოდა ყველა საღამო. ინტერესი, მოთხოვნილება, შემოქმედების სტიმული დიდი იყო. მაგრამ ამ მდგომარეობას მხოლოდ სამი თვე შევრჩი, ერთობ ხანმოკლე დრო. შემდეგ, საქართველოს გასაბჭოებასთან დაკავშირებით, მოსკოვში მყოფ ასე თუ ისე პასუხისმგებელ ყველა ქართველ ბოლშევიკს, თავი მოგვიყარეს, საკუთარი რონოდა მოგვცეს, და აშხ. ფილიპე მახარაძის მეთაურობით საქართველოში გამოგვეგზავნეს სასწრაფოდ.

გასაბჭოებულ საქართველოში მე, ისე, როგორც სხვა ჩემი თანამებრძოლი აშხანაგები, ერთობ დატვირთული შევიქენი პარტიული და სახელმწიფოებრივი მუშაობით. ეს იყო ხანა, როცა სამოქალაქო ომები რუსეთში უკვე დასრულებულიყო, დასრულებულიყო პროლეტარიატის ისტორიული გამარჯვებით და აღდგენის პერიოდი, ქალაქის განთავსებული ინდუსტრიისა და სოფლის მეურნეობის გამომართლება-გადახალისების პერიოდი იყო დაწყებული. პარტიისა და საბჭოთა საზოგადოებრიობის ყველა ცოცხალი ძალა აქეთკენ იყო მიმართული.

კულტურული ფრონტი დაჩრდილული იყო; კულტურული მშენებლობა ჩვენი ყურადღების ცენტრს სცილდებოდა, ველარავინ თითქო ვერ იცლიდა ჩვენს შორის მისთვის. დღე—წარმოებებსა და დაწესებულებებში: კვირა—უქმებზე—კოლექტიური, საჯარო მუშაობა („შაბათობა“) გზებისა თუ კლუბების მიდამოების გასამშვენებლად; საღამოთი, ნაშუაღამემდე—გამუდმებული სხდომა-კრებები. ასეთ პირობებში სრულებით აღარ მახსოვდა კულტურული მშენებლობა, დამვიწყებოდა პროლეტკულტი, პროლეტმწერალთა ასოციაცია, მისი მიზანი და ამოცანები. მხოლოდ ხანდახან ჩვენი გაზეთის ფურცლებზე თუ მოვათავსებდი ბელეტრისტულ ნაწყვეტებს ჩვენი პარტიული და სახელმწიფოებრივი მუშაობის შესახებ. ეს ნაწყვეტები იყო: „ამხანაგი პეტრე“ და „ამხანაგი სალომე“, ჩვენი საზოგადოებრივობის უარყოფითი მახრის მხილებელი, უმეტესად სატირული ხასიათის, რომელმაც ბევრმა ამხანაგმა დაინახა საკუთარი და ნაცნობი სახეები, რომელმაც ბევრი გააჯავრა, ბევრი ჩააფიქრა... მაგრამ ყველა ამას მე ვწერდი სრულებით დამოუკიდებლად. თითქო იმისთვისაც კი ვერ მომეცალა, რომ მეკითხა—იყვნენ თუ არა საქართველოში სხვა პროლეტმწერლები, როგორც ძველი, ისე ახალი. სწორედ ასეთ მდგომარეობაში ვიყავი პროლეტმწერალთა ორგანიზაციის მიმართ, როცა ჩემთან მოვიდა აშ. ს. ქურიძე („ეულად“ მე მაშინ მას არ ვიცნობდი) და მითხრა; „მე ახლახან ჩამოვედი მოსკოვიდან... იქ გავეცანი პროლეტმწერალთა ასოციაციას... პროლეტმწერლები საქართველოშიც საკმაოდ გვყავს და, მოდი, მოვაწყობთ ეს ასოციაცია ჩვენც“.

— პროლეტმწერალთა ასოციაციის ორგანიზაცია დროული და მეტად საჭიროა, მაგრამ...—მიუფერ კითხვის დაყენებით ნასიამოვნებმა და გაეჭმდი.

— მაგრამ რა? გვიშლის რამე ხელს? მოვაწყობთ...

— მართლა გვყავს ძალები? ვინ არიან ჩვენში ეს პროლეტმწერლები?— ვკითხე, და შემდეგ, არ დაფუცადე რა პასუხს, მოკლედ ვუამბე, რომ მეც ვიცნობ მოსკოვის პროლეტმწერალთა ასოციაციას, რომ იქ დიდი და ბევრი ძალაა და სხვა.

— რატომ? შენ, მე, იონა ვაკელი, პეტრე სამსონიძე, იაკინთელი სიღვილი, სილია თოდრია და რაქდენ კალაძეც: ორ უკანასკნელთან უკვე მქონდა ლაპარაკი და მათაც საჭიროდ იცნეს ასოციაციის დაარსება, მომიგო ეულმა.

— მაშ, აბა, საქმე გაჩაჩხული ყოფილა და შეუდგეთ, მოგიწყობთ დამფუძნებელი კრება,—მიუფერ მე.

ამით გათავდა ჩვენი ამ საგანზე ლაპარაკი.

ვიღრე დამფუძნებელ კრებას მოვიწყვედით, წინასწარ ჩატარდა პროლეტმწერლების აღრიცხვა და ანკეტების შეგება. ამან გამოარკვია ჩვენი შემადგენლობის რაოდენობა და სოციალური ხასიათი. ჩვენ შორის აღმოჩნდნენ, როგორც ინტელიგენტური ელემენტები, ისე მუშები, უმეტესად უკანასკნელნი. ჩქარა დამფუძნებელი კრებაც მოვიწყვიეთ.

მახსოვს,—სანდრო ეულმა, რ. კალაძემ და მე სტატიებიც მოვითავსეთ „კომუნისტ“-ში ამ ასოციაციის დაარსებასთან დაკავშირებით.

ასოციაციის დამფუძნებელ კრებას არ ჰქონია არავითარი ზეიმის ხასიათი. არც პარტიული ორგანიზაცია და ხელისუფლება იყო წარმოდგენილი. ანდა როგორ მოიცლოდნენ მაინც ჩვენთვის იმ მომენტში? უხმაურად იყო მოწყობილი კრება... ხელოვნების სასახლეში ერთი პატარა ოთახიკი დიდი მორიდებით და „გრებით“ გამოვითხოვეთ ამისათვის („შესავლის მარჯვნივ თუ არ ვცდები“).

ხელოვნების სასახლე მაშინ მთლად და განუყოფლად დაფლობილი ჰქონდათ ძველ, ბურჟუაზიულ-ნაციონალისტურ ქართველ მწერლებს; მათ შორის იყო ფენები, „განხრები“ და უბრინციპო ბრძოლა, ხშირად დარბაზში, კრების დროს, მუშტი-კრივიც... რისთვის ებრძოდნენ მერე ერთმანეთს ეს კლასიურად მონათესავე ელემენტები? სასაქართველოს მწერალთა ფედერაცია ჯერ კიდევ არ იყო ჩამოყალიბებული, და წინასწარი, „არიერგარდული“ ბრძოლა სწარმოებდა „პეგემონისათვის“, ამ სარბიელზე ხელმძღვანელი მწვერვალის დასაპყრობად... ყველაზე მეტად ამ „ბრძოლებში“ თავი ისახელეს ყანწელებმა. ერთი სიტყვით, ხელოვანთა სასახლე მათი სათელი თუ სიჯირითო მოედანი იყო და ხელშეუშლელად სარგებლობდნენ ყველა მისი სამკაულით...

პროლეტმწერალთა ასოციაციის დამფუძნებელმა კრებამ შემოიკრიბა შემდეგი ამხანაგები: სილია თოდრია, სანდრო ეულა, რ. კალაძე, იონა ვაკელი, პეტრე სამსონიძე, ნოე ზომლეთელი, იაკინთე ლისაშვილი, შინატეხელი, აკოფ აკოფიანი, მე და, მგონი, შაქრო ნავთლუღელი და გ. ხეჩუაშვილი. გამგეობაში შევიდნენ: თოდრია, ეული, რ. კალაძე, ვაკელი, პ. სამსონიძე და, სხვ. გამგეობის მდივნად (თუ თავმჯდომარედ) — ეული, მოადგილედ მგონი, ვაკელი.

სამწუხაროდ, ამის სისტემატიურად აღნიშვნას და ოქმების შესაფერ შედგენას არავინ აწარმოებდა. ყველაფერს ვიწრო, კარჩაკეტილი, პრიმიტიული მოხერხების სახელდახელო ხასიათი ჰქონდა. ეს უმთავრესად იმით აიხსნებოდა, რომ ყველა ჩვენგანი პარტიულ და სახელმწიფოებრივ საქმეებში იყო ჩაბმული, მეორე მხრივ არავითარი ნივთიერი წყარო და რაიმე დახმარების იმედი აქ არსაიდან არ იყო. ეს საქმე, ასე ვთქვით, ჩვენ მიერ ზურგზე მოკიდებული, ზედმეტი ტვირთი იყო და მიგვქონდა „ღანიშნულ ადგილას“ ისე, რომ ჩვენს მეტი მას არავინ არ ამჩნევდა:

სწორედ ასეთ პირობებში იწყო ახლადდაბადებულ პროლეტმწერალთა ასოციაციის გამგეობამ სატირული ორგანოს, ეურნალ „ყუმბარა“-ს გამოცემა 1921 წელს. 1922 წელს კი — უფრო სერიოზული სამხატვრო-სალიტერატურო ჟურნალის „ქურა“-ს გამოცემა რედაქცია: ს. თოდრია, რ. კალაძე, ს. ეული). ეს ორგანოები არ შლიდა დიდი მასიური კულტურული მუშაობის პერსპექტივებს, რადგან ობიექტური პირობებმ სხვანაირად მუშაობის შესაძლებლობას არ იძლეოდა. და მართალია ამხ. ვ. ლუარსამიძე, როცა ამბობს — „ქურა“ პროლეტკულტიზმის და „კუნძიკას“ ტრადიციების მატარებელი იყო. 1923 წლის მიწურულიდან კი იწყო გამოსვლა ყოველკვირეულმა გაზეთმა — „ორიონი“. ორგანოს სულის ჩამდგმელები იყვნენ: ეული, რ. კალაძე, ი. ვაკელი, მე ამ მხრივ მეტად ვბასივობდი. ყველა ჩემი დრო, დღისაც და ღამისაც, გადაქრით დაკავებული იყო იმით, რომ ს. კ. პ. (ბ) ცეკას ახლადმოწყობილ პარტიის ისტორიის განყოფილებას ეხელმძღვანელობდი, ვრედაქტორობდი ამ განყოფილების ჟურნალს „რევოლუციის მატთანე“; სხვათაშორის, ამ პერიოდში დაეწერე რომანი „ოჯახი“, „საქართველოს კომპარტიის ისტორიისათვის“, აგრეთვე დავამზადე მასალები 1905 წლის რევოლუციის შესახებ ამიერკავკასიაში;

პროლეტმწერალთა ასოციაციის გამგეობაში ვერ შეიქნა სასურველი კოლექტიური მუშაობა. გამგეობის თავმჯდომარეს ამხ. ეულს აუშხედრდნენ ვაკელი, სამსონიძე და ლისაშვილი. ეს იყო 1922 წლის მიწურული, თუ არ ვცდები. მი-

ზეზად ამ ამხედრებისა ასახელებდნენ ეულის „არაკოლევიალობას“. დაჯგუფება და დავა იქამდე მივიდა, რომ საშსონიძე, ლისაშვილი და ვაკელი შეეცადნენ ცალკე „ჯგუფის“ ჩამოყალიბებას (თუ არ ვცდები, პროფკავშირის ზურგზე ამოჰყარებთ; მაშინ ვაკელი პროფკავშირში მუშაობდა).

რაში გამოიხატა ამ პერიოდში ჩვენი მასიური მუშაობა?

ვმართავდით ლიტერატურულ საჯარო საღამოებს თეატრ-კლუბებში კონცერტული განყოფილებით, და კითხულობდნენ პროლეტმწერლები თავიანთ შრომებს. ასეთი საღამოები გაიმართა ცენტრალურ მუშათა კლუბში (პლენანოვის გამზირზე), წითელარმიელების, (ახლა მბეჭდავთა კლუბში) და სხვაგან. მეც მხედებოდა წილად წაკითხვა ბელეტრისტული ნაწყვეტებისა, მაგრამ ჩემი დეკლამატორული „ნიკი“ ვერ ჰქმნიდა „ამინდს“ აუდიტორიაში. და, აი, სხვათა შორის, ამგვარი წარმოდგენა-საღამოებიდან გადარჩენილი გრომები ხდებოდა ჩვენი ასოციაციის ნივთიერი სახსარი, რითაც უნდა შეგვეძინა საკანცელარიო ნივთები მაინც.

ასე გადავედით 1923 წელში. ამ წელმა შეგვძინა ახალგაზრდებიდან ახალი ძალები: შ. დუდუჩავა, შ. რადიანი და კ. ფეოდოსიშვილი. ამ წლის მიწურულში ჩვენამდე მოვიდა ცნობა, რომ კომკავშირულ ჟურნალის „მომავალი“-ს ირგვლივ შემოკრებილი არიან ახალგაზრდა მწერლები („ა. მაშაშვილი, კ. კალაძე, პ. ქიქოძე, ვ. ლუარსაშიძე, ე. პოლუმორდვინოვი და სხვები). მე თვითონ ვიყავი ამ ჟურნალის თანამშრომელი (ვათავსებდი რევოლუციის ისტორიიდან ნაწყვეტებს), ვიდექ ახლოს და მიხედებოდა მაშაშვილისა და პოლუმორდვინოვის კითხვა, ყურის დევნება. გვქონდა ცნობა იმისიც, რომ ანალოგიური წრე ახალგაზრდა პროლეტმწერლებისა დაარსდა ქუთაისშიც (ბ. ბუაჩიძე, კ. ლორთქიფანიძე და სხვ.); ეს ინფორმაცია უფრო დაწვრილებით მოგვიტანა ქუთათურმა აღმანახმა — „დინამიტი“.

1925 წელს, სწორედ იმ დროს, როცა პროლეტმწერალთა ასოციაციის აქტივი ერთობ გაიზარდა, როცა მან გააარღვია კუსტარულობის კედლები, და თვით ჩვენი საზოგადოებრივობის, პროლეტარული საზოგადოებრივობის კულტურული ფრონტიც მეტ მოთხოვნას უყენებდა ასოციაციას, ასოციაციის ძველი ხელმძღვანელობა ფაქტიურად აღარ არსებობდა. ახლა უკვე დამაჯერებელი გამხდარიყო ის, რომ ასოციაციის (ამ დიდი პოლიტიკურ-კულტურული საზოგადოებრივობის) ხელმძღვანელობა „შეთავსებით“ აღარ შეიძლებოდა. დროული იყო ასოციაციის ძველი გამგეობის ადგილზე ახალგაზრდა შემცვლელი ძალების მოსვლა. მათთვის ნიადაგი მომზადებული იყო ობიექტურად. მთლად სასიამოვნო არ შეიქნა ეს გარემოება ჩვენთვის; მაგრამ ეს მხოლოდ პიროვნებათა „წყენა“ ლაპარაკობდა თითოეულ ჩვენთაგანში და ჩვენი კომუნისტური შეგნება ამ ახალ შემცვლელ ძალებს არ ეურჩებოდა... მე პირადად მწამდა, რომ ეს ახალგაზრდა ენტუზიასტები: ბ. ბუაჩიძე, კ. ლორთქიფანიძე, ვ. ლუარსაშიძე, ა. მაშაშვილი, კ. კალაძე, შ. რადიანი, პ. ქიქოძე, ა. სულავა, უფრო მეტად მიენდობოდნენ ამ დიდ პროლეტარულ საქმეს და პარტიის ხელმძღვანელობით მიიყვანდნენ მას გამარჯვებამდე!

ჩვენ ვიზრდებით, მივიღივართ წინ; მაშინ ვიზრდებიან ჩვენი ახალი, შემცვლელი ძალებიც...

ბიზნობრაუნი

ბელა ილვა — „სისა იწვის“. სასაღმავლო 1931 წელი.

იშვიათია ისეთი ქვეყანა, სადაც ადგილი არ ჰქონდეს რევოლუციონერ, პროლეტარულ-რევოლუციონერულ მოძრაობას. უფრო მეტიც: მთელ რიგ ქვეყნებში პროლეტარული ლიტერატურა უკვე გარკვეული სიძლიერით მონაწილეობს კლასიურ ბოძოლაში, მიუხედავად ბურჟუაზიის დევნა-შევიწროებისა. პროლეტარული ლიტერატურის ზრდისა და განვითარების დამამტკიცებელია თუნდაც პროლეტარული ლიტერატურის საერთაშორისო ბიუროს არსებობა და მისი საერთაშორისო მასშტაბით მუშაობა, რაც პროლეტარული ლიტერატურული მოძრაობის ზემოქმედებებსა და ძალთა კონსოლიდაციას ნიშნავს.

უთუოდ უდიდესი მნიშვნელობისაა ის მოძრაობა, რომელსაც ადგილი აქვს გერმანულ, უნგრეთულ და სხვა ქვეყნების ლიტერატურაში. პროლეტარულმა ლიტერატურამ ამ ქვეყნებში უკვე წამოაყენა მსოფლიო სახელის მქონე პროლეტარული მწერლები (ი. ბეჭერი, ა. გიდაში, რენი, ვოლდი და სხვ.). პროლეტარული მწერლობის განვითარებას დასავლეთში ხელს უწყობს უპირველეს ყოვლისა მუშათა კლასის კომუნისტური მოძრაობა, მეორე მხრივ — საბჭოთა კავშირის სოციალისტური მშენებლობის ძლიერებისობა და მისი რევოლუციონერული ზემოქმედება. უთუოდ აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ დასავლეთ ევროპის პროლეტარული მწერლობის დიდი უმრავლესობა, კომუნისტური პარტიის წევრებია, რომელთა შორის ზოგი არალეგალური მომუშავეა და ზოგი პოლიტიკური ემიგრანტი. ასეთია „ტისა იწვის“ ავტორი, უნგრელი პროლეტარული მწერლობის ბელა ილვი.

ბელა ილვი საერთაშორისო პრ. მწერ. ბიუროს მდივანია, პოლიტემიგრანტი, უნგრეთის განსაზღვრების ერთ-ერთი მონაწილეთაგანი. ამიტომ მისი რომანი „ტისა იწვის“ — საბჭოთა უნგრეთის პროლეტარული დიქტატურის გამოება. ეს წიგნი უნგრეთის მუშათა კლასის რევოლუციონერული ბრძოლის ისტორიაა, როცა უნგრეთის მუშათა კლასმა, უნგრეთის კომუნისტური პარტიის მეთაურობით ხელში ჩაიგდო ძალაუფლება. „ტისა იწვის“ ამ დიდი ისტორიული

დღეების კლასიური ბრძოლების ფურცლებია, ნახევრად ისტორიული პიროვნებებისა და ისტორიული ფაქტებისა და ეპიზოდების მხატვრულად გადმოცემა.

შეუძლებელია რევოლუციონერი აღფრთოვანება არ გამოიწვიოს პროლეტარულ მკითხველში „ტისა იწვის“ ისეთმა ადგილებმა, როგორცაა, მაგალითად, რადიოსადგურის საშუალებით, გასაბჭოებული უნგრეთის სახელით, უნგრეთის მუშათა კლასის ბელადის აშხ. ბელა კუჩინის გამოლაპარაკება აშხ. ლენინთან და სხვ. ასეთი ადგილი მრავალია ამ რომანში, ასე, რომ „ტისა იწვის“ უნგრეთის მუშათა კლასის პროლეტარული დიქტატურის დამყარებისათვის ბრძოლის ჯონრიდის — „ათი დღე, რამაც შესძრა ქვეყნიერება“ — მსგავსი ნაწარმოებია. მართალია, „ტისა იწვის“ დაწერილია ისე, რომ მასში ცალკეული გმირების და ტიპების მოქმედებაცაა ნახევრები, მაგრამ რევოლუციონერი მოძრაობის დიკონსტრუქციონალიზმითა და მუშათა კლასის მოძრაობისა და ბრძოლის ფართო ფონი მას ძირითადად რევოლუციონერის გამოების ხასიათს აძლევს. ამითაიხსნება უსათოდ ის ყურადღება, რომელიც ამ რომანში დაიმსახურა უნგრეთის კომუნისტური პარტიის ბელადის აშხ. ბელა კუჩინის შეფასებაში, როცა იგი ამ წიგნის წინასიტყვაობაში სწერს: „მე წაგიკითხე თქვენი რომანი, უნგრეთის რევოლუციონერების მიძღვნილი; მრავალი მოქმედი პირობანი მე ბელაზლად გავიხსენე, ისინიც, ვისაც ახლაც კიდევ, ათი წლის შემდეგ სიხარულით ვიკონებ, ისინიც, ვინც ამჟამად ჩემში ზიზღსა და სიძულვილს იწვევენ“.

„ტისა იწვის“ უთუოდ მსოფლიო პროლეტარული ლიტერატურის ერთი უმესამისადაა განძია, კომუნისტური რევოლუციონერების გმირული ბრძოლების მატარებელი. ამ რომანით ბ. ილვამა მოიპოვა საუკეთესო კომუნისტური მწერლის სახელი. ილვი მწერლობაში მოსულა რევოლუციონერი ბრძოლის გზით, „ტისა იწვის“ ამ ბრძოლაში მონაწილეობა და გამოცდილებების ნაყოფია.

თუ რა პირობებში და რა მიზეზებით იწყებენ ხშირად დასავლეთ ევროპაში მწერლობაში მუშაობას კომუნისტები, დამახასიათებელია თუნდაც ბ. ილვის მაგალითი: „როცა მე ვიყავი

პარტიული ფურცლის რედაქტორი, — სწერს იღეში თავის ავტობიოგრაფიაში, — ცენზურამ აკრძალა ჩემი შენიშვნები გლეხობაზე და ჟანდარმების ძალადობის შესახებ. მე ისინი გადავაკეთე ნოველებად; ცენზურა პატივს სცემდა „ხელეწიფებას“, და ნოველებიც გავიდა პრესაში. ცენზურამ ბიძგი მკრა ამრიგად ბელეტრისტიკაში მუშაობისათვის“.

არა ერთი და ორი მხატვრული ნაწარმოებია ამჟამად დაწერილი დასავლეთ ევროპაში ასეთივე გზითა და მიზეზებით. ასეა დაწერილი „ტისა იწვის“. ასევე შეიძლება ითქვას პოლონელი პროლეტარული მწერლის ბ. იასენსკის „მე ვწვავ პარიზს“ შესახებ, რომელიც დაწერილია ერთი რეაქციონური რომანის — „მე ვწვავ მოსკოვს“ — საპასუხოდ. ცნობილი გერმანელი მწერალი ი. ბექმერი დიდხანს იჯდა ციხეში თავისი ანტი-იმპერიალისტური რომანის „ლუიზიტა“-ს გამო. ასე სწერენ და მუშაობენ ევროპის პროლეტარული მწერლები. ამიტომ მათი ნაწარმოებები დღევანდელი რევოლუციონური მოძრაობის, კლასიური ბრძოლის პრაქტიკაა.

ასეთია ბელა იღეშის „ტისა იწვის“.

აღ. ხ — ვა.

პარლამ რუსიკი — „რუსული ლექსები“, სახელგამი. 1931 წელი.

სარეცენზიო წიგნის ავტორი ვ. რუხაძე დემოკრატიულ მწერალთა ჯგუფის თვალსაჩინო წევრია და ამ ჯგუფის მწერალთა ავი და კარგი მასაც ახასიათებს. მის დღეს საბჭოთა მეთხველებთან წინასიტყვაობა დასკვირდა და მარტო ეს ფაქტიც კი მრავალმეტყველია, ბევრი რამის მარჯვენებელია. პოეტი ამ წინასიტყვაობაში თვითონვე აღიარებს, რომ მის გულში შეიპარებოდა პასიონების აჩრდილი და მაშინ სწერდა ცრემლიან ლექსებს.

პოეტი ამას ბუნებრივად სთვლის, სხვანი-რად არც შეიძლება დაო, და თავს იმით იმართლებს, რომ პოეტი დროის შეილი და ცხოვრების სარკეა და ამ სარკიდან უთუოდ უნდა ეჩვენებინა მწარე სინამდვილეს თავისი მაზინჯი სახეი. ვა-ნეოდის, რომ შევხვდეთ რეაქციის დროს პოეზიის საქმეა მხოლოდ რეგისტრაცია და ფოტოგრაფია, რომ სასოწარკვეთა და ცრემლიანი ჰანგები ბუნებრივია, ხოლო ბრძოლის სულით აღჭურვა, ბრძოლის ცეცხლის დანთება, ბრძოლისკენ მოწოდება — წარმოუდგენელი რამე. ეს სხვა არაფერია, თუ არა მენშევიკური ცოდვების ბოლშევიზმის პირობებში გამართლების ცეცხლი. პოეტი

საბჭოთა ხელისუფლებასთან ამგვარი ცდით არ უნდა მიდოდე.

პოეტი იმავე წინასიტყვაობაში თავის ბიოგრაფიას თვითონვე აკეთებს და მით რეცენზიტს უადვილებს მისი წიგნის შეფასებას. ბიოგრაფია ავტორს თავისი შემოკმედებას შესაფერისი ჰქონია და ლექსების ზოგიერთი ბრჭყალი უმკველად ბიოგრაფიით არის გახსნილი. პოეტი ვაჭრული ფსიქოლოგიით გატენილი, ვიღაც ვაჭარი გალუსტოვის ზეგაყენით მუშათა მოძრაობის გარეგანებზე რევოლუციასთან მოსულა და თუმცა პოეტი თვითონვე ამბობს:

სად მგოსანი, სად ვაჭარი,
სად საერთო რა აქეთ, ნეტა!
ფუი იმას, ფულის უფთხო
ჩემი ბედი ვინც ჩაეკტა.

ამბობს, მაგრამ ფაქტი, ფაქტად დარჩა, ის დავთარსა და ჩოთქს და იმის ანგარიშს, თუ რამდენს იღებს და რამდენს აგებს, ვერ მოსცილდა, თქვენ წარმომდგინეთ, ვერც მენშევიკური საბოთხის დროს. და ასეთ პოეტს როგორ მოეთხოვება, თუ ის თავიდანვე ბრძოლის მოქადაგე პოეტი არ იყო და თუ ის მხოლოდ იმედს უნერგავდა ხალხს. ის ამიედებს ჩაგრულებს — ნუ გეშინიათ თქვენთვისაც გათენდებათ:

„სიყვარული სძლეეს სიძულვილს,
ერთობა დამყარდებათ,
ძალმომრეობა გაქრება,
ცხოვრება აცვალებათ“ (1898 წელს).

პოეტი ხედავს კომპარს, საშინელებას. ხედავს, რომ კარგს ავი დაღუტანავს, სუსტს ძლიერი, ხედავს, რომ ჩაგლეხები კენისან, და ეს გარემოება მას მხოლოდ აღონებს, აღონებს-და მეტი არაფერი (1900 წ.), ყველაფერი თავის თავად მობდება. საჭიროა მხოლოდ გულის იმედი. ხელი-ხელს თუ მივეციო; — მონობა დამიზობა. პოეტი ახალ ცხოვრებას ყურს უდგამს, ეხმარება, მან იცის, რის ცხოვრება უნდა და თვითონ კი მუხლავური და ისიც ტალღების გასაქრელად უსვამს-და უსვამს ნიჩაბს და ფურთხს უგზავნის იქას, ვინც ამ საკმეში შრომა უჯაფად ჩასთვალს (1903 წ.). მართალია, ამ ფრონტზე მაშინ შრომასა და მუშაობასაც ჰქონდა მნიშვნელობა-მაგრამ ბრძოლა კიდევ უფრო ძვირფასი იყო და ხშირად, ძალიან ხშირად, თავისი მწველობის უკეთეს პერიოდშია კი, ეს ძვირფასი რამ აკლდა ჩვენს პოეტს.

ამიტომაც იყო მისთვის განაწმენილი უცხო, დიან, მხოლოდ მისთვის იყო ეს განაწმენილი უცხო, მაგრამ პროლეტარიატისათვის სრულებითაც არ ყოფილა ასეთი. უცხოისათვის ადამიანი არ იბრძო-

3
2
1
0
9
8
7
6
5
4
3
2
1
0

ლებს, და თუ პროლეტარიატი იბრძოდა ამ განუხუფლისათვის, მან იცოდა, რაც იყო ეს განუხუფელი. უცხო იყო ის მხოლოდ პოეტისათვის, რომელიც მეტროპოლ პროლეტარიატთან შედუღებული არ იყო და რომელიც მასზე მხოლოდ შორიდან იმღეროდა.

ამიტომ იყო, რომ პოეტს პროლეტარიატის გამარჯვების უდიდეს მომენტში (ოქტომბრის რევოლუცია) გზა-კვალი დაებნა, ფეხი აუცდა, პროლეტარიატის კმუნვის გაზიარებესაც კი თავი დაანება, მასზე შორიდან სიმღერაც შეაჩერა და, პირიქით, ბარკადის მეორე მხარეზე დადგა და თავისი ძველი სოციალური წრის დროშა ააფრიალა.

პოეტისათვის ოქტომბრის რევოლუცია საბედისწერო ჯვარედინებით დაქსელილი და სრულბლით მორწყული გზებია, ამ გზაზე კუბო კუბოს აცილებს და გულს იმედების შარავნდფი სციევა, ის უკვე დაიღალა (1922 წ.). პოეტს ბევრი სიმღელი შეხვედრია, მაგრამ რწმუნის ფანდური ხელდან არ გაუგდება, ის ამას არც ახლა იხანს, მას ვერ გამოცვლის ეამთა ტრიალი და სამარის კარამდე დარჩება იმად, რადაც იყო (1921 წ.). ახალი დროის ცვალებადობას ძალა გონების მიწედვების განა; ეს ხომ ფერის ცვალებაა, თუმცა მხინი (1922 წ.).

მიუხედავად ამისა პოეტი მაინც გაკვირვებულია, თუ რისთვის უცქერიან მას იქვით, რაფუჯთ, თუ გადახრებია მასში დღეს, ქარტახილებიც ხომ იყო მრავალი, მართალია, მას თავისი საკუთარი დაბლი ჰქონდა, მაგრამ ანგარება არ ფევა გულში, შრომის ქვეყანა, ეს მისთვის უცნობი ქვეყანა, რომელსაც ნაკლი ბევრი აქვს და შეცდომები უანგარიშო (იხ. ლექსი „ნუ მოცქერით იქვით“).

ძალიან დამახასიათებელია, რომ საბჭოთა ხელისუფლების პირობებში, როდესაც დიდი ღირებულებებიც კი გადაფასდა, პოეტმა ვერ გადააფასა ქველმოქმედნი და ქართული კაპიტალიზმის თვალსაჩინო წარმომადგენელი ზუნალაშვილი და მასზე სახალხო სახლის აგებასთან დაკავშირებით შემდეგს სწერს:

„ზღაპრული მოვიდა კაცი იღუმალ,
უშალ აიღო ხელში აფერი და ქვა,
და რქვა; „აჰა სახლი ესე დიადი“,
და განთიადის მოისმა ხარის რქვა“.

პოეტს საბჭოთა ხელისუფლების მიმდევარბაში ერთობ მტკიანეული მოზობიარობა აქვს, მას უნდა წარსული აწმყოთ დაუკავშიროს, მათ შორის ძაფი გააბას, წარსული არ უარყოს, აწმყო მიიღოს, მიდის ოღრო-ჩოღრო გზებით, ერთი ნაბიჯი წინ, ორი უკან, ის რადაც რკინის ბორ-

კილებს ლეწს (1928 წ.), ის შრომას იმავე ოკრის და რკინის ბორკილებს აბას (1929 წ.), კარგია, როდესაც ქარი გუგუნებს, ვით ამზობება, მაგრამ კიდევ უფრო კარგია და ტკბილია მაშინ ბუზბარი, მას მაინც არ ავიწყდება კრწანისი, მარაბდა, ვახისჯვარი და ქართული ღბინი კაბურ მარანთან (1927 წ.). მისთვის უკვე საეკვოა. თუ მისწვდა ეამს და დაიჭირა ეპოქის სული (1928 წ.).

მაგრამ პოეტი ხედავს, რომ გუშინდელი დღე გაფრინდა, ახლა ახალი უნდა ექოს და გაქანებულ ეამის ჩქარი ეკსპრესით უნდა გაეკადოს, მასში არის სურვილი, და ძლიერი სურვილიც, დაიჭიროს ფიცები ქარი, გადიქროლის ბეწვის ხილზე, უარყოს უქმად ჯდომა და თვალების ამოწვა და შეიღოს ეპოქის კარი (1930 წ.). მას უკვე უხარია, რომ ირლდება ეამი უაფინი, მას უკვე სურს მისი ლექსები ყუმბარებათ იქცეს და მტერს თავზარი დასცეს (1930 წ.).

პოეტი, მიუხედავად თანამგზავრული პრეტენზიისა, მიუხედავად საამისო სურვილების გაცხადებისა, ჯერ კიდევ არ არის თანამგზავარი, სურვილები და პრეტენზია ჯერ კიდევ ლიტონ სიტყვებს არ გასცილილებია და, როგორც თვითონვე ამბობს, მისი ჩონჭური ძიების კარზე ჩამოკიდებული და მას გასაჩერებელი სადგური ჯერ კიდევ ვერ მოუნახავს.

მკითხველი

რ. შავსაქა—„მარულა“. „საქართველოშინი“-ზე ბეჭედავ, 1931 წალი.

„მარულა“ რ. გვეტაძის ლექსთა უკანასკნელი წიგნია. გვეტაძეს აქვს კარგა ხნის წინ გამოცემული სხვა წიგნებიც: „ღამეები“, „ვირების მესია“ და სხვ. ამ წიგნებით იგი სიმბოლისტად იყო ცნობილი, რაც დიდხანს ზელს უშლიდა მას თანამედროვეობის ნიადაგზე დამდგარიყო, მოცილებოდა ვირების აპოლოგის და სიმბოლისმისათვის დამახასიათებელ სხვა კურობებს.

გარდატეხა სიმბოლისტი მწერლიდან საბჭოთა მწერლამდე გვეტაძემ მხოლოდ „თეოთი“ შესძლო, ამ ნაწარმოებით დაიმკიდრა გვეტაძემ თანამგზავრის სახელი. იგი თანამგზავრი მწერალი გახდა, რასაც არა მარტო ბელეტრისტიული და საგაზეთო მუშაობით ამტკიცებს, არამედ თუნდაც იმ პოზიციითაც, რომელიც რ. გვეტაძემ დაიჭირა უკანასკნელ ხანში მწერალთა ფედერაციის წმენდის დროს, როცა გარკვეულად გაემიჯნა არა მარტო ქართული მწერლობის ბურჟუაზიულ-რეაქციონერ ფრთას, არამედ „ცის-ფერყანწყლების“ ჯგუფსაც.

უკანასკნელი ფაქტი, რასაკვირველია მწერლობაში წარმოებული დიფერენციაციის მარტინებელია და დადებითად უნდა ჩაითვალოს ისიც, რომ დიფერენციაცია „ყანწების“, ამ თავადაზნაურული სამარცხენო ემბლემის მატარებელ ჯგუფშიც დაიწყო.

დადგა დრო, როცა ამ მობრუნებულ და ხედმეტ ლიტერატურულ „სკოლისაგან“ ჯანსაღი ნაწილი ახალი გზით უნდა წავიდეს, გაარღვიოს საკუთარი ლიტერატურული და ყოფითი ბავს-მოხდებული ტრადიციები.

ამ ახალ გზაზე დგას უთუოდ რ. გვეტაძე, მაგრამ აშკარად უნდა ითქვას, რომ მისი უკანასკნელი წიგნი „მარულა“ ამ გზაზე ფეხის და-ცდნაა.

რად დასჭირდა რ. გვეტაძეს გამოეცა ისეთი ლექსები, რომლითაც იგი ისევ სიმბოლიზმის ტყვეობაში რჩება; მართალია ამ წიგნში არის ისეთი ლექსები, რომელიც პოეტის ძიებას და თანამგზავრობისაკენ ლტოლვას გვიჩვენებს, მაგრამ ძირითადში სიმბოლიზმისა და ესთეტიზმის ნიადაგზე დგომაა.

საკვირო იყო თუ არა რ. გვეტაძისათვის ამ წიგნის გამოცემა? რასაკვირველია არა! მერე ისეთი სათაურითაც, როგორც „მარულა“. ის-მება კითხება რა მარულა, რისი მარულა, ნუთუ ლექსები, ნუთუ პოეზია ჩვენს დროში მარულაა, თამაშობაა, ლექსების გაქუენ-გამოტყენება, ან ტკბილად სასმელი ლიმონადი!

თანამგზავრ მწერლისათვის წარსულ შეცდომებისა და ყოველგვარი მანერე განწყობილებებიდან თავის განთავისუფლება აუცილებელია. რ. გვეტაძე კი ობიექტურად, არ ინთავისუფლებს თავს დეკადენტურ-ესთეტიურ წარსულიდან. მთელი წიგნი რამოდენიმე ლექსის გამოკლებით ამ პლანითაა მოცემული; მართალია გვეტაძეს „თავის გამართლება“ შეუძლიან იმით, რომ ეს ლექსები ძველია 24, 25, 26 წლებში დაწერილი, მაგრამ მაშინ ხომ საჭირო იყო მათი გადაფასება დღევანდელობის თვალსაზრისით, მცირე წინასიტყვაობით ან სხვა რაიმე საშუალებით. მწერლის ახალი ტიპისათვის ბრძოლის პერიოდში გვეტაძეს არა აქვს უფლება იცხოვროს „ჰიროიით წყნარად“, სენსაციებისა და მეწინაურნი ამბების რომანტიზაციით.

როგორ უნდა გავიგოთ წა რ ს უ ლ შ ი ნ ა - თ ქ ე ა მ ი, მ ა გ რ ა მ წ ი გ ნ ის ს ა ხ ი თ ჭ ა თ ა - ნ ა მ ე დ რ ო ვ ე ბ უ ლ ი ს ტ რ ი კ ო ნ ე ბ ი :

„მე მგზარება ყველა ვისაც მუცელი აქვს ტიკის,

მაგრამ რადგან არაფერი მესმის მსოფლიო პოლიტიკის, რომელსაც შეიძლება მოყვეს ახალი ომი— გადაწყვეტივტი ვიციოვრო ასე, ვიროიით წყნარად და შრომიო.“

აშკარაა აქ დიდი „გაუგებრობაა“. რ. გვეტაძეს შეიძლებაოდა წარსულში არ ცოდნოდა პოლიტიკის არაფერი, უფილიყო ვირობის მესისის მამიებელი, მაგრამ დღეს იგი როგორც თანამგზავრი მწერალი, სოციალიზმის შენაგობის გადაწყვეტ პერიოდში, მუშათა კლასის გმირული ბრძოლისა და ენტუზიაზმის დროს—არ შეიძლება არ იყოს პოლიტიკოსი, არ შეიძლება არ იყოს მუშათა კლასის, კლასიური ბრძოლის მონაწილე. გვეტაძის ზემოაღნიშნული მისაზრება ცხოვრებიდან გაქცევის ობიექტულური „ფილოსოფიაა“.

დღეს მოკავშირე მწერლისათვის ბრძოლა იქეთაა მიმართული, რომ საბჭოთა მწერალი აპოლიტიზმისა და ნეიტრალიზმის მოწყდეს, დადგეს და იბრძოლოს მუშათა კლასის, კლასიური ბრძოლის პოზიციებზე, ახალი ქვეყნის მხარეზე.

რ. გვეტაძის ეს წიგნი კი ძირითადში აპოლიტიზმისა და ნეიტრალიზმის კაობია, სადაც საკმაოდ აყვავებულია ბოჰემური, დეკადენტური, ესთეტიურ განწყობილებების ზავის:

„ტბაში დგას გიზროს ქედები
შიგვე ცურავენ გედები,
გედები ჩემი ფიკრია
მაგრამ უმიზნოდ მიქრიან“:

უმიზნო ფიკრები და ფიკრები, გედები ამ წიგნში მოთავსებული ლექსების ესთეტიზმისა და წერილ-ბურჟუაზიულ ლირიზმის სათავეა. ასეთი დეკადენტური სტრიქონები ბლუზითაა რ. გვეტაძის ამ წიგნში:

„და მიზარია
როცა ავტომაობლი ვინმეს გასრიასვს,
ან რომანიულ ნიადაგზე თუ მოზდა
ნიკვლელობა“ და სხვ.

ეს ობიექტულური განწყობილებები ჩვენი თანამედროვეობისათვის მიუღებელი და მანერე განწყობილებებია.

წიგნში მოთავსებულია მისალები და გამართლებული ლექსები, როგორც მაგ. „მერკვილადის დები“ და სხვ. რაც ვერ ანთავისუფლებს ამ წიგნს შეცდომებისაგან და მიუღებელი იდეური ზემოქმედების შესაძლებლობიდან.

ა ლ . ს უ ლ ა ვ ა

ქრონიკა

პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციების საკავშირო გაერთიანების ახალი სამდივნო

ვოაპ-ის საბჭოს მეორე პლენუმზე არჩეულ იქნა ახალი სამდივნო შემდეგი შემადგენლობით: ლ. ავერბახი, ბენ. ბუაჩიძე (ა/კ პრ. მწერ. ასოც.), ა. სელივანოვსკი, ვ. სუტირინი, შ. რადიანი (საქარ. პრ. მწერ. ასოც.), კოვალენკო (უკრაინის პრ. მწერ. ასოც.), მიკიტენკო (უკრაინის პრ. მწერ. ასოც.) პ. გალავაჩ (ბელორუსიის პრ. მწერ. ასოც.), უ. ისმაილოვი (უზბეკისტანის პრ. მწერ. ასოც.), ლ. დაბალიანი (სომხეთის პრ. მწერ. ასოც.), მებტიჰუსეინ (აზერბეიჯანის პრ. მწერ. ასოც.) და ბელა ილევ (საერთაშორისო რევოლუციონერ მწერალთა გაერთიანება).

საქართველოს პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციის ათი წლის თავის

აღსანიშნავი დეკადა, რომელიც იენისის ბოლო რიცხვებში უნდა ჩატარებულყო, გადადებულია, და ნოემბერში ჩატარდება.

„გ ა ნ გ ა უ ი“

მიმდინარე წლის 22 მაისს, რუსთაველის სახელობის თეატრში (სანდრო ახმეტელის ნელმძღვანელობით) პირველად დაიდგა პროლეტარული მწერლის ალიო მამაშვილის პიესა „გ ა ნ გ ა უ ი“. მიმდინარე თეატრალურ სეზონში „გ ა ნ გ ა უ ი“ დიდს წარმატებით იდგმებოდა, ერთი თვის განმავლობაში სულ 17-ჯერ დაიდგა „გ ა ნ გ ა უ ი“, რაც პიესის იდეურ სიმამლით და მასალის მხატვრული ორგანიზაციით აიხსნება. ქ. პრ. მწერლობა“-ს № 6-ში მოთავსებული იქნება ამხ. გ. ნატროშვილის წერილი „გ ა ნ გ ა უ ი“.

მწერალთა ფედერაციის რიგების გადახალისება

საქართველოს საბჭოთა მწერლების ფედერაციის მიერ ამ რამდენიმე დღის წინაშე ჩატარებულმა დისკუტმა მწერალთა ორგანიზაციის რიგების გადახალისების შესახებ გამოიწვია საბჭოთა საზოგადოებრობაში, ლიტერატურაში გასაწვევ დამკვირვებელ მუშათა მასებში უდიდესი ინტერესი.

დისკუტმა ერთხელ კიდევ დაამტკიცა ფედერაციის გადახალისების და მწერალთა რიგების წმენდის აუცილებლობა. დისკუტის დროს გამოსული რეაქციონერი და წერილებურუაზიული მწერლების ნაწილი ძველებურად შეეცადა რეაქციონერი აზრების გადმოლაგებას და მის დაცვას. ამ საკითხის გარკვევის დროს თანამჯავრული ტენდენციის მატარებელი ზოგიერთი მწერალიც კი აღმოჩნდა ბლოკში რეაქციონერ მწერლობასთან, ხოლო ზოგიერთმა მწერალმა,

„ძველი ცოდვების“ აღიარების მაგიერ, დუმილი არჩია და მით ხაზი გაუსვა თავის რეაქციონერ ბუნებას.

პროლეტარულმა მწერლობამ, თანამგზავურ და მოკავშირე მწერლებთან ერთად, სასტიკი იდეოლოგიური ბრძოლა გაიმართა მათ წინააღმდეგ და მათი მხატვრული ფაქტების და მთლიანად მათი საქმიანობის დანასიათებით დამაჯერებლად დამტკიცა ამ მწერლობის რეაქციონერი თეორიების [და მხატვრულ ნაწარმოებებში გამოსახული მათე აზრების შეუთავსებლობა დღევანდელობასთან.

დისპუტის შემდეგ მწერალთა კრებამ გამოიტანა დადგენილება, სადაც აღნიშნული იყო ფედერაციის წევრების წმენდის აუცილებლობა. კრებამ დაავალა ფედერაციის სამდივნოს და პრეზიდიუმს დაუყონებლივ ჩაატაროს მწერალთა ორგანიზაციის გადახალისება, რათა ფედერაციიდან გამორიცხულ იქნას გამოუსწორებელი რეაქციონერი მწერლები, პასიური წევრები და ორგანიზაციაში მეტანიკურად შემოსული არამწერალი ინტელიგენტები.

ფედერაციის სამდივნოს მიერ გამოყოფილი იყო წმენდის ჩამტარებელი კომისია, რომელმაც დაამუშავა მასალები გამოსარიცხი მწერლების შესახებ და გამოსარიცხავი მწერლების სია პრეზიდიუმის გაფართოებულ სხდომას წარუდგინა დასამტკიცებლად.

გამორიცხვას საფუძვლად დაედო შემდეგი დებულება:

ა) გამოირიცხოს აშკარა რეაქციონერი და შოენისტი მწერალი, რომელმაც თავისი იდეოლოგია ამ ათი წლის განმავლობაში გამოხატა აშკარა მხატვრულ, მეცნიერულ და კრიტიკულ ნაწარმოებებში, ბეჭდვით და ზეპირი გამოვლევით.

ბ) გამოირიცხონ აგრეთვე ორგანიზაციის პასიური წევრები, რომლებიც ათი წლის განმავლობაში ლიტერატურაში არ მუშაობდნენ, არც მწერალთა ფედერაციის საზოგადოებრივ საქმიანობაში ღებულდნენ მონაწილეობას, მწერალთა ფედერაციის წევრებად კი ითვლებიან.

გ) გამოირიცხონ მწერალთა ფედერაციის შემადგენლობიდან მეტანიკურად ჩარიცხული წევრები.

ამ სამი დებულების მიხედვით მოხდა მწერალთა წმენდა. პირველი კატეგორიით გამოირიცხული არიან შემდეგი მწერლები: პავლე ინგოროყვა, კონსტ. გამსახურდია, შარაშიძე შალვა (თაგუნა), იოსებ იმედაშვილი.

პავლე ინგოროყვა გამოირიცხულ იქნა, როგორც აშკარა რეაქციონერი და შოენისტი მწერალი, რომელმაც ჯერ კიდევ ანტისაბჭოთა ყურნალის „კავკასიონის“ რედაქტორობის დროს ნათლად გამოამჟღავნა თავისი რეაქციონერი და ნაციონალისტური სახე. ამავე რეაქციონერი ხაზით ის საქმიანობდა აკადემიურ მწერალთა კავშირში და ეს საქმიანობა მან გამოაშკარავა მწერალთა ყრილობებსა და კრებებზე გამოსვლებშიც თავისი ანტისაბჭოთა დეკლარაციებით. პავლე ინგოროყვა იყო ქართველი მწერლების რეაქციონერი და შოენისტი რიწილის ორგანიზატორი და ზედმძღვანელობდა რეაქციონერ „ქარ. წიგნი“-ს განმომცემლობას; რომელიც წარმოადგენდა, მისი ზედმძღვანელობის დროს, საბჭოთა ზელისუფლების წინააღმდეგ განწყობილ მწერალთა თავშესაფარს.

კ. გამსახურდია ცნობილია, როგორც რეაქციონერი—შოენისტი და ანტისაბჭოთა მწერალი, რომელიც ამ ათი წლის განმავლობაში განუწყვეტლივ იბრძვის მხატვრულ პროდუქციით და ზეპირი გამოვლევით ფეოდალიზმის, თავადაზნაურული იდეოლოგიის, შოენიზმისა და „შავი ჩოხის“ ტრადიციის დასაცავად. ხსენებული გამოუსწორებელი რეაქციონერი მწერალი დღევანდელბრძოლისთვის პოლიტიკურად მათე მხატვრულ ნაწარმოებებს ატყუებდა.

შალვა შარაშიძე (თაგუნა) „შეშაკის მათრახის“ ერთ-ერთი რედაქტორთაგანი, მენშევიზმის რთმანტიზმით გატენილი მწერალი, მენშევიკების აზრების აგიტატორი, თავის ბოლოდღელ ნაწარმოებებში ილაშქრებს საბჭოთა ზელისუფლების წინააღმდეგ.

იოსებ იმედაშვილი—რეაქციონერი მწერალი, რომელიც გაუმდებელი ებრძვის მწერალთა ფედერაციას, უკიდურესი შოენისტი.

მეორე კატეგორიაში მოპყვენ მწერალთა ფედერაციის პასიური წევრები, რომლებიც რამდენიმე წლის განმავლობაში არაფერს სწერენ და ითვლებიან ორგანიზაციაში მკედარ სულებად. ასეთებია: ხართონ ვარდოშვილი, ჭრისტეფორე რაჭველი შვილი, ბიძინა აბულაძე, ცვარნაში, იროდიონ სონღული, სიოქანტური შვილი, არ. ჯაჯანაშვილი, სიკო დოლიძე, ლელი ჯაფარიძე, ირაკლი ტატიშვილი, დავით ნახუტკი შვილი, სიმონ ქვარიანი, თედორე კიკვაძე, ივანე ელიაშვილი, კოკი აბაშიძე, ნ. კეცხოველი.

მესამე გატეგორიით გამოირჩეულია მწერ. ფედერაციიდან მექანიკურად მოყოლილი ელემენტები, რომლებსაც მწერლობასთან არავითარი კავშირი არა აქვთ: მიხ. საყვარელიძე, სიმონ ჯანაშია, მიხეილ აბრამიშვილი.

აპარისტანის პროლეტარულ მშენებელთა ასოციაცია

1921 წელს იც არსებობდა ბათუმში მწერალთა საზოგადოება, სადაც გაერთიანებული იყვნენ სხვადასხვა მიმართულების მწერლები. ეს საზოგადოება თავისთავად დაიშალა და მოკლე ხნის შემდეგ აღმოცენდა პროლეტარულ მწერალთა ორგანიზაცია; ამ საქმეს სათავეში უმთავრესად ახალგაზრდობა ჩაუდგა. ვიბექტდობლით გახეთ „ბრძოლა ს“-ს, „ფუნარა“-ს და „საბჭოთა აპარისტანი“-ს ფურცლებზე; იყო ცდა ცალკე გამოცემის მოწყობისა, მაგრამ ამ საქმეს ბევრი ხელის შემშლელი პარობა გადაეღობა წინ, და ცდამ უნაყოფოდ ჩაიარა.

მიუხედავად მრავალი დაბრკოლებისა, ასოციაციამ შესძლო თავისი მუშაობის გადატანა მშრომელ მასებში. 1924 წლიდან აპარისტანის ასოციაციას ნამდვილი ორგანიზაციული სახე მიეცა და ის გახდა წვერი პროლეტარულ მწერალთა საერთო ოჯახისა.

საკუთარი ძალებით შექმნილი გამოცემა ორი აღმანაზის, 28 ლიტერატურული ფურცლის, მოწყობა 18 ლიტერატურული საღამოსი, მუშურ რაიონებში ლიტერატურული წრეების დაარსება და სხვა. მუშაობის გაშლამ გამოიწვია ახალი ძალების გამოჩენაც, დამკრეფელი მუშების მოსვლა მწერლობაში.

ამჟამად აპარისტანის ასოციაცია 24 წვერს აერთიანებს, უმეტესობა პროლეტარული ელემენტია და ნაწილი—დაზღვის მუშები. ასოციაციის მუშაობა დღეს ადგილობრივ წარმოებაში ჩაბმული მუშების დახმარებაში გამოიხატება; ფაქტიურად თითოეული ამჟანაგი მიმაგრებულია ამა თუ იმ საწარმოზე და კულტურულ მუშაობას ხელმძღვანელობს და სხ.

ამჟამად ასოციაციის შემადგენლობა ასეთია:

- წვერები: 24.
- მათში: პარტიული—2
- კომკავშირელი—18
- უპარტიო—4
- მათში: მუშა—6
- მოსამსახურე—12
- მოსწავლე—6

ასოციაციასთან არსებობს რუსული სექცია, რომელიც ჩამოყალიბებულია ლიტერატურული წრის სახით და აერთიანებს დაახლოებით 18 წვერს. მუშაობს აგრეთვე სამხედრო ლიტერატული გაერთიანება („ლოკაფი“).

პ. ო ბ ო ლ ი.

ცეკავშირის მოძრაობი თეატრები

1929 წლის დამდეგიდან ცეკავშირის მიერ წარმოებულა საყურადღებო თეატრალური მუშაობა. ცეკავშირმა სასიფლო მოძრაობი თეატრები მოაწყო. თეატრების ორგანიზატორი და მხატვრული ხელმძღვანელი პროლეტარული მწერალი გ. ბუხნიკაშვილია, რეჟისორები—ნ. გოძიკაშვილი, შ. აღსაბაძე და სხვ. ავტორები: ბ. ბუხნიკაშვილი, მ. გოგიაშვილი, ს. ერთაშვილი, შ. დღიანი. თეატრები ეწყობოდა მცირე ფორმის, მოძრაობი, იმ მიზნით, რომ შესძლებოდა სოფლებში მისვლა. თეატრებმა შემოიარეს თითქმის მთელი საქართველოს რაიონები და 1931 წლის ზაფხულამდე გამართეს ზუთასამდე წარმოდგენა. გარდა ქართული თეატრებისა მოწყობილი იყო ჯგუფები თათრულ და მეგრულ ენაზე. ამჟამად მუშაობს ორი მოძრაობი თეატრი ქართულ ენაზე, ერთი სომხურ და ერთიც ოსურ ენაზე. ამრიგად გადაჭრილია ნაციონალურ უმცირესობათა კულტომოსახურების ამოცანა. თეატრების პროგრამა აგებულია სოფლად მუშაობის ჩვენი მორიგი ამოცანების შინაარსზე. თეატრები მონაწილეობას იღებენ ყველა მორიგ სააგიტაციო კამპანიაში.

საკადავრო კოლეგია: გენ. გუბიძე, ს. თული,
კ. ლორთქიფანიძე, ა. შაშაშვილი,
შ. კადიანი, ა. სულაგა.
პ/გვ. რედაქტორი: ვ. ლუბარაძე.

ქურონალი ააწყო:
სახელგამის 1-ლი სტამბის
მეთხე დამკვეთმა ბრიგადამ.
გვერდებზე შეკრა— ი. ტატიშვილმა
გამომწვები— გიორგი იაშვილი

ტფილისის დამცველთა კოლექტივის

გამგებობა

ატყადავს მოქალაქეთა საუბრადღებოდ, როგ ა/წ. 25 ივნისიდან ქ. ტფილისში შეწყვეტილია კერძო პრაქტიკის წარმოება დამცველთა კოლექტივის წევრების მიერ და ამიერიდან იურიდიული დახმარების აღმოჩენა მოქალაქეთათვის იწარმოებს

მ ვ მ ვ რ მ

ტფილისის დამცველთა კოლექტივის საშუალებით;
შ რ ვ ე ლ დ ღ ე

დ ი ლ ი თ—9 საათიდან—3 საათამდე
საღამოთი—6 საათიდან—9 საათამდე

ათარბებოვის (ყოფილი ტრიბუნალის) ქ. № 32.
უწინაეს სასამართლოს შენობა. ელხმედი № 6—61

უწინაეს სასამართლოს თავჯდომარე: თ. დოლიძე
დამც. კოლექტივის გამგეობის თავჯგ.: ნ. კორინთელი

დ.

ს.

ს.

ს.

გამოცემა „ზარია ვოსტოკა“

მიიღება ხელისმომწერა 1931 წ. მეორე ნახევრისათვის დიდ სამხარეო, ყოველდღიურ, განუწყვეტელ გაზეთ: „ზარია ვოსტოკა“-ზე.

საქართველო კომპარტიის (ბ) ამიერ-კავკასიის სამხარეო კომიტეტის და მუშათა, გლეხთა, წითელ-არმიელთა და მიჯნურთა დეპუტატების ამიერ-კავკასიის ცაქის ორგანო.

ხელისმომწერის პირობები: 6 თ. 7—20 კ. 3 თ. 3—60 კ. 1 თ. 1—20. კ.

„ახალგაზრდა მუშა“ — ამიერ-კავკასიის სამხარეო კომიტეტის, ახალგაზრდა ლენინელთა კომპარტიის ყოველდღიური გაზეთი.

ხელისმომწერის პირობები: 6 თ. 3 მ., 3 თ. 1—50 კ. ერთი თვით 50 კ.

„ტემპები“ — მასიურ, სამხატვრო-სალიტერატურო ორკვირეული ჟურნალი.

ხელისმომწერის პირობები: 6 თ. 2—40 კ. 3 თ. 1—20 კ. 1 თ. 40 კ.

„ამიერ-კავკასიის ბოლშევიკი“ — საქართველო კომპარტიის (ბ) ამიერ-კავკასიის სამხარეო კომიტეტის ყოველთვიური პოლიტ-ეკონომიური ჟურნალი.

გამოდის: რუსულ, ქართულ, სომხურ და თურქულ ენაზე.

ხელისმომწერის პირობები: (ყოფ. კრებ. ცალკე) 3 თ. 75 კ. 6 თ. 1—50 კ.

„ნა რუბეჟე ვოსტოკა“ — ყოველთვიური საზოგადოებრივი, პოლიტიკური და სამხატვრო-სალიტერატურო ჟურნალი.

(ამიერ-კავკასიის პროლეტარულ მუშათა ასოციაციის ორგანო).

ხელისმომწერის პირობები: 1 თვ. 50 კ. 3 თვ. 1 მ. 25 კ. 6 თვ. 2 მ. 50. 12 თვით—5 მან.

(ხელისმომწერა შეიძლება ყველგან საზოგადოებრივ კანტორკებში).

1
3
9
1

საქ. მიწსახსოვრის საბჭოთა მეურნეობების ტ რ ე ს ტ ი

აერთიანებს 23 მავინახეობა-მელვინეობის, მესაქონ-
ლეობის, მემინდვრობის და მესილეობა-მეზოსტმე-
ობის საბჭოთა მეურნეობებს: წინადალი, ნაფარეუ-
ლი, მუქუჯანი, კარღანახი, შირაძი, უღაბნო, ნორიო,
ცინის-ჯვარი, ვაკცინა, ვახვი, სკრა, მერეთი, გია-
ურ-არხი, ყულარი, ყარაიანი, გომგორი და სხვა.

ამჟს გასასყიდი: ნატურალური დაყენებული ყურქნის
ღვინეობი, მასალაი მარაგ, ტაბილ და საღმესატო
ღვინეობისათვის, შამკანიური, კონიაკი, არყის ნა-
ყარეობი, კონიაკის, ყურქნის და კურის სპირტი,
მატყლი, რძე და რქის კროღუქცია, სათესლე მარც-
ვლეულეობა, ხილი, გოსტენულეობა, ხეხილის, ვა-
ჯის ნეგეობი და სხვა.

აერთიანებს: სანიმუშო ღვინის სარღაფებს, კონია-
კის, არყის სასღელ და სარქმეფიქაცტრო ქარხნებს.

ტრესტი ფლოგს საბჭოთა კავშირში უღიდეს აღგი-
ლოგრივ და საზღვარგარეთულ ქველ ღვინეობის
კოლექციას.

განყოფილებანი:

მ რ ს კ რ ვ შ ი და ბ ა ქ რ შ ი.

ქალ. ტფილისი, ლენინის ქ, № 32.

ს
ა
ქ
მ
ე
ურ
ნ
ე
ო
ბ
ი
ს
ა
ბ
ე
ტ
რ
ე
ს
ტ
ი

საპ. პრეზ. გამომცემლობა „ურთა“

გამოვიდა და იყიდა შეიძლება ტექნიკური ლიტერატურა

1. ბუკავიჩი — „როგორ გავჩარხოთ ქონები სახარატო ჩარხში“, „როგორ უნდა ვიმუშაოთ ხე-ხუნით კბილანების“, „კბილანების შიდაგვანა სახარატო ჩარხში“.
2. ვოუნეხენსკი — „მარადი მოძრაობის მანქანათა შესახებ“.
3. იაკუბოვიჩი — „ახალგაზრდა მხაზველის პირველი ნაბიჯები“.
4. ჯაში — „ხის მასალები“, „ხელოვნური ქვეები“, „ქვის მასალები“, „საღებავი მასალები“, „სააღმშენებლო ხსნარები“, „ლითონები“.
5. კოვანი — „ძირითადი საზეინქლო იარაღები“.
6. ანდრეიკაშვილი — „სახელო მუშარეობის ელექტრო-ფიკაცია“.
7. ი. ფრიდმანი — „გამოყენებითი ქიმი“.
8. ალექსანდროვი — „გამოყენებითი მათემატიკა“.
9. კ. ყანდარკაშვილი — „იარაღების წკთობა“.
10. ვ. კაკაბაძე — „ენერჯის წყაროები“.
11. მ. გოგუაძე — „სახელმძღვანელო ანოთაგფურებისათვის“.
12. მერნოვიჩი — „სამგზავლო საქმე“.
13. მუხინ — „როგორ დავაგზავლოთ კარგი მჭკელი“.
14. ი. სარკეიშვილი — „წყაშ გამგზავლები“.
15. ვლადიმეროვი — „ნახაზების წკითხვა და ესკიზების შედგენა“.
16. სარკეიშვილი — „ხანგაუთხვილები, მათი მოჭრა და ანაწყობ კბილანების გამოანგარიშება“.
17. მორიაკიძე — „მარტივი ნაქეთები ლითონისაგან“.
18. ვ. ჩხეიძე — „სააღმშენებლო ხელოვნება“.

შეიქნე შეიქლება გამოცემლობის ცენტრალურ მაღაზიაში, რუსთაველის პრ., მუშათა სსსახლე.

„ზ ა კ კ ნ ი ვ ა“

ამიერკავკასიის სამხარეო პარტიული და საზოგადოებრივი-მლოცა

გამგეობა: ტფილისი კომინტერნის ქუჩა, № 5.

ახალი გამომცემანი: პოპულარულ ბიბლიოთეკის სერიიდან: „ა.კ. ხალხთა ლიტერატურა“

ი
ა
კ
კ
ნ
ი
ვ
ა

ი. კოლუმორდვინოვი—
„სამი მოთხრობა“, ფ. 35 კ.

ს. ზორიანი—
„ძალი ბიბლიოთეკიდან“, 35 კ.

მ. ჯავახიშვილი—
„ზინჯანი“, ფ. 35 კ.

მარიეტა შაბინიანი—
„მართავი“ ფ. 40 კ.

ბ. მთარი—
„ბავშვობა“, ფ. 30 კ.

სავაჭრო-საწარმოო ინვალიდთა კოოპერატიული ნაღი — „ინფორმა“.
(ყოფ. გლარჯა)

სამმართველო: ტფილისი ჯაფედე-რაციის ქუჩა № 12. ტელ. № 25-08

ფარმაცეუტი: ლიმონადის, ბურახის, ქაშუტის, მარლიის, პაპი-როსის ქაღალდის, სათამაშოების და სხვა.

საწყობები: პაპიროსის, საბაქალეიო საძირის და საბალანტირის საძირის

ქ. ტფილისში სავაჭრო ქსელი შესდგება 72 წერტილისაგან

გამგეობა

სრ. საქარ. მოწადირეთა სარეწარმო-კოოპერატიული ამხ-ბათა ქავშირი
„მონეტავშირი“

ქავშირის აქვს:

ა) მალაზია № 1. პუშკინის ქუჩა № 9.

ბ) სოციალისტების სახელოსნო, პუშკინის ქუჩა № 2.

გ) იარაღების სახელოსნო—პუშკინის ქუჩა № 2.

დ) ბავშვების საწყობი—ბაგის რიგი № 3.

ცენტრალური გამგეობა მოთავსებულია—აღმსკომის ქუჩა № 7; ტელეფ. № 25-61.

თავის ამცირებრთა, როგ ა. წ. ივლისის 4-ს
 ღლის 12 საათზე, ბანკის უნეოგაში
 (კუშკინის ქ. № 3) დანიშნულია:

ბანკის აქციონერთა **პ რ ე მ ბ ა**
 წლიური საზოგადო.

განსახილველია უმეღევი საქითხები:

1. გამგეობის მოხსნევა ბანკის მუშაობის უსახეზ.
2. სარევიზიო კომისიის მოხსნევა.
3. წლიური ანგარიშის განხილვა და დამტკიცევა.
4. წმინდა მოგების განაწილევა.
5. 1931 წლის ხარჯთაღრიცხვის დამტკიცევა.
6. არჩევეები: საბჭოს წევრთა.
7. " გამგეობის წევრთა.
8. " სარევიზიო კომისიის.
9. " უმეფასეგელი კომისიის.
10. მიმდინარე საქითხები.

საქარ. სახელმწიფო ვაჭრობის და მომარაგების სააქციო საზოგადოება

დ.
უ.
უ.
უ.

„ს ა ქ მ ა რ ა გ ვ ა ქ რ ო ბ ა“

იწყობება საქართველოს ს. მ. უ. ს. გამგებლობის ძველ; განუყოფილებები სავაჭრო წერტილებით არსებობს ქუთაისში, ბათუმში, ზიათურაში, ჯესტაფონში, წნორის-წყალში; სა-წყობები: ფოთში, გურჯაანში, ხენაქში, სამტრედიისში და ოჭუჩოვში.

ტვილისში: ჩქინის ზვანთან არსებული სამი საწყობი, ორი ცენტრალური განმანაწილებელი, ორი ხეტყის საწყობი, ორი სათბობთა საწყობი, ორი საწყობი ქარხნებთან, ცხრა სავაჭრო წერტილი.

ამარაგებს: ერთდროული და კომპლექტური მომარაგების წესით: მზენებლობას, მკეფველობას, სასოფლო მეურნეობის გაერთიანებულ სექტორს, კომუნალურ მეურნეობას, საბჭოთა მეურნეობებს, კულმეურნეობებს, საბრაქტორო სადგურებს, ტრანსპორტს, საზოგადოებრივს ორგანიზაციებს და საამფუნებლო მასალების, მოწყობილობათა საგნების, სათბობის, აგრეთვე სხვა დასხმაკა მასალების და ფართოდ გამოსაყენებელ საქონელთა ვრცელ გაზარს.

ასკლებს: საქ. ს. ს. რ. რესპუბლიკანური და ადგილობრივი მკეფველობის კროდუქციას.

საქონტოკორენტო ანგარიში № 517 სახაანის ტვილისის განუყოფილებაში, მისამაკითი: ქეცხოველის ქუჩა № 5.

ქალაქის შემნახველი სალარო და სახკრედიტი

ს
ა
ლ
ა
ქ
ის
შ
ე
მ
ნ
ა
ხ
ვე
ლი
ს
ა
ლ
ა
რო
და
ს
ა
ხ
კ
რ
ე
დი
ტი

ქ. ტფილისის ყველა საწარმოთა და დაწესებულებათა აღმინისტრაციისა და აღმელკომპოზის საუბრადლეზოდაცხადებს, რომ ხეხის „ხუთწლადი 4 წელში“ — გომორა „ხუთწლადის მისამო გადაწყვეტი წელი“-ს გამომშვების ყველა საკითხებთან დაკავშირებით და აგრეთვე ხეხის შესახებ მომხსენებელთა მოთხოვნების გამო, უნდა მიმართონ იმ საკრედიტო დაწესებულებას, რომელთანაც ისინი ხეხის „ხუთწლადის 4 წელში“ — გამომშვების დროს ხელისმომწარლებად იყვნენ მიმაგრებულნი.

მომხსენებლის შესახებ მოთხოვნებიანი წაკრედიტით თუ სიტყვიერად ტელეფონის საშუალებით უნდა გადაეცეს საკრედიტო დაწესებულებას არა უგვიანეს ერთი დღისა საზოგადო კრების მოწვევამდე, საწარმოსი ან დაწესებულების სახელწოდების, მისამართის და აგრეთვე საერთო კრების დაწყების დროის აღნიშვნით.

ეს მოთხოვნები უნდა გაეგზავნოს საკრედიტო დაწესებულებებს შემდეგი მისამართით:
სახბანკს — სოლოლაკის ქუჩა № 3 ტელ., № 10—16;
კომბანკს — პუშკინის № 3, ტელ. № 5—07;
შემნახველ სალაროს — რუსთაველის პრ. № 19, ტელ. № 22—79.

ტფილისის შემნახველ სალაროსი და სახკრედიტის გამგე
ც ქ ი რ ი ა.

საქ. უემსალაროთა და სახკრედიტის სამმართველოსაგან

საქავერიო ცაქისა და სახკრედიტის დანდგინილეზიტ გამომწვე-
ბულია „ხუთწლედი 4 წელში სესხი“-ს მორკა გამომცემა — „ხუთ-
წლედის მე-3 გადამწვები წლის გამომწვების“ სესხი“-ს სახელ-
წოდებით.

სესხი გამომწვებულია 10 წლის ვადით და 1.600.000.000 მანე-
თის კაოდენოვით.

სესხი იწოფა ორ გამომცემათ. ერთი არის უმომგებო-პროცენ-
ტიანი, მორკა კი უპროცენტო-მომგებინი გამომცემა. უმომგებო
პროცენტიანი გამომცემის ობლიგაცია იქლვა მსოლოდ მტკიცე
სარგებელს, წლიური 10 პროცენტის კაოდენოვით და მოგე-
ბათა გათამაშებუში იგი მონაწილეობას არ ღებულვას. უპრო-
ცენტო-მომგებინი გამომცემის ობლიგაცია კი პროცენტულ სარ-
გებელს არ იქლვა და მსოლოდ მოგებათა გათამაშებუში ღე-
ბულვას მონაწილეობას. ათი წლის განმავლობუში უპროცენ-
ტო-მომგებინი გამომცემის ობლიგაცია ერთჯერ უბებელად მო-
იგებს. ტირაჟები იწარმოებს ყოველთვიურად, ე. ი. წელიწადში
12-ჯერ. უმცირესი მოგება არის 20 მან., უდიდესი კი 500 მანე-
თითი. პირველი ტირაჟი მოხდება 1932 წ. იანვარში. მთელი ობ-
ლიგაციის ღირებულვაა 50 მან., ნახევრის—25 მან., მეხუთედის
—10 მან., მათ. 5 მან. სხვა კუპონებრის ობლიგაცია არ არსებობს

სესხის განაღდება დიწყო 10 ივნისიდან და გაგრკიდება
1931 წ. 1-ლ დეკემბარდ. ობლიგაციების შექნა შეიქლვა
კრგორც ნაღვზე, ისე ვადანაწილებით. მუშა-მოსახსნაურათა
კოლექტივებს ექლვათ 10 თვის ვადა ხელმოწერილი თანხის
ნაწილ-ნაწილ გადასახდელათ, შექავერიკულ გლემობას (კოლ-
მეურნეებს) შეუქლვა ხელმოწერილი თანხა გადანიხადოს კრ-
გორც ერთ ვადაში ისე ნაწილ-ნაწილად, ადგილობრივი საბჭო-
ების მიერ განსაზღვრულ ვადებუი.

ხელმოწერილი თანხის პირველი ხვედრი ნაწილის დაქავება მუ-
შა-მოსახსნაურათა კოლექტივებამ უნდა მოახდინონ აგვისტოს
პირველი ნახევრის ხელფასის დარიგების დროს, ე. ი. არა უა-
დრეს 15 აგვისტოსი. საგოლოვო ანგარიში კი კოლექტივმა
უნდა გაანსკოს განკთან არა უგვიანეს 1932 წ. 1-ლი ივნისისა.

სსსრ მთავარი საკურორტო სამმართველო

საქართველო კურორტები

ბ ა ლ ნ ე ო ლ ო ბ ი უ რ ი

ბ რ ჯ ო მ ი—სეზონი I/VI 31/X. საუცხოვოდ მოწყობილი სანატორიები, პანსიონები, პოლიკლინიკა. ბალნეო-ფიზიო-თერაპევტიული ინსტიტუტი. მინერალური ნახშირბად-ტუტოვანი წყლები. ნახშირბადი აბაზანები. სუფთა ოზონირებული ჰაერი. მდიდარი ქვეალპური ფლორა. წიწვიანი ტყე. ლამაზი სასიერნო ბაღები, კურჯალი, ბიბლიოთეკა, აბალი დიდი სასტუმროები, ფოსტა, ტელეგრაფი, ტელეფონი.

დიეტური სასადილო ექიმ-სპეციალისტის მეთვალყურეობით.
ა რ ჩ ე ნ ს: გულით, კუნაწლავით, ლვილით და თირკმელებით ავადმყოფებს და სისხლნაკლებებს სისხლს მატებს.

წ უ ლ ტ უ ბ ო—მდებარეობს ქუთაისიდან 12 ვერსზე. განთქმულია რადიო-განწყვეტილი—აქტიური მინერალური წყლებით, რომელთა შემადგენლობა დასავლეთ ევროპის სახელგანთქმულ კურორტების ტიპიციის და ვილხანდის წყლებს ედრება. პოლიკლინიკა, აბაზანები, როგორც საერთო ისე ცალკეული პანსიონატები და აბალი სასტუმროები, ფოსტა, ტელეგრაფი, საკურორტო რესტორანი. საკუთარი საავტომობილო მიმოსვლა 15 წუთის სავალია ქუთაისიდან.

ა რ ჩ ე ნ ს: სახსრების და კუნთების რევმატიზმს, პერიფერიულ, ნერვიულ სისტემის დაავადებებს, იზიასს, პადარას, ქალთა სნეულებას და კანის ავადმყოფობას.

ა ხ ტ ა ლ ა—I/VI—30/IX. კახეთის რკინის გზაზეა ხადგურ გურჯაანთან. სახელგანთქმული ახტალის ტალახი. ტალახით მკურნალობა ექიმ-სპეციალისტების მეთვალყურეობით სწარმოებს, როგორც საერთო, ისე ცალკეული აბაზანები.

ა რ ჩ ე ნ ს: სახსრების ქრონიკულ, რევმატიულ ავადმყოფობას, პერიფერიულ ნერვიულ სისტემის დაავადებას, ლიმფათურ ჯირკვლებს, ქალთა სასქესო სფეროს დაავადებას და კანის სნეულებას.

ს ა მ თ ო - კ ლ ი მ ა ტ ი უ რ ი

ა ბ ა ს თ უ მ ა ნ ი:—მთელი წლით. სამთო-კლიმატიური სადგური. 1374 ფ. ზღვის დონედან. კარგად მოწყობილი სანატორიები და პანსიონატები, სასტუმრო, ბალნეო-ფიზიო-თერაპევტიული ინსტიტუტი, პოლიკლინიკა, რენტგენი, ლაბორატორია, სოლარიუმი. ექიმ-სპეციალისტები. მდიდარი წიწვიანი ტყე. თავისი კლიმატიური თვისებებით იგი დაფოსხა და ლიწვენს აღმატება და საბჭოთა კავშირში ყველაზე უკეთეს კლიმატიურ სადგურად ითვლება. ადგილმდებარეობის იშვიათი სილამაზე და საუცხოვო სუფთა ჰაერი. სანატორიუმების გარეშე აგებულია აგრეთვე კარგად მოწყობილი საბაღები, სადაც ავადმყოფებს მშვენივრად მოწყობილი ოთახები და ბინები ეძლევათ.

უ ბ დ ე ბ ა: ფილტვების ქლექს კომპენსირებულს და სუბკომპენსირებულს, ჯირკვლიანებს და სხვა. ქრონიკულ მალარიას და ყოველგვარ განმეორების სისხლნაკლებობას, ბრონქიალურ ასტმას.

1931 წლის სექტემბერი

საქართველოს სახელმწიფო გამომცემლობა

მიიღება ხელისმომწერა 1931 წ.
ყოველთვიურ ლიტერატურულ-
მხატვრულ და საზოგადოებრივ-
პოლიტიკურ შუბნულზე

**პროლეტარული
მწერლობა**

საქ. პრ. მწერ. ასოციაციის ორგანო

● წელიწადი მეხუთე ●

გამოდის ყოველთვიურად, წელიწადში
12 ნომერი

საკადაძიო კოლეგია:

- ბენ. ბუბიძე.
- სანდრო ეული.
- კ. ლორთქიფანიძე.
- ვ. ლუარსაბიძე [პ/მგ. რედაქტ.].
- ალექს მუხამბეიძე.
- შაჰვა კადიანი.
- ა. სულავეა.

შუბნულს განემოქმედებენ:

1. მხატვრული კრიტიკა და
პოეზია.
2. მემორიულ-პუბლიცისტური
განმარტებულება.
3. დამკვიდრი მუშების გაფ-
ვავა ლიტერატურაში.
4. ხელმწიფების ფრონტი.
5. სალიტერატურო კრიტიკა.
მეთოდოლოგია, ბიბლიო-
გრაფია და ლიტერატურ-
რული პრობლემა.

1931 წელს დაიბეჭდება:
ახალი რომანები, პიესები,
ნარკვევები და ჩემოლუ-
ციონური მემუარები:

- ნიკო ასლამაზაშვილის.
- ს. ერთაფშინდელის.
- ნოე ჯომელთელიძის.
- ბ. ბუხნიკაშვილის.
- ქარლუ კალაძის.
- კონსტ. ლორთქიფანიძის.
- ალექს მუხამბეიძის.
- პ. შ. საყვარელიძის.
- სევესტი თალაკვაძის.
- ვეტრა სამსონიძის.
- სილვა თოდუბანი.
- ელ. ვოლუშოკოვნიძის.
- სიმონ ვუბაკაძის.
- პანტელეიმონ ჩხიკვაძის.
- მიხ. ჩიქოვანის.
- დამან შენგულიანი.
- ა. ჩაჩიბიანი.
- ს. ყულავეის.
- ბორის ჩხეიძის და სხვ.

კოლეგია და ლექსები:

- იკაქლი აბაშიძის.
- ქალე ბოგოზიძის.
- ა. გომეაშვილის.
- სანდრო ეულის.
- იონა ვაკეძის.
- ნოე ჯომელთელიძის.
- ქარლუ კალაძის.
- ალექს მუხამბეიძის.
- კონსტ. ლორთქიფანიძის.
- ი. ლისაშვილის.
- ფრიდონ ნაკოუშვილის.
- შაქო ნავთელაძის.
- ვეტრა სამსონიძის.
- სიმონ ჩიქოვანის.
- გალაქტიონ ტაბიძის.
- გიორგი ქუჩიშვილის.
- გიორგი კახუხიძის.
- ბ. ხეჩუაშვილის და სხვ.

[1-]

2. 28/786

126.5051

ფანისი მ.

შუკნალის სამეცნიერო კვლევებისთვის და ლიტერატურულ-კრიტიკულ განყოფილებაში მოწოდებული მუშაობის მიხედვით:

ბენიტო ბუაჩიკა, ივ. ვაშაშვილი, ალანო ვარტანიანი, კოტე გორდელაძე, გიორგი დვინჯიანი, შურა დუდუჩაძე, ფილიპო მახარაძე, აკ. მახათაძე, კ. მელაძე, გიორგი ნატროშვილი, ვ. იმედაძე, ხ. აბულაძე, ვ. ლუარსაბიძე, მამია ოკრახელაშვილი, შალვა კადიანი, დავით რონდელი, ალ. სულავე, ზ. თავჯარუთი, ხ. ხუნდაძე, ვ. შარია.

პროლეტარული მწერლობა

გათვალისწინებულია მოწინავე მუშა მკითხველისათვის, პარტიული და კომკავშირული აქტივისა და მწერ-მელი ინტელიგენციისათვის.

1931 წ. „პროლეტარული მწერლობაში“ მოთავსდება: რუსეთის, უკრაინის, ბელორუსიის, სომხეთის, აზერბაიჯანის, ოსეთის და აფხაზეთის პროლეტარული მწერლობის საუკეთესო ნიმუშები და კრიტიკულ-ლიტერატურული წერილები მოკმე კანკულაციითა და პროლეტარულ-ტურულ მოქალაქეებზე.

ვ/მ. რედაქტორი: ვ. ლუარსაბიძე

ბელისმოწერა მიიღება: ტფილისი, რუსთაველის გამზირი № 30, სახელგამის პერიოდ-სექტორი; კომუნისტა - სახელგამის ყველა მაღაზიაში.

რედაქციის მისამართი: ტფილისი. ი. მანაბელის ქ. № 13. ტელეფონის ხასხლე.

